

ŐSI GYÖKÉR

KULTURÁLIS FOLYÓIRAT

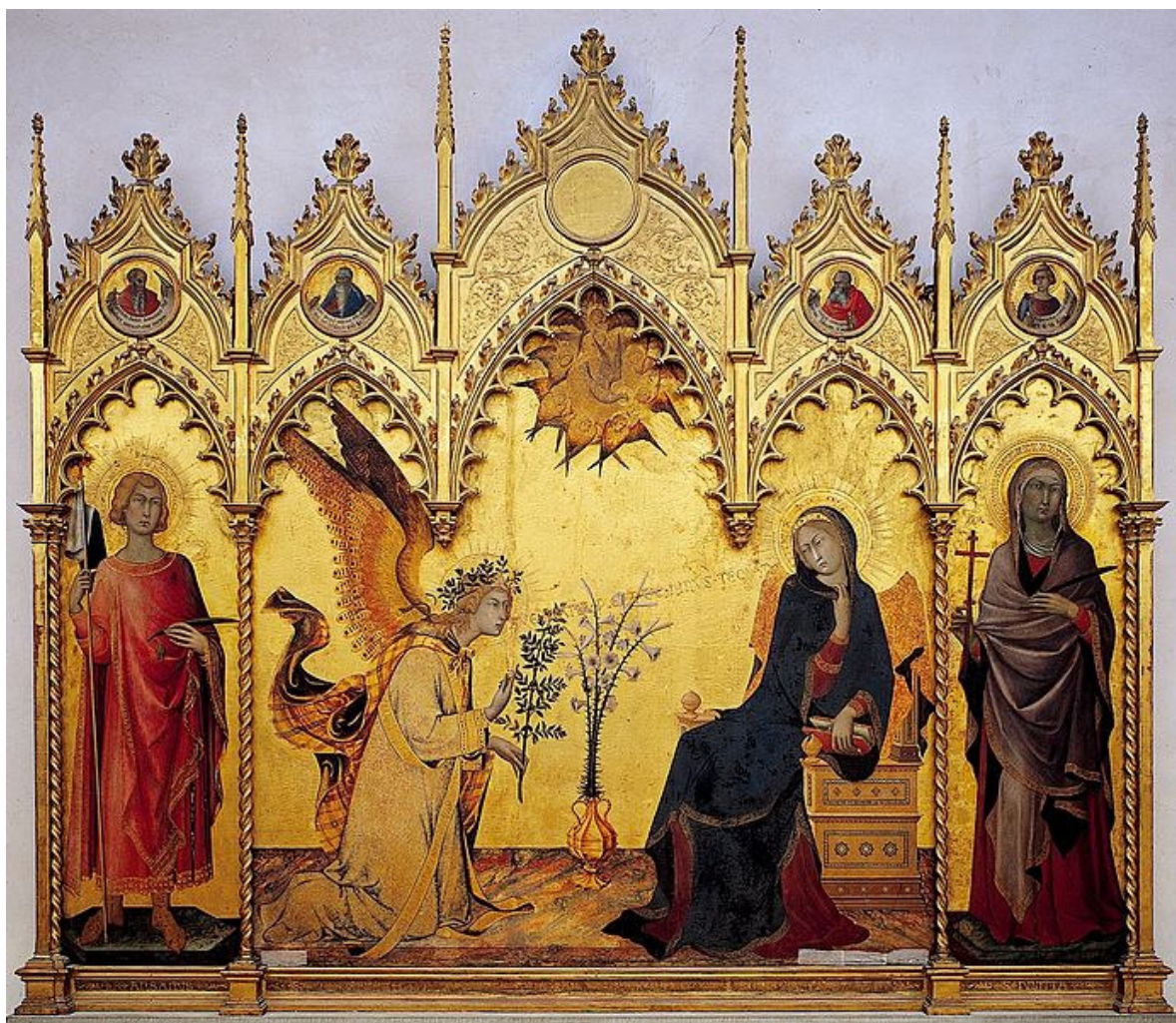
Megjelenik negyedévente a magyarságtudomány és az ősi magyar nyelv kutatásának szolgálatában

Alapítva: 1972

Ára : 800,- Ft

La Raiz Ancestral

Alapító – Örökös Főszerkesztő: Badiny Jós Ferenc

Simone Martini és Lippo Memmi: Angyali üdvözet
A sienai székesegyházban található Szent Ansanus oltár részére készült 1333-ban,
jelenleg a firenzei Uffizi Képtárban látható. (Internet)

Alapító - Örökös Főszerkesztő: Badiny Jós Ferenc

Felelős szerkesztő: Dr. Gyárfás Ágnes
Szerkesztő: Bubcsó Gábor
Munkatárs: Bubcsó Gáborné

Kiadó: Miskolci Bölcsész Egyesület (MBE)
Adószám: 19071332-1-05
3534 Miskolc-Diósgyőr, Vár u. 9.
(az egyes villamos végállomásánál)
Levél: 3509 Miskolc, Pf. 819.
Szerkesztőségi telefonszám/fax:
+36-46-331-981

© Ősi gyökér 2011. XXXIX. évf. 4. sz.
Minden cikkért a szerzője a felelős. Egyes cikkeket csak rövidített formában közlünk.
Kéziratokat nem őrünk meg, és nem küldünk vissza! **(Lemezen küldött anyag mellé kérnénk kéziratot is)**

Belföldi előfizetés (évente négy szám): 4000 Ft/év.
Egy szám ára 800 Ft.
Az előfizetés történhet a MBE címére
(3534 Miskolc-Diósgyőr, Vár u.9.)
– Ősi gyökér előfizetés megjelöléssel –
postautalványon, a Kiadónál személyesen, vagy
banki átutalással a BB RT bankban a
10102718-10373815-00000004 számlaszámra.

Külföldi előfizetés: 80 USD/év.
Az összeg a BB bank miskolci fiókjában vezetett
10102718-10373815-00000004
számlaszámra utalható át.

Kapható: a MBE könyvtárban
(Miskolc-Diósgyőr, Vár u. 9.),
a Központi Antikváriumban
(Miskolc, Széchenyi u. 21. a színháznál),
a Fehérlófia Könyvesboltban
(Bp., József krt. 35.),
a Magyarok Háza földszinti könyvesboltjában
(Bp., Semmelweis u. 1-3.),
a Püski Könyvesboltban (Bp., Krisztina krt. 54.),
az Emese Álma könyvesboltban
(Bp., Fehér út 1. – az Őrs vezér térnél),
az ARTAMONDÓ Kft:
(SZKITIA) Bp., Andrássy út 124.
az ERDÉLYÉRT KÖNYVESHÁZ
Bp., Bécsi út 99.,
a SZITTYA Könyvesbolt
Bp., József Attila út 22.,
a TURUL Könyvesbolt
Bicske, Ady E. u. 7.,
Pécsett: Lác u. 2.,
Szabó Andrea
Szentendre, Bogdányi út 14.
ANIMA Könyvhálózat
Bp., Széll Kálmán téri (régen Moszkva téri)
Pavilonban

**Az adójuk 1%-át várjuk a MBE SIKERESEK A
TEHETSÉGESEKÉRT Alapítványára
Adószám: 18410868-1-05**

ISBN 9632144546 • ISSN 1586-9423 • HU ISSN 1586-9423

Bemutatjuk a Badiny Jós Ferenc kedves felesége, Ilonka díszmagyar ruháját, melyet Ő maga varrt és díszített fel igazgyönggyel. A ruhát, pártával, szütyővel a nürnbergi TURÁNI NÉPEK VISELETEIT őrző múzeumnak adományoztuk, hogy a magyarság és a Badiny név is képviselve legyen ott. Cemalettin Özdemir németországi török történész, nagy lelkesedéssel szervezi a turánokat és igen nagy tisztelője a magyar nemzetnek.

Adja Isten, hogy a ruhával együtt az Ilonka jósága, gyengédsége, szeretete is otthonra leljen a Nagy Turáni Házban.

ŐSI GYÖKÉR

KULTURÁLIS FOLYÓIRAT

Alapító – Örökös Főszerkesztő: Badiny Jós Ferenc

2011. XXXIX. évf. 4. sz.

TARTALOM

VEZÉRCIKK

Jó pásztorok, Három Királyok (Szerk.)

Pio atya: Jövendölés a magyarokról..... 2

TANULMÁNYOK

Czeplédi Katalin

Kultúrák közti kapcsolatok nyelvész szemmel 4

Kiszely István

A legmagyarabb étel: A paprikás csirke 14

PÁLOSOK

Bakk István – Bakk Erzsébet

A magyar Pálos-rend a máriavölgyi Boldogságos Szűz kegyhelyének szolgálatában 16

Bakk István – Bakk Erzsébet – Gyárfás Ágnes

Pilisi Pálos Passió

Tircsné Dr. Propper Valéria

előadása a Könyvbemutatón 35

Lippo Memmi: Madonna. Orvieto, Székesegyház (Internet)... 38

MAGYAR ÓSTÖRTÉNET

L. Kecskés András

Etruszkok - Szabinok. Etruszk - magyarok?..... 39

Oláh Imre

Ősi jelképiség 46

MAGYARORSZÁG

Fazakas Árpád

Fehér arany A kósó szerepe Kolozs történelmében 61

L. Kecskés András

Európa szereti a régi magyar zenét 63

NÉPMŰVÉSZET, NÉPKÖLTÉSZET

GYÁRFÁS ÁGNES: Vizi Péter–Vizi Pál.

Nemzeti hősmonda mesében elbeszélve 65

Vizi Péter és Vizi Pál. Magyar népmese 74

EZOTÉRIA

Tibold Makk Szabina

Racionális Ezoterikám keretében: A lelki tudattartalmak

ismeretlen mezői; a kiteljesedő Energia szint 80

BESZÁMOLÓK, ESEMÉNYEK

Kiss Béla Dr. Évnyitó beszéde

a Miskolci Bölcsész Egyesület ünnepségén

2011. szeptember 16. 87

SZŐCS GÉZA kulturális államtitkár

a Miskolci Bölcsész Egyesület tanári értekezletén

2011. november 8. 88

Záhonyi András: A mi Örökségünk

A Hargita Együttes magyarországi turnéjáról 90

Magyar siker a nürnbergi Turáni Népviselőtestület c.

kiállításán Cemalettin Özdemir múzeumában

Fazakas Árpád felvételei 91

KÖNYVISMERTETÉS

Palócz Mihály János: Mágushagyományok avagy egy előző civilizáció nyelve, erkölce, tudása I.

Záhonyi András könyvismertetése 92

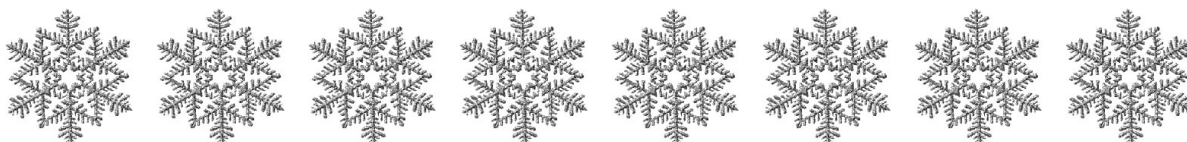
VERSEK

József Attila: Betlehemi királyok

KÉPEK

Fazakas Árpád fotói

Internet

Jó pásztorok. Három Királyok

A magyar Betlehemes a jó pásztorokat „szép selymes subában” képzei el, akik a hóesésben, nagy csizmában, csaholó pulik kíséretében jönnek, gomolyát, túrót, vajjat hoznak a szülő édesanyának és gyermekének a kis Jézusnak. Ez a komakosár ösképe, amely nálunk falun, városban elemi magjában él még ma is. Amikor én világra hoztam falun a gyermekeimet uzsonnára tejes kávéhoz hoztak, rántott csirkét, tortát és friss szemlét. Úgy tanultam meg a falusi asszonyoktól, hogy a reggel vásárolt zsemle vízestörőben betették a sütőbe, s mire a törő megszáradt, friss, forró lett a zsemle. Ezt a szokást honosították meg a jó pásztorok, akik a karácsonyi népének szerint úgy köszöntötték Máriát, hogy Üdvözlégy menyecske.

Menyecske, mennyecske, minden édesanya a földre érkező Mennysors ország fényében szüli meg gyermekét és minden újszülött kisjézusi jelenség. Az sem helytálló, hogy később a „szokott pimasz” lesz, mert napjainkban tapasztaljuk a jóság és a szépség küldetéstudatával világra érkező és életüket az isteni jegyben leélő emberek sokaságát. Amilyen nagy erővel rontja a gonosz, olyan szereteterővel védi az isteni jóság maga égi minőségét a földön.

Mi pedig azért vagyunk itt, hogy ennek az égi akaratnak egyszerű, de hűséges katonái legyünk. Csordapásztorokkal, pulikutyákkal, komakosárral szolgáljuk a jót.

Betlehem városában, rongyos istállócskában... Sehol sem láttam szebben megjelenítve ezt a képet, mint egy Csécs nevű falucska régi református templomában (Felvidék). A templombelső barlangszerű. Nem boltíves, hanem barlang. A Kisjézus születésénél ott a bába is, aki csodálkozó arccal tapasztalja meg a fényjelenség formájában világra jövő újszülöttet, s azt is, amint fölveve a kisdedet, az ő karjaiban ölt emberi, reális gyermeki formát. Itt értettem meg a Jézussal kapcsolatban is fennálló ösképet, a fény születésének művét, amelyet a régi ember kristálykő barlang szájánál figyelt meg. December 21-24 között az alacsonyan szálló Nap képes rá és beszáll a hegyi barlang szájadéján, benn a felcsillanó kristálykövek fényében megfürdik, megújul, újjászületik, és mint a világ világossága tisztán, jóságban megerősödve lép ki a barlangból. Innen van a barlangistálló, innen a fényemberi előkép és innen van a mesék hőseinek szüzfogantatása is, mert az Ő képét, az Ő jellemét, jóságát, igazságérzetét viszi győzelemre a sikerre született magyar mesehős, és minden jó ember, aki szívében hordja példaképét, aki által lehet lélekben megnemesedni és ez az egyetlen nemesség, amelynek égi fedezete van.

Ezt az univerzális gondolatot fejezik ki a subás, gubás csordapásztorok, Istennek ezt a megnyugtató, erőt adó akaratát. Mindenki megnemesedhet lélekben, aki odafigyel Jézus szavára és lelkét áthatja annak üzenete, s eszerint él. Ezek az emberek Isten nemesei, nem rang, cím és hatalom adatott nekik, hanem Isten országa, az örök élet.

A Három Királyok mágus volta úgy érvényesül, hogy a MAG népből valók; hogyné tudták volna, mikor és hol sarjad ki az új hajtás, születik meg a fénygyermek. A Három Királyok hármasa ősi származásra vall. A MAG népének az Orion csillagkép az égi mása, a második nyilas hős az égbolton a fiatal király, Nimrud. Az első nyilas a Sagittárius az ősatya, aki december 24-én átadja fiának a koronát, palástot, jogart és országalmát, falnak fordul, és egy évig kipihen magát. Az Orion ekkor tündököl az égen, mint ifjú király és három nevezetes övcillaga a decemberi ég legerősebb fényt árasztó égiteste. Ezt a három övcillagot jelentik meg a Három Királyok, a magyar Pálosok égi ősei, akik az égen és a földön egyaránt a Boldogasszonyt szolgálják.

Királyok és pásztorok, pásztorok és királyok; ők a dolgok ősi rendjén egy csoportba tartoztak, a pásztorok királyok sorába. Hiszen még a csillagos égen is összeolvad a

Boëtosz = Bojtár és az Oroszlán az állatok királyának impozáns csillagképe egymással, s Király és a Bojtár az égen is egymás mellett vannak. Régen is, ma is minden pásztor terelgeti nyáját és minden király az ő népét. Jézus Urunk pedig, a jó pásztor valamennyiünket.

A Három Királyok aranya, mirhája, tömjénje, a sok értékes ajándék és pásztorok tőrója, vaja, juhsajtja egymás mellé került Mária kosarába. Pásztorok, királyok és a Boldogasszony-édesanya komakosarába. Kisjézus pedig ezalatt mit csinált? azt, amit a mi gyermekeink, unokáink. Kék szeme még káprázott az égi fényességtől, a mennyei világ emléke pecsét gyanánt ráforrt a lelkére, de kis szája cuppogott, mert emberfia lett és az anyatej édes íze az újdonság varázsával hatott rá és nagyon jól érezte magát Mária ölében.

Aldott, békés Karácsonyi Ünnepeket kívánunk Kedves Mindnyájuknak!

(Szerk.)

Jövendölés a magyarokról

*„Magyarország egy olyan kalitka,
amelyből egyszer még egy gyönyörű madár fog kirepülni.*

*Sok szenvedés vár még rájuk,
de egész Európában páratlan dicsőségben lesz részük.*

*Dügylem a magyarokat,
mert általuk nagy boldogság árad majd az emberiségre.*

*Kevés nemzetnek van olyan nagyhatalmú Őrangyala,
mint a magyaroknak,*

és bizony helyes lenne erősebben kérniük hathatós oltalmát országukra!”

Pio atya

CZEGLÉDI KATALIN

Kultúrák közti kapcsolatok nyelvész szemmel

1. Jelen dolgozatban a számneveken keresztül szólunk a kultúrák közötti kapcsolatokról. A magyar számnevekből indulunk ki, majd számba vesszük az idetartozó nyelvi adatokat, amelyek sorába gyakran beletartozik a mongol is. A számnevek megfejtéséhez is a földrajzi nevek, közelebből a víznevek tanulmányozása során jutottunk el. Igen régen születhetett a *Túr* folyónevünk, amelynek számtalan párhuzama van Keleten. A változatok összetartoznak etimológiailag, jelentésükben hordozzák a 'kis patak, folyó, forrás' vagy a 'torok, nyílás' jelentést. Előfordulnak önállóan valamint összetételben elő- és utótagként. A szláv nyelvekbe szkíta-hun szubsztrátum nyelvekből került. A *Turku*, a kikötőváros nevében hordozza a 'folyótorkolat' jelentést. A városnak nem szolgálhatott alapul a finn *turku* 'piac, vásártér' vagy a mai orosz *torg* 'kereskedés, kereskedelem' szó. Ezek az alakok etimológiailag összetartoznak a magy. *tenger* szóval és megfelelőivel, amely nem a hatalmas víztömeg miatt jelöli a nagy vizet, hanem a hullámzása révén. A *búzatenger* elnevezés is innen van, hiszen amikor fúj a szél, hullámzik a gabona mint a víz, pontosabban, mint a tenger. Valójában kétféle ív, a lefelé mélyülő és ennek a fordítottja, a felfelé irányuló ív váltakozásából áll a hullámzás. Olyan, mint két *donga*, amelyeket ha egymásnak szembe állítva elcsúsztatunk, jelöljük a hullámot, ugyanakkor szembe állítva keletkezik a kör, helyesebben a gömb. Ilyen dongákból készül a hordó is. A szkíták szerint a víz hengerülve folyik, úgy is mondhatnánk, hogy **tekerülve*, csak hogy ez a változat nem használatos. Így érthető, hogy a szavunk szerepelhet a kis patak, a nagyobb folyó és a tenger, sőt tó nevében egyaránt. A jelentéstani értelmezésnek a hangtani és az alaktani is megfelelő: *donga + donga = dongadonga*. Ennek alakváltozata a *tenge + r*. Ez azt is jelenti, hogy a második *donga* szókezdő *d*-je az *r*-rel van összefüggésben, amelynek az a magyarázata, hogy a *d* és az *r* az eredeti *t* különböző irányú változásainak az eredménye. Ugyanakkor az is látható, hogy a szó szerkezete visszaadja a hullám, a henger, a hordó stb. szerkezetét is.

2. Tőszámnevek

Tovább menve, az *egy* számnév jele a kör, amely két félkörből, vagyis két ívből áll s ez megvan a gagauzban is, vö.: (+) = O, azt jelenti, fél + fél = egy. Szerkezetileg tehát az *egy* számnévünk is két részből áll: vö.: magy. *egy* < *e-* + *-gy*, or. *odin* < *o-* + *-din*, szlk. *jeden* < *je-* + *-den*, csuv. *pěr* < *pě-* + *-r*, oszm. *bir* < *bi-* + *-r*, lat. *mona* (vö.: *monas* 'egység') < *mo-* + *-na*, ang. *one* 'egy' < *o-* + *-ne* stb.

2.1. egy: Magában hordozza a forrás, a mag első, egyetlen, egységes, kerek, gömb tulajdonságát. Az *egy* számnév sok nyelvben közös gyökerű vagyis etimológiailag ugyanaz a szó. Ennek az oka legtöbbször a szkítákkal, hunokkal való valamilyen kapcsolat, amely lehet egyrészt genetikus, másrészt areális, szubsztrát vagy szupersztrát jellegű. A nyelvek egyik része ugyanis ősi, gyökérszubsztrátban van egymással, így a magyar és az altáji nyelvek (török, mongol, mandzsutunguz) a szkítákkal és a hunokkal. A másik része pedig valamilyen érintkezés folytán vette át a számnevet sok más szóval és a hozzájuk tartozó tárgyi és szellemi kultúrával együtt. A TESz szócikk írója tévedett, amikor vitatott eredetűnek tartja a magy. *egy* számnevet. Úgy gondolja, hogy vagy származékszó s akkor a közelre mutató *e* névmásból keletkezett, vagy pedig szóhasadás eredménye és szerinte a finnugor eredetű magy. *elő* névszó *-el-* tövének *-l* > *-l'* > *-gy* fejlődéssel elkülönült változatáról van szó. Ez az álláspont nem igazolt.

Fontos, hogy a tőszámneveket a sorszámnevekkel összhangban vizsgáljuk. A magy. *egy* tőszámnév és az *első* sorszámnév (< *el-*: szótő + *-ső*: sorszámnév képző) szótöve ugyanaz, vö.: koreai *el* 'egy'. A magy. *egy* számnévnek rokona a K-mong. *ni-gen*, *neg*, *nēge*, *nēge(n)*, közelebből a magy. *mag* szóval is összetartoznak. A török nyelvek adatai is rokonok a magyarral, vö.: csuv. *pěr*, *pěrre* 'egy', ÓT., MK., ujb., üzb., ojr., tuv., azerb., türkm., oszm., kirg., kazak, k.kalp., nog. *bir*, jak. *biir*, hak. *pir*, bask., tat. *ber* 'egy'. Vö.: mong. *büri* 'mind'.

(JEGOROV 1964) < csuv. *pě-*: abszolút szótő + *-r*: képző, ÓT., MK., ujj., üzb., ojr., tuv., azerb., türkm., oszm., kirg., kazak, k.kalp., nog. *bi-* + *-r*, jak. *bii-* + *-r*, hak. *pi-* + *-r*, bask., tat. *be-* + *-r*, mong. *bü-* + *-ri*.

A szláv nyelvek adatai is idetartoznak, ahova szkíta-hun és ősmagyar szubsztrátum nyelvekből kerülhetett az *egy* számnév, vö.: or. *odin* (< *o-*: abszolút szótő + *-din*: képző). Világos, hogy az or. sorszámnév (vö.: or. *pervyj* 'első' < *per-*: relatív szótő + *-v-*: melléknév képző + *-yj*) relatív töve (*per-*) a török adatokkal egyezik. Ennek alakváltozata az ang. *first* 'első' *fir-* relatív töve s a ném. *erste* 'első' *er-* relatív szótöve is. Látható, hogy a relatív szótövek és az 'egy' jelentésű tőszámnevek egymásnak közös gyökerű fejleményei, így alakváltozatok. Az angolba és a németbe a szkítáktól kerülhetett be a számnév akár úgy, hogy déli, délkeleti irányból, vagy akkor, amikor szarmatákat telepítettek a brit szigetekre s a szarmaták szkítahún típusú nyelvet beszéltek.

Hangtani szempontból az *egy* számnév eredetileg mássalhangzó (*t-*) kezdetű volt. Ma már csak a *t-* fejleményei ismertek és használatosak, vö.: *t-* > *δ-* > *w-* > *V-* > *0-*, ilyen a magy. *egy*, or. *odin*, ang. *one* s a ném. *erste er-* 'egy' töve. A *w-* > *b-* megvan a török nyelvekben, vö.: oszm. *bir* 'egy', a csuvasban a *b-* vagy zöngétlenedett, vagy pedig eleve a *t-* > *th-* > *φ-* > *p-* változási sor eredménye a szókezdő zöngétlen mássalhangzó, vö.: csuv. *pě*. Az *φ-* > *f-* változást őrzi az ang. *first* 'első' *fir* 'egy' relatív szótöve.

Szerkezetileg az *egy* két részből, két félből álló egység, vö.: magy. *e-* + *-gy*. Eldöntendő, hogy a második elemet önálló szóként vagy már 'valamihhez tartozó, valamivel ellátott, valami mellett lévő' grammatikai morfémanak kell-e látnunk.

2.2. két, kettő: Jelentése 'ághoz, kankóhoz, kákóhoz tartozó'. A K-mong. *khobar, xoër* 'két, kettő' számnévek úgy függenek össze, hogy mindkettő azt jelenti 'maghoz tartozó, maggal ellátott'. A szerkezeti felépítésük: K-mong. *khoba-*, *xoë-* 'mag' + *-r*: 'valamivel ellátott, valami mellett lévő, valamihez tartozó' képző, rokona a csuv. *xam* 'magam' (< *xa* 'mag' + *-m*: birtokos személyjel < *min* 'én'). A magyarban meglévő *iker* 'kettős' szóhoz hasonló, bár etimológiailag nem tartoznak össze, mert ez utóbbi *t-* szókezdőjű, amelynek *-0* (zéró) fejlemé-

nye van meg az *iker* szóban. A mong. *khobar, xoër* tövével a magy. *kákó, kankó* szó rokon, amely olyan faágot jelöl, amelynek két szára van. A magy. *két* (< *ké-* + *-t*: képző) szótöve a mongol változat szótövével tartozik össze, a képző pedig a magyarban eredeti *-t*, a mongolban ennek fejleménye (*t* > *δ* > *r-*) ugyanúgy, mint a magy. *iker* szóban és nyelvi párhuzamaiban.

2.3. három: Jelentése 'kettő + egy'. A K-mong. *ghurban, guraw* 'három' szerkezeti felépítése: *ghur, gura* 'kettő' vö.: K-mong. *khobar, xoër* 'két, kettő' + *ban*, 'egy' vö.: 'mag, én'. A magyar *három* számnév ennek alakváltozata, vö.: *háro* 'két, kettő' vö.: K-mong. *khobar, xoër* 'két, kettő' + *-m* 'mag, én'. A magy. *három* tehát 'kettő + egy' jelentésű és összetételű.

2.4. négy: Jelentése 'két kettő'. A K-mong. *dörbän* 'négy' (< *dör* 'iker, kettő' + *bän* 'kettő' vö.: lat. *bi*) 'kettő + kettő' szerkezeti felépítésű. Rokona a csuv. *tävattä, tävatä* 'négy' (*täva* 'kettő' + *-ttä* 'kettő', *täva* + *-tä*), ÓT., ujj., kaz., alt., hak., karacs. balk. *tört*, üzb. *turt, turta*, jak. *tüört*, azerb., türkm., oszm., tuv. *dört*, nog. *do'rt*, kum. *d'ort*, tat., bask. *diirt* 'négy'. (JEGOROV 1964) A csuv. *täva* összefügg az ang. *two*, or. *dva* 'kettő' stb. változattal. A továbbiak szerkezeti felépítése: *tör* + *t*, *tur* + *t*, *tur* + *ta*, *dör* + *t*, *do'r* + *t*, *d'or* + *t*, *dür* + *t*, vö.: magy. *iker* 'kettős' + ang. *two* 'kettő'. A mong. *dörbön, dötöger* 'négy' úgy viszonyul egymáshoz, hogy (*dör* 'kettő' + *bön* 'kettő'¹, *dö* 'kettő' vö.: *dör* + *töger* 'kettő'). A *dötöger* mindkét tagja ugyanaz, csak más alakváltozatban, a magy. *iker* szóval rokon, annak a teljesebb alakja. Fontos, hogy őrzi az eredeti szókezdő *t-* mássalhangzót. A *dör* egyetlen *-ö-* magánhangzója pedig triftongus (*-ögö-*) fejleménye.

2.5. öt: Ez a számnév onnan van, hogy az ember egyik kezén lévő kinövéseket jelöli, amely éppen öt darab.

2.6. hat: Jelentése 'három kettő'.

2.7. hét: A Holddal kapcsolatos. A mong. *dol* 'hét', tör. *dolu* 'teljes', magy. *tele* szóval és *Hold* *Hold*

¹ Vö.: lat. *bi-* 'kettő, két'.

tövével tartozik össze. Továbbmenve a magy. *Árdeli Hold*, első része másképpen *árdagály*, ez azt is jelenti, hogy a *deli* és a *dagály* összetartoznak, a *dagály* a teljesebb változat. A *dagá-* rokona a 'hegy' jelentésű szó, a *mag* szó, a magy. *dagad daga-*töve stb., az *-l*, *-ly* pedig képző 'valamihez tartozó, valamivel ellátott, valami mellett lévő'. A mongol *dol* 'hét' megfelelője az or. *sem*', szlk. *sedem* 'hét', ang. *seven* 'hét' és a magy. *szem*, fi. *silmä* 'szem' alakváltozatok. A teli Holdnak egy fázisa hét napig tart, ez alkotja a hetet s a négy fázis összesen 28 napot tesz ki, ez pedig egy Holdhónap. Úgy is mondhatjuk, hogy a hetes számrendszernek a Hold, mint egyfajta forrás az alapja, a kettes számrendszernek pedig az *iker* és az 'ágas' jelentésű *két*, *kettő* számnév.

2.8. nyolc: Olyan logika alapján született, hogy a nyolc a sorban tíz előtt van kettővel.

2.9. kilenc: A megnevezése onnan van, hogy a sorban tíz előtt van egyel.

2.10. tíz: A *tíz* jelentése 'két öt'. Ez onnan van, hogy a két kezünkön összesen *tíz* kinövés, azaz *tíz* ujj van. A magy. *tíz* számos nyelv 'tíz' jelentésű számnevével összetartozik. A mong. *an*, *in*, tör. *on*, ang. *ten* 'tíz' közös gyökerűek. Részét alkotják az összetett számneveknek s a tízes számrendszer alapja. A magy. *tíz* a TESz szerint iráni eredetű, vö.: ói. *dáša*, av. *dasa*, pehlevi *dah*, szogd *das*, afgán *las*, vakhi *das*, sugni *δās* 'tíz'. (TESz) Az adatok idetartoznak, azonban az iráni eredet nem igazolt.

Érdekesség a mong. *arban* 'tíz' számnév, szó szerinti jelentése 'egy-tíz', szerkezeti felépítése *ar* + *ban*, ahol az előtag az 'egy' jelentésű szavakkal tartozik össze, vö.: oszm. *bir* 'egy', ném. *erste* 'első' *er* 'egy' töve stb. Az utótag a *ban* 'tíz' jelentésű, ld. még vog. *pan*, dravida *pan*, ang. *ten* 'tíz'. A mong *arban* számnévvel összhangban van a magy. *harminc* utótagjának a *minc* 'tíz'-nek a szerkezeti felépítése: *min* 'egy' + *c* (vö.: cent) 'tíz'. Tehát a *minc* 'egy tíz'.

2.11. tizenegy: Szerkezeti felépítése: *tíz* + *-en*: határozórag + *egy*. Jelentése 'tízen (van) egy'. A törökségben egyszerűen 'tíz egy' a jelentése, vö.: csuv. *vunpěr* 'tizenegy', oszm. *onbir* 'tizenegy' stb.

Az oroszban *odinnadcat* 'tizenegy', szerkezeti felépítése: *odin* 'egy' + *-na-* 'rá' sufixum + *dcat* 'vö.: *des'at* 'tíz'. Az angolban *eleven* 'tizenegy' szerkezeti felépítése *ele-* 'egy', vö.: magy. *el-*, koreai *el* 'egy' + *ven* 'tíz' vö.: magy. *negyven* (*negy* 'négy' + *ven* 'tíz'), csuv. *vun* 'tíz' stb. Látható, hogy a fenti számnevek kétféle gondolkodást tükröznek, amelyek meghatározták a számnevek szerkezeti felépítését. A magyar és a török nyelvekben első helyen van a *tíz* és a második helyen van az *egy*. Másképpen az előtag a *tíz*, az utótag az *egy*. A szláv nyelvekben ennek az ellenkezője ismert, elől van az *egy* és ezt követi második helyen a *tíz*, vagyis az előtag az *egy*, az utótag a *tíz*. A jelentése 'egy a tízen'. Az angolban egyszerűen 'egy tíz' a tizenegy szó szerinti jelentése. Ezzel szemben a mongolban a 'tíz' (vö.: *arban* 'tíz') jelenti szó szerint az egy tízet. Ez a magyarban is megvan, a magy. *harminc* második tagja a *minc* 'tíz' szó szerint 'egy tíz' jelentésű. A magy. *minc* párhuzama megvan a törökségben is, vö.: oszm. *altmyš* 'hatvan', (< *alt* vö.: *alty* 'hat' + *myš* 'tíz'). Ez a gondolkodásmód az eredetibb, az ősbibb, amelynek mentén felépültek, kialakultak a számrendszerek és létrejöttek a számok megnevezései.

2.12. húsz: Jelentése 'két tíz'. A tör. *jigirmi* (< *jigir* 'iker, kettő' + *mi* 'tíz'), vö.: csuv. *širēm* 'húsz', ÓT. (jeny.) *igerme*, *jegirme*, óujg. *jägirmi*, ujjg. *žigirmě*, s.ujg. *jygyrma*, üzb., kum. *jigirma*, azerb. *ijirmi*, türkm. *jigirmi*, nog. *jyrma*, oszm. *jirmi*, kirg., kaz. *žyjrmi*, alt. *d'irme*, tuv. *čeerbi*, hak. *čibirgi*, jak. *sũürbe*. (JEGOROV 1964) Szerkezeti felépítésük: csuv. *širě* + *m*, ÓT. (jeny.) *iger* + *me*, *jegir* + *me*, óujg. *jägir* + *mi*, ujjg. *žigir* + *mě* s.ujg. *jygyr* + *ma*, üzb., kum. *jigir* + *ma*, azerb. *ijir* + *mi*, türkm. *jigri* + *mi*, nog. *jyr* + *ma*, oszm. *jir* + *mi*, kirg., kaz. *žyjr* + *mi*, alt. *d'ir* + *me*, tuv. *čeer* + *bi*, jak. *sũür* + *be*. A hak. *čibirgi* kivételével az előtag mindegyik nyelvben összetartozik, jelentésük 'iker, kettő'. Az utótag pedig minden esetben a 'tíz' számnév alakváltozata (*m*, *me*, *mě*, *mi*, *ma*, *bi*, *be*), rokona a mong. *an*, *in*, tör. *on*, ang. *ten* 'tíz', a csuv. *vun*, *vunä*, *vunnä* 'tíz', ÓT., azerb., türkm., oszm., ujjg., kirg., kaz., k.kalp., nog., alt., tuv., hak. *on*, üzb. *un*, bask., tat. *un*, jak. *uon* 'tíz', vö.: sumér *un*, lat. *vun* 'tíz'. (JEGOROV 1964)

Összetartozik vele nemcsak a magy. *tíz*, hanem a *negyven*, *ötven*, *hatvan* *hetven*, *nyolcvan*, *kilencven* utótagja a *van*, *ven* 'tíz' is. Idetartozik a magy. *húsz*

(*hú + sz*), *harminc* (*har* 'három' + *minc* 'tíz') utótagja az *sz*, *minc*, amelyek a 'tíz' számnévvvel azonosak. Ugyanígy elven (két tíz = húsz, három tíz = harminc, négy tíz = negyven, öt tíz = ötven, hat tíz = hatvan, hét tíz = hetven, nyolc tíz = nyolcvan, kilenc tíz = kilencven, tíz tíz = száz, tíz száz = ezer, tíz ezer = tízezer) alapul a törökség nyelveiben a nagyobb számnevek létrehozása, amelyeknek a 'tíz' jelentésű elemeit is számba véve teljesebb képet adhatunk a *tíz* számnévről. Vö.: csuv. *utmäl* 'hatvan', ÓT. (Talas) *altmys*, ujj. *altmiš*, üzb. *oltmis*, kirg. *altymyš*, kaz., k.kalp., nog. *alpis*, azerb., oszm., türkm., tat., bask. *altmyš*, alt. *altan*, hak., sor. *alton*, tuv. *aldan* 'hatvan'. (JEGOROV 1964) Szerkezeti felépítésük: *ut + mäl*, *alt + mys*, *alt + miš*, *olt + mis*, *alty + myš*, *al + pis*, *alt + myš*, *alt + an*, *alt + on*, *ald + an*. A *mVš*, *mVs*, *pVs* közelebbi kapcsolatban van a magy. *harminc* számnév *minc* utótagjával, ahol még megvan a nazális. Ezekben az esetekben szintén egy-tíz lehet a szerkezeti felépítése a 'tíz' jelentésű számneveknek, vö.: magy. *minc* (ld. *har + minc*) *min* 'egy' + *c* 'a tíz számnév valamely alakjának kezdő betűje', vö.: *centi* méter, amely tíz milliméterből áll. A törökségben a denazalizálódott változat van meg, vö.: *mVš*, *mVs* stb.

A *tíz* számnév alakváltozatai tehát: mong. *an*, *in*, tör. *on*, ang. *ten*, török nyelvek: *m*, *me*, *mě*, *mi*, *ma*, *bi*, *be*, *mäl*, *mys*, *miš*, *mis*, *myš*, *pis*, *myš*, *an*, *on*, *an*, *vun*, *vunä*, *vunnä*, *on*, *un*, *uon*, sumér *un*, lat. *vun*, ói. *dása*, av. *dasa*, pehlevi *dah*, szogd *das*, afgán *las*, vakhi *das*, sugni *dīs*, magy. *sz*, *minc*, *van*, *ven*, amelyek további adatok bevonásával gazdagíthatóak. Hangtani szempontból az eredeti szókezdőt őrzi az ang. *ten*, ennek zöngésedett változatát (*t* > *d*-) az ói. *dása*, av. *dasa*, pehlevi *dah*. A *t*-zöngésedése és réshangúsodása során keletkezett *δ*- megvan a szogd *das*, vakhi *das*, sugni *dīs* adatokban. A *δ*- további változásainak eredményeképpen keletkeztek a következők: *δ*- > *w*- 1. > *V*- (jak. *uon*) > *0*- (zéró) mong. *an*, *in*, török nyelvek: *on*, *an*, *un*, sumér *un* 2. *v*- csuv. *vun*, *vunä*, *vunnä*, lat. *vun*, magy. *van*, *ven*, 3. *m*- török nyelvek: *mäl*, *mys*, *miš*, *mis*, *myš*, magy. *minc*, 4. *b*-: török nyelvek: *bi*, *be*, mong. *ban*, 5. *l*-: afgán *las*. A *t*-megtartva zöngétlenségét réshangúsodhatott, majd zárhangúsodott: *t*- > *ϑ*- > *ϕ*- > *p*- , vö: kaz., k.kalp., vog. *pan*, dravida *pan*, nog. *pis*.

2.13. száz: Jelentése 'tíz tíz'. Az ojr. *zûn*, *zuun* 'száz', K-mong. *dzô-n*, *dzagon* 'ua.' rokona a csuv. *šër* 'száz', ÓT., Óujg., azerb., türkm., kum. *júz*, ujj., üzb., nog. *juz*, kirg., kaz., k.kalp. *žúz*, bask., tat. *jöz*, k.kalp. *žuz'*, alt. *d'ūs*, tuv., hak., sor. *ëūs*, jak. *sūūs* 'száz'. (JEGOROV 1964) Idetartozik az or. *sto* 'ua.', magy. *száz*. Ez a számnév a *tíz tíz* összetétele, azaz 'tízszer tíz' a jelentése. Mindezt csak a számrendszerek vizsgálata és azok megértése során olvashatjuk ki a számnevekből, hiszen a ma használt szóalakok már annyira átalakultak, lerövidültek, hogy eleink gondolkodásának ismerete és a rendszerbe tartozó alakváltozatok figyelembe vétele nélkül a megfejtés lehetetlen lenne. A magy. *száz* szót a TESz helytelenül ősi örökségnek tartja a finnugor korból. A hozott adatok azonban idetartoznak, vö.: vog. *šāt*, osztj. *sāt*, zürj. *šo*, votj. *šu*, cser. *šu·dä*, mdE. *sado*, mdM. *sadä*, fi. *sata*, észt *sada*, lp. *ëuotte*, *ëuode*, ld. még. szanszkr. *çatām*, av. *satām*, lat. *centum* 'száz'. (TESz) Az angol *ten* 'tíz' is az alkotóelemek változatainak a sorába tartozik. A szó alakváltozata a magy. *cent*, *centiméter* *centi*- 'valamely alaplímértékegység századrésze' előtagja, a *centenáris* 'évszázados, száz évenként visszatérő' *cente*- töve stb. A magy. *száz* és a különböző nyelvi párhuzamai tehát mellérendelő összetett szavak s a tagok ugyanazt, tízet jelentenek. Szerkezeti felépítésük: ojr. *zûn*, *zu* + *-un*, K-mong. *dzô* + *n*, *dzag* + *on*, csuv. *šě* + *r*, ÓT. Óujg., azerb., türkm., kum. *jú* + *z*, ujj., üzb., nog. *ju* + *z*, kirg., kaz., k.kalp. *žú* + *z*, bask., tat. *jö* + *z*, k.kalp. *žu* + *z'*, alt. *d'ū* + *s*, tuv., hak., sor. *ëū* + *s*, jak. *sūū* + *s*, or. *s* + *to*, magy. *szá* + *z*, vog. *šā* + *t*, osztj. *sā* + *t*, zürj. *šo* + *0*, votj. *šu* + *0*, cser. *šur* + *dä*, mdE. *ša* + *do*, mdM. *ša* + *dä*, fi. *sa* + *ta*, észt *sa* + *da*, lp. *ëuotte*, *ëuo* + *de*, ld. még. szanszkr. *ça* + *tām*, av. *sa* + *tām*, lat. *cen* + *tum*, magy. *cen* + *t*, *cen* + *ti*-, *cen* + *te*-. A lat. *cen* + *tum* mindkét tagja láthatóan is közel van a *tíz* számnévhez, vö.: ang. *ten*. Mind az előtagban, mind az utótagban a kezdő mássalhangzó eredeti *t*- illetőleg a fejleményei szerepelnek. A *száz* szó előtagjának és az utótagjának a kezdő mássalhangzója eredeti *t*- illetőleg a *t*- fejleményei. A legteljesebb alakot a latin mutatja. Az ang. *thousand* 'ezer' (*thou* 'tíz' + *sand* 'száz' < *san* 'tíz' + *d* 'tíz') második eleme a *sand* úgy függ össze a magy. *száz*, csuv. *šër* stb. szóval, hogy a végső *-d*, *-z*, *-r* eredeti *t*- fejleményei. Az angol *sand* (< *san* 'tíz' + *d* 'tíz')

azt is mutatja, hogy a 'tíz' előtag *-n* végű, amely számos száz számnévben eltűnt. A száz tehát tíz darab tízes csomót, adagot jelent, másképpen tíz-szer tíz = száz.

2.14. ezer: Jelentése 'tíz száz'. A K-mong. *minghan*, *m'anga* 'ezer' megfelelője a török nyelvekben vö.: csuv. *pin* 'ezer', ÓT. *byη*, *biη*, KB., kaz. *myη*, Zamaxš., üz. *ming*, kirg., ujg. *miη*, k.kalp. *myng*, nog. *myn'*, alt., tuv. *muη*, hak. *mun'*, türkm. *mün*, azerb. *min*, oszm. *bin*, bask., tat. *meη* 'ezer', vö.: mong. *mingan* 'ezer'. (JEGOROV 1964) Ezekből az adatokból egyelőre nem tudjuk kiolvasni a 'tíz száz = ezer' jelentést és szerkezeti felépítést. Úgy tűnik, mintha a *mag* szó szolgált volna neki alapul. Ez esetben pedig egy egységnek kell felfogni, mert másképp megszámlálhatatlan lenne, pedig az *ezer* megszámlálható mennyiség. Hozzáteesszük, a magyarban is ismert az *ezer* 'nagyon sok' jelentése. Ugyanakkor a magy. *ezer* (*e* 'tíz' + *zer* 'száz' vö.: csuv. *šēr* 'száz') szerkezeti felépítése 'tíz száz', azaz 'tíz-szer száz'. Ilyen az ang. *thousand* (*thou* 'tíz' + *sand* 'száz'), or. *tys'ača* (< **tys'enče*: *ty* 'tíz' + *s'enče*² 'száz'). A magy. *ezer* a TESz szerint iráni, közelebből alán eredetű. Az alánból személynévi példát, az osszétből pedig 'rengeteg, töméntelen' jelentésű adatot hoz. Vö. még: közép-perzsa *hazār*, újperzsa *hazār*, *hezār*, óind. *sa-hásram* 'ezer, egy ezer', vog. *sater*, zürj. *šurs*, votj. *šures* 'ezer', osztj. *t'ārās* 'ezer', krími gót *hazer* 'ua.' (TESz) Az *ezer* számnév is a számrendszerek része, nem igazolt a magy. szó alán eredete, azonban a TESz adatai idetartoznak. Szerkezeti felépítésük: közép-perzsa *ha* 'tíz' + *zār* 'száz', újperzsa *ha* 'tíz' + *zār* 'száz', *he* 'tíz' + *zār* 'száz', óind. (*sa* 'egy') *há* 'tíz' + *sram* 'száz', vog. *sa* 'tíz' + *ter* 'száz', zürj. *šu* 'tíz' + *-rs* 'száz', votj. *šu* 'tíz' + *res* 'száz', osztj. *t'ā* 'tíz' + *rās* 'száz', krími gót *ha* 'tíz' + *zer* 'száz'.

2.15. tízezer: Jelentése 'tíz ezer'. A K-mong. *tümen*, *tüm* 'tízezer' szerkezeti felépítése *tü* 'tíz' + *men*, *m* 'ezer'. A *tüm* változatban a *men* 'ezer' számnévnek csak a kezdő mássalhangzója maradt meg. A *men*, *m*, *minghan*, *m'anga* formák ugyanannak az 'ezer' jelentésű szónak az alakváltozatai, amelynek alapul 'kezdet, első' jelentésű szó szolgálhatott, ez pedig a *mag* szóval kapcsolatos, vö.:

² A **s'en* 'tíz' + *če* 'tíz' elemekből épül fel, amelynek jelentése 'tíz tíz' azaz 'száz'.

mong. *ańkhan* 'kezdet, első'. A magy. *ezer* ezzel szemben 'tíz száz' jelentésű.

Nem adhatunk hitelt azon véleménynek, mely szerint a keleti nyelvekben a *tümen* 'tízezer' a magy. *tömény* szóval tartozik össze s ezért a tízezer *töméntelen* mennyiségnek kellene felfogni. E hiteltelenségnek több oka van. Először is a tízezer megszámlálható, a *töméntelen* pedig megszámlálhatatlan mennyiséget jelöl s a *tömén* relatív szótő fosztóképzős alakjáról van szó. Így a *tömén* a tör. *tümen* 'tízezer' megfelelője, azaz 'tíz ezer' (*tü* + *men*) és megszámlálható mennyiséget jelöl. Akkor lesz belőle megszámlálhatatlan, ha fosztóképzővel látjuk el. Megszámlálhatatlan mennyiségre mondjuk azt, hogy számtalan, vagyis olyan mennyiséget nevezünk meg vele, amely olyan sok, hogy se szeri se száma. Ezzel szemben a magy. *tömény* 'sűrű' szó valóban összefügg a *töm* igével, de a 'forrás, mag' jelentésű 'egy' számnévvel, a törökségben ismert *tam* 'vízcsepp, csepp víz' jelentésű szóval. Ebbe pedig minden belefér, hiszen eleink régóta tudják, hogy a világ egy csepp víz, s egy vízcsepp a világ. Tehát a 'tízezer' jelentésű K-mong. *tümen* rokona a a magy. *töméntelen* szó *tömén* töve és nem azonosak a magy. *tömény* szóval.

3. Sorszámnevek

első: Szerkezeti felépítése: *el* 'egy' + *-ső*: sorszámnév képző, a *-dik* alakváltozata. A K-mong. *nige-düger* 'első' (*nige* 'egy' + *düger*: sorszámnév képző), ojr. *nige-dük-tshi* 'első' (*nige* 'egy' + *-dük*: sorszámnév képző + *-tshi* 'valamivel ellátott' képző). Úgy tűnik, kettős képzővel van ellátva a tőszámnév. A *-dük* a magy. *-dik* sorszámnévképzővel tartozik össze, a *-tshi* pedig a magy. *-ső* (vö.: *első*). Ugyanakkor a K-mong. *düger* és az ojr. *düktshi* egymásnak alakváltozatai. Szerkezeti felépítésük: *düge* + *-r* 'valamivel ellátott' képző, *dük* + *-tshi* 'valamivel ellátott' képző. A *düge* és a *dik* a magy. forrással és az 'egy' számnévvel lehetnek kapcsolatosak.

A nyelvekben rendszerint a sorszámnév felépítése vagy tőszámnév + sorszámnév képző, vagy pedig tőszámnév + melléknév képző. Tanulságos sorra venni a nyelvek idevonatkozó adatait, mert a nyelvi kapcsolatokra világosan utalnak. Sok közülük a török nyelvekkel mutat kapcsolatot, vö.: or. *pervyj* (< *per* 'egy' + *-v-*: melléknév képző + *-yj*)

'egy' jelentésű szótöve világosan a török nyelvekkel kapcsolatos ugyanúgy, mint az ang. *first* (< *fir* 'egy' + *-st*), ném. *erste* (< *er* 'egy' + *-ste*). Ennek nem közvetlenül a törökkel való érintkezés a magyarázata, hanem a török elődjével, a hunnal és a szkítával való valamilyen szintű és jellegű kapcsolat.

második: A K-mongol *khoja-dughar* 'második' (*khoja* 'kettő' + *-dughar*: sorszámnév képző), ojr. *khojor-duk-tshi* (*khojor* 'kettő' + *-duk-tshi*). Valójában a *-dughar* (< *-dugha* + *-r*) és a *-duk-tshi* (*-duk* + *-tshi*) ugyanaz, egymásnak alakváltozatai. Miután mindig a maghoz viszonyítanak, így az első elem a *-dugha*, *-duk* itt 'mag'-nak értelmezhető, az *-r* és *-tshi* pedig a 'valamivel ellátott' képző. A kettő együtt jelöli a sorszámot. Ezzel szemben a magyarban csupán a *-dik* a sorszámnév képző, amelynek alapul a 'mag' szolgált. Megjegyezzük, hogy a K-mong. *-dughar* sorszámnévképző összetartozik a mong. *töriütshi* (< *töriü*'- + *-tshi*), *terigütshin* (*terigü*- + *-tshin*) 'fő' jelentésű szó relatív tövével, amely egyrészt az *ír*(mag) *ír*- elemével valamint a hunok fővárosának *ordu*-nak *or*-'központ' (vö.: lat. *origo*) szavával és a magy. *ország* szó *or*- tövével is rokon. Másképpen az *ordu* és az *ország* egymásnak alakváltozatai.

4. Összegzés

A fenti számnevek és kapcsolataik olyan nyelvi kapcsolatokat jeleznek, ahol a végső kulcs az ősmagyaroknál, a szkítáknál és a hunoknál található. A magyar és a szkíta-hun utódnépek – a török, mongol és a mandzsu-tunguz – azonos gondolkodást tükröznek a számneveken keresztül, amelytől jelentősen eltérő a szláv és az angol gondolkodás. Ugyanakkor a számneveknek ilyen összehasonlító vizsgálata segíti a számneveknek a rendszerben való bemutatását, az egyes számnevek értelmezését, megfejtését. Nem kerülhetjük meg a kultúrák közti kapcsolatok okainak a feltárását sem, amelyben a számnevek fenti tanulmányozása is, mint egy nagyobb rendszernek – a földrajzi neveknek és a hozzájuk tartozó nyelvek szavainak, grammatikai morfémaiknak – a része hozzásegített az okok felismeréséhez. Ezeket az okokat pedig az ősmagyaroknál, a szkítáknál, hunoknál és a mezopotámiai kultúrában kell keresnünk.

5. Rövidítések

Acc.	- Accusativusz
alt.	- altáji
ang.	- angol
Ar.	- Archivális anyag, ld. Nikitin
Ašm.	- Ašmarin
av.	- aveszta
azerb.	- azerbajdzsán
balk.	- balkár
bask.	- baskir
Beleb.	- Belebejevskij rajon
blg.	- bolgár
burj.mong.	- burját mongol
csag.	- csagatáj
cser.	- cseremisiz
csuv.	- csuvas
d.	- domb
Dat.	- Dativusz
dial.	- dialektus
e.szl.	- egyházi szláv
f.	- folyó
fi.	- finn
fn.	- főnév
fr.	- francia
gag.	- gagauz
germ.	- germán
gör.	- görög
h.	- hely
hak.	- hakasz
han.	- hanti
hn.	- helynév
i.e.	- időszámítás előtt
ie.	- indoeurópai
jak.	- jakut
jeny.	- jenyiszeji
jeny.szam.	- jenyiszeji szamojéd
kalm.	- kalmük
kam.	- kamasz
kar.	- karaim
karacs.	- karacsáj
karj.	- karjalai

TANULMÁNYOK

Kāšy.	- Kāšyari	osztj.	- osztják
kaz.	- kazah	óbolg.	- bolgár
kaz.tat.	- kazáni tatár	ÓT.	- ótörök
kb.	- körülbelül	óujg.	- óujgur
kfn.	- középfnémet	örm.	- örmény
kipcs.	- kipcsak	összl.	- ősszláv
kirg.	- kirgiz	özb.	- özbég
k.lat.	- közép-latin	pl.	- például
k.kalp.	- karakalpak	polov.	- polovec
ko.	- komi	rom.	- román
kojb.	- kojbal	stb.	- és a többi
kum.	- kumük	szal.	- szalar
lat.	- latin	szam.jeny.	- szamojéd jenyiszeji
leb.	- lebed	szam.jur.	- jurák szamojéd
ld.	- lásd	szam.szelm.	- szamojéd szelmkup
le.	- lengyel	szb.-hv.	- szerb-horvát
litv.	- litván	szelm.	- szelmkup
lp.	- lapp	szlk.	- szlovák
m.	- mocsár	szl.	- szláv
mac.	- macedon	szlk.	- szlovák
magy.	- magy.	szln.	- szlovén
man.	- mansi	szn.	- személynév
md.	- mordvin	t.	- tó
mdE.	- erza mordvin	tat.	- tatár
mdM.	- moksa mordvin	tkp.	- tulajdonképpen
MK.	- Maxmūd al-Kāšyari	tung.	- tunguz
mong.	- mongol	tuv.	- tuvai
mong.ir.	- mongol irodalmi	türkm.	- türkmén
ném.	- német	tvig.	- tavgi
ngan.	- nganaszán	u.	- utca
nog.	- nogaj	ua.	- ugyanaz
nyeny.	- nyenyec	ud.	- udmurt
nyj.	- nyelvjárás	ujg.	- ujgur
ojr.	- ojrát	újgör.	- újgörög
óe.szl.	- ógyházi szláv	ujg.mod.	- ujgur modern
ói.	- óind	ukr.	- ukrán
ómagy.	- ómagyar	üzb.	- üzbég
óor.	- óorosz	vog.	- vogul
or.	- orosz	votj.	- votják
osz.	- osszét	vö.:	- vesd össze
oszm.	- oszmán	zürj.	- zürjén

6. Források

- Ar. - Archivális anyag ld. NIKITIN.
- Ašm. - ASMARIN, N. I. 1928-50: Thesaurus linguae Tschuvaschorum I-XVII. Csuvaszkoje Goszudarsztvennoje Izdatyelsztvo. Kazan-Csebokszari
- BÁRCZI 1991 - BÁRCZI Géza: Magyar szófejtő szótár. Budapest, 1991. Trezor Kiadó, Az Egyetemi Nyomdánál 1941-ben megjelent első kiadás alapján készült.
- GYÖRKÖSY 1986 - GYÖRKÖSY Alajos: Latin-magyar szótár. Akadémiai Kiadó Budapest, 1986.
- LYTKIN – GULJAJEV 1999 - V. I. LYTKIN – Je. Sz. GULJAJEV: Kratkij etimologiceszkij szlovár komi jazyka, Szyktyvkar 1999.
- B-R. 1958 - Baskirszko-Russzkij szlovar 1958
- Fa. - Fasmer, M. Etimologiceskij slovar russkovo jazyka I-IV. Moskva, 1964-73.
- GMA. - Gidronimy Marijszkaj ASzSzR.
- HADROVICS – GÁLDI 1951 - HADROVICS László - GÁLDI László 1951: Orosz-Magyar szótár. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- JEGOROV 1964 - JEGOROV, V. G. 1964: Etimologiceszkij szlovar csuvaszskovo jazyka. Csuvaszkoje Knyizsnoje Izdatelsztvo. Csebokszari
- Kāšy. - Maxmūd al-Kāšyari 2008. Orosz nyelvről fordította Czeglédi Katalin, Megjelenés alatt a Helikon Kiadónál. A könyv eredeti címe Dīwān Lugāt at-Turk, oroszra fordította, az előszót és a megjegyzéseket írta Z. – M. Auezova. A szómutatót összeállította R. Ermersz. – Almati: Dajk-Press, 2005. – 1288 oldal + 2 oldal.
- KÁZMÉR 1993 - KÁZMÉR Miklós 1993: Régi magyar családnevek szótára. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- KISS 1995 - KISS Lajos 1995: Földrajzi neveink nyelvi fejlődése. Akadémiai Kiadó, Budapest
- LELKES 1998 - LELKES György 1998: Magyar Helységnév-azonosító Szótár. Talma Könyvkiadó, Baja.
- MÉK - Magyar Értelmező Kéziszótár. Akadémiai Kiadó. Budapest, 1985.
- NAP - Naszeljonnyje punkty csuvaszskoj ASzSzR. Csuvaszkoje Knyizsnoje Izdatelsztvo. Csebokszari, 1974.
- NIKITIN - NIKITIN, I. D.: Toponimika (nazvanija urocsis, ovragov, leszov i drugih punktov szelenij) Csuvaszskoj ASzSzR. Naucsnyj arhiv CsNII, knizsnoje posztuplenije N. 72. Kézirat.
- SZINNYEI 1884 - SZINNYEI József: Finn-Magyar szótár, Magyar Tudományos Akadémia. Budapest, 1884.
- SIS - N. M. Sanszkij-V. V. Ivanov-T. B. Sanszkaja 1975: Kratkij etimologiceszkij szlovar russkovo jazyka. Moszkva.
- STELCZER – VENDÉGH 1973 - STELCZER Árpád – VENDÉGH Imre (szerk.) Szlovák-magyar kéziszótár. Akadémiai Kiadó. Budapest, 1973.

TANULMÁNYOK

SW.	- FOKOS-FUCHS, D. R. 1959: Syrjänisches wörterbuch I-II. Budapest
TB.	- Szlovár Toponimov Baskirszkoj ASSR, Ufa 1980.
TESz	- BENKŐ Loránd (főszerk) 1976: A magyar nyelv történeti etimológiai szótára I-III. Akadémiai Kiadó, Budapest.
T-r.	- Tatarszko-Russzkij szlovár
TSK	- A. I. Turkin 1986: Toponimiceszkij szlovár komi ASzSzR. Komi Knyizsnoje Izdatyelsztvo. Szyktyvkar
ÚMT	- B. LŐRINCZY Éva (főszerk.) 1979: Új magyar tájszótár. Akadémiai Kiadó. Budapest. Új Magyar Tájszótár.
Vax.	- VAHRUŠEVA, M. P. 1956: Udmurtsko-russzkij slovar. Izdatyelsztvo „Russzkij jazik”. Moszkva.
Zamaxš.	- Zamaxsari, Mongolszkij szlovár, „Mukaddimat al-adab”. I-II- ?-L., 1938-1939.

7. Irodalom

ARADI 2005	ARADI Éva: A hunok Indiában, A heftaliták története. HUN-idea Kiadó. Budapest, 2005.
ARADI 2008	ARADI Éva: Egy szkíta nép: a kusánok. HUN-idea Kiadó. Budapest, 2008.
BODA 1998	BODA Sarolta: Én hiszek a krónikáknak. Beszélgetés László Gyula régésszel in: Turán I. évf. 1. szám. 1998. március: 58.
BOTALOV 2008-9	Sz. G. BOTALOV: Az európai és az ázsiai hunok (történeti, régészeti értelmezés). 2008-9. Orosz nyelvről fordította: Czeplédi Katalin. Megjelenés alatt.
CZEGLÉDI 1998	CZEGLÉDI Katalin: Szinonimák a földrajzi nevekben (részletek) in: A szinonimitásról Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához I. szerk. Gecső Tamás Tinta Könyvkiadó. Budapest, 1998:55-66.
CZEGLÉDI 1999	CZEGLÉDI Katalin: Poliszémia és homonímia a földrajzi nevekben. in: Poliszémia, homonímia Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához II. szerk. Gecső Tamás. Tinta Könyvkiadó. Budapest, 1999:43-54.
CZEGLÉDI 2000	CZEGLÉDI Katalin: A földrajzi nevek jelentésköre (Aktuális jelentés, lexikális jelentés a földrajzi nevekben) in: Lexikális jelentés, aktuális jelentés Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához IV. szerk. Gecső Tamás. Tinta Könyvkiadó. Budapest, 2000:76-84.
CZEGLÉDI 2003	CZEGLÉDI Katalin: A magyar <i>csűnik</i> / <i>csűn</i> szó és a földrajzi nevek. Japán. 2003.
CZEGLÉDI 2004-5.	CZEGLÉDI Katalin: A földrajzi nevek hangtana, mondattana. in: Nyelvészeti Őstörténeti Füzetek 1-5. Nagy Lajos király Magánegyetem. Miskolc, 2004-5.
CZEGLÉDI 2007	CZEGLÉDI Katalin: Szkíta-hun nyelv őstörténete. Hangtan. Farkas Lőrinc Imre Könyvkiadó. Budapest, 2007.
CZEGLÉDI 2007	CZEGLÉDI Katalin: Szkíta-hun nyelv ősmodatai. Farkas Lőrinc Imre Könyvkiadó. Budapest, 2007.

- CZEGLÉDI 2007 CZEGLÉDI Katalin: Bálint Gábor és a magyar nyelv. in: Obrusánszky Borbála szerk., A magyarság eredetének nyelvészeti kérdései. Szentkatolnai Bálint Gábor emlékkonferencia kiadványa. Táltos Kiadó. 2007.
- CZEGLÉDI 2009 CZEGLÉDI Katalin: Róna-Tas András "Tudtak-e írni a magyarok a honfoglalás előtt" című tanulmányáról. in: Eleink - Magyar Őstörténet. Napkút Kiadó. Budapest VIII. évf. 2. szám, 2009.
- CZEGLÉDI 2010 CZEGLÉDI Katalin: A magyar nyelv iráni / vagy szkíta-hun kapcsolatairól in: Mikes International, Elektronikus folyóirat. Főszerk. Farkas Flórián, Hollandia, Hága X. évf. 2010. 1. szám:56-73.
- CZEGLÉDI 2010 CZEGLÉDI Katalin: A kommunikáció nyelvészeti aspektusai a földrajzi nevek fényében. in: Eleink - Magyar Őstörténet. Napkút Kiadó. Budapest, 2010. 3. szám: 26-34.
- CZEGLÉDI 2010 CZEGLÉDI Katalin: Nyelvi funkció és gondolkodás a földrajzi nevekben in: Eleink - Magyar Őstörténet. Napkút Kiadó. Budapest, 2010. 4. szám.
- CZEGLÉDI 2011 CZEGLÉDI Katalin: Nyelvünk gyökrendszere. Farkas Lőrinc Imre Könyvkiadó. Budapest, 2011. Megjelenés alatt.
- CZEGLÉDI 2011 CZEGLÉDI Katalin: Múltunkról a nyelv tükrében. in: "Magyarország és Azerbajdzán: A kultúrák párbeszéde" V. Nemzetközi Tudományos Konferencia (előadások, cikkek és rezümék) III. kötet. Budapest, 2011..
- FEDOTOV 1968 FEDOTOV M. R. Isztoriceszkije szvjazi csuvasszkogo jazika sz volzsszkimi i permszkimi finno-ugorszkimi jazikámi, Csebokszari 1968.
- HARMATTA 1997 HARMATTA János: Iráni nyelvek hatása az ősmagyar nyelvre. In: Honfoglalás és nyelvészet, Honfoglalásról sok szemmel. Balassi Kiadó Budapest, 1997:71-85.
- MAHMUDOV 2010 MAHMUDOV Jagub: Az azerbajdzsán nép etnogenezisének kérdéséhez in: "Magyarország és azerbajdzsán: A kultúrák párbeszéde". IV. Nemzetközi Tudományos Konferencia (előadások, cikkek és rezümék) II. kötet (történelem, néprajz, folklór, irodalom, nyelvészet) Budapest, 2010:292-299
- MAKKAY 2006 MAKKAY János: Az Úr szava nem isten szava. Budapest, 2006.
- MARÁCZ – OBRUSÁNSZKY 2009 MARÁCZ László – OBRUSÁNSZKY Borbála szerk. A hunok öröksége. HUN-idea Szellemi Hagyományörző Műhely. Budapest, 2009.
- MARÁCZ – OBRUSÁNSZKY 2010 MARÁCZ László – OBRUSÁNSZKY Borbála szerk. A szkíta népek hitvilága. HUN-idea Szellemi Hagyományörző Műhely. Budapest, 2010.
- A. MARCANTONIO 2006 MARCANTONIO, Angela: Az uráli nyelvcsalád. Magyar Ház Kiadó. Budapest, 2006.
- MUNKÁCSI 1895 MUNKÁCSI Bernát: Az „ugor” népnevezet eredete. in: Ethnographia 6. 1895.
- OBRUSÁNSZKY 2007 Obrusánszky Borbála szerk., A magyarság eredetének nyelvészeti kérdései. Szentkatolnai Bálint Gábor emlékkonferencia kiadványa. Táltos Kiadó 2007.
- RÓNA-TAS 1996 RÓNA-TAS András: A honfoglaló magyar nép. Balassa Kiadó. Budapest, 1996.
- UCSIRALTU 2008 UCSIRALTU: A hun nyelv szavai. Napkút Kiadó. Budapest, 2008.

KISZELY ISTVÁN

A legmagyarabb étel

A paprikás csirke

„A magyarok hazájában a paprikás húst nemzeti eledel gyanánt eszik; ez szárnyasból áll, melyet füstölt vagy füstöletlen szalonna zsírával készítenek hagymával, sóval, veres borssal (paprikával) fűszerezve, melyről az ételt elnevezték...”

(Pierre Guillaume Frédéric le Play
francia utazó)

A magyar nemzeti ételek külföldi említésének sorrendje: gulyás, halászlé, töltött káposzta, paprikás csirke, paprikás krumpli, disznótoros, bableves és a túrós csusza. Ha azonban a határainktól távol élő magyarokat kérdezik meg, hogy melyik „a legmagyarabb étel”, szinte egyöntetű a válasz: a paprikás csirke. Akárhányszor hazajönnek látogatóba, ezt kérik szeretteiktől, mert maguk elkészíteni – az alapanyagok híján – nem tudják. Nincs háztáji csirkéjük, makói vörös- és fokhagymájuk, magyar sárga zöldpaprikájuk, szegedikalocsai piros paprikájuk, fóti paradicsomuk és tejfölük. Ha még nokedlit is szeretnének mellé találni, ahhoz nincs magas sikértartalmú, jó magyar lisztjük sem. A gulyást még csak elkészítik valami fagyasztott marhahúsból, spanyol paprikával és amerikai hagymával, a halászlét idegen folyóból származó halból – nem tiszai pontyból –, a paprikás krumplit szétmálló ízetlen krumpliból, spanyol hagymából és csorizóból, a bablevest alig füstölt csülökből, a túrós csuszát túró, tejföl és tepertő nélkül, de a disznótorosra és a paprikás csirkére semmi reményük nincs. Nosztalgia marad a hazai íz, a szülőföld egy darabjának.

Mint minden más étel-hungarikumunk belső-ázsiai gondolatvilágból, sokezer éves ételkultúrából és őshazánk, átmeneti szállásaink, majd a „Terra benedicta” étel-alapanyagaiból fejlődött ki. Őse a hunok áldozati ételei – a keng és a ta-keng – a gulyás és a paprikás. A paprikás csirke hordozza magában a húсок darabolásának, fűsze-ekkel való puhításának valamint a pentatón belső-ázsiai

ízék (sós, savanyú, édes, keserű és erős) teljes harmóniáját. Alapanyaga a belső-ázsiai bankíva tyúk, a hagyma, a fokhagyma, a chili, a cayenne bors, a bors és a tejföl volt. A Kárpát-medencébe érve a bankíva tyúkból alakult ki a parlagi tyúk, a csilit és a cayenne borsot fel-váltotta az Amerikából származó, de nálunk kitel-jesedő sajátos termesztésű paprika (a „török-bors”). Ezekhez társították a szinte csak a magyar ételkultúra egyik leggyakoribb alapanyagát, a tejfölt. Paprikás ételleket Belső-Ázsiában a török népek ma is szinte ugyanúgy készítik, mint a tőlük mintegy legalább nyolcezer kilométerre élő magyarok.

A baromfihúsból készült pörköltféléit a magyar parasztság fogyasztotta a XIX. században. A hatvani jobbágygazdák családjában az 1840-es években a húsetel leggyakoribb formája a „pörkölt hús” és a „paprikás hús” volt, amely igen gyakran szárnyasból készült. A reformkor kiváltságait féltő magyar nemesség a magyar nyelv védelme és a magyar ruha újbóli divatba hozása mellett az egyszerű pásztorok által készített ételekben vélték megtalálni azt az ételt, amely a magyar nép egységét és egyéni jellegét hangsúlyozza. Cziffray István 1830-ban, magyar gazdaasszonyok számára írt „Magyar nemzeti szakácskönyv”-ében olvashatjuk először a „klasszikus” magyar paprikás csirke receptjét, amely az addigra átformálódó magyar konyha egyik legnépszerűbb ételévé vált. „Paprikás Tsirke (Tsibe, Pisellye) – olvassuk a szakácskönyvben – Végy két vagy több tsirkét, s vagdald darabokra. Izzassz rézlábasban egy darab vaját, vagy zsírt, vess bele paprikát, szegfűborsot, vöröshagymát, s fojtsd sárgásra – osztán az összevagdalt tsirkét vessed közibe, s ismét addig fojtsd, míg meg nem puhul. Hintsd be egy kanál liszttel, önts rá egy kevés hús-lévet, adj hozzá gondolatod szerint téjfelt, hogy a mártása sűrű legyen. Paprikázd jól meg ’s add fel.”

Számos, 1892 előtti éttermi étlapon ettől kezdve már szerepel a paprikás csirke (csirkepap-

rikás) is, amelyet külföldi utazók csak szuperlatívuszokban említenek. (Fényes Szabolcs színdarabot is írt „Paprikás csirke” címmel.) Éttermenként tettek bele – módjával – fokhagymát és vargánya gombát is. Később a ledarált paprikás csirkéből készült a hortobágyi palacsinta szószja, amelyet tejföllel behabartak. A világhírű Nobel-díjas magyar tudós – Szent-Györgyi Albert – neve egyfajta paprikás csirke révén vonult be a magyar gasztronómia történetébe: Orosz József – 1938-ban –, a lillafüredi Palota Szálló akkori konyhafőnöke engedélyt kért és kapott a tudóstól, hogy róla nevezze el az általa készített paprikás csirke receptjét. Ennek sajátossága, hogy őrlött pirospaprika mellett parázson sült, majd héjától megszabadított sültpaprikát is tett a készítménybe. Hogy miért éppen a paprikás csirkét „tisztelte” meg Szent-Györgyi Albert nevével, azt Orosz József 1938-ban (Magyar Szakács) a következőkkel indokolta: „...Azért esett választásom a paprikás csirkére, mivel kizárólagosan magyar és közkedvelt étel, tehát mindenki ismeri. Azonkívül tartalmazza a C-vitamin alapanyagát, amit a Nobel-díjjal jutalmaztak...”

A csirkepaprikást – a háziasszonyok jól tudják – az különbözteti meg a csirkepörkölttől, hogy a paprikával fűszerezett, kész pörköltalapra a víz elpárolgása után tesszük a húst, a végén pedig tejfölt adunk hozzá, így a hús ízanyagai belefőnek a szaftjába és jól érvényesülnek. Ezzel szemben a csirkepörkölt úgy készül, hogy a pörköltalapot a hússal együtt készítjük el: a zsiradékra felaprított hagymát, erre a feldarabolt húst tesszük, és óvatosan lepirítjuk („pörköljük”), majd ezután tesszük hozzá a paprikát, végül lével felöntjük. A hús ízanyagainak a pörköléssel bezárjuk, a szaftját, a vele harmonizáló fűszerekkel (szerecsendió, kömény, rozmarin stb.) tehetjük ízletesebbé. A honi szakácsok jól tudták, hogy a zsír, a hagyma és a pirospaprika „szentháromsága” sajátos magyar ízekeket ad, amelyet ebben a formában sehol a világon nem ismernek.

Talán humoros, de igaz: a csirkepaprikás is múltunk egy része. Benne van egész őstörténetünk, vándorlásunk, a Kárpát-medence ízei, gondolkodásmódunk, ízlésvilágunk; múltunk, jelenünk és jövőnk.

Egy lakoma ábrázolása a Mátvás-graduáléból (OSZK)

BAKK ISTVÁN - BAKK ERZSÉBET

A magyar Pálos-rend a máriavölgyi Boldogságos Szűz kegyhelyének szolgálatában

„A kegyhely történetének helyes megértésére.

Emelje e munka a máriavölgyi Boldogságos Szűz Mária tisztelőinek számát”

Pozsonytól kb. 3 óra járásnyira található Máriavölgy a három hegy által körülzárt völgyben. Ide a hívek messze vidékről is, de főleg a Felvidék magyar nyelvű lakossága zárandokol több mint 900 év óta. Mert ide zárandokolnak mindazok, akik kimondhatatlan testi és lelki szenvedésektől gyötörve máshol gyógyulást, enyhülést nem találnak. Itt rakják le a Boldogságos Szűz lábai elé gondjaikat, bajaikat, mert ők tudják, érzik, sőt sziklaszilárd hittel remélik, hogy kérésük meghallgatásra talál.

Évszázadok óta ezren és ezren fordulnak meg évente Máriavölgyben, akik e gyönyörű fekvésű búcsújáráshely történetét teljesen nem ismerik. Sokan nem tudják, hogy az a szobrocška, amely ott díszelgett a templom főoltárán, miképpen készült és hogyan került erre a helyre.

Biztosan sokan vannak a mély hitű búcsúsok között, akik nem is sejtik, hogy itt mennyi csoda történt és mennyi kegyelmet adott az Isten Fia édesanyja révén a beteg embereknek.

Fontos, hogy megismerve Máriavölgy történetét, benső, és odaadó lesz az áhítatunk és az imádságunk.

Máriavölgy története visszanyúlik a magyar királyság évszázadaiba. **Gellért** a legszigorúbb regulák szerint élő velencei Szent György-kolostorból jött a királyi udvarba. Gerard (Gellért) vértanú, Csanád püspöke, meglátogatta a Szentföldet és messze bejárta Egyiptom pusztáit. Amikor visszatért a hosszú útjáról maga is Szent Pál példáját követte és visszavonult az élet zajától és a Mátra-hegység rengetegébe kizárólag Istennek szentelte életét.

Már István király idejében Pozsony vidékén is a völgyben néhány szerény kis viskó épült és egy egyszerű kápolnát is építettek. Ezek voltak az istenfélő remeték lakásai. 1030 körül, István király uralkodásának éveiben, az itt élő egyik szentéletű remete kis kápolnájának feldíszítéséhez a Szent Szűz kis szobrocskáját a kis Jézussal kezében fából faragta ki. Lelki öröme, bensőséges boldogsá-

ga azonban nem tartott sokáig. István király halála után Péter és Aba Sámuel között újból föltámadt az ellenségeskedés az országban. A mi szentéletű művésznünk egy hatalmas, de odvas fa üregébe rejtette el a szobrocskáját.

Tudjuk, Jézus e helyet Szűz Anyja révén a kegyelmek és csodálatos tevékenységének helyéül szemelte ki. Amint a háborúskodás vihara elült, a csend, a béke és a nyugalom újból visszatért: a remeték újból visszatelepedtek Máriavölgybe.

A csodák sorának – amelyet Nagyboldogasszonyunk a kicsi forrásnál Máriavölgyben művelt – a híre nyílsebesebben terjedt el az egész környéken. A hívők tömegesen keresték fel a csodahelyet, hogy Máriához a Szent Szűzhöz folyamodjanak és hálát adjanak, tőle kegyelmet és újabb segédelmet kérjenek.

Rövidesen így már a közeli környék búcsújáró helye lett Máriavölgy. Az egyik csoda a hagyomány szerint II. András király idejében történt. Nemsokára újabb csoda történt a forrásnál, amikor egy vak és béna asszony, aki több év óta ágyhoz kötve töltötte életét, amikor a csodáról hallott, teljes hittel folyamadt a Boldogságos Szűzhöz. Ezúttal is megnyilatkozott Szűz Mária, a Magyarok Nagyasszonyának kegyelme. A vak asszony álmában a Boldogságos Szűz Máriát látta, aki őt egy odvas fa tövéhez, a patak mellé irányította, hogy a szemét és a szenvedő tagjait a patak vizében mossa meg. Ezután a vak asszony odavitette magát a forráshoz és mosás közben érezte, hogy béna tagjaiba az élet visszatért és a szeméről a sötétség fátyla felenged. Rövidesen visszanyerte látását.

A pálosok a tatárok pusztítása után még fokozottabban ügyeltek, de a forrás körül akkor is végeztek az ájtatosságukat az apró kis kápolnában.

A szemük előtt játszódtak le a csodák a Szűz Mária közbenjárásával, ők a hívekkel együtt dicsérték és magasztalták Istenünk csodálatos megnyilatkozásait. Ekkor egy ősz remete kezdte kutatni a csodák okát. Elmélkedéseiben foglalkozott a forrás csodálatos erejével: honnan van e forrásnak ez

a titokzatos ereje, csodálatos gyógyítása? A víznek a különleges vegyi összetétele vagy talán az Isten végtelen irgalmának, végtelen kegyelmének erre a helyre összpontosított megnyilatkozása.

Amikor az isteni sugallatnak engedelmességgel az ősz atya a forrás felé vette útját, szeme erős fényáradatban látta a forrás tovasiető vizét. Minél inkább közeledett a forrás irányába, annál inkább erősebb fénysugár ömlött felé. A boldogság töltötte el a szívét, áhítattal közeledett kutatva a fényforrást. Az indák és különböző növények alatt eltakarva, de mégis láthatóan a szeme előtt Szűz Mária kicsiny szobrocskáját látta. Ekkor eszébe jutott a hagyomány, amely szerint egyik elődje ezt az önfaragta kis szobrot az odvasfa tövébe rejtette. Gondolataiban végig játszotta a szobor történetét – a fát a vihar kidöntötte és így az üregbe helyezett kis szobrocska a gyökérindák közé az ugyanott fakadó forrás vizébe eshetett. A leülepedett iszapban eltemetve talán egy évszázadon át is hevert. Tehát megtalálta a csodák nyitját.

Az ősz atya kimondhatatlan boldogsággal vitte testvéreihez a szobrot, ahol a pálos atyák boldog örömmel és áhítattal vették körül Máriavölgy eltűnt kincsét. A drága kincset azután a kis kápolnába helyezték, a forrás eredeténél, ahol a szobrot az ősz atya találta.

Ezen a helyen a szobor nagyon sokáig maradt, a környékről és távolabbról is mind többen és többen zarándokoltak ide. A csodák száma folyamatosan szaporodott. Nagy Lajos király a pálosok egyik jótevője, mint vitéz nemes király és a Boldogasszony hű leventéje¹ a sok csodáról értesülve személyesen felkereste Mária-völgyet. Ezen a helyen hosszasan imádkozott a szobor előtt, a kápolnát, ahol volt, nagyon kicsinek találta. A mennyország csodatévő úrnőjéhez nem méltónak érezte. A szoborról hallottak annyira megragadták, hogy a

¹ A budavári Nagyboldogasszony templom a klasszikus gótika templomépítészetének legkorábbi és legteljesebb hazai alkotása lett, amely teljes képet ad IV. Béla korának építészeti iskolájáról. Nagy Lajos király 1370 körül kezdte meg a délnyugati Mária-kapu kiépítésével. Lajos uralkodása alatt megkezdték a bazilikális elrendezésű templomtér teljes átalakítását az érett gótika szellemében. Az oldalhajók boltozatát a főhajó magasságáig felemelték, és az így keletkezett magas falfelületeken gazdag kőrácsozatú, hatalmas ablakokat helyeztek el, ezzel világos, levegős csarnokteret hoztak létre. Egy 1356-os pápai levél Nagy Lajos királyt „Krisztus védőpajzsának, az Úr athlétájának” nevezte a Pápai Állam katonai támogatása elismeréseként.

helyszínen megfogadta, hogy a Boldogságos Szűz tiszteletére Máriavölgyben egy nagy templomot építtet és hű gondozói a pálosok számára pedig egy megfelelő nagyságú kolostort emeltem mellé. Fogadalmát tett követte, és a templom és a kolostor rövidesen elkészült. 1377-ben, pünkösöd előestéjén, a máriavölgyi új templom alapköveit letették. Az elkészült templom felavatását a király saját maga végezte, fényes kíséretének élén kezébe vitte a szent szobrot a kis kápolnából az új templomba.

A templom valóságos műalkotás lett, hasonló bazilika nagyságú, mint amit Márianosztrán emeltetett a király. A zarándokok közül is néhányan itt telepedtek le, ezen a helyen, ahol a további életüket visszavonultságban akarták tölteni.

Nagy Lajos király Márianosztrának az építésében is segítette – **1352-ben** a magyar alapítású és az általa nagyon kedvelt – a **pálos szerzeteseket**. A település a templom titulusáról, védőszentjéről kapta nevét: **Maria Nostra = A Mi Máriánk**. A bőkezű királynak köszönhetjük a máriacelli kegy-szobor művészien faragott hajlékát, illetőleg a távoli, Rajna menti Aachen dómjának magyar kápolnáját.

Márianosztrát segítette Hunyadi János is, a beszercei örökös gróf és országos főkapitány bizonyítja, hogy egyrészt hivatalából kifolyólag, másrészt László királynak a jólétéért és lelke üdvéért, azután szem előtt tartva a régi magyar királyok gondoskodását a Bold. Szűz tiszteletére épült Nosztra-i klostrommal szemben, a Nógrád megyei Zob királyi birtokban, amely Damas várnak a tartozéka, egy szabad háztelket adományoz a nevezett Nostre-i klostromnak, hogy abban szedhesék a vámot, amelyet Lajos király adományozott a kolostornak. Megígérte egyúttal, hogy az adományt László királlyal is meg fogja erősíttetni. (DL 14662 1453. április. 9.)

I. Lipót király is nagy tisztelője volt a Boldogságos Szűznek, aki maga is meglátogatta Máriavölgyet. A török alól való felszabadulás után, itt újból felajánlotta a mennyei úrnőnek Magyarországot. Sőt a régi stílusában renováltatta a templomot. Mac-holányi János országos személynök a forrást kútszerűen körülfalaztatta és a tetejére egy újabb, tágasabb kápolnát építtetett. Ebben a kápolnában ekkor az oltár mögött erős ráccsal körülvéve nyújtotta a forrás a gyógyító és egyben üdítő friss vizét.

PÁLOSOK

A kápolnában ekkor még mesteri kezektől származó hat kép volt, amelyek a csodaforrás legfontosabb történeti mozzanatit megörökítik. A ká-

polnán kívül helyezkedett el egy mosdómedence, ahol a forrásnak a lefolyása van, itt a különböző testi bajokban szenvedők mosakodhattak meg.

Máriavölgy – Szent Anna kápolna falikép (Internet)

Keresztély Ágost esztergomi érsek, hercegprímás, bíboros a kolostort 1714-ben majd hogy nem teljesen átépíttette. A kolostor ebben az állapotban napjainkban is fennáll.

Később a rend megszüntetése után az új tulajdonos **Maria zur Lippe** lett.

A gyönyörű főoltárt egykor díszítő két szobrot Eszterházy Imre, a rend generálisa készítette. E két szobor Remete Szent Pál és Remete Szent Antal később a csodaforrás régi kápolnájának bejáratánál állt, most itt találjuk ezeket.

Akik a máriavölgyi egyetemen tanultak, bizonyítják, hogy a kolostor az Egyháznak kiváló egyházvezetőket, tudósokat, hittérítőket, sőt vértanúkat is szolgáltatót.

A rendkívül elterjedt pálosok rendje a hitélet fejlesztésében is nagy érdemeket szerzett. Tudjuk, a mohácsi vész után, Buda várának a török által történt elfoglalása magával hozta a főkolostor elvesztését. A rendi központban maradt 25 pálos atya hősiessé harcolt a Szent Lőrinc vértanúról elnevezett kolostorban, hogy társaik addig át tudjanak vonulni a Mária-völgyi kolostorba. Feláldozták életüket rendtársaikért. 25 atya védelmezte a számtalan török ellen a szenthelyet. Remete Szent Pál sírját a törökök nem zúzták össze, egyedül ez maradt sértetlen. (Vitae Fratrum Cap LXXXIII).

A rend generálisa Máriavölgybe tette át a szé-

helyét, hogy innen küzdjön az egyidejűleg föllépett protestantizmussal szemben is. Máriavölgynek összesen 34 generálisa volt.

A rend kiválóságai közül néhányan, akik a rend tekintélyét és tiszteletét, a monostor hírnevét az országban és annak határain túl is ismerté tették:

Borkovits Márton III. (1644-51), a későbbi kalocsai érsek, akit aszketikus életmódja miatt, nemkülönben mint Szűz Mária kiváló tisztelőjét nemcsak a hívek, hanem Eleonóra királynő is szentnek mondott; **Cseppelényi György** kiváló egyházi szónok, akit hithűsége miatt a protestánsok 1674-ben lefejeztek és vértanú lett. **Kéry János** atya a pálos egyetem megalapítója Máriavölgyben.

Kremf Saxo Sebestyén (1674) kiváló hittérítő. **Eszterházy Imre** (1712) későbbi váci kanonok, majd zágrábi, veszprémi püspök, esztergomi érsek, hercegprímás, **Széchenyi Pál** (1702) veszprémi püspök, aki példaadó magatartásával kivívta rendtársai tiszteletét; **Bársony György** a későbbi püspök és vértanú és még sokan mások.

Több mint 400 évig éltek Máriavölgyben a pálos rendiek, örökölve a szent kincsük, Szűz Mária szobra felett, kifejtve áldott tevékenységüket az egész országra a magyar pálos tartományokra kiterjeszkedőleg. A pálosok működése különösen a török idők alatt áldásos volt, ami abból is kitűnik, hogy a ferencesek és pálosok maradtak itt az or-

szágban a hívek lelki életének kormányzására. Mindezek ellenére, hogy áldásos tanítói tevékenységüket is kifejtették, vagy talán éppen ezek miatt 1786-ban II. József (kalapos király) osztrák császár ezt a magyar rendet feloszlatta.

Trónoló Madonna, Máriavölgy – Marianka, 1240-1260.

A császári pátens a rend generálisát Ordódy Károlyt éppen Máriavölgyben találta.

„A templom fölszerelése és berendezése értékes és hány megbecsülhetetlen ereklye a díszszákmányra éhes kezekbe került.”

Csak néhány értéktárgy sorsa ismeretes. A művészi kivitelű egyik szentségtartó és egy kehely vétel útján a stomfai plébániára került. A másik szintén értékes szentségtartó a hidegkúti plébániára. Így szinte csak Szűz Mária hársfából készült faragott szobra a kisdud Jézussal maradt érintetlenül a főoltáron.

Ez az 1927-es állapotot tükrözi. Visszamaradt a helyszínen a húsvéti gyertyatartó, amelyen a pálosok címere a pálmára ágaskodó két oroszlán van.

A rendet feloszlatták. Az évszázadokon át a hívők a jötevők sokasága és a zárandokok által adományozott, gyakran nagybecsű értéktárgyakból álló ajándékok maradtak itt. Megfosztották a templomot, a kegykápolnát, a kolostort, de a Boldogságos Szűz csodatévő szobrának tiszteletétől nem tilthatták el, és nem foszthatták meg a hívő zárandokokat.

A rend feloszlata után a kegyhelyet a világi paposság vette át. A templom eredeti szépségéből sokat veszített az 1812 és az 1821 évi tűzvész miatt újra kellett építeni a leégett helyiségeket.

A templom felépült, de állandó anyagi nehézségek sújtották a karbantartást.

1877-ben a templom 500 éves fennállásakor újra a hívek segítettek és az ő adományaikból tudták legalább a szentélyt és a főoltárt **Lippert** tervei szerint tataroztatni, Talcsik József akkori plébános gyűjtéséből eredő könyöradományokból. De végül Lippert tervei alapján a legszebb rokokó stílusban épült főoltár átalakított. Remete Szent Pál és Szent Antal elkerült; számtalan értékes feliratot részben vagy teljesen megsemmisítettek. Részben pedig a felújítás lehetősége nélkül elmázoltatott. A két szent szobrát később Czajkovski Evarist Máriavölgy plébánosa a kegytemplom bejáratánál állíttatta fel.

Remete Szent Pál szobor, Máriavölgy (Internet)

Ekkor a templom új orgonát kapott, a templom és a kápolna között a hegyoldalon lourdesi barlangot állíttatott fel. Szent József oltára egy prágai templom szobrát kapta, amely egy, **Hochecker Lujza** által adományozott szép szekrényben nyert elhelyezést. Továbbá a fent nevezett plébános Teodóra szűz és vértanú ereklyéinek elhelyezéséről is gondoskodott. Az ereklyéket Fridericus **Landgravius Hassie** bíboros a XVI. században Rómából Mária-

PÁLOSOK

völgybe hozatta. A szent ereklyét a Winter pozsonyi kanonok által adományozott **Jézus-Szent-Szíve oltárba** helyezték. Ugyanazon oltáron látható az említett szent szobra. Ezen az oltáron van továbbá Jézus-Szent Szíve-szobra is, egy pozsonyi névtelen hölgy ajándéka.

Patróna Hungariae magyar szentekkel

A „*Fontes Gratiarum Marianarum Novi ac Veteres*” című, 1740-ből való kolozsvári jezsuita akadémiai kiadványból. Középen Szűz Mária, mint Magyarország patrónája, a kis Jézussal, jobbról és balról Szent István, Szent László, lent Szent Imre, jellegzetes barokk mozdulatokkal. A latin vers a magyar földet és népet biztatja, hogy gondjai közt Mária védelmébe adja magát.

A tridenti zsinat 1567-es határozatának szigorú végrehajtása a legkeményebb reformáció idején a **Rituale Strigoniensisben** négy nyelven jelent meg. Végrehajtása során egy 1583-ból magyar nyelvű írásos bizonyíték áll rendelkezésre. Eszerint a házassági esküt az Istenre és a Boldogasszonyra tették. 1961-ben, az esztergomi érsek prímás megújította az előbb említett egyházi eskü szövegét. Ez jelenleg így hangzik: Az „Istenre és a Nagyasszonyra, a Boldogságos Szűz Máriára esküszöm”. A házassági szertartás két fontos egyházi

törvénye mintha kiesett volna a tudományos történelmi érdeklődés látóköréből.

A Regnum Marianum allegóriája

Az „*Omnis Felicitas Hungariae e Singulari Favourite Mariae*” című, 1738-hól való nagyszombati jezsuita egyetemi kiadványból. A kép közepén a hármashalmon a kettős kereszt, fent a Szent Korona, közben az égen Mária neve aureolában, jobbról-balról nyesett bokrok és más jellegzetes barokk díszítmenyek.

Effigies B. Mariae V. in Sasso. Archiducei Strigon. Comit. Nitroni.

Hétfájdalmú Szűz Mária. Sasvár

Hétfájdalmú Szűz Mária. Sasvár bazilika oltára

„1763-ban ünneplik a sasvári Mária-szobor kétszáz éves jubileumát. A búcsújáró tömegben Barkóczy hercegprímás mellett Mária Terézia és férje, Ferenc császár is megjelennek, – mindez a számtalan kisebb-nagyobb ünnepség és búcsújárás világosan mutatja, mily erősen kezükben tartották a barokk-kultúra vezetői a tömegeket, melyekre a vallásos, hitéleti momentumon kívül a barokk monumentális és a színes, változatos életöröm művészi megnyilvánulásai is erősen hatottak. E búcsújárások jelentősége annál nagyobb, mert a török kiűzése után régi búcsújáróhelyek emléke felújult és sok új helyen is kapcsoltak Mária-szoborhoz és képhez ilyen vallásos tiszteletet. Legnagyobb a látogatottsága a Pozsony-megyei Máriavölgynek, Vallis Marieának, Marienthalnak vagy röviden Thalnak, melynek gyógyforrása Szent István századában fakadt fel, nagyobb templomát Nagy Lajos építtette, Lipót király, Mária Terézia kétszer is felkereste, Keresztély Ágost hercegérsek restaurálta, s Esterházy Imre súlyos be-

tegségekből gyógyult ki csodás ereje folytán.

A csodatevő szobor történetéről Thalleis címmel hosszú hősköltemény is készült 1744-ben.” (Szörényi László: Mária, a magyar történelem tanúja, „Koptik Odo: Thalleis”, Irodalomtörténeti Közlemények 91-92. (1987-1988)

„Az országismertető jezsuita, metamorfózisok ideológiai hátterében – különböző allegóriák burka alá rejtve – legtöbbször ott szerepel a „Regnum Marianum” gondolata is. Azonban nem jezsuita, hanem bencés költő, Koptik Odo dömölki apát írta azt a nagy terjedelmű költeményt, amely egy Mária-kegyhely történetének felhasználásával az egész magyar történelem tengelyébe helyezte Mária oltalmazó szerepét, A *Thalleis*, e kéténekes hexameterben írott mű 1744-ben jelent meg Sopronban. Megjelenésére az nyújtott alkalmat, hogy Zichy Ferenc grófot beiktatták győri püspöki székebe, és a soproni plébános, Hauszer Lőrinc a püspök tiszteletére kinyomtatta ezt a művet. Terjedelmes előszavában a Zichy család eredetét és dicsőségét magyarázza, elsősorban a családi címer emblématis magyarázatából vonván le érveit. Természetesen nem csupán a család ősiségét és vitézségét domborítja ki, hanem ősi máriás jámborságát is, hogy kapcsolatba hozhassa a dicsőített családot a költemény tárgyával. Az előszó után következik az egyházi hatóság engedélye; ez, meglehetősen szokatlan módon, irodalomtörténeti meghatározást is ad az approbált műről, midőn megállapítja, hogy szerzője tizennégy nap alatt írta, mégpedig a színhelyen, ahol játszódik, azaz a Pozsony megyei Marien-Thalban (Vallis Marianában, Máriavölgyben); metruma heroikus, és Claudianus szellemét lehel, és mindenben megfelel a kegyhely évkönyveiben foglalt eseményeknek. A szerző által írt előszó megerősíti, hogy a „Szűz Iliásában” valóságos „történet dolgok” (res gestae) átfogalmazását nyújtja, nem pedig „költeményeket”. Ezért az eposzban egyébként szokásos csodás elemeket is legtöbbször mellőzte, nehogy a fikció elhomályosítsa az igazságot. A magas pátoszt sem alkalmazza, egyrészt azért, mert kora immár öregségbe hajlik, és költői ere immár a sok megpróbáltatástól majdnem kiszáradt, másrészt pedig a máriavölgyi forrásból fölragyogó fény jobban szereti az olyan világosságot, amely mindenki számára nyilvánvaló. Megvédi magát attól a vádtól, hogy szent dolgokat költői módon ad elő; hi-

szen nem kisebb tekintély védelmezi eljárását, mint Dávid király. Az előadott dolgok történeti valóságáért szavatol, és a kételkedőket a forrásokhoz utasítja. Saját eszéből nem adott hozzá mást, csupán a Szűzanya iránt érzett szeretete diktálta szavakat és érzelmeket. Ha vétett valamiben a poétika vagy grammatika terén, ez akaratlan, „Sed nunquid et Claudianus aliquando Claudicat, et dormitat Homerus?” / „De nemde sántít olykor Claudianus is (római költő) és szunyokál Homéros?” (Írja a tanulmány szerint Koptik mentségül a Thalleis verstani hibáira, és tényleg, néha döccen egy kicsit metrikailag a szöveg) – ford. Virág Barnabás.

A teljes címe (ez tulajdonképpen csak az I. könyv címlapja): *Thalleidos Liber I. De Ortu, Progressiv, et Flore S. Aedis et Thaumaturgae Thallensis Sub cura RR. PP. Paulinorum, [...] Authore Oddone KOPTIK, Ordinis S. Benedicti Abbati Demölkiensi etc. Anno M. DCC. XLIV. Sopronii Typis Joannis Philippi Rennauer, Typographi.*²

Az I. könyv húsz könyvre oszlik. Minden könyv két részből áll: előbb jön a „Paraphrasis Poetica”, azután az „Exegesis Historica”. Az első ének a szent völgy földrajzi helyzetének leírása. Az invokáció természetesen nem a múzsákat, hanem magát Máriát hívja oltalmul.

Dum Vallem celebrate Tuo de nomine dictam
Gestio Virgo Parens, veterisque insignia cultus,
Et quibus a saeculis fulges miracula, nostro,
Jam toties repetita aevo depingere versu;
Non ego Castaliis sitio de fontibus undas,
Non Aganippaeos Latice non invoco Musas!
Sed quia Parthenij percellor amoris ab aestro:
Tu mihi Pierijs prae mille sororibus una
Diva Thalena places! aspira Virgo Clienti!
Utque tuas mehore queam depromere laudes
Carmine, da sacro venam de fonte fluentem!

A leírás egyrészt valóságos földrajzi elemekből van összeállítva (a történeti magyarázat szerint forrásként itt és a következőkben is alaposan kiaknázta Ferdinand Krieskircher pálos rendi szerzetes „Mirabilia Magnae Hungariáé Dominae” c. művét, valamint a kegyhely latin és német nyelvű, a pálosoktól vezetett évkönyveit), másrészt a kötelező „locus amoenus”-toposzok szolgáltatják az el-

következendő csodákhoz a hangulati előkészítést. A második ének mégis alkalmaz mitológiai apparátust. Ugyanis a későbbi kegyhely szent völgyét eredetileg nimfák lakták, Diana istennő alattvalói. Szent István király azonban, midőn megtekintette a völgyet, természetesen eltiltotta a pogány kultuszt, és kiűzte a nimfákat és kultuszuk híveit. Behívta viszont Remete Szent Pál követőit. A költő a pálos rend történetének itt azt a változatát követi, amely szerint maga Szent Gellért volt az, aki – miután a Szent Földön megismerte a keleti remetéket, akik a thébai szent reguláit követték – meghonosította Magyarországon e szerzetet Tehát Marienthal, Mária kegyhelye kezdettől fogva a pálosok alapításaként, az ő gondozásuk alatt állt fönn. A remeték között volt egy művészhajlamú, aki kifaragta a csodatevő szobrot:

Jam stetit ara rudis, cui unica defuit Icon
Virginis, ut modica saltem coleretur in ara.
Hos inter tamen unus erat, fors antea doctus
Sculpere Praxiteles, qui scindens fissile lignum,
Reddidit informi dignam te Virgo figuram
Arboris ex ramo, tenerum de more gerentem
In laeva natum, roseisque coloribus unctam
Et bland o charites spirantem finxerat ore

A harmadik ének ideális képet fest a kegyhely ősi, egyszerű kezdeteiről, amikor nem állott ugyan még pompás templom, királyi oltár, nem voltak hatalmas zarándoktömegek, királyi vagy főúri zarándokokkal az élen, színházi játékok sem, hanem ennél nemesebb hódolók: maguk az angyalok és főangyalok szálltak le és zengték úrnőjük dicsőségét. Jellemző a szerző aggályos eljárás módjára, hogy még az angyalok megjelenését is a Szentírásból és Szent Bernátból merített helyekkel támasztja alá.

A negyedik ének továbbszövi a mitológiai szálát. Az elűzött nimfák és dryások bosszút forraltak, és leszálltak az alvilágba, hogy segítségül hívják a fúriákat. Ennyiben a költő alkalmazkodott a Vergilius-Vida-Tasso-féle epikus hagyomány előírásaihoz. Magyarországot háború dúlja, a Levente-féle pogánylázadás idején halálra keresik a papokat, feldúlják a szentélyeket. Akadt egy névtelen szerzetes, aki magához vette a szobrot, és menedékhelyet keresett neki. A költő Aeneashoz hasonlítja hősét:

² *Koptik Odo: Thalleis. = ItK 1987-1988. 4. sz. 440-448. [Sopron, 1774.]*

Ut novus Aeneas raptos ex igne Penates,
Amplexuque fovet, maestosque reduplicat imbres.
Nunc ait, hoc opus est, humeris imponere nostris
Diva Parens! tecum Lybiam Garamantas et Indos
Sponte petam

Hosszas keresés után végül talál egy odvas fát, ide rejti kincsét, majd – minden valószínűség szerint – ő maga vértanúságot szenved. Az ötödik ének elregéli, hogy hosszú nemzedékeken át lappangott a kegy szobor, ám az őt rejtő odvas fa alatt csodatevő forrás fakadt. A csodák híre szétfutott az egész országban, és megindultak a zarándokok. A hatodik ének részletesen lefesti azokat a csodás gyógyulásokat, amelyek megalapozták a kegyhely hírnevét. Végre a hetedik ének azt a csodát beszéli el, amikor véletlenül egy remete megtalálta a forrás mélyén a csodatevő szobrot.

Ezzel lezárult a kegyhely őstörténete. Ismét a nemzeti történelem fővonalába kapcsolódik be a cselekmény, mert a nyolcadik ének arról szól, hogy Nagy Lajos, midőn meglátogatta a Mariazell-i kegyhelyet, azt az óhajt táplálta szívében, hogy a fenyegető török veszély ellen saját hazájában is találjon Máriánál menedéket így imádkozott a Szent Szűzhöz a király:

Pannóniáé, inquit, Judith fortissima terrae
Ac pavidis acies Virgo instructissima Castris.
Tu nosti, cui multa patent, quod justa furoris
Causa, fides verax, Pietas, tua glória, bellum
Instaurare jubet Geticis sed viribus impar,
Jam prope Victori sine Te succumbo Gelono.
O pia Virgo Pafens! si te tua glória tangit?
Respice captivas, plorantes, teque vocantes
Pannonicas gentes! desperatamque salutem
De caelo mihi prona refer! Tua limina gratus
Me Duce, si vincam? Cellás Exercitus iste
Inviset, Parioque struens de marmore templum,
Labbara scuta tuas victor suspendet ad arás.
Aut si Pannonica placeat Regioné locari
Fana tibi? mihi pande locum! te Virgine dignam
Aedificábo Domum. Nec Cella videbit avarum.

A kilencedik énekben Mária megjelenik a király álmában, és megígéri segítségét. A jelenés annyira feltüzeli Lajos harci kedvét, hogy úgy pattan ki ágyából, mint az Allecto által föltüzelt Turnus. Buzdító beszédet tart seregének, és mire az est újra leszáll, már győzelmet is aratott a törökön. A

tizedik ének arról szól, hogyan váltotta be a király ígéretét, és miután Mariazellben felépítette a nagyszerű templomot, a marienthali kegytemplom alapkövét is saját kezűleg lerakja. Az első ének középpontja továbbra is a Nagy Lajos-féle alapítás; a tizenegyedik ének a király diadalmenetben való visszatérését regéli el, a tizenkettedik énekben Nagy Lajos saját kezűleg viszi át a kegyszobrot az új templomba, a tizenharmadik énekben pedig ünnepélyesen a pálos rendre bízva a kegyhely gondozását. A tizenegyedik ének rekonstruálja, hogy milyen volt a Nagy Lajos alapította templom, a tizenötödik pedig részletesen leírja az épület jelenlegi – vagyis a költő korának megfelelő – berendezését, részletesen megmagyarázza a freskók és emblémák jelentését. Különösen szép az a képleírás, amely Remete Szent Pál, Remete Szent Antal és a holló legendáját mondja el. A tizenhatodik ének a kegyszobor részletes leírása. A századok mit sem ártottak neki, de nem is csoda, hiszen Mária – a kedvelt Szent Ágoston-i gondolat szerint a második Éva – romolhatatlan, mert sosem evett a tiltott fa gyümölcséből:

Ecce nitet puteo stans Divae Matris Imago,
Quam prius exigua Thallenae cultor eremi
Excidit de fronde pyri; quam profugus hosti
Condiditarboreajam putrescente medulla,
Subtus at exortas dum lapsa est fontis in undas,
In scatébrisque diu populis ignota latebat,
Prodiditoccultum caelestis fiammá thesaurum.
O quae fata túlit? quoties abscondita Castro
Haesit vicino? nunc tot jam saecula durat
Imputris, invermis, nullaque teredine laesa.
Discere vis causam? pietas servavit inaesam;
De vetito nunquam ligno quia Virgo comedit,
Nec statuae lignum caries funesta vorabat.
Et quia contempsit suadentem pomula vermem
Hinc caret üluis mordaci Icuncula verme,
Sic quia Taenarii Colubri delusarat astum
Lusit et humános abscondita Saepius hostes.

A következőkben a költő – meglepő fordulattal – olyan vágyott zsákmányként írja le a szobrot, amelyet úgy akartak hódolói elrabolni, mint Helénát Párizs. A tizenhetedik ének tovább folytatja a művészettörténeti forrásként is igen értékes leírást, mert ecseteli a forrást, a hozzávezető sétányt, a búcsúsok nyüzsgő sokadalmát és a római Pantheon mintájára épült templom kápolnáit. A tizenki-

lencedik ének szembeállítja az ókor örök életűnek szánt, mégis elpusztult műemlékeivel (a Mausoleummal, a piramisokkal) a Szűz Mária romolhatatlan szentélyét. Mert ez a templom a történelem megannyi viharát kiállotta: nem pusztította el sem az 1663. évi török betörés, sem Thököly hadjárata, sem az 1698-as zavargások. Végül a huszadik ének azzal koronázza meg az első könyvet, hogy felsorolja, hány főpap kereste fel a szentélyt, és a pápák milyen búcsúkkal ruházták fel. Tizenhat énekből áll, az első csak általában sorolja fel a Habsburg-ház azon tagjait, akik elzarándokoltak Marienthalba. A második éneknek viszont Mária Terézia a főszereplője.

Az osztrák örökösödési háború kitörésének pillanatában a királynő nem tudott máshova menekülni, mint Máriához, könyörgő, patetikus hangon előadott imájában a költő saját céljainak megfelelően poétizálja azt a történelmi szerepet, amelyet Magyarország játszott a trón megmentésében. Hogy ezt a részt szánja a szerző a mű legegységesebb részének, azt többek között jelzi a beszótt Aeneisutalás. A következő nagyobb, szintén négy énekből álló egység a pálos szerzetesből a primási méltóságra emelkedett Esterházy Imre szerepével foglalkozik. A tizedik ének emblemikus címer-vers, amely az Esterházyak címeréből vezeti le a későbbieket. Az ehhez az énekhez mellékelt egyik jegyzetből tudjuk meg, hogy az érsek unokaöccse, szintén Esterházy Imre volt az, aki a költőt, Koptik Odót meghívta Máriavölgybe, a költemény írására ihlette, és a szükséges szakirodalommal is ellátta. A tizenegyedik ének az érsek reménytelen betegségét ecseteli; a torokban keletkezett daganatot senki sem tudta meggyógyítani. Szorult helyzetében – erről szól a tizenkettedik ének – az érsek vizet hozat a csodatevő forrásból, és annak már néhány csöppjétől is meggyógyul. A tizenharmadik énekben hálából új ezüstoltárt építtet. A tizenötödik ének azokról a hercegekről és más fejedelmi személyekről szól, akik szintén elzarándokoltak Máriavölgybe, és ott vagy meggyógyultak, vagy alapítványt tettek, vagy esetleg éppen megtértek. Az egyik jegyzet elpanaszolja, hogy még ma is meglenne Báthory András sírja, aki a templomba temetkezett, ha „Bethlen Gábor barbársága” a többi síremléssel együtt fel nem dülta volna. A tizenötödik ének a kisebb rangú nemesesség búcsújárásáról szól, a tizenhatodik, utolsó

ének pedig a köznép végeérhetetlen tömegéről. A csodára váró tömeg rajzával fejeződik be a költemény.”³

Idézzük még ide Thurócy János: A magyarok krónikája c. művét:⁴

Nagy Lajos király: A magyarok krónikájában

„A remeték szerzetes rendje, és az első remete Szent Pál testének elhozatala:

Végül Szent Pál remete szerzetesrendje, a remetebarátok rendje virágozni és gyarapodni kezdett Magyarországon. A mondott rend ősatyjának, Szent Pál testét Velencéből Magyarországra hozták és Buda mellett Szentlőrincen, a remeték klostromában, a hegytetőn helyezték el ünnepélyesen. E helyen tisztelik a szent atyának érdemeit, nagy néptömeg szokott itt összegyűlni Isten dicséretére... ..gyülekezetük és rendházuk volt, úgymint a szentlőrinci, a pilisi erdőben pedig a szentkereszti, szentlelki és a szentlászlói rendház.”

³ *Koptik Odo* (Thalleidos Liber. ... Szörényi László Koptik művéről készült tanulmánya) In: *Koptik Odo*: Thalleis. = ItK 1987-1988. 4. sz. 440-448. [Sopron, 1774.]

⁴ Thurócy János: A magyarok krónikája, ford. Horváth János, Bp., Helikon Kiadó 1986. 199. p.

Kolostor alapítás Nosztrán

Lajos király az említett rend számára egy díszes művű kolostort építtetett Nosztrán.

Két kápolna alapítása

Egy szép és csodálatos mívű kápolnát építtetett Aachenban, egy másikat meg Mariazellben a Boldogságos Szűz tiszteletére: az istentisztelethez szükséges edényekkel, kelyhekkel, könyvekkel és különböző egyházi ruhákkal és egy-egy színarany kehellyel. Bőkezűségével és példaadó cselekedetével sok bárót, lovagot, nemest és főpapok közül is egyeseket rávett hitbeli buzgalmának követésére. Ezek a remeték említett rendje számára földet adományoztak, és kolostorokat építettek, és javakkal is ellátták Isten dicsőségére és Szent Pál tiszteletére.

De ordine heremitarū et de translatione corporis bñ pauli pmi heremite in regno hungarie florere cepit et multiplicari. Iste corpus eius fuit bñ pauli patris dicti ordinis de venetia ad hungaria est translatus in clastro heremitarū apud beatū laurentiū ppe budā in vertice montis solēnter depositū: in quo loco et bñ vir p̄p̄s venerat merita et p̄p̄loꝝ laudatū deū cōcurrat requēta. Idem enī rex karol⁹ bñ meoꝝ p̄ ip̄s⁹ regis fr̄s ordinis p̄dicti introduxit: paucos h̄b̄bat quē⁹ loca: ut puta sanctū laurentiū: sc̄m cruce: et sanctū ip̄m: et sanctū labellū i filia de petro: et alij locis manebat laici sub noīe heremitarū vagabūdi.

De constructione claustrū in noystrē.
Idē rex lodovic⁹ p̄ ordi. e p̄dicto claustrū solēnter ope p̄struxit in noystrē.
De p̄structione claustrū in leweld.
Ictū alud claustrū p̄ ordine fr̄. trū carthusienfius in leweld in bohomo edificauit et sufficienter dotauit.

De fundatione duarū capellarū.
Tē vna capellā i aquilgram: et alā i ecclis ad beatā virgīnē pulchro et iuro ope p̄struxit sufficienter et largiter dotauit: ac petiois vti silib⁹ ad cultū diuinū: vasib⁹ calicib⁹: libris et ornamentis diuicib⁹: ac calice de puro auro decorauit. P̄ hoc hec aut p̄pter lib̄alitātē suā et boni exēplī opationē multos traxit ad deuotionis studii ip̄dēdū: barones nobiles et quosdā et plures qui loca dicto ordini heremitarū p̄tulērūt et claustra cōstruxērūt et dotauerūt ad laudē dei et gloriā s̄c̄i pauli.

De cōstructione choranorū ad idē.
Ic enī gētē choranorū ritū tartarico inuolūtā: apud sedē aplice deuotiū inuēdō: exēplo bñssimū regis rēphā: mī quē ad cōponēdū noīe fidei fundamētū in regno hūgarie p̄ndētā diuina elegit: qui corda credētū post ap̄os ip̄ū aliter in bñb⁹ celestib⁹ irigauit ad laudē noīis diuini: ut ampliat̄ religio xp̄iana ad fidē catholicā p̄uerit. p̄curauit. Cui quidē genti iā in fide xp̄iana crudite fr̄s de ordine nūmōꝝ auctoritate eis a sedē aplice cōmissa curā aiariū iura p̄dificalia et sacra ecclēsiastica amunistrāt: et de die in diē in fide p̄fortant̄.

De cōstructione paterimorū in bosna.
Tē paterim de bosna qui nūmōꝝ erat multiplicat̄ et diuicib⁹ erroribus implicat̄ p̄d̄m p̄grinus c̄p̄m bosnē.

Thurócy János: A magyarok krónikájának egy lapja

Tehát Czaykovski Evarist számára a templom újabb tatarozási munkálataira szükséges százezer koronát a tanügyi referens, Medveczky Károly prépost utalta ki, és egyéb adományokból 1922-ben befejezte a munkálatokat.

A mellékoltárok a Szent Kereszt, Szent Mihály, Szent Rózsafüzér, Szent József, Szent Joachim,

Szent Pál remete, Szent Terézia oltárok. Freskóképek díszítik a templom boltozatát, amelyek Szent Pál remete életéből és a rend történetéből egyes mozzanatokot ábrázolnak.

Máriavölgy a kegytemplom belseje napjainkban. (Internet)

A templom közvetlen közelében látható a Szent Anna kápolna, amely 1691-ben épült.

„Krisztus Urunknak, a' boldogságos 'Szűznek Isten' Anyjának, és más Szenteknek Képeit igen is fenn kell tartani, kivált a' Templomokban, és azokat illőképpen tisztelni, becsülni: nem mintha azt hinnék, hogy a' Képekben valami istenes belső erő létezik, melly miatt azokat tisztelnünk kellene, se nem úgy, hogy a' Képektől valami Kegyelmet kívánunk; avagy magokban a Képekben bizodal-munkat helyezzük, amint valaha tették a' pogányok, kik bíztak bálványaikban, hanem, mivel az a' tisztelet, mellyel viseltetünk, a' szent Képekhez azokat arányozza, a' kik rajtok képzeltek; úgy hogy mi azok által a' Képek által, mellyeket csókkal, fő 's térd hajtással, tisztelnünk, magát a' Krisztust imádjuk, és magokat a' Szenteket tiszteljük, a' kiket a' Képekben előnkbe adnak”⁵

A gyermek Krisztust és Máriát ábrázoló kifejező művészi kompozíciókat ünnepi alkalmakkor a hí-

⁵ Jordánszky Elek: A Magyar Országban 's az ahhoz tartozó részekben lévő Boldogságos Szűz Mária Kegyelem' képeinek rövid leírása. Posenban, 1836. Lásd még ebben a témában: Eszterás (Eszterházy) Pál: Mennyei Korona, Nagyszombat, 1696. 465. p. + 116 kép és az első kiadás 1690. Nagyszombat. 812. p. + szerző képével.

PÁLOSOK

vők tömegei keresték fel évszázadokon keresztül, a pálos atyák ezeket a kegyhelyeket gondozták és e kegyszobrok előtt zsolozsmázó barátok énekét a megerősödő hívők hálás éneke kísérte. A Szentek

Képeinek tiszteletéről (Sessione XXV. De invoc. Et culti sanctor. szerint rendelkezik (A Tridenti Szent közönséges Anyaszentegyházi Gyűlekezeteknek Hit Végzése, és Hit magyarázatja)

Szent Anna kápolna, Mária-völgy (Internet)

Mária-völgyi, régi kápolna (Internet)

„HANCCAPELLAMERE XERUNT BANCTE ANNAE CLIENTES VOS VO VETE VESTRA VO TAPSA LENTES”

A templom és a kegykápolna között, hat kisebb kápolna van, ezekről már a legrégebbi feljegyzések is említést tesznek. A Szent Anna kápolna és egy 400 év körüli gesztenyefa között lévő Remete Szent Pál szoborcsoportozat is fellelhető. 1714-ből való és nevezetessége, hogy itt van a pálosok kriptája. Itt őket szerzetesi ruhájukban koporsó nélkül temették el.

„A Stomfa felőli út egyik kereszteződésénél álló Mária-völgyi Szűzet ábrázoló szobrot tartó oszlop, ezen lévő felirat szerint még 1691-ben készült, illetve állították fel.”

A hat kicsi kápolna, Mária-völgy (Internet)

Mária-völgy, Mária oszlop (Internet)

Ezen kegyhely számára XI. Pius pápa 1922. évben teljes búcsút engedélyezett egyszer az évben

mindazoknak, akik Máriavölgyben az Úr asztalához járulnak és az egyéb feltételeket is teljesítik.

A máriavölgyi plébánián két történeti feljegyzés volt megtalálható még 1927-ben: „Mária kegyelemforrása” címmel **Kummer László** magyar Pálos-rendi atyának a munkája. Ebben a könyvben Kummer László 1634-1730-ig terjedő időből közel 140 csodálatos eseményről számol be, ezeket egyházzogilag is megvizsgálták és elismertették a magyar pálos atyák.

A magyar Pálos-rend itt is fontosnak találta a csodáról való feljegyzések vezetését. Bizonyítottan további feljegyzések voltak találhatóak az 1744-1764-ig terjedő időben történt csodákkal kapcsolatosan is.

A feljegyzésekből néhány példa: A már sokszor emlegetett „Eszterházy Imre hercegprímás, pálos generális aki súlyos torokbajban szenvedett és már hosszabb idő óta fekvőbeteg volt. Mikor már a hangját elvesztette és közeledni érezte utolsó óráját, teljes hittel és bizalommal esedezett a máriavölgyi Szűzhöz és ivott a csodatevő forrás vizéből, mire súlyos torokbaja megszűnt, hangját újból visszanyerte és mi több, teljesen felépült”.

„1758-ban Moremer András és Orsolya két gyermeke szüleik távollétében mérget ivott és itta annál nagyobb élvezettel, mert édes volt a mérge. A hazatérő szülők már csak koromfekete és felduzzadt állapotban találták már a halottnak tetsző gyermekeket. Az azonnal igénybevett orvosi beavatkozás s a különböző gyógyszerek már mit sem használtak. A kétségbe esett szülők erre a máriavölgyi Szűzhöz folyamodtak. Erre a gyermekek nemsokára kihányták a mérget, megnyíltak a szemek és megmenekültek a biztos haláltól.”

„Ugyanabban az évben Meris György leánya a kegyelmek anyjához folyamodott, hogy gyógyíthatatlan epilepsziájából kigyógyuljon. A leány csodálatosan csakhamar felgyógyult a nehéz nyavalyából.”

A csodáknak se szeri se szám. Ezek napjainkig megisméltődnek, amit a templom sekrestyéjében található hálaadó iratok is bizonyítanak.

Szűz Mária a Boldogasszonyunk, Nagyboldogasszony, Magyarok Nagyasszonya tehát nem szűnik meg kegyelmeit e gyönyörű kegyhelyen osztogatni. Érti is ezt mindenki és ezért évről-évre nő a búcsújárók száma. Tömegesen zárandokolnak ide a hívő lelkek nemzetiségre, nemre, foglalko-

zásra való tekintet nélkül, mert mindnyájunk édesanyja Boldogságos Szűz Mária. (Részletek Kollenich András Máriavölgy vikáriusa: A máriavölgyi csodatevő Madonna-szobor legendás történetéből⁶ továbbá Dr. Holik József: A máriavölgyi kegyhely története c. munkájából.)⁷

Jordánszky Elek feldolgozásában a kegyhely története így hangzik:

Mária Táli bódog Asszony Képe. Po'son Várme gyében, Esztergám Érsekségben

„...midőn egy szegény világtalan koldus a' Táli erdőben ájtatosan imádkoznék, szózatot halla az égből, melly azt mondá néki: hogy ott közel volna egy forrás kút, mellyben vagyon egy csodálatos kép, kinek vizével, megmosná szemeit, azonnal megvilágosíttatnának. Halván azért ezen szókat, oda viteté magát a' forrás kúthoz, kiből mihelyet megmosá szemeit, mindgyárt megnyílnak és látni kezde. A víz fenekén lévő bódogságos Szűz' képét, nagy ájtatossággal felvévé, kinek egy fa oszlopot tsináltata, kinek tetejére helyezettte azon szent képet, a' hová gyakorta járulván, buzgóságo san imádkozék azon dicsőséges szent kép előtt.

Azonban a' sok jövő járó, látván azon oszlopra fel-tétett bódogságos Szűz' képét, kezdének ottan ájtatoskodni; mellyre sok csudák is történnek vala. Elhiresedvén azért a' sok különb külömbféle csu-datételek, végre első Lajos, Magyar Országi Ki-rály, elejébe menvén azon megírt csudáknak hí-re, azon istenfélő szent Király egy szép szent egy-házat építete azon helyen a' bódogságos Szűz' tiszteletére. Klastromot is építtetvén melléje Re-mete szent Pál szerzetiben lévő Barátoknak, a' ho-lott azon szent képet az Oltárra tétette a' keresz-tyének ájtatosságára...”⁸

Az említett pálosok Nagy Lajos király idejétől kezdve 1786-ig azaz II. József megszüntető ren-deletéig bírták ezt a kegyhelyet. „...nagy szorga-

⁶ Andreas Kollonichról: DAP I. 327. Documenta Artis Paulinorum I-III. Gyűjt. Gyéressy Béla: Bp., 1975., 1976., 1978. (A Magyar Tudományos Akad. Művészettörténeti Kutató Csoportjának Forrás kiadványai, X, XIII, XIV.) Megjegyzés: Kollonich Andrásnak vannak további művei a két-kötetnyi prédikációi, több vallásos traktátusa, és össze-állította a kolostori szabályzatát.

⁷ Dr Holik József: A máriavölgyi kegyhely története, 1927. Sokszorosított gépirat.

⁸ Eszterás (Eszterházy) Pál: Mennyei Korona, Nagyszombat, 1696. 465. p. + 116 kép és lásd még az első kiadást 1690. Nagyszombat. 812. p. + szerző képével.

lommal gondját viselé e' szent helynek, és képeknek, éjjel és nappal 'solo'smálván az Isten' dicséretére és az oda sereglő bődög Szűz Anya tisztelőinek lelki épületükre; Oltári áldozatokat, istenes közbeszédeket, délutáni vetsernéket és litániákat tartván."⁹

Néhány pápai és más oklevél Máriavölgygel kapcsolatosan:

VI. Sándor pápa ólompecsétje

A Pozsony feletti Thal-i vagy Mária-völgyi (de valle Marie) Szent Ágoston szabályai szerint élő remete Szent Pál rendi remete szerzeteseknek:

IV. Kelemen pápa 1265. május 4.

Budai Káptalan: 1435. június 1. A budai káptalan átírja Miklós szentlőrinci pálos szerzetes kérésére (IV.) Kelemen pápa 1265. május 4-i bulláját.

IV. Kelemen pápa 1266. május 5.

IV. Honorius pápa 1285. június 11.

XXII. János pápa 1319. december 26.

VI. Kelemen pápa 1343. július 19: venioni XIV Cal. Auguszt. VI. Kelemen pápa átírja és megerősíti XXII. János pápa által Remete Szent Pál Magyarországon élő tanítványainak adott és 1319. november 6-án kelt kiváltságlevelét. Átírja VIII. Orbán pápa 1623. évi bullájában, mely a fenti jelzet alatt 1754. évi hiteles másolatban van meg.

I. Károly király 1310. szeptember 4.

Tatamér fehérvári prépost, alkancellár 1335. május 12.

Pozsonyi Káptalan 1471. január 19: A pozsonyi káptalan bizonyítja, hogy Helena asszony, Rozgon-i György leánya, Bazini és Szentgyörgyi Imre özvegye, meg a fia: Simon, Pozsony városában a Hosszú utcában egy kőház felét a benne lévő kápolnával, mely az ő részük, kegyes örök

adományként a Pozsony feletti Tall-völgyi pálos monostornak ajándékozták.

XI. Gergely pápa 1371. október 10: Avenione VI. Idus Octobris. XI. Gergely pápa bullája Magyarország és Németország érsekeihez és püspökeihez a Pálos-rend öltözékét jogtalanul magukra öltők, illetve a rendből dezertáló vagabundusok ügyében.

XI. Gergely pápa 1371. október 17: Avenione. XVI. Kal Novembris. XI. Gergely pápa a magyarországi pálos rendet, annak monostorait és tagjait védelmébe veszi birtokaikkal és jövedelmeikkel együtt, meghatározván egyben a rend jogait és kötelességeit. Átírja V. Márton pápa, 1417. december 28-i bullájában.

I. Lajos király 1377. május 16: Buda. S. a. Penthecostes. I. Lajos király a Tol földön Porustyán vár mellett Stompha és Mesth falvak közelében levő Szűz Mária egyházat a hozzá tartozó földekkel együtt kiveszi a vár joghatósága alól és a pálos rendnek adományozza. Átírva Mária királynő 1384. június 20-án kelt oklevelében.

XI. Gergely pápa 1377. szeptember 16: Anapinae. sexto decimo Cal. Oct. XI. Gergely pápa Remete Szent tanítványainak magyarországi monostorait és a rend tagjait kiveszi a megyés püspökök jurisdikciója alól és őket az apostoli széknek rendeli alá. Átírja VIII. Orbán pápa 1623. évi bullájában, mely a fenti jelzet alatt 1754. évi hiteles másolatban van meg.

I. Lajos király 1378. április 15: in clastro de Nodtre. In die caenae. Nagy Lajos király meghagyja János mesternek, Owar várnagyának, hogy a pozsonyi káptalan hites emberével együtt a Stompha-i monostorhoz tartozó földek határát járja meg. Átírja a pozsonyi káptalan 1378. május 3-i jelentésében.

I. Lajos király 1378. május 3: 4. die fer. 6. a. Inv. S. Crucis. A pozsonyi káptalan jelenti Nagy Lajos királynak, hogy 1378. április 15-i parancsára a Stompha-i Boldogságos Szűz monostor földjeinek határait – a bizonyosságlevelben leírt határjelekkel – megjárták. Átírja Nagy Lajos király 1379. évi privilégiumában, határleírás, határjelek, földrajzi nevek.

I. Lajos király 1379. április 7: Noztre-i kolostor. Cene D. I. Lajos király megparancsolja János fia János mester Owar-i várnagynak, hogy a pozsonyi káptalan bizonyosága jelenlétében határolja el a Stompa-i Szűz Mária kolostorhoz tartozó földeket a

⁹ Jordánszky Elek (1765-1840)

királyi és egyéb földektől, majd a határokról a káptalan a várnagy bevallása alapján tegyen jelentést. Átírva I. Lajos király 1379. május 10-én kelt oklevelében.

Pozsonyi Káptalan 1379. május 2: 4 d. reambulationis. A pozsonyi káptalan jelenti **I. Lajos királynak**, hogy János fia János mester Owar-i királyi várnagy a káptalan emberével, Ulrik mester kanonokkal április 29-én az oklevélben részletezett módon meghatározta a Stompa-i Szűz Mária kolostorhoz tartozó földeket. Átírva I. Lajos király 1379. május 10-én kelt oklevelében. Határjárás (Gesnoh folyó, Pozsonyból a kolostorba vezető út stb.), magyar fanév.

I. Lajos király 1379. május 10: VI. Idus Maii. I. Lajos király a Taal-i Szűz Mária egyház perjele és konventje részére oklevelében foglalva átírja és megerősíti a pozsonyi káptalan 1379. május 2-án kelt oklevelét, amelyet a király előtt a Taal-i egyház nevében Mihály Noztre-i pálos szerzetes mutatott be.

Pozsonyi Káptalan 1381. november 21: V. a. Katherine virg. A pozsonyi káptalan előtt Prodar (dictus) Miklós pozsonyi polgár a maga és felesége, Anna nevében a Stompha folyón levő Reyzer malomból származó fél mérő gabonát Pozsony város mérőjével mérve, amelyet Jakab pozsonyi bíró fiától: Páltól szerzett 9 dénárfontért, minden fontot 6 pensával számítva, ugyan olyan feltételekkel és ugyancsak 9 dénárfontért eladja a Mária völgyi (de Valle Marie) németül Thal-i pálos kolostornak.

I. Lajos király 1381. október 9: Pécs. IV. p. oct. Mich. arc. I. Lajos király minden királyi és nem királyi vámszedőnek. (A 2. lapján a pálosok tizedmentességére vonatkozó feljegyzés.)

Mária királynő 1384. június 20: XII. Kal. Julii. Mária királynő a Buda melletti Szent Lőrinc kolostor két pálos szerzetese, Domonkos és Balázs bemutatásában és kérésére oklevelébe foglalva átírja I. Lajos király 1377. május 16-án, Budán kelt titkos pecséttel megerősített oklevelét a Porustyan vár mellett Stompha és Mesth falvak közelében Tol földön épült Szűz Mária egyházzal és a hozzá tartozó földekről tett adományról.

Pálóci Péter pozsonyi alispán, Jakab borostyánkői várnagy: 1385. június 2: Pozsony. VI. p. Petronelle virg. Máté fia Péter pozsonyi alispán és László (fia) Jakab Porustian-i várnagy tanúsítják, hogy

Mária királynő parancsa szerint megvizsgálták és átolvasták a Tal völgyi Szűz Mária kolostor remetéinek okleveleit s a Ludreth nevű rétet Ganzwyz birtok területén a kolostornak adták át és beiktatták a kolostor perjelét és szerzeteseit a rét örökös birtokába.

Pozsonyi Káptalan 1385. június 6: III. p. Petronelle virg. A pozsonyi káptalan előtt Noghmyhalyi László fia Jakab mester, Porostianvár várnagya tanúsítja, hogy Mária királynő parancsára a Tal-i Szűz Mária kolostort, ugyan így Mihály perjelt, János és Miklós szerzetest és a többi szerzeteseket visszahelyezték a Ganzwys más néven Ludasroth nevű rét birtokába, amelyet a Bystricia-i hospesek foglaltak el tőlük.

Közjegyző 1385. június 9: VI. d. Nona mensis Junii. Zusato-i Plumenostro (?) -i Albert közjegyző Bernhardus pozsonyi örkanonok házában Bernhardus mester pozsonyi örkanonok, Lőrinc mester pozsonyi kanonok, Salto-i Jakab és fivére András, mint tanúk előtt a pozsonyi káptalan 1385. június 6-án kelt oklevelét, amelyet előtte Mihály a Tal-i Szűz Mária monostor pálos perjele és Mihály, János szerzetesek mutattak be, átírja a nevezett monostor részére hitelesítő záradékkal és kézjegyével látva el.

IX. Bonifác pápa 1390. február 22.

IX. Bonifác pápa 1400. február 22.

IX. Bonifác pápa 1401. február 22.

V. Márton pápa 1417. december 30.

V. Márton pápa 1418. május 26.

IV. Jenő pápa 1434. szeptember 29: Frantiae. tertio Kal. Octobris. IV. Jenő pápa megengedi a pálos rendnek, hogy a saját egyházaikban a templomokat, kápolnákat, oltárokat, melyek a régiségtől leomlással fenyegetnek, átalakítsák, kibővítsék, kisebbsítsék, helyüket megváltoztassák szabadon, a diocesanus engedélye nélkül.

II. Pius pápa 1459. szeptember 25: II. Pius pápa a magyarországi pálosokat felmenti a tized fizetése alól.

II. Pius pápa 1460. április 22: II. Pius pápa bizonyítja, hogy a minap eléje terjesztették a penes Lacum lévő, a Bold. Szűz tiszteletére épült pálos monostor perjelének és konventjének a kérelmét, amely szerint az in Sylne, Istriában a Szent Péter tiszteletére emelt bencés monostor, amely Frigyes császár védnöksége alatt áll, a háborús viszonyok folytán, továbbá a betegségek és más szerencsét-

lenségek miatt oly szegénységre jutott, hogy annak a jövedelme, mivel javait a világiak tartják elfoglalva, két szerzetes részére is alig elegendők, épülete omladozóban van, temploma pedig még a szükséges kelyheket és más egyházi felszereléseket is nélkülözi. Ezek alapján a császár mint kegyúr András apátnak a halála után úgy határozott, hogy ezt a monostort pápai rendelkezés alapján egyesíteni kell a de Lacu pálos monostorral és a továbbiakban a pálosok rendszabályai alapján kell majd kormányozni. A császár és a perjel meg a konvent együttes kérelme szerint a Szent Péter monostor évi jövedelme a 24 aranyat nem múlja felül, míg a Szűz Mária-pálos monostornak semmiféle évi jövedelme nincs, mert annak a szerzetesei saját kezük munkájával szerzik meg mindennapi szükségleteiket. Azt kérték a pápától, hogy a Szent Péter monostor bencés jellegét és apáti méltóságát megszüntetve egyesítse azt annak minden tartozékával a Szűz Mária-pálos monostorral. A pápa helyt adva a kérésnek hatalmánál fogva a Szent Péter monostor bencés jellegét és apáti méltóságát megszünteti, és amennyiben nem történt még intézkedés a megürült apáti szék betöltésére és a császár az egyesítéshez hozzájárulását adja, azt örökre egyesíti a Szűz Mária-pálos monostorral, amelynek a perjele a megszüntetett bencés monostornak tényleges birtokába léphet és annak a jövedelmét a saját monostora javára veheti igénybe és attól fogva azt a pálosok szabályai szerint kormányozhatja, nem lévén szükség az egyházmegyei ordinarius hozzájárulására és nem állván ennek útjában bármilyen más, evvel ellentétes pápai intézkedés sem, mégis oly feltétellel, hogy a Szent Péter monostort nem szabad világi célra felhasználni, hanem abban továbbra is miséket kell szolgáltatni és más istentiszteleti cselekményeket kell végezni.

Pozsonyi Káptalan 1471. január 19: A pozsonyi káptalan előtt Groff comes de Bozin et de Sancto Georgio özvegye: a Rozgon-i György leánya Ilona és fia Simon a Pozsony városban a hosszú (platea longa) utcában lévő, felülről Amsel János, alulról Farkas szűcs pozsonyi polgárok szomszédságában fekvő kőből épült félházukat, a benne épült kápolnával együtt, a Pozsony felett s Thal-i vagy Mária-völgyi (de valle Marie) Szent Ágoston szabályai szerint élő remete Szent Pál rendi remete szerzeteseknek és Lőrinc frater nevű perjelüknek elad-

ják 60 aranyforintért és kötelezik magukat, hogy őket azok birtokában mindenki ellen saját költségükön és fáradságukkal megoltalmazzák.

Rozgonyi Sebestyén 1471. július 22: Rozgon-i Sebestyén fia László a Pozsony városban a hosszú utcában, a Farkas szűcs és Amser házai között lévő kőből épült háza felét a Pozsony város feletti Thaal völgyben lévő Szűz Mária-kolostor pálos rendű szerzeteseinek adja. Pecsétje távol lévén az oklevelet várnagyának: Sathwan-i Zsigmondnak pecsétjével erősítette meg.

IV. Jenő pápa 1434. szeptember 29: Frantiae. tertio Kal. Octobris. IV. Jenő pápa megengedi a pálos rendnek, hogy a saját egyházaikban a templomokat, kápolnákat, oltárokat, melyek a régiségtől leomlással fenyegetnek, átalakítsák, kibővítsék, kisebbsítsék, helyüket megváltoztassák szabadon, a diocesanus engedélye nélkül. (Teljes szöveg.) Átírja a budai káptalan 1464. július 13-i kiadványában.

Budai káptalan: 1464. július 13: A budai káptalan a budaszentlőrinci pálosok bemutatásában és részére átírja IV. Jenő pápa 1434 szept 29-i bulláját a templomok, kápolnák, oltárok stb. kibővítéséről, kicsinyítéséről vagy helyük megváltoztatásáról.

I. Mátyás király 1472. szeptember 7: feria secunda ante nativitatis Marie. Acta Paul. Thal. f. 4. n. 4. Mátyás király az in claustrum beate Maraie virginis vallis vocato in comitatu Posoniensi fundato lévő pálos rendű remeteszerezetesk iránti tiszteletből a Pozsony városban a hosszú utcában, keletről Farkas szűcs, nyugatról Amser János házai szomszédságában fekvő házát megerősíti mindazokban a szabadságokban, amelyeket az előző királyok alatt élveztek. Meghagyja Pozsony királyi város bírójának, esküdtjeinek, minden nemű rendes és rendkívüli adó beszédőjének, hogy a remeteszerezetesk fenti házát tartsák meg régi szabadságukban és azokban ne merjék őket háborgatni. Együttal nekik adja a fenti házban rejlő királyi jogot a benne lévő kápolnával és összes haszonvételeivel együtt. Az oklevelet nagyobb pecsétje távol lévén, kisebb pecsétjével erősíti meg. Eredeti, hártján. A szöveg alatt pecsét nyoma. A szöveg élén jobb felől: De commissione domini regis Iohanne comite de Bozyn referente.

Mátyás király 1473. március 22: feria secunda ante annuntiationis Marie. Acta Paul Thal. f. 4. n.

6. Mátyás király a pozsonyi káptalanhoz. Iktassa be a Pozsony-megyei in clastro beate Marie virginis vallis vocato lévő pálos rendű remeteszerezeteket a Pozsony városban, a Hosszú utcában, keletről Farkas szűcs, nyugatról ambser János háza között lévő házukban rejlő királyi jogba a házban lévő kápolnával együtt Erdewdhathkarcha-i Tamás deák, Kertweles-i János deák, Beczhaza-i Benedek, Ylka-i Hegy DImre, Kyralffia-i kGáspár királyi emberek valamelyike.

Pozsonyi Káptalan: 1473. április 8: feria quinta post Ambrosii. Acta Paul. Thal. f. 4. n. 5. a pozsonyi káptalan előtt Rozgon-i Sebestyén fia László, a Rozgon-i István pozsonyi ispán unokája a Pozsony városban a Hosszú utcában, nyugatról az Ambzer János, egykor Fflynz (?) Miklós háza, keletről pedig Wolfgangus szűcs pozsonyi polgárok házai között fekvő kőházának a felét a Keresztelő Szent János-kápolnával együtt összes tartozékaival és haszonvételeivel együtt a Pozsony-megyei Thaal völgyben lévő Szűz Mária-kolostor Szent Ágoston szabályai szerint élő pálos rendű remeteszerezeteknek adja és kötelezi magát, hogy őket annak birtokában mindenki ellen saját fáradságával és költségén megoltalmazza

Pozsonyi Káptalan: 1473. május 24: quintodecimo die ferie saecunde post Iohannis ante portam Latinam. Acta Paul. Thal. f. 4. n. 6. A pozsonyi káptalan bizonyítja, hogy Mátyás király 1473 márc. 22-én kelt parancsára Kethweles-i János deák királyi ember Hyttendorff-i Miklós mester kanonok káptalani kiküldött jelenlétében a szerzeteseket és a konventet bevezette a Pozsony városban a Hosszú utcában lévő ház birtokába a szomszédok: Ambzer János, Rethe-i Benedek, Lénárt kerékgyártó polgárok, János pictor pozsonyi lakos előtt.

X. Leó pápa 1515. január 1: Romae. X. Leó pápa megerősíti Merheldt János Rottenburg-i laikus adományát, mellyel a Kiebingen villa Szűz Mária oltár ius patronatus-át a pálosokra ruházza.

X. Leó pápa 1515. május 7: Regesza: Romae. Nonis Maii. X. Leó pápa a konstanci diocésiban fekvő Rorhalden-i pálos monostort az összes kiváltságaiban és birtokaiban megerősíti.

Pozsonyi Káptalan 1518. december 29: Thome ap. A pozsonyi káptalan előtt néhai Szent Györgyi és Bazini Péter gróf országbíró özvegye, Waldsteyn-i Zsófia Merthffalwa, más néven Zent-

hersebeth Pozsony megyei prediumon bírt minden jogát a Pozsony megyei Thall völgyében levő Szűz Mária klastromnak adományozza.

Pozsonyi Káptalan 1520. augusztus 28: Augusti. A pozsonyi káptalan II. Lajos király parancsára kihallgatta Amode Istvánt és Swolczky Zsigmondot Szentgyörgyi és Bazini Gróf Kristóf végrendeletéről, amelyben az elhunyt mintegy 12 éve a Pozsony megyei Thall-on lévő pálosoknak 100 forint kamatait hagyta, hogy abból örökméceszt gyűjtsanak, valamint intézkedett arról a 700 forintról és kétezernyi forintot érő értéktárgyról, melyet néhai Szentgyörgyi és Bazini Gróf János és Zsigmond az általuk alapított, de egészen fel nem épített Moson megyei Aybocz-i pálos kolostorra hagytak.

Pozsonyi Káptalan 1521. február 1: Scholastice. A pozsonyi káptalan előtt Chenke-i Chenkey Imre fia Benedek rokonai nevében is eladja 200 forinton a Thal-i pálosoknak a Pozsony megyei Merthffalwa, más néven Zenthersebeth pusztán lévő birtokrészét.

Hugó Konstanzi püspök 1515. december 24: in aula Constantiensis die vicesima quarta Dec. Hugó konstanci püspök a Kiebingeni-i kapellánia kevés jövedelmét, mely capellánus tartását nem teszi lehetővé, a **Rorhalden-i** pálosoknak engedi át felhasználására.

1754. évi Zágrábi Káptalan – 1432. május 12 feria secunda p. appar. Michaelis. A zágrábi káptalan a Zágráb-hegyfoki Mária pálos monostor bemutatásában és részére átírja a saját, 1402. július 27-i kiadványát, mely ismételtén átírásban tartalmazza IX. Bonifácus pápa 1400. február 23-i két bulláját a rend kiváltságairól. 1754. évi hiteles másolatban.

1754. évi hit. másolat – V. Márton 1421. július 27: Tibure. VI. Kal. Augusti. V. Márton pápa bullája a pálosoknak más rendbe való átlépéséről, ill. más rendbe való befogadásáról. Etc.

A máriavölgyi pálos egyetemről = Ordinis Fratrum Sancti Pauli Primi Eremitae Studium Universitasról:

„A pápai bulla arra is kiterjed, hogy ha azon városok valamelyikét, ahol pálos egyetem működik, azt a helyet, ha a törökök, elfoglalják, tetszőlegesen megválasztható más helyre, helyezhetik át. Az egyetemen működött természetesen a filozófia és

teológia fakultás is. A pálos szerzeteseket külön oktatták a világi ifjúságtól, egy másik stúdiumra járhattak. A rend filozófiai stúdiumán a világiak szép számmal voltak képviselve. Tanulmányaik befejeztével a kiváló növendékeket a rend generálisa doktorrá avathatta. A bulla kimondja, hogy tanult scholareseket és lektorokat kell egyetemeken alkalmazniuk, és a legközelebbi káptalanon, határozzák meg a doktorok létszámát. Előírja továbbá, hogy a filozófia fakultáson tanítsák a logikát, a fizikát, a matematikát. A teológián pedig a skolasztikát és az egyházjogot is. Felruházta továbbá ezeket az egyetemeket a nyilvános egyetemek kiváltságaival is. A bulla rendelkezéseit az 1672. évi nagykáptalanon hirdették ki. Kéry 1673-ban nyitotta meg Nagyszombaton a pálosok teológiai fakultását; a tanárok között találjuk Bedics Antalt, Széchenyi Pált, Jambrehovics László atyákat. Ez az oktatási intézmény is egészen a rend megszűntetéséig fennmaradt (1673-1786-ig).¹⁰

A pálos-rend generálisai 1540-1786 között:

Imre, 1546: Ferenc, 1548: Egri V. Gergely, 1552: Imre, 1556: Hatay III. Tamás, 1560: II. György, 1563: VII. Péter, 1569: Mihály, 1571: VIII. Péter, 1576: Ternavai István, 1593: Bratulics Simon, 1611: Zaicz János, 1628: Biel Rudolf, 1632: Gruskovich Márton, 1640: Stassewszky Miklós, 1644: Borkovics Márton, 1651: Ivanovics Pál, 1653: Borkovics Márton (másodszor), 1663: Ivanovics Pál másodszor, **1669: Kéry János**, 1675: Benkovich Ágoston, 1681: Bébery Gergely, 1687: Mihalski Rafael, 1690: Barilovich Lajos, 1695: Mallechich Gáspár, 1702: Esterházy Imre, 1709: Barilovich Lajos másodszor, 1714: Kristolovecz János, 1721: Koczbialovicz Krizosztom, 1727: Demsich István, 1733: Koczbialovicz Krizosztom másodszor, 1739: Musar András, 1745: Ordódy István, 1750: Ittinger Mátyás, 1754: Rósa Ferenc, 1760: Löderer György, 1763: Tomasich Gellért, 1769: *Esterházy* László Pál, 1778: Ordódy Károly, 1785: Gindl Gáspár.

A pálos rend a törökök előrenyomulása és a reformáció terjedése alatt is folyamatosan működött a máriavölgyi, csáktornyai, lepoglavai, remetei és

¹⁰ Bakk István-Bakk Erzsébet: Pálos szerzetesrend szerepe a magyar oktatásban, PhD dolgozata BME, Miskolc, 2010.

elefánti kolostorban.

Az oktatásban résztvevő öt pálos oktatási központ közé tartozott Máriavölgy,¹¹ Bánfalva, Elefánt, Pápa, Újhely monostorai.¹²

A pálos tanítványoknak is természetesen minden évben a tanultakból vizsgát kellett tenniük. Minden vizsgálaton résztvevő tanár külön-külön jegyet adott a vizsgán résztvevőnek. Ehhez még hozzákapcsolták az erkölcsi minőségüket, és együtt elküldték a provinciálisnak, aki dönthetett a tanuló évének elfogadásáról. A vizsgálatot minden évben **Nagyboldogasszony napján (aug. 15-én) tartották.**

Pozsonyi János ünnepelt máriavölgyi hitszónok, ki 1488-ban *Sermones de Immaculata conceptione beate Marie virginis* című latin munkát írta, mely az Budapesti Egyetemi Könyvtárban (BEK) jelenleg is megvan.

A fentebb említett legelső Madonna szobrot Máriavölgyben egy ismeretlen remete faragta fából a XIII. század közepén, a kegytemplom főoltárán látható: trónon ülő Mária és a Kis Jézus arcán átszellemült mosoly ragyog. Ennek szinte édestestvére a két túskevári (1340 és 1460), valamint a diósgyőri (1480) álló Madonna, szintén ismeretlen pálos mesterek művei.¹³

¹¹ DL 6848. 1381. november 21. V. a. Katherine virg. A pozsonyi káptalan előtt Prodar (dictus) Miklós pozsonyi polgár a maga és felesége, Anna nevében a Stompha folyón levő Reyzer malomból származó fél mérő gabonát Pozsony város mérőjével mérve, amelyet Jakab pozsonyi bíró fiától: Páltól szerzett 9 dénárfontért, minden fontot 6 pensával számítva, ugyanolyan feltételekkel és ugyancsak 9 dénárfontért eladja a Mária völgyi (de Valle Marie) németül Thal-i pálos kolostornak.

DL 7156. 1385. június 9. VI. d. Nona mensis Junii. Zusato-i Plumenostro (?) -i Albert közjegyző Bernhardus pozsonyi örkanonok házában Bernhardus mester pozsonyi örkanonok, Lőrinc mester pozsonyi kanonok, Salto-i Jakab és fivére András, mint tanúk előtt a pozsonyi káptalan 1385. június 6-án kelt oklevelét, amelyet előtte Mihály a Tal-i Szűz Mária monostor pálos perjele és Mihály, János szerzetesek mutatnak be, átírja a nevezett monostor részére hitelesítő záradékkal és kézjeggyel látva el.

¹² Kisbán II. p. 316.

¹³ Gyéressy Béla Ágoston disszertációja: „Pálos fafaragások mesterei” - In: Művészettörténeti Értesítő, Budapest, Akadémia Kiadó, 1973. 3. szám

Madonna I. Tüskevár
1340-1350

Madonna II. Tüskevár
1460-1470

Madonna Diósgyőr
1480-1490.

Pozsonyi Mester
Madonna pozsonyi Alistál
1500-1510.

A magyar központot az alábbi monostorok képezték a máriavölgyi, elefánti, újhelyi, bondorffi, pápai, pesti, nagyszombati, szakolcai, nisideri, terebesi,¹⁴ vranovai, késmárki és a pécsi. A horvát-

¹⁴DL 47571. 1524. okt.21. ...feria sexta In festo vndecim milium virginum. II. Lajos a terebesi Mária-kolostor pálosai számára átírja a leleszi konvent 1523. jún. 8-i oklevelét és megerősíti a benne foglalt adományt.

német tartomány a lepoglavai, bécsújhelyi, remetei, csáktornyai, uliminai, kőrösi, krumloviai, rannai, oborzisti (Csehország) és a szveticei stb.

Áldó Krisztus, ismeretlen helyről, SzM 1470-1480.

Jordánszky Elek és Eszterás (Eszterházy) Pál munkája alapján a magyar pálos atyák által vezetett kegyhelyekről:

1. Táli, Po'son Vármegyében, Esztergám Érsek-ségben (Mária Thali kép, oltár is)¹⁵
2. Remetei, Zágráb mellett. Zágrábi Püspök-ségben¹⁶
3. Bondorfi, Sopron Vármegyében a' Paulinusoknál,¹⁷
4. Bodrog-Ujhelyi, Sárospatak mellett, a' Paulinusoknál,¹⁸
5. Szent Ilonai, Zala Vármegyében, Csáktornya mellett,¹⁹
6. Lepoglávai, Tót Országban, a' Paulinusoknál,²⁰
7. Mesterei, Pilis' hegyéhez közel, a' Paulinu-

¹⁵Eszterás = Eszterházynál 1696-os kiadásában. Lásd 4. szám alatt.

¹⁶Eszterás = Eszterházynál (1696) 11.szám

¹⁷Eszterás = Eszterházynál (1696) 121.szám

¹⁸Eszterás = Eszterházynál (1696) 122.szám továbbiakban: Eszterás

¹⁹Eszterás (1696) 128. szám

²⁰Eszterás (1696) 129. szám

PÁLOSOK

soknál,²¹

8. Pápóczi Vasmegyében²²

9. Sasvári, Nyitra Vármegyében (Kép, oltár is)²³

10. Modordorfi, Nagyszombat mellett, Esztergám Érsekségben²⁴

11. Vátzi, a városon kívüli kápolnában. Pest Vármegyében.

A németek ezt a helyet „Thal”-nak nevezték a szlovákok pedig „Marinka”-nak hívják a latin neve Mária völgyi (de Valle Marie).

Azokat a rendkívüli kegyelmeket melyekkel a jámbor búcsújárók és látogatók jegyzőkönyvbe írtak több ízben és több nyelven kiadták Kollonicz András, Kummer László, Nunkoivch József a pálos atyák engedélyével.

Pozsonyból, Stomfáról, Szent György városából több meghívott gyóntató atyák érkeztek, Csallóközből, Moson-, Pozsony-, és Nyitra vármegyéből

²¹ Eszterás (1696) 140. szám

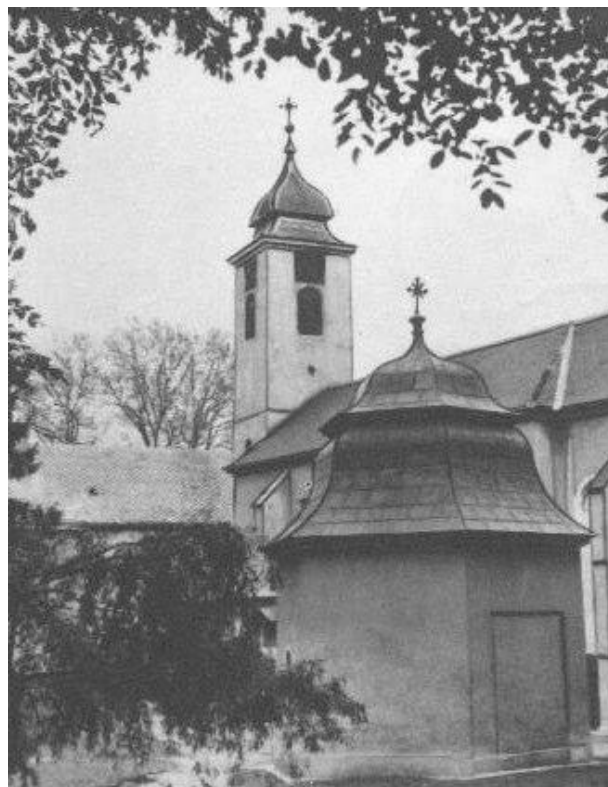
²² Eszterás (1696) 146. szám – Pápóc – 1309. január első felében arról értesülünk, hogy néhai Csák nb. Demeter bán fia Móricz, domonkosrendi szerzetes a Vasmegyében fekvő pápóczi birtokát Csák bán özvegye és saját felesége: Aba nb. Amadé nádor leánya, margitszigeti apácák hozományi követeléseiknek megfelelően, e két nőnek engedi át. (Fejér, VIII/I. k. 364. l., VIII/II. k. 444. l.) Pápóczt már 1234-ben öregebb Demeter országbíró tulajdonában találjuk, ki akkor ott tartózkodik és egyik ítéletlevelét ott kiállítja. (Wenzel, VI. k. 556. l.)

Csák nemzetségnek akkortájt bizony még nagyszámú egyéb tagjai is éltek, világos, hogy Demeter főispán és Ugron érsek, kik mindketten Csák nembeliek, az elhalt Póznak legközelebb rokonai voltak és miután fel nem tételezhető, hogy egy érseknek és egy főispánnak, kik már majdnem 25 évvel azelőtt országnagyok voltak, kiskorú unokafivéreik lettek volna, biztosra vehetjük, hogy az elhalt Pózsza kettejüknek a fivére volt, mely körülménnyel nem csak Pózsának, hanem Ugron kalocsai érseknek eddig ismeretlen hozzátartozandóságát megállapítottuk, a mennyiben majd alább meglátjuk, hogy atyjuk a Csák nb. Lukács volt, kinek fia Demeter országbíró és Csanád-megye főispánja szintén Vasmegyében birtokolt, a mennyiben 1234-ben a vas megyei Pápóc-on tartózkodik és utódai e Pápóc birtokosai. Páli-ban, szintén a határon, 1347-ben a Kanizsaiak, Köcskiek és Magyarok bírnak; az utóbbiak része hagyomány útján a pápóczi prépostsághoz jut, honnan Mezőlaki Miklós besztercei ispán 1373-ban zálogban bírja. 1405-ben a Nádasd nembeli Gersei Petőfiaknak is van itt részük. Vág birtokán 1263-ban a vági nemesek három ága osztozik; 1366-ban az Ivácsiak és Vágiak bírnak, kik Mórchidai Simont és társait a birtokvételről eltiltják. Megjegyzés: A pálosok pápóczi jelenlétéről önálló tanulmány fog megjelenni.

²³ Jordánszky (1836)

²⁴ Jordánszky (1836)

és Ausztriából érkezettek legtöbbször az összes Mária kegy- helyei között az egyik legrégebbi Magyarországon.

Máriavölgy kegytemplom (Internet)

Máriavölgy napjainkban (Internet)

Bakk István - Bakk Erzsébet - Gyárfás Ágnes

PILISI PÁLOS PASSIÓ

(MBE, Miskolc, 2011)

Tircsné Dr. Propper Valéria előadása a Könyvbemutatón

A pálosok jelmondata: "Duplicavit annonam", vagyis megkettőzve a járandóságot. Utalás ez arra a legendára, hogy a Remete Szent Pált kenyérrel tápláló holló, dupla adag ételmet vitt a szentnek, mikor nála vendégeskedett Szent Antal is. E legenda következtében a pálosok címerében többek között, középen egy holló látható, és csőrében egy kerek egész cipót tart.

Magyarországon a remeték jelenléte egyidejű a kereszténységgel. Kisebb-nagyobb közösségekben vagy egyenként telepedtek le erdőségekben, hegyoldalokon, források közelében, legtöbbször a földesúr tudtával, de mindenféle formális alapítás nélkül. A remetéségek a püspökségek joghatósága alá tartoztak.

A rend történetéből:

A mecseki remetéről maradtak ránk legkorábbi írásos emlékeink. Bertalan pécsi püspök 1225-ben Szent Jakab tiszteletére klastromot emelt, az Ürög és Patacs környékén megtelepedett remetéknek, és bőven ellátta őket birtokokkal is. Még rövid szabályzatot is adott remetéinek.

A Pilis-hegységben 1250 körül megtelepedett remetéknek Boldog Özséb esztergomi kanonok lett a vezetőjük. 6 remetével a Pilis nyugati oldalában telepedtek meg, a mai Pilisszántó és Keszthely környékén. A mai Klastrompuszta helyén építették fel kolostorukat, Sancta Crux (Szent Kereszt) néven.

A rend történetéről csak vázlatos ismereteink vannak, elsősorban a Vitae fratrumból tudjuk, hogy 1263-ban IV. Orbán pápához fordultak, engedélyezné részükre az ágostoni regulák alkalmazását. A pápa, Pál veszprémi püspököt bízta meg, hogy a pilisi remetétet ellássa anyagi javakkal és birtokkal.

A rend gyorsan terjeszkedett Magyarországon, és 1327 körül már 30 monostoruk volt.

1328-ban megkapták első kiváltságlevelüket is, mégpedig Károly Róbert királyunk kérésére,

XXII. János pápától, aki engedélyezte az ágostoni regulák használatát is.

1341-ben engedélyezte a pápa az addigi szürke kázmza helyett a fehér habitus viselését.

Nagy Lajos király uralkodásának korában több jelentős pálos monostort is alapítottak. 1341 és 1347 között alapították a legfontosabb kolostorokat: Martonyban, Háromhegyen és Márianosztván.

Nagy Lajos kérésére XI. Gergely pápa a monostorokat, és a rend tagjait kivette a megyéspüspökök joghatósága alól, és közvetlenül pápai fennhatóság alá kerültek.

1381-ben megszerezte a király Velencétől Remete Szent Pálnak – a rend patrónusának – ereklyéit.

Lajos uralkodása idejében indult el László oppelni herceg lengyel földre, és megalapították a Fényes-hegyen, Czestochowa mellett az első lengyel pálos kolostort.

A XIV. századtól a XVI. századig a ferencesek mellett a pálosok voltak a legkedveltebb szerzetesek Magyarországon. Talán azért is, mert a rend nagyon sokáig, az 1500-as évek végéig megőrizte remetei jellegét, csak kisebb birtokaik voltak, szőlőműveléssel, halastavak telepítésével foglalkoztak, vagyis napjaikat az elmélkedés, imádkozás mellett kétkezi munkával töltötték ki. Lelkipásztori feladatok ellátására nem törekedtek, viszont rendkívüli jelentőségű irodalmi-kulturális munkát végeztek a pálos atyák.

1456-ban jelent meg az első magyar nyelvű teljes biblia, amely egy pálos szerzetes munkája volt, mégpedig Báthory László végezte el ezt a hatalmas biblia-fordítói munkát. 1456-ban tehát, amikor a sokkal ismertebb un. Vizsolyi biblia, Károlyi Gáspár munkája, csak 1590-ben jelent meg.

Hadnagy Bálint 1507-ben jelentette meg Remete Szent Pál életrajzát, 1520 körül pedig Gyöngyösi Gergely megírta a rend történetét. Mindketten pálos rendi szerzetesek voltak.

A mohácsi csatavesztés következtében bevonuló

törökök nemcsak az országot rabolták végig, hanem 11 pálos kolostort is elpusztítottak, kiraboltak, felégették. Elpusztult az akkor legjelentősebb szentlőrinci monostor is, és eltűnt a magyar Biblia is. Mai napig nem került elő példánya. Vajon valahol a Topkapi szeráj pincéjében egy láda mélye őrzi? A török uralom ideje alatt fokozatosan elnéptelenedtek a pálos kolostorok, és a reformáció elterjedésének koráig nem is következett be felledülés.

Csak a XVII. század első felében indult meg fejlődés és jöttek létre ismételen pálos kolostorok. 1638-ban alapították Pápán legjelentősebb monostorukat, de ebben a korban, 1686 után jött létre Nosztrán és Diósgyőrben is pálos kolostor. A XVII. századtól egyre nagyobb mértékben vállaltak feladatokat a lelkipásztori munkában, hiszen ekkor Magyarország paphiánnyal küzdött. Több pálos szerzetes a magyar irodalmi életben is igen jelentős helyet töltött be: Virágh Benedek, Ányos Pál, és Versegly Ferenc. Esterházy Imre a magyar politikai életben töltött be jelentős szerepet. Későbbi hercegprímásként pl. Mária Teréziát koronázta meg.

A pálosok ebben a korban iskolákat tartottak fenn, amelyeket mindég is áthatott az un. „pálos szellem”, amely egyenlő volt az erősen magyar szellemiséggel.

II. József császár és magyar király a felvilágosodás szellemében, feleslegesnek ítélte meg a szerzetesrendek működését, és 1786-ban a többi szerzetesrenddel együtt a pálosokat is feloszlatta, és birtokait elkönfiskálta. A rendházak száma 381 volt ekkor.

1790 körül Esterházy Pál László, pálos szerzetesből lett pécsi püspök, nem békélt meg a királyi döntéssel, és egy püspöki nyaralóját templomával együtt, Püspökszentlászlón felújított és álcázott monostort alakított ki benne, otthont adva az elűzött pálos szerzeteseknek, hogy a szerzetesi életformát továbbvihessék. Nagyot ugorva a rend történetében eljutunk a legutóbbi évekhez, és azt látjuk, hogy a történelem ismétli önmagát.

1950-ben ismét elrendelték az összes szerzetesrend feloszlátását, és jött egy újabb ellenség, amely ismét végigrabolta az országot és a kolostorokat, csak most ÁVH-nak nevezték őket. 1951. Húsvét hétfőjén betörték a budai Sziklatemplomba, kirabolták, felgyújtották, lerombolták, ösz-

szetörték, begyűjtötték a szerzeteseket, a templomot pedig két méter vastag beton fallal eltorlaszolták. Augusztusban pedig felakasztották a Kisfogházban Vezér Ferenc atyát, Kováts Ferenc atya pedig belehalt sérüléseibe.

1989, a rendszerváltás, a pálosok újjáalakulását is lehetővé tette. Ismét napvilágra kerülhetett a Sziklatemplom, visszakapták márianosztrai, petőfiszállási házukat és Pécsen növendékképzésre is szolgáló rendházat kaptak.

2008-ra a magyar pálos rendnek 22 tagja volt.

Hogy miért jelentős ennek a könyvnek a kiadása?

Hadd idézzek a mű előszavából néhány gondolatot:

„Szellemi küldetésük plátói szilárd alapja” az erkölcs remekbe szabott építményét viseli. Megtépázott lelkünk keserve keresi az erkölcs égi házát a Pálosok magyarországi alkotásaiban. Itt a lélek megnyugszik, mert rátalál a szépre, a jóra, az igazra. Ezzel már be is vallottuk, miért írtuk meg ezt a kis könyvet.”

A karcsú-szép könyvecske több részből áll. Tartalmazza Bakk István és Bakk Erzsébet tanulmányát a pálos drámákról, majd Bakk István önálló tanulmánya következik a pálosok körmeneteiről és templomi játékokról, majd pedig a 132 versszakból álló tényleges pálos passiót olvashatjuk, Érsekcsanádi István, Gyárfás Ágnes és Csonka Ferenc fordításában. Ezt követi Gyárfás Ágnes verselemzése a passióról, majd pedig a kötet utolsó harmadában olyan ősmagyar nyelvemlékeket, nyelvemlék-töredékeket, passió-részleteket olvashatunk, amelyekhez nagyon nehéz hozzáférni – még könyvtárakban is –, mert a mai magyar könyvkiadás nem jelenti meg.

A passiójáték a középkori misztériumjáték legismertebb formája, Krisztus szenvedéseiről. A műfaj fénykora a késő középkorra tehető.

A világon a legismertebb passiójáték az Oberammergau-ban már 376 éve megszakítás nélkül tartott játékok.

Oberammergau a nyugati selyemút mentén, Augsburg és Velence között félúton fekszik. A faluban alig kétezren lagnak. A harmincéves háború idején súlyos pestisjárvány sújtotta a falut, amiben

majd 100 ember elpusztult. Ekkor az életben maradtak megfogadták, hogy ha Isten megkíméli őket a fekete halál pusztításától, akkor passió-játékkal emlékeznek meg könyörületeségéről. Minden tizedik évben megtartják a játékokat. 1634-ben meg is tartották az első megemlékezést, az egész falu közreműködésével. Mindenki kivette részét valamilyen módon a hála-játékból. Az előadásokat minden tizedik évben a mai napig megtartják és mára már a világ leghíresebb passió-játéka lett. 1870-ben maga Liszt Ferenc is látogatást tett az előadáson.

Nekünk, magyaroknak viszont a csíksomlyói passió a legjelentősebb és a magyar katolikus hívők életében is az egyik legfontosabb, egy csíksomlyói passió való részvétel.

A magyar irodalomban a barokk időszakában volt a legnépszerűbb a passiójáték. A csíksomlyói ferencesek repertoárjából 47 passió maradt fenn a XVIII. századból.

Álljon itt egy picinyke részlet egy ferences passióból:

„Annyira szerette Isten az ember lelkét,
Annyira kedvelte az ő idvességét,
Elhatta ezekért maga dicsőségét,
A szeretet miatt ontotta ki véré! Ámen.”

Ilyen gondolatokkal adnak magyarázatot a ferencesek – a pálosok mellett a másik igen tisztelt szerzetesrend „költői”, az „ember” számára, aki mindenben –, így Krisztus szenvedéstörténetében is – magyarázatot és válaszokat keres.

A pálos passiónak – melyet a kezemben tartok –, alcíme is van: „Egy jámbor lélek verse Krisztus urunk életútjáról”.

A pálos passió a magyar középkorból származó verses mű. Szerzője vitatott. Lehet ismeretlen: „Egy jámbor lélek” 1515-ből, de lehet Szent Anzelm Canterbury érseke, az 1100-as évekből és lehet Csanádi Adalbert pálos költő és hitszónok is 1492-1512-ből. Nem tudjuk. De a költemény harmadik versszakának gondolata, engem Zrínyi Miklós hőskölteményének kezdő gondolataira emlékeztetett.

„Először is, olvasóm, megkérlek most téged,
Felületes szívvel ne olvasd művecskémet,
Elmélkedve keresd meg titkát értelemnek,
Már a szavakból legyen áhítatban részed.”

A vers egy 132 versszakból álló költemény, amelynek műfaja hősének, a fordítók és Gyárfás Ágnes műelemzése és véleménye szerint. És első-sorban valóban hősének. Hogy az éneknek a hőse emellett maga Krisztus, az csak hozzátesz a szerző érdemeihez és különleges látásmódjához. Mert ettől is különleges ez a passió. Attól a felfogástól, hogy Krisztus egy hős, aki harcol, szenved, elbukik, győz, feltámad, és persze természetesen Isten is, de hős is. Vagyis, még ha nem ember is, de emberi.

De további nagyon különleges gondolatok is vannak még ebben a pálos passióban. Olyan gondolatok, amelyek egyáltalán nem megszokottak a katolikus hitvilágban.

Két olyan gondolatra lehet bukkanni, amelyek a katolikus dogmák nagyon komoly és súlyos kérdéskörét érintik:

Az első kérdés, a fogantatást érinti: azaz, a költeményben a magzat dönti el, hogy hová születik:

„Tiszta szívet templomul magad választottál,
Szegény leány házában immár itt lakoztál,
S testünk lényege szerint tőle sarjadoztál.”

A másik kérdés, amire a szerzők segítségével magam is felfigyeltem, az a házasság intézményének tisztelete és csodálata.

„Ezután csodálatos jeleket mutattál:
Házasságot pártolva mennyegzőn mulattál.”

A házasság pártolásánál gondoljunk csak a reformáció korára, amikor is a papok házasságának kérdése perdöntő fontosságú tétel lett.

De kövessenek meg, én akkor sem hagyhatom ki napjaink – sokak számára – egyik legnagyobb hatású sláger-művének gondolatát, és most természetesen a Da Vinci kódra gondolok.

Végezetül néhány köszönő szó a Miskolci Egyesületnek és tevékenységének – amely ezt az értékes művet is, több másik mellette – kiadta.

A Miskolci Bölcsész Egyesületet három hölgy hívta életre 1989-ben: Dr. Hérics Margit orvos, Pálné Dr. Conty P. Magdolna magyar - történelem - filozófia szakos tanár és Dr. Gyárfás Ágnes magyar - esztétika - könyvtár szakos tanár. 1989. december 23-i keltezéssel kapta meg az

PÁLOSOK

Egyesület, Németh Miklós miniszterelnöktől az alapító oklevelet, miszerint, mint magánegyetem működhet, kitöltve azt az űrt, amely a magyar felsőoktatásban volt és van a mai napig. Ezen alapító oklevél birtokában, mint akkreditált felnőttképző intézmény folytatja oktatói és kiadó tevékenységét, amely többek között olyan értékes műveket

adott a kutatóknak és tanulóknak, mint a Czuczor-Fogarasi szótár, A sánta harkály című népmese gyűjtemény, A vizek könyve, az Ősi gyökér periodika, – hogy csak néhányat említsek–.

Kérem, támogassák a Miskolci Bölcsész Egyesület tevékenységét és olvassák kiadványait!

Lippo Memmi: Madonna. Orvieto, Székesegyház (Internet)

L. Kecskés András

Etruszkok - Szabinok. Etruszk - magyarok?

Az etruszkok eredete ismeretlen, ez volt a vélekedés még nem is olyan régen. Pedig már egy évszázada tudjuk, hogy az etruszkokhoz a magyaroknak közük van: részben a rovásírásuk – melyből a latin nyelv is fejlődött – részben a nép mentalitása révén: vallásában és viselkedésében találunk nyomokat erre. Zenéjükből nem maradt ránk leírt anyag, de hangszerhasználatukat, táncaikat számos falfestés/freskó, szobor és használati eszköz mutatja be.

Pl. a „Dó” szolmizációs jelünk Kodály Zoltán óta az atyát, az aDó/t jelenti / latinul do/nator = adományozó. Ugyan ez a szó etruszk nyelven „uT”, mely a „Dó” szavunk elődje volt több évszázadon keresztül. (Lásd még a szerző SoLFa tanulmányát. Ősi Gyökér Miskolc, 2007. ápr.-szept.) Még tovább menve: a SaCa szó az etruszkban, mely feltehetően a SZKíTa szavunkkal van összefüggésben, valamely felszentelt dolgot, vagy helyet jelöl.*

Számos népnek sajátja a legősibb társas táncforma, a mágikus kört alakító társas együttlét, együtt lépés. Már egy 8000 évesnek mondott hercegnői piperedobozka domborművű oldalán láthatók stólás, főkötős, táncoló asszonyok. Öltözkük a maconkai népviselet mellmelegítő ruhadarabjaival is összevethető. (1. kép)

1. kép

Egy tányér szélén körbemenő festett etruszk női körtánc oldalazó menetelése a Kr. e. V. századból, kísértetiesen hasonlít a magyar karikázónk helyváltoztató mozdulatsorához. (2. kép) *

2. kép

A megszabadult szüzek örömtánca ez, melynek előzménye a szüzeket emésztő és követelő, több változatban ismert, mesebeli hétfejű sárkányunkig vezet, a kappadókiai (sárkánykigyós) Szent György legendájának fordított érintésével. A magyar mesében a „hetedhét országra szóló lakodalmat csaptak”, a víg vég utal: örömré és táncra. Szinte ugyanez a körtáncos ötlet valósul meg az e tanulmányban már említett mezopotámiai hercegnői karperecen, kb. Kr.e. 6000-ben.

Lakodalmos táncainkban maradt fenn az ún. chiusi Majom-sír számunkra igen fontos keretdíszítő/frízbeli – egy topánkát viselő, két kezét csípőre tevő, fején valamely tárgyat egyensúlyozó táncosnő – képe. Mindez azonos a magyar vidékeken elterjedt, a borosüveggel a fejükön táncoló leányaink, asszonyaink „üvegestánc”-ával (L. még: Ecseri lakodalmos). * (3. kép)

Az feltételezhető, hogy az etruszkok kényszerítve voltak a folyamköz elhagyásra – noha Urartu és a Hettita birodalom lerombolását az ő számlájukra írták / – s a hozzájuk csapódott balkáni tömegekkel (de ez utóbbi nem bizonyított!) / mint tengeri népek lettek ismertté. Miután a bő termésű Egyiptomban nem tudták a lábukat megvetni

III. Ramszesz kemény védekezése miatt, az Appennin-félsziget felé vették útjukat. A Tiberistől északra fekvő, etrúriai letelepedésük után a „tengeri népek” támadásai a Földközi-tengeren megszüntek; ezen előzményekből számos történész azt a következtetést vonja le, hogy az etruszkoknak e népekhez köze volt. Az „új” hazában már 12 nemzetség szövetségét említik, a 12 fontosabb város élén egy-egy vezetővel. A városokat hegyormokra építették, kész erődítményrendszerként. Nem csoda, hogy a rómaiaknak majd félezer évébe került a „vár”-osokat teljesen uralmuk alá hajtani, elfoglalni. De még utána is sokáig él az etruszk hagyaték: az ABC számos betűjében, a babonaszóban: bél- és máj-jóslásban, a kormányzás pompájában és még néhány más szokásban. Az első uralkodók is etruszkok! Európa e fertályán ők terjesztik el a vasat Kr.e. 1000-900 fordulóján. Ezzel nagy gazdasági fellendülés veszi kezdetét. Egyes „pozzók”-ban sírmellékletként ékszerek, hegedűvonó /?/ alakú és lantra emlékeztető tűk, csatok /fibula/, keletről származó dús csüngő díszítésekkel ellátva kerültek elő. Némelyik kellemes, csilingelő hangot hallatott parányi csengettyű.

3. kép

A sumér ZaMaRu = a húros hangszeren játszó /éneklő/ hivatalos papi személy az etruszkoknál is megjelenik Za vagy Zu formában, mely a húr-

használatra, azaz egy pengetős hangszerre utal. A hátra maradt szóréssz: MaRu. A magyar MaR/MaRó igével ill. főnévvel rokon, hiszen az átalakítás, az áldozat bemutatása maga a varázslás rítusa.

Az etruszk papok egyik jelvénye/attribútuma, a hajlított végű bot, mely nem más lehetett, mint egy havasi kürt-szerű hangszer. Ez a hangszer világi, pl. atlétikai versenyeken is szerepel a bírák kezében. Minden jel arra mutat, hogy ennek fel-emelésével /mint ma zászlós indításoknál/ vagy hangjával indították el és zárták le a küzdelmeket. A nemes ókori vetélkedők szerves része volt a zenéi versenyzők részvétele. A rokoni kapcsolódás egyik adaléka még, hogy az áldozati edény egy fajtáját „FaSeNa” szóval jelölték, mely a FaZÉK FŐZ/ő edényünk hangalakjával mutat szoros rokonságot.

Mindezekből kiviláglik, hogy az áldozati szertartásokat az imádságon kívül táncsal és zenével tették ünnepélyesebbé. Számos kutató a trombitát – mondjuk inkább kürtnek – /SaL-pinx/, etruszk találmánynak tartja. Nem véletlen tehát a Török azaz a TuRK-Kürt/ös népekkel való, és a KüRT Száll/ó – (SzóLó) SZÁRNYAL/ó hangjával való kapcsolat. Később a szimfonikus zenében is meghonosodik egy hangszer, a billentyű nélküli, ősi technikával meg/SZóL/altatható SZÁRNY/Kürt névvel.

Az áldozati szertartásokon kívül, a színházi előadásoknak és a katonai vonulásoknak mind az egyenes, mind a végén hajlított bronz kürt/SaL-pinx és a /Litu/us/ elengedhetetlen tartozéka lett. Megjegyzendő, hogy a magyar SaL/lás avagy varázsló táncunk is a körbelocsolás ill. a körbekerítés motívumát, a hajlított SaL/pinx hangszernév első szótagját rejti. A lakomák és a színpadi játékok izgató ritmusú és dallamú zenét feltételeznek, de a rabszolgák korbácsolását is zenével kísérték. Még az 1514. évi parasztlázadás résztvevőinek és vezérének kínoztatása közben is szólt a SíP, a BoRDó-Síp azaz a duda. Más rézmetszeten ugyanitt még vonós hangszer is megszólal. Majdnem minden törvényes nyilvános kivégzésnél szinte a közelmúltig dobpergés dukált.

Talán az etruszk-szabellók, az egykor „tengeri népek” vándorlása egy-egy állomásának Kárpát-medencei kisugárzását érzük tetten a következők ismeretében: Keszthely mellett, Fenék-

pusztán egy 4000-4500 éves bronzkori „közösségi házat” találtak. A pörkölődött koponyák mellett találtak – többek között – egy **tritónt/csigakürtöt**, melynek rokonát a Kréta szigetén található egyik gemmán ábrázolják. Ezen látható egy vésett, alapos ábrázolás, mely emberáldozati illetve halottégető /a hunok halottaikat leginkább elégették/ kultikus helyet sejtet. Hasonló csigakürt lelet került elő Békásmegyeren, melynek hossza 23,5 cm. Mindkét hangszer ábrázolása Krétának a korai, mínoszi kultúrrétegében s Ligúriából ismeretes, s mindkét esetben papi személy a fúvós hangszer megszólaltatója.

Az etruszkoknál csakúgy, mint a Kárpát-medencei avar sírokban is sok-sok tűtartót találtak – rovásírásost is – nyilván az azonos hitbéli halotti hagyománnyal van dolgunk. Ne felejtsük, hogy a közelmúltban került elő számos, bizonyító erejű lelet a kárpát-medenceiek és az etruszkok élénk kereskedelmére vonatkozólag. Vasmegmunkálással és a rokon dróthúzással is foglalkoztak. Nem járunk messze az igazságtól, ha kijelentjük, hogy a fémhúrokat is ők találták fel, és használtak először hangszerek húrjaiként.

A következő kép egy lovas Amazont mutat, amint csúcsos süvegben hátrafelé lő visszacsapó nyilával. Jól megfigyelhető, hogy a bravúrosan kiöntött bronzszobrocska nyilának idege pl. oly mívesen elvékonyított, hogy bármely hangszer húrjaul beválna. (4. kép)

4. kép

A visszacsapó íj volt a pengetős hangszerek őse. Ezt számos tudós vallja. Herodotos (Kr. e. V. sz.)

történetíró maga említi, hogy egy kocsmában, egy kapatos szkíta saját énekét nyila húrjának pengetésével kísérte. Ismerjük a nyílból kialakított hangszeret már az etruszk-szkíta időkből. (4/a kép)

4/a kép

Tengeri népek szárazföldi vándorlásaik során korongkerekű, már sumer földön is jól bevált szekeket használtak, melyeken halottaikat is szállították. Meglehet, hogy a budakalászi, több ezer éves agyag kiskocsi nem is játék volt csupán, hanem a halott szállítás szimbóluma mellett, abban tartották az elhunyt hamvait. Az ógörög mitológiába Charon csónakkal vitte, utaztatta az alvilágba igyekvőket földi életükből egy nagyobb, egy negyedik kiterjedésbe/dimenzióba. Nálunk a halottas kocsi töltötte be ezt a szerepet, melyet később a krisztianizálódott népi hagyomány még Szent Mihály /arkangyal/ lovát is, mint isteni jelképet, elétette. Kocsi, mint egy **jobb** földi **lét**, életszínvonal jelzője, még ma is a „jobb létre” szenderülőök végső tiszteletadásának rituális tárgya. Arról nem beszélve, hogy az Adiabene hercegnőket, Máriát a hivatalosan el nem ismert / apokrif, írt- emlékezet is tüzes kocsin ill. szekéren repítette az égbe. De kerültek elő hazánkban még a Kr.e. 4. évezred kezdetéről Novaj, Szamosújvár, Gyulavarsánd, Herpály, Hahót, Buzád és Börönce településeknél is a budakalászi kocsi-leletek szakasztott másai. A szenzációs leletsorozat többek között azt sugallja, hogy hazánk területe az őskultúrák szülőföldje volt; innen rajzoltak ki és ide tértek vissza népek az évezredek folyamán. A Kocsi szekér, kocsi szán... kezdetű népdalunk is a kocsi-szekeket említi egy reményteli, egy felnőtté-váláshoz elmaradhatatlan lakodalmi sorsfordulóba bízva.

Ami az eTRuSZK népvétet illeti a fordított KáLD alak figyelmeztet, hogy az etruszkok története igen ősi történelmi rétegekben keresendő. eTRuR/ia,

RuRTe, uRaRTu, sőt még a T/u/RuL szó is benne lakozik. UraRTu a Hettita birodalom fővárosa volt Kr. e. 1800 k.

Az etruszkok magukat RAS/ENNÁ-nak vagy RAS/NÁ-nak is nevezték. Tudjuk, hogy a pogány magyarok képviselőit /minden fontosabb helységről kettőt/ I. Béla Székesfehérvárra összehívta 1061-ben. Azok a város főterén elégedetlenkedve a főnálló római, idegen rendszer ellen pogány énekeket énekelve áldozatokat mutattak be és lázongtak. Vezetőjüknek RaS/di (táltos-varázsló/pap/nő) volt a neve). I. Béla engedett a követelőknek, csakhogy időt nyerjen, de pár nappal később várkatonasággal verette szét a tüntetőket, s az egybegyűltek között nagy mérszárhlást hajtott végre. Magát RaS/dit börtönbe vetette, ki ott végezte életét.

A görögök türrszenoszok-nak, tyrrhenek-nek, később a rómaiak Tuskus/oknak /ma olaszul Toscana/ előtte „etruscus”-nak hívták őket. Ezek ismeretében kijelenthető, hogy a szóban forgó, letelepült hajós nép művelődési örököse volt a mezopotámiai, a kisázsiai és a sokféle égei-tengeri hagyománynak, így a magyarnak is.

Legfeltűnőbb hasonlatosság a sumer és az etruszk hagyományokban az intézményesített máj-jós ill. bél-jós /! tyúkbél = tyúk/HúR!/, a belsőségek vizsgálója, a HaR/u/spex alkalmazása, és a májtérképek a varázs szertartások gyakorlásához. Az etruszk jóskok ebbéli tudományát a rómaiak sem nélkülözhatték.

A régi magyar zene és tartozékai vonatkozásában ez utóbbi szenzációs bizonyítékot ad a HúR szavunk eredetére, régiségére, mely mint említettük volt, az ókor derekán is leginkább juhbélből készült: HaR/u a BÉL szava az etruszkoknál. A szó záró, „u” Mezopotámia közeli eredetet sejtet. A HaJ, az indogermán HaaR és a SzÁL /pl. HaJ-SZÁL/ stb.

Egy Kr.e. V. századból való, ugyancsak etruszk bronzedény fülének mozgalmas alakjai nem csupán egy fejríntkezős (fejjel, egy fogókaral, lábak megfeszítésével) birkózás elemeire hívhatja fel figyelmünket, hanem arra a **dünnögés**-sel rokon népzenei hagyományra, mikor a székely legények – kihasználva az emberi koponya rezgő s így hangadó képességét – homlokukat ill. a fejtetőket összetéve (hármásával még intenzívebb!), kábítószert pótlékként mormogva, dünnögnek tubás dal-

lamokat úgy, hogy annak magasságát csak ritkán változtatják. Nem lehetetlen, hogy épp e különleges birkózási forma – erőlködéskor kiadott hangjai – vezette rá a férfiakat, hogy a játék lényegétől elszakadva csupán a zenei hangok adása maradjon meg az egymásba feszülésből; ez a **DüNNYÖGÉS**. (5. kép)

5. kép

A dünnögéssel rokon vonásokat mutat a dorombéneklés, mely leginkább a sámánok, táltosok szertartásainak világába vezet minket.

Az egy időben két vagy több hang megszólaltatására képes dorombének a keletieknél máig él különböző formákban. A dorombéneklés más, kissé megfeszített gégefőállású levegőkiáramlást kíván. A hangszer-dorombjátékhoz hasonlóan a szájüreg változtatása adja a dallamot, a hangszálak a dudaszzerű alapot. Főként Ázsia keleti országaiban maradt meg. Hasonló jelentése lehet a közismert szkíta dombormű: az egy ivó/KÜRT/ből ivó, vagy a hangszerbe /?/ „egy nótát fújó”, a fejekkel szinte összenőtt alakok ábrázolásának. Az együttgondolkodás, az együtt táplálkozás, az ivás: szent rituálé. Az egy hullámhosszon tartózkodás, az „egy húron pendülésnek” művészi megfogalmazása.

Egy képen táncosnőt látunk kézi csappantyúkkal. Hajdani tornaórák emléke tűnik élénk, midőn a hang kímélésére a ritmust két fa összeütögetésével érte el tornatanárunk. Magyar parasztemberek saját füttyükre és igen erős, ritmusos csettintéseikre /a középső és a hüvelykujj hangadása!/ még a cigány muzikusok „kidőlése” után is táncoltak saját füttyükre, csettintéseikre vagy énekükre. E valószínűtlenül erős, egymásba feszülő ujjakkal előidézett csettintgetésről bizton állíthatjuk: ázsiai

örökség. Gyermekek körtáncaink, szembenállós páros fűzér-táncainkban az egymás tenyerén való tapsolás eredetét is itt kell keresnünk. (6. kép)

6. kép

Az egyik etruszk sírrajz részlete a „Certosai Situlá”-ból, zenészeket: pánsípост, 5 húrú hárfást/húrfást és egy nagy alföldi, csákvári vagy egy bánáti kolompra hasonlító rajzolatot mutat vagy halotti urnát, mely esetben a magyar kolompformák további tanulmányozása szükséges. Mindezek a szkíta pitykecsengőkkel távoli rokonok. E témát kutatók figyelmébe ajánljuk Márkus Mihály: Jólsvai kolomposok. Bp., 1943., és a Kodály emlékkönyv Bp., 1970. kolompábráit.

Avar elődeinknek a Kárpát-medencében szép számmal található kettőssípjainak eredetéről más-más elképzelések vannak. Annyi azonban bizonyos, hogy – csakúgy mint az ógörögöknél és a pártusoknál – az etruszkoknál is közkedvelt hangszer számos világi és vallási jelenetben örökítették meg.

Kettős sípos ábrája a „majom és a Bárók” sírjának festményén. (7. kép)

A V-alakban szétálló fuvolákon négy- illetve öt-hangos szélességű hangközt lehetett kicsiholni. Mai hangrendszerünkhöz viszonyítva a négy és öt-létrányi / quart és quint távolságokon túl – a lyukak egymástól különböző távolságú fúrásával nagyobb hangterjedelmet/ambitust is feltételeznünk kell.

Az egy időben megszólaló két furulya okán a „dallamot” egy folyamatos hangalappal /túba/, bizonyos hangtávon párhuzamos dallamjátszással

vagy csúsztatott orgonaponttal kísérhették. A népi gyakorlat ugyan hamar rájött, hogy az egymáshoz kötözött, dupla hengerű hangszereknél 3-4-szerezésére bővül a hangterjedelem – a nyolc ujjhasználatból és az erősebb, az ún. átfúvás adta lehetőségek kihasználásával –; az ún. kíséretben azonban mégsem értek el fejlődést.

Más fordítók a kettős sípot korának legkedveltebbjeként, szinte népi, nemzeti hangszerként említik az etruszkoknál. Ez a SuBuLo, melyet LyD/iából, a Fekete-tenger partjáról származónak tudják sokan, ahol a DúL / GYuL/ a-LyD király lányait, asszonyait rabolták el feleségül ősatyáink: Hunor és Magyar. Itt kell megjegyeznünk, hogy a DúL szavunk mai használatában szétromboló, az eredetit megváltoztató, szelídebben szólva: „átalakító” jelentéssel vagyon. Merészség állítani, de a DaL szavunkban megtaláljuk az érzelmünket átalakító varázseszközt, mely a BáR/DeL/eJeSeK/, az énekmondók, az emberekre hatni akarók eszközére utal. Minden jel arra mutat, hogy a DúL névben a GYuL/a, egy vezért jelölő név lapul. S ez a szellemi vezér, egy papi méltóságot viselő, daloló, lelkünket átalakító, feldúló énekes/incantator.

7. kép

Visszakanyarodva a fúvós hangszerekre: a kettős-sípok előnyeit igazán a dudarendszerű hangszereknél tapasztaljuk, melyből egy, csak a dudára jellemző hangzás fejlődött ki mindannyiunk örömére. SuPLu /lat. SuBuLo/, ami SíPoLó /vagy egyszerűen SíP/oS szavunknak felel meg. Az etruszk-magyar testvériség fennállását nem kell

bizonygatnunk. Pl. az isztriai félsziget illír hagyományában még ma is használatos népi, nádas fúvós hangszer, a horvát-talján SoPiLa, mely a SzoP/szájba vesz magyar igénk ikerszava.

A Rómában használt etruszk /haránt/fuvola neve a SuBuLo volt. A fúvós hangszer magyar nevét a csángók SüVöL/T/őjében illetve a rövidült SüLTü szóban megtaláljuk. (8. kép)

8. kép

Az etruszk rovásírás „f” jele – mind az archaikus /Kr.e. VI.-V. sz./, mind a későbbi /Kr.e. IV-I. sz./ magyar rovásírás és az egyiptomi „h³” jelével azonos. A „h” a húrt, az „f” a fonalat jelenti, mely mindkettő megpengetve hangot hallat. Meg kell említenünk, hogy Kínában és Japánban a mai napig bármely eredeti/autentikus hangszer felhúrozása nem bélhúrral, hanem egy hajszerű se-lyemfonállal történik.

9. kép

A Kr. e. V. századból egy minden teremtet állatot elnyelő – átalakító Gorgó-fejes világjelkép köti le figyelmünket. Ez egy bronzlámpa, mely maga is a Napot ill. a Fényt igyekszik pótolni a sötétségben. Az alakok hármásával ismétlődnek: énekes - pán-sípos - kétfurulyás, és ezek a testi és szellemi megújódást jelző féldombor-szobrocskák a forgandó földi életet mintázzák. (9. kép)

Horvát István a Nemzeti Múzeum Könyvtárának egykori tudományos őre (1820 k.) sok könyvet elolvasva, arra a következtetésre jutott, hogy a szabin népnév a magyarokra vonatkozhat. Sok magyarozatot, igaz, nem fűz hozzá. Akkor még a nagy tudást tisztelték, és nem szorult bővebb magyarázatra, hiszen az igazságot írhatta csak le – gondolta és gondolták a kortársak is; a szónak még volt tekintélye; nem úgy az utána jövőknél, akik lihegve, szinte kivétel nélkül versenyt becsmérelték. Nála olvasható, hogy a mai Umbriát és Latiát Szabiniumnak ill. Szabinországnak hívták. Volt azonban a sok népvük között egy SzaBeLL alakú, mely adat a Pallas Nagy Lexikona (Bp., 1897.) 15. kötetében található.

A SaBeLL R-es változata, tehát a SzaBeRR/ek nevet adja, mely a magyarság egyik sokak által emlegetett népvük volt már a sumér korban: SZaBiR.*

Ennek értelmében meg kell kockáztatnunk azt, hogy a legrégebb orgonajátékosunk a rómaiak fennhatósága alatti Aquincumban magyar nevezetű s – talán – SzaBiR származású volt a Kr. u. III. században. Egy 1933-as ásatás során víziorgona részeit vetették ki az ásók a leégett tűzoltó egyesület leletei közül, melyre rá volt írva a művész, aeLia SaBiNa neve, / talán a koporsójára is. Itt emlékeznünk kell a szabin nők elrablására, mely egy Turánföld szerte elterjedt, nomád, nemzetségszűrlő hagyomány volt.

Az „aeLia” családnév után a nemzetségének neve is ott áll: SaBiNa vagy SaBeLL/a ill. SZaBeR/a = magyar. Feltehetően vérségi származását jelölve valamely ős révén ráragadhatott, számunkra nagy jelentőségű ragadványnév. Ne feledjük, hogy évszázadokon át tartó véres csatákban az egész eTRuSZK-SaBeLL nép felmorzsolódott és beolvadt a rómaiak birodalmába.

Napjainkban bármely idegen nemzet nevét hordozó családnevek szép száma is mutatja a gyakorlat régiségét! A Szabína igen elterjedt név lett a ke-

resztény császárok / cesaropapista korszakában. Szent Szabínáról már az ókeresztény időkben neveztek el templomokat.

Az **Aelia Sabina**, ének- és orgonaművésznő aquincumi sírkövén található vers, zenetörténeti novellaként arról tudósít minket, hogy az etruszk-magyar hölgy a lantot – de legalább is egy húros hangszert – is szépen pengetett. A kőkoporsóján a következő felirat látható:

„E néma koporsóba zártan nyugszik Sabina, a jámbor, kedves feleség.

Jeles muzsikus volt – egyetlen, ki művészetével felülmúlta férjét.

Kedves volt a hangja; ujjá húrokat /is/ pengetett.

Ám hirtelen elragadta a halál s immáron hallgat.

Harminc évet élt – azaz jaj, hogy annyit sem,

Csak öttel kevesebbet, ám a huszonöt esztendőnél

Három hónapnál s két hétnél mégis többet –

Alakja örökké él az emberekben, mert

Gyakran és kedvesen meg-megszólaltatta az orgonáját.

Légy boldog!”

A sírvers alatt a bánatos férj neve és foglalkozása olvasható:

„T. Aelius Justus, a Második Segédlégió vízi-organistája a külön-zsoldjából állította feleségének.”*

Az orgonát azóta többen rekonstruálták. Újabb időkben a szentendrei Kecskés Együttes: Ókori zene, ókori hangszerekkel című, 1986-ban készült hangfelvételén szólal meg.

FŐBB IRODALOM

Ducati, P.: Storia dell' Arte Etrusca, Firenze, 1927.

Monaldi, E.: Chiusi il Museo Etrusco, Roma, 1960.

Clemen, C.: Die Religion der Etrusker. Bonn, 1936.

Herodotos történeti könyvei. Bp., 1892-93.

Kenediné Szántó Livia: Az etruszkok nyomában. Bp. 1977.

Massimo Pallattino: Az etruszkok. Bp., 1988.

Szilágyi János György: Etruszk művészet. Bp., 1959.

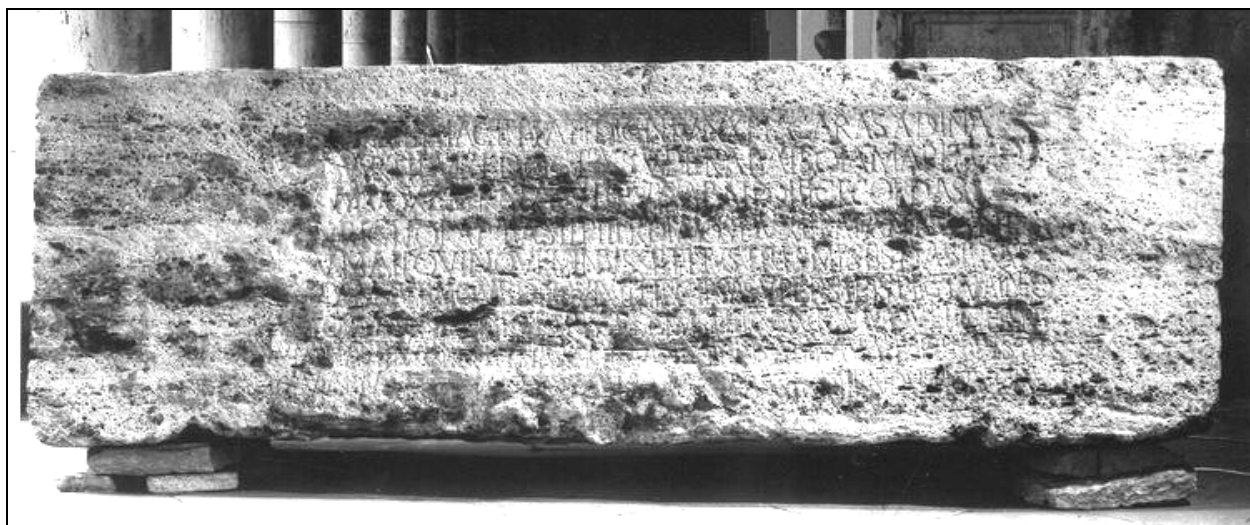
Czuczor-Fogarasi: A magyar nyelv szótára. Pest, 1862.

Kaba Melinda: Az aquincumi orgona /Nagy Lajos/ Bp., 1934.

Magyar néptánc hagyományok. Bp., 1980.

Forray Zoltán Tamás: A kerék ősmagyar eredete. Toronto, 1997.

L. Kecskés András: ZaMaRu c. tanulmánya az Ősi Gyökérben. Miskolc, 2005.

Aelia Sabina, aquincumi orgonaművésznő szarkofágja, latin nyelvű verses sírfelirattal
Budapesti Történeti Múzeum, Aquincumi Múzeum (Internet)

Oláh Imre

ŐSI JELKÉPISÉG

(Történelmi tanulmányok)

I. BEVEZETŐ

A régmúlt „aranyvilág” emlékeit számos őskultúra őrzi. De ezzel azt is mondhatnánk, hogy saját hagyományainkban megannyi derengő emléke rejlik az emberiség aranykorának. Mégis alig-alig veszünk tudomást a ránk vonatkozó dolgok felől, inkább hagyjuk, hogy mások elorozzák tőlünk. Pedig úgy tűnik, hogy ezen őskultúra eszmeiségét, a saját néphiedelmeink mitológiai eredőjét, nem is emberek, hanem az emberi szellem képességeit felettébb túlszárnyaló „magasabbrendű” lények alkották.⁽¹⁾ És ami elmondhatatlan s örök, azt a formák közegén keresztül, közvetítő jelképekben hagyományozták ránk. Azok a régiek nem a racionális gondolkodás módszerével próbálták megközelíteni a dolgoknak lényegét, hanem a *közvetlen átélés* révén. Ismervén az embernek a Teljesség felé való vágyódását, tudván tudták azt, hogy aki híven követi a számára felfogható *igazság jelképes útmutatását* az előbbre halad a szellemi fejlődésben. Bár a jelképrendszerek úgy-ahogy fennmaradtak, ám a velejáró „*lényegi igazságok*” magasabb rendű értelmét réges-rég elfeledtük, és az istenség eredeti eszméje is elenyészett.

A kezdetnek kezdete óta már „*jelképek erdejében*” növekedett s eszmélt a világra az ember. (Grandpierre Andre) Máiglan is beszédesek ezek a jelképek, képi beszédek, hiszen az istenség ismérvének időtlen titkait, örök igazságot rejtenek magukban. S aki annyit-amennyit képes felfogni ősi jelképeink igazi értelméből, az ezalatt közelebb jut egy kis lépéssel a nagy igazsághoz. Sőt mi több: a világegyetem arculatának archaikus titkához.

Kutatóink előtt már régente ismert az a gondolat, hogy az ősi igazság leghívebb őrzője a hagyomány. Azt is sejtették, hogy Mezopotámia kultikus, ábrázoló jellegű alkotásainak, vallásos eszmeiségének, hiedelemrendszerének nyoma maradt

hagyományos népművészetünkben, képi világunkban. Huszka József a Századok (1892. év, 7. sz.) folyóiratban megjelent *Adalékok a Magyarság őstörténetének ornamentikájához* c. tanulmányában veti fel először ezt a témát. Két évre rá, a nagy erdélyi régész, Torma Zsófia, intuitív női megérzéssel megint utalt arra, hogy „...a *sumér-akkád hiteltelt feltüntető jelvények megvannak most majdnem hatezer év után is csodálatosan... népeink etnológiájában, életében és szokásaiban*”. Ám akkor nem gondoltak arra, hogy maguk a sumérakkádok csak kései örökösei voltak ennek az előttük már réges-rég letűnt egyetemes értékű kultúrának, amelynek gyökerei az időtlen múltba, az aranykorba nyúlnak vissza.

A mezopotámiai kapcsolatokat már azóta több jeles kutató vizsgálta. Újabb pl. Gyárfás Ágnes a református templomokban látható festészetről szólván jut arra a meggyőződésre, hogy voltaképp azokból népünk őshitének archaikus elemei tárulnak elénk. Sőt, ennél is tovább ment, mivel úgy érzi, hogy ezek az ősi szimbólumok, képek, velejükben „*dokumentatív értékűek. Olvasatuk fényt áraszt a magyarság világképére, hitéletére, nemzeti karakterére. Talán még a kozmikus eredet titkába is beavat*”.

Ez valóban így van! De mondjuk ki bátran – hisz itt van az ideje –, hogy azok képszerű módon egy *kozmosz léptékű* tudásba, ősi és alapvető titkokba, a világ igazán nagy dolgaiba avatnak be bennünket. Mert hát még abból az időkből származnak, mikor az ember még egynek tudta és érezte magát a Világegyetemmel, és emberi rendeltetésében, céljában azonosította magát a kozmosz valósággal. Minden mítosz, eredetmonda, hagyomány, mese szintén erre a teljes valóságképre épült! Mikor is ősünk az istenek társaságában, egy valószerű kozmosz élményben élt, s az *istenes ősökkel* egy nyelvet beszélt.

Ez az ősi nyelv a nagy természet iskolájában született. Így hát amint a megfelelés általános

törvényéből következik, az a kezdeti nyelv a lehetőségek legvégső határáig olyan kottára szedődött, ami összhangban van a *hangokra felépült* Világegyetem életével. Hogy az a titokzatos világepítő, teremtő energia végsőleg valamiképpen csakugyan a *hanghoz* vezet, azt nem éppen csak a hagyománynak leginkább a Bibliából ismert nagy törvénye mondja (kimondott szó, Fiat, Ige), hanem újabban már vallja a tudomány is. Nem volna tehát következetes a magyar szavak fényének, szikrájának a kutatása sem, ha nyelvünk ősi szavait nem vetnék egybe azzal, ami a világból hozzáillik? Mert ahogy Füst Milán találóan írja:

„Szent ez a nyelv! S több kincsed nincs neked! Oly csodás nyelv a magyar. Révület fog el, ha rá gondolok is...

Halld meg szavam!

Én prófétáktól származom.”

(vö. A magyarokhoz, 1934)

Milyen igaza van Platónnak: a költők olykor mondanak nagy és isteni dolgokat, anélkül hogy tudnák, valójában mit is beszélnek. De ez persze csak arra az igazi poéta sacerre áll, aki Móra szerint: próféta, rabszód, vátesz. Akinek Longfellow szerint: lépteit örökké visszhangozza az idő csarnoka. Ilyen volt Babits Mihály is, aki gondolom, hajlandó lett volna esküt is tenni arra, hogy „*a magyar nyelv a világirodalom minden zenéjének leghívebb letéteményese, legméltóbb edénye lehet*”.

S hogy nyelvünk nem egy akármilyen szedett-vedett mozaiknyelv, arról maga a híres angol költő Sir John Bowering tanúskodik legszebben: „...*Aki megfejtí, az az isteni titkot fogja boncolni, annak is az első tételét: Kezdetben vala az Ige, és az Ige vala az istennél és az Isten vala az Ige*”. (vö. The Poetry of the Magyars.)

Ennek az „Ige” szónak, (nem nyelvtani fogalom, hanem belső tartalom szerint) többféle értelme van. Egyfelől a Genézis szerint pl. a hangra (a kínai Nagy Hang a Kung megszólalására) indult meg a teremtés a Nagy mélység vizében.

Egy másik jóval ősi keletű – hindusztáni – bölcsészeti rendszer értelmezése alapján: az Ige a Szentháromság egyike. De vizsgálatunk kiindulópontjaként szolgáljon itt prof. Badiny Jós Ferenc

mérvadó észrevétele: *A nagy szarv között látható gömb csillag (✱) jelentése Ász ...amely azonos a hindu bölcsélet **Barahmá** gondolatával.* Mármost, ha az istenség eszméjét, a *Teremtő-elv*: Brahmá lényegének eredeti értelméhez kapcsolódó ősfogalmat elemezzük, akkor a Szentháromság hititok alapgondolatához jutunk. Ugyanis a Szatapatha Bráhmária ezt írja: „*Brahmá, egy szarvas képében* (hímnemű princípium). *Vakh-al a szarvasünővel* (női princípium), *egybekelvén teremté meg a Kozmoszt.*”

A kommentár szerint: A Nőnemű-logosz, az „Ige”, a „verbum”; maga az *isteni hang*. Tehát az *isteni hang*, rokon értelmű az *Igével*, a hindu bölcséletben az *első indíték ereje*, úgy is mondhatni: Brahmán női fele. Eszerint a hindu *Vach* az „*ős női*” eszme, az Ige fogalma, és a „*szférák zenéje*” voltaképpen egy és ugyanaz. (2)

Egy másik felfogás alapján: Az Atya-Anya, kevésbé allegorikus szempontból, a **Szellem** és az **Állag**, amelynek eredője, úgy mond, maga a Világegyetem: a **Fiú**. Egy további keleti elképzelésben: a „*sötétség*” az Atya-Anya, a Világosság a fiuk.¹ Ez persze vehető úgy is, hogy ez a Világosság az – amely Szent János szerint – a sötétségben fénylik. Esetleg lehet Horatius „*Sötét tüze*” is. (3) De bár hogyan vesszük, a szarvas pár szülötte a „*csodafiú-szarvas*”, úgy mint irányító fogalom, lehet Nap-világosság, sőt Világegyetem is!

Egy másik bölcséleti magyarázat alapján az **Atya-Anya** jelképesen azonos az elemmel, azzal az ős étterrel, **Asztrális Fénnyel**, amely a teremtés pillanatában életre villanyozta a mindenséget betöltő ősananyagot. Ez az Ős-éter, vagy Asztrális fény az, amelynek eredője a négy főelem: a levegő, föld, tűz és a víz, s amelynek hangjában – Pithagorász szerint – az *Isten beszél*. Voltaképpen ezt a mélytudatban ívódott mágikus felfogást érzékelteti, varázsolja jelképekben elénk, egyfelől a perzsa Sáhnámeh hőseposz, másfelől a Tarih-i Üngürüs **csodaszarvasa**, midőn zumorfikus voltánál fogva, s a főelemek közegén keresztül, a Kozmosz képzetének látomásszerű vetületét kelti.(4)

Az alapgondolatot prof. Badiny így summázza: „...az Iz-Ten... név valóban egy olyan együttest

¹ A kereszténység krónikája (szerk.)

mutat, amely semmi esetre sem egy „magányos férfiistenként” képzelhető el, hanem magába hordja az **Atya-Anya-Fiú** öröklét-háromságát... a tökéletességet”. A szimbóluma tehát: ▲ Úgy mond: három a magyar igazság. Ez az a Három **Tűz**: a láthatatlan Egyből kibontakozó, szintén rejtett háromság. Másképpen az a Szentháromság, melyen keresztül nyilvánul meg a látható, és egyebekben is érzékelhető világ: a **Fiú**, a Nap világa. Így fest tehát a „Szentháromság” eszméjének archaikus képe. A későbbi keletű „szentlélek” gondolat, csak idővel, a Tertullianusz² egyházatya által kreált fogalmi rendszer révén, s a *női-principium* rovására, ékelődött bele. (5)

Jegyzetek:

(1) Kalu Rimposhe: The Dharma: A tibeti bölcseleti rendszer alapján: *Az emberi léten túl még számos magasabb rendű létállapot van: az asurák és a dévák, a földi félistenek világa. Az e fölött való tizenhét szinten, a Formák régiójában, a nagy istenek vannak. Ezen túl pedig a négy legfelsőbb Formánélküli régió helyezkedik el. A Formák régiójában lévő istenek egy elragadtatott, „legmagasabb, tudatfeletti létállapotban”, számádhiban élnek. Különben „az örök, Szent lakóhelyről”, s a földre szállt istenek állapotáról és viselt dolgairól, az apokrif *Henóch könyve* számol be. Ugyanúgy Péter apostol mennyei jelenésekről való könyve. (Vö. Az Etióp biblia. B. 15-20.)*

(2) Patandzsali: *Az Ő (Brahmá) megnyilvánulása az ősigé (az ő hang: Aum). A mai emberiség számára a kung-gong helyébe ez az AUM lépett „a Nagy malom örök zúgásával”.* Tehát, ha azt vesszük, a világ alapja az éterrezgés, melynek eredője, ezoterikus értelemben véve: a kongó-bongó H A N G .

Baktay Ervin: *Az AUM elmélyedő ismétlése a mindenség létesítő áramát remegteti végig bennünk. Az AUM az isteni eredetű létáramba kapcsolja be a szellemet, s ez meggyorsítja a kibontakozást, az egyesítettség elérését.*

Hasonló gondolatot fejez ki a Védák „énekítő tehene/szarvasa”, és Boetius *Musica mundanja*, aki szimbólumként értelmezte a zenei kozmonógiát. Ugyanúgy a zenei kozmonógiához csatlakozott Kepler is, mikor a bolygópályákra vonatkozóan keresett zenei analógiát. (Vö. *Harmonices mundi. Libri v.*) Liszt Ferenc szerint: „*A zene a mennyország előcsarnoka*”. Érdekes, ma már a kutatás is a fentiek mellett szól. Ugyanis a B.B.C. híradása most közölte, hogy a csil-

lagászok lehallgatták a Kozmosz moráját, a kozmikus szimfóniát.

(3) A Kabbalában is szó esik a „Fekete Tűzről”. Horatiusnak ezeket a szavait: *nigrorumque memor, dum licet ignum*, Vas István így fordította le: *Emlékezz a sötét tűzre...*

(4) Az elemek rendje alulról felfele: föld, víz, tűz, levegő és az un. kvintesszencia az Éter. A Rig Veda írja: *Mert égi a Szellem. (...) Belőle támad az élő lélek, az értelem minden érzékével, belőle támad az éter, szél (levegő), tűz, a víz és a mindent hordozó föld.*

(5) Kulcsár József: *A Napot mindig fiúnak mondták. Persze a szón „szülöttet” értenek, és csakugyan így helyes. A Fiút a szentháromságban a második helyen szokták emlegetni, de ez csak úgy helyes, ha előtte van az Atya-Anyá (az Anya mint Szentlélek), és csak utána jön a gyermekük. Az így felfogott atyai-anyai egység azért válik az Atya-Anyá kettősségévé, hogy a belőlük levő harmadik: a Fiúnak nevezett isteni bölcsesség és szeretet/tudás, valami kifelé táruló formában megnyilatkozhasson.* (Vö. Tanulmányok.)

Az arámi nyelvű Biblia. (Gen. I. 1.) szerint: *„Kezdetben az Isten fia teremté az eget és földet.”*

Torma Zsófia: *Ez a háromság díszíti ma a székellyfalvak házgerendáinak oromzatát.* (Sumér nyomok Erdélyben. Buenos Aires, 1972.)

A Szentháromság képét a napsugaras oromdísz értelmezésében láthatjuk. Bálint Sándor írja: *„A szentháromságot jelképező, bajelhárítónak érzett háromszög, középen a mindeneket látó isten szemével átkeült a szegedi házak utcára nyíló oromzatára.”* (Szegedi napsugaras házak. Művészet, 1973. aug. 1.) A csíksomlyóiak pl. pünkösdi napján még ma is a felkelő Napban köszöntik a Szentháromságot.

II.

Grandpierre Andre: *Őstörténetünk feltárása lehetetlen a magyarság őshiedelemrendszerének, mágikus világképének, világlátásának, rekonstrukciója nélkül.*

Ez az összetartó ősmag, ... az összetartó kapocs, ... amely szilárdan összetartja a nemzet önszemléletét, önmagáról és a világról alkotott hitét, őstudományának mágikus jelképeinek minden ép elemét. (Vö. Miként menthető meg a Magyar Nemzet.)

Ipolyi fogalmazásában: *„Ismeretesb a magyar ősvallás hite egy kizárólag nemzeti saját védő,*

² Kettő értelme a harmadik. Farkasinszky Tibor oktató anyaga. MBE. Miskolc, 2006. I. félév. (szerk.)

óvó, pártfogó istenségről... Hunor és Magornak már megjelenik az új föld s honba vezérlő, istenküldött szarvas, melyet az Isten vagy tündér végzetnöi, isteni szellemek, kiktől származtanak, vezér útmutatóul küldenének”. (vö. Magyar mythologia.)

Ipolyi a judeó-keresztény szemszögből ítéli meg a dolgokat. Viszont ha az ősi Indo-iráni szellemiség értéke alapján állva tekintünk szét az időtlen múlt emlékei között, akkor közelebb kerülünk hagyományunkban rejlő titkokhoz. Őseink előtt a csodafiúszarvas valóban az Isten küldötte: „a fensőbb égi hatalom képében megjelenő követ állat”. Mondhatnánk úgy, hogy „hasonlányegű” az Istennel. De ha a Védák revelációja alapján vizsgáljuk, az derül ki, hogy azzal azonosnak, egyként látszik. Vagyis a szarvas kezdetben maga az „istenség vala”.³ Annak mutatkozik az ősarámi keresztény Bibliában is. (1)

Mikor a szkíta hitregéket tanulmányozzuk azt látjuk, hogy a mitikus szarvas alakja szoros kapcsolatban áll a lóval. (László Gyula, Rudenko S. I.) Kétségtelen, mind a kettő Nap állat volt. S mivel az Istennek a ragyogó „Napúrfi” (Mithrász) volt a szimbóluma, a Védák embere „ősi szokás szerint, annak fehér lovakat áldozott”. (2) Őseink is ezt vélték látni benne, és még is felrötták nekik, hogy „pogány szokás szerint” áldoznak. Pedig tudhatták az illetékesek, hogy milyen időtlen hagyomány rejtőzik mögötte. Ezt igazolja Paulus Hungarus, a bolognai egyetem egyházjogi tanára, aki talán valami benső szónak engedelmességgel, ezeket írja: *Nem vétkezik az, aki állati áldozatok bemutatásával tiszteli a Napot, ha ezt isteni kinyilatkoztatás fényénél teszi: és ezt a régi magyarok papjainak javára mondom, még akkor is, ha ez a kinyilatkoztatás a régiek Legfőbb Lényétől (Ente Supremo) ered, mert az Istennel azonosítható.* (vö. Monita. Bologna, 1216)

Nos miféle hatalom lenne az akiben hazánk tudós fia az Istent vélte látni? Vajon ki ez az un. „Ente Supremo”, akihez „pogány” őseink fehér lovakat áldoztak, s amikor kenyérral s borral elfogyasztották a húsát, ugye nemde ők is theophágok lettek? A sumér nemzeti mítoszból kibontakozó hiedelem alapján nézve, nem más mint maga az aranykor legelső szakrális „istenkirálya”. Egy olyan emberiesített szarvas-

istenség, (3) akinek tevékenységét, életét, úgy a sumér mint az egyiptomi mítoszok megjelenítik, személyét jelképesen magával a Kozmosszal, s a Nappal *egylényegűnek* tekintik. Ezt az ősi hitelvet vallották őseink is. Ezért, hogy ezt világosabban megértsük, a továbbiakban szükségszerű lesz a szakrális királyság hagyományos történelmi hátterének, s a „mágushit” vagy Nap-vallás jelképekben tömörült eszmeiségének rövid áttekintése.

Jegyzetek:

(1) Az arámi keresztény Biblia az Isten és a szarvas nevét egyazon szóval: Áajloha vagyis Aajlaha-val fejezi ki.

G. Higgins: *Xronos-Ionikosz*. Ez az Iona név ua. mint Lya... (Ea). Wilson ezredes szerint e szó szanszkritül „(ön)magában létezőt” jelent. Iónokosz (istenség) volt az, aki a mágia tudományt megalapozta.

Faber: *Ea, ...volt a mágia tudományok istene (!) Nimród vagyis ló. Ugyanakkor Ionim néven az iráni szkítákat nevezték.*

Fehér Jenő: Középkori magyar inkvizíció. *A mágusperek jegyzőkönyvei több alkalommal megemlítik, hogy a vádlottak „Yotenri” vagy „Yotengri” nevében is gyógyítottak. Ez az egyik ősi hun szókincshez tartozó szó, valójában az „eget”, „mennyet” jelenti, de mint Isten lakhelyét, mint „mennybennlakozót” közelebről meghatározva, átvitt értelemben Istenre is alkalmazható.*

(2) Kulcsár József: *Hogy a mén, a lovak között, eredetileg nem csupán az egyik nemet jelentette, hanem legkezdettebb értelmében a roppant Mana-fogalomhoz, az Egyetemes életerőhöz ... kapcsolódó fogalom volt. A Manát a kutatás – igen helyesen – a Brahmán névvel, szóval hozza össze. Az említett Mana is részben a Szellem, ami a megnyilvánulások mögött áll, részben pedig az, ami – eminnen nézve – meg is nyilvánult belőle. Ezért mutat a teremtő erőre a ménló neve...*

A mén szavunk, nagyon erősen húz oda – hangzás szerint – ahhoz a mennyhez is. De a „menny” ... nem a levegőt jelenti, hanem a Maná-nak a Napba való megjelenését: hajnalhasadtát. Egy egyiptomi felirat pl. azt mondja, hogy „Borral terhes az Ég, amikor megszüli leányát a hajnalt”.

Lásd: *Amit megkötik a földön...* (Máté, 18/18.) Sumér textusokban Enki/Ea, a *Nagy szarvas* volt a „sors/végzet” ura, jobban mondva eldöntője, meghatározója. Ezen „sorsszerű végzet” kifejezés ugyancsak felmerül az Avesztában, ahol a Khvarena = dicsőséget, fenséget jelképező fényragyogás, glória elvont gondolatával áll kapcsolatba. (Vö. Denkart: vii. 7, 15-19. etc.) A Sáhnamé csodaszarvasa is „...elragad”.

³ Annak szimbolikus képe (szerk.)

(3) E. W. Hopkins: *Epic Mythology*. (New York, 1969) A szarvas (szabbara) egy csodálatos állat, a Nap egyik neve. Ám olykor *asura*, máskor az őskirály (egyik) reinkarnációja. A Nap másik szimbóluma a napmadár: garuda, szuparna, de van ennek egy másik jelképe: a Nap-ló. Tehát szarvassá lesz olykor a ló is, és ezzel a hordozó a Napnak, vagyis a Szellemnek válik hordozójává.

Pio Filippini-Ranconi:
Az iráni szakrális királyeszmé alapfogalma

Az iráni királyság eszmei tartalmát, egyedi sajátosságát, a szakrális királyideát Lyima és Haosalyanha (Hosháng) őskirály, s emellett a királyi Khvarena (győzedelmes glóriás nimbusz) jelképezte. A nagy király (Khsalyatija vazarka) személyét egy tökéletes léleknek (Adam-e kamel) képelték el. Egyben ő volt az a bizonyos Fényoszlop, (Columna gloriae), – amelyen keresztül a szentlélek alászállta –, s kinek személye az alsó világot a Kozmosszal összekötötte. Ezentúl a közjő: az emberi boldogsággal járó szerencse, a mezőföld termékenysége s az évszakok járása, egyedül az ő erényétől függött (1)

Az Aveszta (Yast, 19) tárja fel előttünk ama áldott aranykori állapotot, amikor az első szakrális őskirály, **Lyima** khsaéta leszállt a földre, nap-hímes dicsfényben tündökölte. Ő volt a „Jó pásztor”, mitöbb, maga a királyi glória: a **Khvarena**, aki a hét khesvárban a dévák, az emberek, a parik, a jószágos lelkek s a titánok felett uralkodott. Lyima „...a dévaktól a jólét és a boldogság lehetőségét: a gazdagságot s a glóriát elvette. Az ő uralkodása alatt, minden szájnak bőven jutott falat, a csorda és a nyáj, az emberekkel együtt nem ismerte a halált. Nem volt akkor aszály, se hideg se meleg, sampedig a dévák által szított irigység”.

Azóta minden királytól elvárattott, hogy Lyima áldott korát, ama őszállapotot felújítsa, visszaállítsa, s a föld kerekességét Khvaniratából kormányozza. Ott, ahol az esztendő egy nappól és egyetlen éjszakából állott.

A királyi teendő betöltése, az ősi állapot visszaállítása, ama győzedelmes Fénynek tulajdon birtoklásától függött. A régiek ezt a verőfényes *Aureolát* nem egy merő simult költői beszédnek tartották. Ellenkezőleg, az egy látható, valóban érzékelhető energia-erőforrás volt – ahogy a Denkart

írja –, az emberi sorssal járó isteni adomány, amely a királyi hivatás betöltését biztosította, lehetővé tette.

Az iráni királyság egyedi sajátosságát, a szakrális királyideát, egyfelől Lyima és Haosalyanha őskirály személye, másfelől a királyi Khvarena (Győzedelmes, glóriás nimbusz) jelképezte. Az őskirályt (Khshalyatija vazarka) egy tökéletes embernek képelték el. Ő volt az a bizonyos „Fényoszlop” (Columna gloriae) – amelyen keresztül az üdvösség az égből alászállta –, s akinek személye az alsó világot a felső egyetemes világmindenséggel összekötötte. Ezért a közjő: az emberi boldogsághoz való szerencse, a mezőföld termékenysége, és az évszakok járása, egyedül az ő erényétől függött.

Ami pedig a király személyét illeti, a Khvarena birtoklása, kimondottan az ősi hitelvhez való hűséges ragaszkodástól függött, és ezt az adományt a saját lelki érdemei után kapta. Habár ezen üdvösségből nem csak a király, hanem (eleitől fogva) minden földi halandó részesült. Hiszen a Khvarenát a teremtő már eleve arra szánta, hogy a földi teremtményeket megtartsa általa. Evégből tehát teljes egészében Lyima őskirály gyámságára, gondozására bízta. Azonban az őskirály bukása után, ama három osztályrészhez viszonyulván, az három részre oszlott. Így az „Agrift khvará”-t a papság örökölte. A „khvarah-e kalyán”-t a királyi hercegek és a hősök, míglen a „Khvarah-e Irán” az árja közösség tulajdona lón.

Kezdetben a „*szakrális király*” titulus egy olyan elhivatottságot kiváltságot jelölt, amelynek birtokosa – a veleszületett Khvarena kibontakozása révén –, teljes tudatossággal ráébredt üdvösségérzetére, isteni mivoltára, önnön glóriás sorshívatására.

Legendáknak hosszú sora emlékeztet bennünket eme Győzedelmes Fényre, az „Akhvaretem Khvaraná”-ra, amely magjában **Emészthetetlen Verőfény**-t jelent. Ezzel együtt érzékeltetvén azon isteni-szokrat, amely minden emberben van.

A Denkart sorra elbeszéli, hogy számos hercegnek mennyi töredelemmel és viszontagsággal kellett számolnia, amíg végtére a Transzcendens valóság állapotát, és a velejáró diadalmas Nimbuszt elnyerte.(2) Míg a hagyományok arról is tudnak, hogy a tiszta erkölcs vagy erénynek híján,

avagy törvénytelen származás miatt, hány királyi herceg előtt elérhetetlen maradt.

Ezen Khvarena, egy királysólyom-turulmadár (szaéna-merégó, szimorg) képében szállt alá **Adzsembe** (Iránba) a két őskirályt megkoronázni: Feridunt, majd később Keresaspát, akik hatalmas uralkodók lettek. (...)

(Aveszta, Denkart: VII. fej.)

25/ Ezután eme Khvarena, az Aspigánra, Feridun királyra szállott, amikor még anyjának méhében volt. S mind ez Lyima glóriájának diadalmas ragyogása által.

30/ Utána pediglen Minükeherre, Irán királyára, aki számos csodás tettet vitt véghez általa.

32/ Azután, Lyima glóriája által, Kereshaspára...

33/Majd pedig Kai-Kobádra, a kalyanida királyi ház megalapítójára...

35/ Egy másik alkalommal Kobádnak sarjára Kái-Arsra, és fivéreire,... közöttük a legidősebbekre, Kái-Usra, aki a hét Világsávot uralta, s egy hírneves és dicsfényvel övezett uralkodó volt.(3)

Jegyzetek:

(1) Mahabharata: Bármelyik király a tulajdon nemes jelleme és jóakarata révén, képes boldogságos aranyidőt, avagy nyomorúságos állapotokat teremteni.

(2) A. M. Hokart: A régiek előtt még az a hiedelem járta, hogy az igazi bölcsemler, valaha egy királyi születésű igaz-éltű remete volt.

Tarih-i Üngürüz: Miután a monostor felépült és elkészült, a két királyfi beleköltözött, hogy saját hitvallásuk szerinti imádságokkal foglalkozva jó ideig ott töltsék életüket. (...) Ők azután azon a helyen sok hónapra és éven keresztül laktak. A világi néppel nem érintkeztek, imádsággal és alázatossággal, (elmélkedéssel) foglalkoztak, s a világ örömeiről lemondottak.

(3) Santillana: szerint ez a Kái-Us, vagy Kávi-kávi Usán, az indiai Rigvédában és a Mahabharatában Usanas Kávilya. (Vö. Giorgio de – dechend, Herta von Hamlet malma. Pontifex K. 1995.) A perzsa Sáhnamében Kái-Káus, míg Mirkhavend művében úgy mint **N i m r ó d** szerepel.

E. W. Hopkins: Epic Mythology. A hindusztáni mitológia elemzése. (N. Y. 1969)

A (Su)MERU hegy legtetjén az istenek tanyáznak. Merutól nézve, **Lyama** a déli, **Indra** a keleti, **Varuna** és az adityák a nyugati, míg az asvinok **Attara Kuruban** északon élnek. Ezen a helyen harcias vitélő istenek,

látnokok és szentéltű emberek laknak. Akik mennyei boldogságban tizezer éveket élnek, s amikor meghalnak az égeknek madarai hantolják el őket. A halhatatlan istenek örök fiatalok, kinézetre szépek, bátrak és módfelett intelligensek, s az emberekhez képest a lábuk sohasem érinti a földet. Nem izzadnak, árnyéktalanok, bőruket és ruhájukat sem illeti a por. Az emberektől tartanak, de azoknak áldozataira, jótékony szolgálataira mindenképpen rászorulnak. Amikor akarják, olykor állatábrázatot(!) is öltenek magukra.

A hindusztáni epikus irodalom szerint Lyama, Vivasvat fia volt a pitri-k (ősatyák) első szakrális királya, aki glóriásan tündökölt, miként a **Nap**. Vállán bíborvörös palástot, fején diadémot viselt, kezében, úgy mint egy hadisten, újat fogott, amelyet olykor a halandó hősöknek adományozott. Alkalom adtán az igazság pálcáját és egy hurkot tartott kezében. Az epikus költemények szerint, Lyama őskirály a déli tájakat uralta. Királyi palotáját a Vaivasvata-szabhát, Visvakarman (az istenek építész) tervezte. Mérföldes terjedelmű aranyos, napfényben tündöklő hajléka, olyan kies helység, ahol se hideg se meleg nincsen, sem éhínség, sem bánat sem pedig öregség. Királyi és papi látnokok, uralkodók, szentéltű emberek és hősök élnek ottan, s mindazoknak lelke, akik deledőben hunytak el. Ott látjuk az „Időnek kerekét” és azokat, akik az idő múlását ügyelik. Lyama a legfőbb lény, maga a **sors/végzet**. (Hiszen) a sors – épp úgy mint Lyama –, mint egy kötelék megköt, és magával ragad. A királyoknak és látnokoknak isteni természetük van. A király vagy királyi látnok Indra, Varuna és Lyama egyszemélyben. A király az ő mivoltában egyben „teremtő” is, és őt isteni tulajdonságot egyesít magába.

A perzsák hitelve

A perzsák hitelve – dogmatikailag vizsgálva –, két külön elgondolást foglalt magában. Az egyik onnan ered, hogy mivel a király szelleme leszállt a földre, s (mivelhogy) a bolygók fejedelme által a Naptól nyerve hatalmát, azzal egyenlő rangot és tekintélyt élvezett. A másik idea a mazdeai őshit alap gondolata: a Khvarena fogalma,(1) s az abból kiáramló s általa ajándékozott ún. „királyi szerencse” (*Fortuna regia*), amely égi kegyelet révén megvilágosítja az uralkodó létét, sikert, diadalt szolgálat számára.

E mazdeai „glóriát”, amit mások tévesen a „szerencsével” azonosítottak, görögül tüché-nek hívták. Úgy tetszik, hogy ezen Khvarenát hasonlóképpen, Pontosz, Kappadokia és Baktria királyai is tisztelték és ugyanúgy a legmagasabb istenség

által szolgáltatott „Fortuna” kegyeltjeinek, véden-
ceinek képzeltek el magukat.(1)

Az uralkodó méltósága szent és sérthetetlen volt, aki Ahura-Mazda kegyelméből szállt alá, annak akarata szerint uralkodott, s az ég és föld terem-
tőjének kegyelme által kapta létét és dicső-
ségét. Az irániak ezt az isteni malasztot/kegyet egy olyan természetfeletti tűznek, egy káprázatos *aurának*, (más szóval) *glóriás nimbusznak* képzel-
ték el, amely voltaképpen isteni kiváltság volt, de megesett, hogy a királyi hercegekre is fényt vetett, hercegi hatalmukat szentségessé téve, felszentelve általa.

A szentség a törvényes/jogos uralkodó (ábrá-
zatát) megvilágosította, míg ugyanezt a törvény-
telen utódoktól a trónbitorlóktól vagy a kegyetlen-
kedőktől megvonta. (Viszont) azokat a jeleket, akik kiérdemelték és buzgón oltalmazták, juta-
lomként szünetlen diadallal, dicső hírnévvel és vi-
rágzó jóléttel örvendeztette meg. (Hvarena vagy Khvarena) A káldeusok hitfelfogása szerint a sors
váltakozó forgására végzetesen hat a csillagok já-
rása, a királyi csillag pedig ezeket az égi testeket
kormányozza. Így a „Legyőzhetetlen Nap” (*Sol In-
victus*) Mithrász, (2) a közhiedelem szerint maga a
Khvarena adományozója, amely magát a diadalt
biztosítja.”⁴

A törvényes királyi hatalom nem örökölhető,
mivel az az Égnek, az Istennek adománya, amely a
Diadal (*Victory*) képében nyilatkozott ki.(3) A
szaszanida uralkodók – miként a cézárok – a
„Nap és Hold” testvéreként tüntették fel magukat.
A Nap-isten védelme alatt álltak, és ama termé-
szetfeletti kiáramlás, amely egyikből a másikra
vetült át, időnek múltán az *azonos lényeg* gon-
dolatához vezetett.(4)

Utóhang

Augusztus római császár volt az, aki elsőként
keleti mintára a legfőbb papi méltóságot fenntar-
totta magának. Később Nagy Konstantin lett a leg-
első szakrális keresztény király, akinek személyét
még egylényegűnek vélték a Nappal, s egyben az
egyház fejének tekintették. Ide vág G. Higgins
mondása: *Ha Konstantin császár az isteni bölcses-*

*ség reinkarnációja volt, akkor ugyan az volt a
nagy hun-szkíta király Attila is!* (vö. Anacalypsis)

Dümmerth Dezső rávilágít arra, hogy Álmos
főfejedelemnek is szakrális, azaz földöntúli,
kozmosz háttérű tekintélye volt. Később – foly-
tatja –, *a keresztény, európai királyeszmé sem sza-
badult meg soha a pogány(?) szakralitás kép-
zetektől.*

De végül is megszabadult! Nem épp jószán-
tából, hanem készakarva, mikor a pápaság eré-
lyesen fellépett ellene. Ugyanis VII. Gergely pápa
nyíltan szembefordult a szakrális királyság felfo-
gásával, miután a német IV. Henrik – u.m. Nagy
Konstantin – egyszerre rexnek és sacerdosnak
merte nevezni önmagát. Azonban a pápa csak la-
ikus személynek tekintette a királyt, akinek ki-
rályi méltósága ugyan elvileg az Istentől száрма-
zik, de azt ő a pápa *közvetítésével* kapja. A hatalmi
viszály során a pápa IV. Henriket két ízben is ki-
átkozta. Igaz a király seregei erre 1084-ben elfog-
laltak Rómát, s Henrik az ellen pápával, III. Ke-
lemennel, magát császárrá koronáztatta. Azonban
Angliában, VIII. Henrik kora óta, az állam s az
egyház feje, újra a trónus lett.

Jegyzetek:

(1) A khavarenó fogalma: nimbusz, glória. A kirá-
lyok, és szentek arculatát övező dicsfény.

(2) Plutarkosz szerint: *„Egyesek két istenről tud-
nak, amelyek örök harcban állnak egymással: az egyik
szerintük a jó teremtője, a másik a rosszé. (...) Zoro-
aszterész az, egyik lényt Horomaszésznak nevezi, a
másikat Arimanosznak, s egyúttal azt állítja, hogy az
első az érzékelhető dolgok közül leginkább a fényhez,
a másik a sötétséghez, és tudatlansághoz hasonló.
Mithrász pedig a kettő közt a középen áll, ezért a
perzsák Középsőnek (közvetítőnek) is nevezik.”*

Eliad: Zalmoxis: *al-Biruni írja, hogy Trónralépés
előtt a pártosok királya egy sziklaüregbe vonult, és ami-
kor alattvalói elébe járultak, úgy tőnek tiszteletet néki,
mint azon egyszülöttnek, aki szeplőtelen fogantatás ré-
vén született volt.* (vö. India.) Következtesen az új ki-
rály, *újrászületvén, Mithrás lesz...* (vö. Widengren: *Les
religions de l'Iran.* (Paris, 1968) S. Hartman:
Gayomart. Étude sur le syncrétisme dans l'ancien
Iran. (Upsala, 1953)

(3) L. A. Waddell: A vízözön előtti királyok névli-
stája. *„A királyság az égből támadt(...)*

A. M. Hocart: *Kingship. A király egyben „Isten-
ség, Ég, Nap, Világegyetem és Éther”.*

⁴ Cumant, F.: Mithrász vallása c. műve alapján

Dümmerth Dezső: Álmos alakját is *Égtől születettnek*”, isteni hasonlóságúnak fogták fel. A szakrális királyeszme lényege éppen ebben az isteni hasonlóságban rejlik.

(4) Tehát itt már az eredetibb „*egylényegű*”-ségről (homoúsziosz) fogalmáról s nem az isteni hasonlóságról, a „*hasonlányegű*”-ségről (homoiúsziosz) esik szó. De hát nincs új dolog a Nap alatt. Ebből kerekedett hajdan az a ménkű nagy vita, a Nagy Konstantin császár által összehívott híres niceai zsinaton, midőn egy „*ióta*” miatt – mire lecsitultak a kedélyek – az emi-nens egyházfiak kiátkozták egymást az anyaszent-egyházból.

III.

ADALÉKOK A SZAKRÁLIS KIRÁLYSÁG TÉMAKÖRÉHEZ

Ismételten szólván, az adzsemi királyok szakrális uralkodók voltak. (2) A IX. századi késő pahlavi és az újperzsa történészek, a régi királyok genológiáját mindenképp úgy állították össze, hogy az felmenő ágon, Hosháng adzsemi király koráig vezessen vissza. Hosháng – a hagyományokban – az első szakrális uralkodóként jelenik meg, úgy mint az iránbeliek karizmatikus (3) őse, a civilizáció s a kultúra megteremtője, akinek országlása alatt – ahogy Mirkhond a Rauzat al-Safá c. munkájában közli – a földön mindenütt „*virágzott az élet*” és az emberek „*a boldogság kertjében éltek*”.

Azonban emögött a sztereotipikus hagyomány mögött ugyanazon prezoroaszteri aranykor emlék lappang, mely a regebeli szakrális őskirály, Lyama uralkodásával áll kapcsolatban. Az Avesztában, úgymond, Lyama volt maga a **Nap**. Kinek hosszú 1000 éves uralkodása alatt, *...sem ember sem állat nem ismert halált, az emberek örök ifjak voltak. Nem volt se meleg se hideg, és nem gyötörte őket semmilyen nyavalya.* (Yasna, 9: 4 -5, Yast, 9: 10, 50.)

A Védák szerint, a halhatatlanok közül Lyama őskirály volt az, aki elsőként a halandó sorsot magára vállalta. „*Az istenek kedvéért, Lyama, a halandó sorsot választotta. Ivadékaiért feladta a halhatatlanságot.*” (vö. Rigvéda: 10: 13, 14.) A halandók közül ő „*halt meg*” értünk először, „*...első volt, aki számunkra megtalálta az utat,*

amelyről eltérnünk nem szabad”. Mármost ennek az „*Út*”-nak többféle értelme van. (4) A kínai böles Li-ki pl. a rítusokkal hozván kapcsolatba, „*csatornának*” nevezi: *Ezek a (rítusok) alkotják a csatornákat, amiken az ég utjait elérjük.* A keresztény misztikában pedig a hármas: *tisztító – megvilágosító – egyesítő út.* Giulio Evola szerint az antik pontifex-hidverő szóban, a főpap címében is benne rejlett a jelképes értelem: azaz *út, ... híd a tökéletesség, az igazulás, az üdvözülés felé.*” (vö. Várkonyi: Az elveszett paradicsom.)

De a szakrális király elsődleges világi teendője, leginkább Ahura-Mazda teremtményeinek, a világ rendjének fenntartása, és az „*emberi boldogság*” biztosítása volt. Ahogy Molé igazolja: Az achamenida-ház királyaitól nem az váratott el, hogy azok papi funkciót töltsenek be, hanem ama konkrét teendő: az un. „*frasá*” betartását kívánták el tőle. A *frasá* magába foglalta mind azt ami jó-ságos, ami az emberi boldogsághoz tartozik, amely lehetővé teszi, hogy a király hivatását, kötelességét teljesítse. (vö. Molé: *Culte, mythe et cosmologie.* Paris./ Gnoli: *Considerazioni sulla religione degli Achemenidi.* Milánó.)

A legfontosabb kozmogónikus rítus szertartása, a világ megújulásának ünnepe, az újév napján történt. A méd-perzsa **narouúz**, a világ és az ember teremtésének ünnepe volt. Az újév első napján – al Biruni szerint – a teremtés újraébredését ünnepelték. Firdauszi így emlékszik vissza: *„...Dzsamsed drága ékkövekből egy fénytrónt csináltatott magának, melyet a dévek az ég magasságáig emeltek, (...) Ezt a napot az emberek narouuz-nak neveztek el. Ez lett az újév első napja, ... A hatalmasok ekkor fényes nagy öröminnepet ülttek, hangos dáridózás közt vígan ettek, ittak s énekeltek”.* (vö. Sáhnáme)

Azonban a narouuz, vagy „**narews**” (Kassai kódex) ünnepe, jóval megelőzi a perzsákat hiszen az még az adzsemi királyok idejéből való. Azóta is minden méd-perzsa uralkodó ama régi-szép idő: az aranykor visszaállításán fáradozott. Sőt, nem kevesebb mint 16 római császár próbált dicsekedni azzal, hogy a hajdani aranykort visszaállította.

Dzsamsédhez visszatérve, meg kell említenünk, hogy jó Cornides Dániel sehogyan sem akart kibékülni vele. Heltait megfedi azért, hogy

„...újraélesztette a mesét(?) Damasekról a magyarok egykori istenéről – forrása, miként ez köztudott, Székely István volt.” Sajnos, Cornides jeles munkája – amely Thomas Hyde: *Historia Religionis Veterum Persarum...* etc. c. művét követi –, még eddig nem jelent meg magyar fordításban. Ami viszont ezt az un. **Damasek** istenségnek nevét illeti, ahhoz fontos hozzátenni, hogy annak tisztázása már kimondottan időszerű lenne.⁵ Kár, hogy Cornides akkortájt Hyde művében a „**Gjemshid Medorum Monarcha**” felől említett dolgokat nem vette figyelembe. Őstörténetünknek hatalmas segítségét nyújtott volna vele!

De megütközésnek vagy megrovásnak itt semmi helye. Később is estek ilyenek. Ne bántsuk a szóval Novotnyi Elemért sem, aki az un. András korabeli egyházi intelem szövegében található „**bárdus őseleink**”-et, akkor még **pártus** helyett, véletlenül „**bárdos**”-nak olvasta. Avagy a „**narouúz**” esetében, Fehér M. Jenőt, aki a méd-perzsa **Dzsamséd-narouúz** újév napját, a Kassai kódex „**narews**” napjával nem azonosította. Viszont a „**sámán**” szó körüli fogalomzavart, később tisztázta: *A Középkori magyar inkvizíció kéziratának nyomdába kerülése óta végzett kutatásaim, meggyőztek arról, hogy az eredeti latin szövegben szereplő „mágus” szó „sámán”-nal való fordítása nem helyes! Alátámasztotta ezt a meggyőződésemet, a müncheni és a Cornides magyar nyelvű kódex **mágos** szó használata is, 1466 ill. 1510-ből. Ezek alapján tehát, a könyvemben szereplő sámán kifejezés helyére, az eredeti mágus szót kell visszahelyezni!*

Zakar András dr. katolikus pap, történész, léteére ugyancsak kiemeli a mágus hittel kapcsolatos észrevételét. Szerinte, ha: „...**László javaslata alapján azt tesszük, ami a sajátos elem, mely a sok népből és törzsből összeötvöződött magyarra tette illetve teszi,...** nem állhatunk meg ilyen vonásoknál, amelyek a magyar műveltség szinte minden rétegeiben feltalálhatók,... hanem ezek valamennyiének gyökerét kell keresniünk. Kétségtelenül az ősi **MÁGUSHIT** tűnik legszilárdabb alapnak, melynek ősi kinyilatkoztatott tanításaiban az előbb felsorolt jegyek (harmónia, család, otthon-szeretet,

mágus-hit) mind megtalálhatók. (vö. A Magyar őstörténet felé, Szittyakürt. 1976, II. sz.)

Azonban a „**mágushitben**” a fent említett „**jegyek**” mellett, még számos más sajátosság is felismerhető. Nem is szólván arról, hogy a judeó-keresztény vallás kimutathatóan hány elemet „**kölcsönzött**” tőle. (vö. Zakár András dr: *A sumér Hitvilág és a Biblia*. Garfield. New Jersey)

Hiszen maga a csodaszarvas monda is ebből az ősi hiedelemkörből ered. Mahabharata hindu hitregében a szarvas egy **asura**, amelynek a hermita őskirály **Pauravas** volt a reinkarnációja.⁽⁵⁾ Tehát a szarvas egy *isteni lény*, amelynél fogva „**halthatatlan**”. Mintha erre célzott volna a nagy magyar bölcselő Apáczai Csere János is, mikor megjegyezte, hogy a holló kilenc emberöltőt mér, de a szarvas ennek a négyszeresét is. (6) Ez tehát akkor 36 emberöltő lenne. Lehet, hogy Apáczainak is ama rég kihalt (*Cervus eurycerous* = széles agancsú) szarvas járt az eszébe. Mert ez volt az az állat, amelyben őseink az isten követét/hírnökét látták. Másképp hogyan magyarázható, hogy az erdélyi néphagyomány ismerte ezt „...*az ősz-szarvast, és így festhette korsóira, hímezhetette ruháira, szőhette szőnyegeibe és minden kulturális befolyástól, vagy történelmi kapcsolatok nélkül volt tudomása ennek az állatnak létezéséről. Csak így tudták hosszú évszázadokon át is, nemzedékről nemzedékre továbbítva az ősz-szarvas alakját emlékezetükben.*”⁽⁶⁾ (Torma Zsófia.)

Különben – folytatja Torma Zsófia: „...*a szarv királyi, sőt isteni jelvény volt.előfordul ez a fejdísz még a mai nap is a Hátszeg-vidéki nők fején. Hímzett fejkötőjükön hegybe-futó szarvacskák láthatók, miszerint ez a fejdísz Istar-Vénusz-Bendis-kultusz legfontosabb kellékére vonatkozik. Meltzl professzor szerint, ezek az Astarte-kultuszra vonatkozó emlékek a bulgár nőknél is találhatóak.*”

A fejdísz, amely két szarva között egy korongot is ábrázol, nem lenne más mint egy hegyes vidéki horizontnak a képe, ahol a Nap hegyek között kel fel és indul útjára.

Igaz, azóta már tisztázódott, hogy a Nagy szarv közt látható „**korong**” v. csillag neve: **Áz**, **As**. Ady lírájában pl. „**Az...**”, az „**Önmagátszülte**

⁵ Farkasinszky Tibor Damasek Istenről tartotta előadásait a MBE 2004-2005-ös első szemeszterén. (szerk.)

⁶ Lásd Urasztal terítő Erdélyből a 18. sz. közepéről. (16. old.). In: *Vizek könyve*. I. köt. MBE, 2006. (szerk.)

szent erény”. (7) A hindu bölcséletben Isuara, amint fentebb láttuk, „Brahmá” hímnemű alakja. A mágus világnézetben ugyanez As-urát, Ah-urát, Istent jelentett. Sőt az is tudott dolog, hogy a szarvas vadászat ennek az archaikus asura⁷ kultuszának a maradványa. Ahol a „szabara” egy csodálatos állatot, szarvast jelölt, egy olyan mesebeli lényt, amely valójában kettős lényegű: isteni és démoni egyszerre. (vö. Sáhnáme). Aki megöli, az asurá-vá, úgymond az „istenek királyává válik”.

Jó Cornides Dánielt azért is megrótták, hogy a kaldeus Está-t összehozta az örök tűz hestiának mondott nevével. Pedig ez az As, Es nem egyéb, mint Isten, másképp Es-ten nevének az első tagja. A samaritánus bibliában pl. „As-tán” áll, amelynek értelme: „Hatalmas úr” „Istenek atyja”. Minálunk a fogadkozás es-el és hit-tel, ahogy Horváth János írta, valamikor: „az Isten bizonyosságul hívása mellett való erősítés”, vagy talán még annál is több volt az az Es-hit. Az Es, Is tehát valami szent dolog volt. Szent mint maga az Is-ten, akire tették. Aki ezzel a nagy ide tartozó szóval – esmérí az esküvő szívét. (8)

Végezetül, mind ez Jean Pierre Vernant igazságát juttatja eszünkbe: *A szó, mely Isten (Es-tán), redőiben őrzi az emberi nem történetét az első naptól fogva, s minden nép történetét annak nyelvében, olyan bizonyossággal s oly cáfolhatatlanul, hogy zavarba ejti a járatlanokat és tudósokat egyaránt.*

Jegyzetek:

(1) W. Hartner: Oriens - Occidens (Hildesheim, 1968) A szarvas Lu-lim csillagképe a Cassiopeia volt. A sumér textusok szerint: Enki/Ea (szarvas) volt az, aki a „sors/végzet” végbemenését megszabta, eldöntötte, meghatározta. Később ezen „végzetszerű sors” fogalma ismétlen felmerül az Avesztába, ahol a khvarena = dicsőséget, fenséget jelképező fény, ragyogás, glória elvont gondolatával áll szorosan kapcsolatba. (Aveszta, Denkart. VII. 7, 15, 19... etc.) Máté: 18/18. *Amit megkötök a földön...* De a Sáhnáme csodaszarvasa is, úgy mint a sors „...elragad”.

⁷ Asura ~ Aszura a héber kultuszban asszonyfát jelentett mely az oltár mellett állt. (Vö. A palócok Boldogasszonyfájával.)

A Labat szótár első szócikke: √ AS, ASZ, IL, EZ, AZ, ILI stb. = Isten. A kórógyi templom karzati oldalképein az orgona alatt két kehely látható, s aláírása EZ-AZ. Az atyai (EZ) és az anyai (AZ) erőkről van itt szó.

Au ASURA szó törökül napot jelent. (szerk.)

(2) Szászországban, az annaberg-bucholtzi Szent Anna parókia karzatát egy olyan dombormű díszíti, ahol a „Világkormányzó” őskirály „a magyar korona-ékszerekbe öltözve látható”. (Ő. Gy. 2002/3. sz.)

(3) Dümmerth Dezső: A szakralitás alapján álló karizma, az evilági és túlvilági lét között nem ismer éles határvonalat. Más szóval a karizma, a hivatásra képesítő isteni erő, „égi származásból ered”, s „az isteni hasonlóságnak” volt a következménye, mely a karizmatikus uralkodót „élesen elválasztja a többi, földi halandótól, hiszen a mítikus hitben, félig egy más létmódba helyezi”. (vö. Álmos az áldozat, 1986.)

(4) A megnemesedés felé, ahogy a találós versike mondja, „...úton megyen úton halad” az ember.

Bhagavad-Gittá: „Ezen az úton egyetlen lépés sem vész kárba..”

(5) J. Dawson ezt így definiálja: *Az asura egy isteni szellem. A Rigvédákban a Legfőbb, Legfelsőbb Lélek (Brahmá) ugyan az mint Ahura. A méd-perzsa Ahura-Mazda jelentése Bölcs Úristen, ... Lyima őskirály volt az aki úgymond először Ahura-Mazdával, a világ teremtőjével, társalgott.* (Vö. Classical Dictionary of India.)

Kulcsár József: *Nomen est omen. A név, mint metafizikai fogalom annyira szent, ... hogy a földi nyelvekben megjelenése is olyan szóval történik, mely világosan rámutat az igazi nevek paradicsombeli szentségére.*

(6) F. Cumont: Mithrász: A Pannóniában elterjedt Mithrász kultuszának hét beavatási fokozata közül a kezdő (neophite) szintet „holló” foknak nevezték. De hollón lovagol a Tánecs-i református templom egyik kazettájában Nagy Sándor is. Ugyanígyen kép van Nyárádszentimrén is. Nyilván azért kellett holló-lovat adni alá, mert ez felelt meg legjobban az ő igen-igen nagyra becsült dicsőségének.

A francia Corbet család címerében, a szarvassal együtt látható a holló is. A felirat: *Deus Pascit Corvos.* Csak két betű a különbség: Cervus... Corvos, s mindkettő az isten karizmatikus állatja volt. A holló az Avesztában szent madár: Verathragna. Tibetben még ma is szent madár a holló, ha megölik bűn, valamikor egyenesen életfogytiglani fegyház járt érte. Érdekes, a Hunyadiak címerébe is belekerült.

(7) Ady Endre: ...*Légy áldott legvalóbb legenda
S a szentfény, mely most visszahoz;
Az, ... az!* (Éjzáró)

(8) Torma Zsófia: „...a vallásokat összehasonlító kutatás, legalább is részben, az egyes népek eredetének és történelmi múltjának megállapításához is elvezethet, hiszen egy-egy nép jelleme sokszor vallási és lelki életének megnyilvánulásaiban mutatkozik meg legjobban.” (vö. op. cit)

IV.

**AZ ÉN-TUDATRA VALÓ ÉBREDÉSHEZ,
AZ ISTENRE TALÁLÁSHOZ VEZETŐ ÚT**
(Alap gondolatok a szarvassá válás, az átlényegülés
elvont témájáról.)

Grandpierre K. Endre: *A magyarság, ... az aranykori hagyomány letéteményese és hordozója. Teljes meggyőződéssel valljuk: az „Aranykori nemzeti boldoglét” (Ipolyi) s viszonyainak feltárása valósággal nélkülözhetetlen a magyar őshagyományok, illetve az ősi magyar szellemi világ bemutatásához, annál is inkább, mivel a magyar ősvallás alapjai az aranykorba nyúlnak vissza.* (vö. Aranykor: Ósi Gyökér.)

A szarvasság jelentéskörének benső gondolata: a szarvassá válás; az egyetemes karizmatikus szakrális királyság fogalmával együtt, az aranykorban született! (1) A keleti bölcsességvallások, de főként az avesztai „fényserű hitelv” kinyilatkoztatása, és nemzeti mítoszunkból kibontakozó csodaszarvasmonda szellemisége alapján, egy sajátos vallásos liturgiát tudnánk szerkeszteni! Igen ezek az alapok. „Minden többi a meséink és a mondai szájhagyomány őriz. E források mind-egyike szent, tiszta... éteri elemeket hordoz”.

(Gyárfás Ágnes.)

A szarvasság jelentésárnyalatának értelmezései

Kulcsár József: *A Nap arany-szarvasát jól ismerjük pl. a zöldhalompusztai szkíta fejedelmi lelet arany-szarvasáról, vagy a tápiószentmártoni elektron szarvasról. A mi csodaszarvas-mondánk a Nap-szarvas-eszmének olyan messzi időkre visszanyúló tiszteletét jelenti, amikor az állatok királya még nem az oroszlán volt, hanem a szarvas.*

Szükségképpen tehát ott van a csodaszarvas a Tarih-i Üngürüsz mondájában is. Mégpedig olyan tág értelemben, hogy a szarvas megjelenése, iránymutatása vonatkozhat akár Álmosék korára, akár korábbi időkre.

Helyesen látta meg tehát a magyar mondában Baktai Ervin is az állatövi hátteret, – de a Nap precessziót alapul véve az Ikek - Bika sorrendjében. Ha szót tudnánk érteni egymással, bizonyára elfogadná azt a magyarázatot, ami ellenkező sorrendben: vagyis így veszi a jegyeket Bika - Ikek.

Így kapjuk meg a monda teljes értelmét.

E szerint a két fiúnak Ménrótól kell származnia, mert az Állatövből is a Bika [itt Ménrót] mint apa, előd, megelőzi az ikreket: Hunort és Magort. Az ikrek vadásznak. Keresésük tárgya: legfelsőbb valójuk [gnothi seauton], a Nap fénye. Vagyis az állatövi Szarvas képe, világossága. Csak mielőtt odajutnának, előbb át kell haladniuk azon a vize nyős, ingoványos úton, amit a Rák asztrális jelle gű, kísértetekkel teljes „térítő” világa jelent. Csak ennek legyőzése után juthatnak el a Szarvas, vagyis a Nap jegyébe. Ott azonban a szarvas, amikor már-már magukénak tudják, eltűnik előlük. Ekkor tudják meg, hogy ez az állatövi jegy csak képszerű visszfénye a világ közepén, minden jegy központjában álló igazi NAPNAK, amint az emberi értelem tüze is a Szellemi Nap fényének.

Az átkelés céljának többféle értelme, magyarázata van. Az egyik az, hogy a földi világ kapcsolata az égiekkel – úgy mint régen, *in illo tempore* –, újra helyreállítsa, összekötésbe hozza. A másik az örök visszatérés, az égi régiókba költözött ősökkel való találkozás, az őshazába való hazatérés, ám végső fokon az istenes ősatya színe elé való járulás, a megigazulás lenne. Az egyik régióból a másikba, a túlpartra való „áthaladás” átkelés, általában egy vezető állat(ős) irányításával, leginkább vízen, mocsaras tájakon, ingoványos talajon keresztül történik. Ám emellett még más módon: kötélén, csónakkal, lajtorján, de esetenként arany vagy szivárvány „hídon” (2) is lehetséges.

Mikor a szarvas hátratekint, tán nem annyira üldözőre, hanem rejteki módon, – miként „a Védák embere” –, a „vissza útra”, a dicső aranykor felé, magára a paradicsomi időkre néz vissza. (3) Mert „A Védák embere a paradicsomi állapotba akar visszajutni, visszaidézi az aranykort, a Krita Jugát, megrögzíteni a teremtés időtlen pillanatát, amikor az ember még Istenhez hasonló volt, s átélte a világ nagy egységét.

Ezért tehát „...ha harmonikusan akarunk élni, a Kozmoszt újra meg kell teremtenünk, magunkban, újra át kell élnünk... meg kell próbálnunk, hogy ezt az ébervaló, kozmikus tudatú...pszichikai alkatot megközelítsük, valahogy megfoghatóvá tegyük. Legfőbb vonzása tehát az igazlátás vagy tisztánlátás,melyhez a természet köz-

vetlen ismerete, a törvények öntudatlan birtoklása vezet el.

De hogyan jutunk el az égi **utakra**, hogyan szerzünk tudomást a másvilági rendről? A misztikus halál és a feltámadás által. A hős meghal, felmegy az égbe, istenné dicsőül, majd visszatér, tanít, közli az isteni tudást az emberiséggel. (Várkonyi: Az elveszett paradicsom)

Baktay tolmácsolásában: *Vissza kell térni Brahmába, fel kell oldódnia benne.* (4) *A feloldódáshoz az „ismeret”, a mélyebb tudás vezet el. Egyedül a gondolkodás válhat eszközévé annak is, hogy elménk rátérjen az ellenkező, a befelé forduló útra...*” A cél: „...önmagunk gyökeres valója, mert ez egy a Mindenség mögött rejlő gyökeres valósággal. A befelé tekintő elnyeri az igaztudást (az Önvaló felismerését) és az akadályok megszüntetését is. (Vö. A diadalmas jóga.) A másik igazsághoz vezető út a gnószisz: „Meváltás a tudás, az önismeret által”. (5) Az önmegismerés révén a megváltáshoz jutunk el. Voltaképpen itt a legmagasabb fokú szentség tökéletességéhez vezet befelé forduló útról, ha tetszik, magáról a *Magnum Opusz*-ről esik szó, ahol a „hős” magát a beavatottat jelenti, a továbbiak pedig a titkos beavatás folyamatát: „az Isten-ember és az isteni lényegű ember egyesülését, a teljesséválást...”

A sivatagi **unikornisz** és az eredeti **fehér szarvas** sokáig hasonló eszmeiséget képviselt, mindaddig míglen a VII. sz.-ban az un. Hermetikus vagy Neó-Platónikus mozgalom meg nem különböztette őket. (6) Éspedig az előbbit a **Szellemmel**, az utóbbit a **lélekvivő állattal** azonosítva. Ezzel kapcsolatban a Book of Lambspring c. hermetikus munkában egy olyan különleges rézkarc látható, amely az erdőben egy szarvast és egy egy-szarvút (unikornisz) ábrázol. A magyarázat a következő: „A bölcsék azt tartják, hogy a vadonban két állat él. Az egyik a glóriás a gyönyörűséges, gyors, és erős szarvas. A másik pedig az unikornisz. Ha ezt a képszerű megjelenést a saját ismereteink alapján értelmezzük, akkor a vadon/erdő a test, az unikornisz mindig a Szellemet jelenti. A szarvas sem óhajt más nevet, csupán a lelket. Aki tudja hogyan kell megszelídíteni, és uralkodni rajtuk, s egyesíteni őket, és képes lesz arra, hogy az erdőből ki és bevezesse azokat, az az ember Mesternek hívatik. (Vö. M. Hall: The Secret Teachings of All Ages, Los Angeles, 1989)

Jegyzetek:

(1) Hamvas Béla szerint: *Az aranykor az az idő, amikor az élet a lét felé nyílt, ... és a szellem az anyagi világba kilencszeresen áramlott.* (vö. *Scientia sacra*. 1. rész.)

(2) M. Hall: *A Legmagasabb Elme* egy olyan valós tudat v. tudatfölötti tudat, amelyben mindenki részesült. Aki úgy képes alkalmazni azt, miként egy hidat, azon keresztül az örökkévalóságba juthat. (vö. *Op. cit.*)

Gyárfás Ágnes: „Az Arany nyílvesző c. mesé-ben ...a nép egy elhivatott fia beavatási útja során a Kocsissal végrehajtat egy varázslatot hidat, méghozzá arany hidat emeltet a folyó, vagyis a Tejút két partjára. Ezen a hídon maggá változva át tud menni mindenki, akit a kakas nem csipked fel.” (vö. *Ó. Gy.* 2002/ 3. sz.) *A mese kocsisa itt egy olyasféle „pontifex” (hídverő) szerepet tölt be. Ilyen titulust viselt pl. Augustus cézár óta minden római császár. Sőt a pápa ma is ezt a „Pontifex Maximus” rangcímet hordja.*

(3) Baktay Ervin: *Ez a bizonyos „út visszafelé”, vagy „befelé vezető út”, s Több nyomdok vezet rajta végig, de mind egy irányba halad és egyazon cél felé visz.*

(4) Itt nem a semleges Brahman, hanem kifejezetten *Brahmá* kerül szóba, ui. a Brahman szó nem azonos *Brahmá*-val! Baktay így magyarázza: *A hindu felfogás szerint a Brahmából kiáradó akarat, mint létesítő megnyilvánulás, nem egyéb mint a személyes Isten. „Brahmá, ...a hindu vallásos világkép Istenének – Isvara – első személyét, a Teremtő-elvet fejezi ki.”* Tehát voltaképpen ugyanazt a (hímnemű) Teremtő-elvet, mely az Álmos-mondában egy „As-tur” madárként, a Szathapatha Brahmanában a szarvas képében jelenik meg!

Baktay E; „...a hinduk pl. bhakti-jógának tekintik Assisi Szt. Ferencet is.” Ám ha ezt vesszük, akkor alapjában véve „az önmegváltás ábrándja”-ban szenvedő Szent Ágoston is buddhista eszmét hirdetett. Mivel szerinte: „...az ember képes elérni a szentség legmagasabb fokát, ezért szükségtelen a külön isteni segítség. A szabad akarat erejével az ember képes a maga erőfeszítésével üdvözülni. Melynek folytán – ahogy írja –, az Örökkévalóság „...közelebb kerül hozzám, mint én magam, s én, a megfigyelő alany, közelebbinek, alapvetőbbnek, bensőbbnek, valóságosabbnak találom, mint saját személyiségetem”.

(5) Széchényi: „...egyedül az önismerés keserű gyümölcse által nyerheti el teljes egészségét az emberi lélek, (...) egyedül ennek egészséges léte emelhet valamint embert úgy nemzetet is valódi hivatásának fénykorára...”

Szent Tamás evangéliuma: „Jézus mondá: Ismerd meg, ami színed előtt van, és ami elrejtett előtted, nyil-

vánvalóvá válik. *Ugyanis nincs semmi ami el van rejtve, és ne lenne nyilvánvaló.*” (Vö. Nag-Hamadi kódex.)

Ciceró az eleusiáni misztériumokról azt írja, hogy az embernek „*annál nem létezik fenségesebb dolog*”

Szent Angusz: *Régen Athénben úgy tartották, hogy mindazokat, akiket a misztériumokba beavattak, haláluk után megistenültek.* (vö. The Mystery Religion and Christianity.)

(6) Az egyszarvú olykor Krisztus jelképe volt. Mellette egy olyan csodálatos isteni állatnak vélték, amely – mint a Sáhnamé és a Tarih-i Üngürüs csodaszarvasa –, piros, sárga, kék, fehér és feketében; tehát „*csodálatos színekben pompázott*”, s a hangja csengettyűszerű volt. Ám ha azt vesszük, akkor még a ló is ide tartozik, mert transzcendens értelemben véve a ló egyfelől a Kozmosznak (lásd: Upanishad), másfelől a felmagasztosult, emelkedett lelkű embernek volt a jelképe. (vö. M. P. Hall. Op. cit.)

V.

SZELLEMI NAP: A LOGOSZ - SZARVAS - KRISZTUS

Pap Gábornak időszerű azon felismerése, amely szerint a magyar reformáció visszatérést mutat az ősi magyar hitvilághoz. A korai egyházatyák már ismerték az ősi jelképrendszer és a keresztény vallás-szimbolizmus közti kapcsolatot. Ezen túl, Szent János evangéliumához írt előszavában, Origen egyházatya pl. kifejezett különbséget tesz a Szentírásban foglaltatott külső (szimbolikus), és a benső tanítás között: *A járatlanoknak (exoterici) a bibliai történeteket tanítjuk, ám az elhivatottaknak (esoterici) magát a Logoszt fedjük fel.*

Amikor pl. Szt. János azt írja: *Kezdetben vala az Ige, és az Ige vala az Istennél... stb.*, majd később, *...az Ige testé lett...*, akkor Krisztusról beszél – helyesebben szólván „Kresztosz”-ról –, a **Logosz**-ról, akit nem csupán a „*hal jegyében*”, hanem fii-minőségben, a „*szarvasnak hasonlatosságában*” is ismertek, és ábrázoltak.

A fentebbiekkel egybevetve mondhatni, hogy ezek a képek teljesen fedik egymást! Vagyis, a **Logosz** és a „*lélekvívő*” **szarvas** fogalma ugyanaz. De ugyanakkor a szarvasság másik arca – a **Logosz-szarvas** képzet –, mint ős-princípium, Szúzi-minőségben lehet **Nőnemű-logosz** is. Így,

amikor a szarvas „virágnyelven” *visszaszól*, akkor az előttihez képest egy magasabb rendű állapotra utalván, magasabb szinten, magának a **Nőnemű-logosznak** lesz a megszólaltatója.

Különben az átlényegüléssel, és a szarvasság szerepkörével, már mások is foglalkoztak:

Pap Gábor: *...amennyiben – és ameddig – el tudunk találni a tiszta forráshoz, van reményünk a túlélésre (pontosabban: a szakadatlan újjászületésre).* (Vö. Csak tiszta forrásból.)

Tallián: *Bartók tudatában volt, hogy a Cantátá-ban passió- és megváltástörténetet mond el, azt, hogy az „ember fia” hogyan lényegülhet át emberből „valami mássá” – istenné, magasabb eredetű emberré, állattá, hogyan. lendülhet át a mindennapiból a szakrális (a nembeli) szférába.* (vö. Pap Gábor: Op. cit. 118. o.)

Gyárfás Ágnes: *Lehet, hogy lélekben szarvassá kell válnunk, ahhoz, hogy a lélek lajtorjáján eljuthassunk Istenhez.* (vö. Ő. Gy. XXXI. évf. 2. sz.)

Zsoltárok könyve: 18:3. *Az Úr az én kősziklám, váram és szabadítóm: az én istenem, (...) az én paizsom, idvességem szarvasa, menedéke.*

Szent Pál: *Élek, de már nem én élek, hanem Krisztus él én bennem.* Márpedig Bod Péter a „szarvas” szó alatt azt írja, hogy: *A Szarvas... Ábrázolja A 'Krisztus... A' XXI-dik 'Soltárban-is Szarvasnak hasonlatosságában iratik-le.* (vö. Szent Írás értelmére vezető Magyar Leksikon, 1746)

Szentmártoni Szabó Géza tanulmánya: *„...üdvössígnék szarvának azért nevezi, mert miképpen az szarv ótalma és fegyvere az baromnak, azonképpen nekünk Isten ótalmunk és fegyverünk, jóllehet az magyar szóba éktelenül esik, de az zsidóban ékesen esik.”* Valójában a héber „qeren” szónak csupán első jelentése szarvas, a további jelentése **sugárzás, dicsfény, erő, hatalom, méltóság**. A zsolttár eredeti szövegében ez áll: „veqerenjis'i”, azaz: *és szabadulásomnak ereje*. A **qeren** szó a Vulgátában és a Septuagintában is mindig szarvként van lefordítva. (1) (vö. Székely István: Zsoltárkönyv.)

A **bűnbak**

De miként vált a „bűnbak” az egyház szemében *csodaszarvassá*? Vajon mi tette azzá, milyen látomás, csodatett diktálta, minő ájtatos jelenés idézte fel azt? Nemde az az igaz bölcs előrelátás,

amely a többi archaikus „pogány” szimbólumot átmentette? Mert Grosschmid Béni szerint: végsőleg mindenben az okszerűség és az igazság dönt. Már pedig az igazság az, hogy a mítoszok a Kozmosz, a természet nyelvén szólnak, melyek az örök igazságot, de ugyanakkor az elvont lényeket, a természetfelettit, a metafizikumot is ábrázolják. (1/a)

Akkor okszerűleg érvelhetett az egyház is. Ebből született az alábbi „hivatalos” álláspont:

„A keresztény egyház nem csupán társadalmi... emberi intézmény, némelykor politikai tényező, hanem ugyanakkor „természetfeletti”, misztikum is, amelynek lényegét, igazi mivoltát csak hitben lehet felfogni, megérteni. (...)

A lényegre vonatkozóan hasonló módon határozza meg a II. vatikáni zsinat is az egyház mivoltát, amikor azt mondja, hogy az egyház „az Istennel való bensőséges egyesülésnek és az egész emberiség egységének hatékony jele és eszköze.

A keresztény egyház ...az Isten Fiának, Jézus Krisztusnak a Szentlélek és az igehirdetés által időben a világ kezdetétől annak végéig folyamatosan, ...kiterjedően végzett-elhívó munkájának eredménye. (vö. A kereszténység krónikája. München, 1998)

Néphiedelmünkben ismert mennyei lakodalmak, avagy lakomák, a földi menyasszony és az égi vőlegény nászába, egyrészt az Istennel való misztikus egyesülés, az istenné válás képszerű megjelenítése, másrészt a Henóchtól is emlegetett, ama archaikus szerelmi esetnek: az istenek fiait által az emberek lányaival való egybekelésnek emléke dereng. (2)

Hasonképp, az analóg formára épült vallásrendszerekben, a kozmikus teremtés földi vetületét, az Ég-isten és a földi-istenanya szent házassága jelképezi. Ennek szellemében értelmezendő pl. a szaiszi Neith istennő templomának felirata is: „Izis vagyok, Én vagyok minden, ami volt, van és lesz, és soha halandó fátylamat még fel nem lebentette”. A neoplatonikus Proclus meg azt írja, hogy a felirat ezzel végződött: „Én szültem a Napot.” (3)

Tudvalevő, hogy pl. a szkíták egy olyan égi (Atya)Isten által nemzett ősanától eredtek, „amelynek felső teste alfélig asszony, alsó része

pedig kígyó vala...” Herodotosz mondájában Herkules, Diodorosz mondaváltozatában pedig maga Jupiter/Zeusz istenség volt az aki egybekelt vele.

Ugye beszédesek ezek a jelképek? „Ezek után ne csodálkozunk, hogy az „atillás” botra is rákerült e nő, az ősanya,... Ahol a sellőtestű nő alatt ez a felirat áll: IN SIGNA HUIUS DOMINI; Ez az Úr jelvénye. (Turán, VII/ 1. sz. 54.) Hasonló történetre emlékeztet bennünket, Zeusznak a szép Európával történt esete. Mikoris egy romantikus szerelmi kaland során, hogy a fiatal szüzet elcsábítsa, Zeusz atya egy jótartású bika formát ölt magára. Sárarany színű lett a teste, a homlokát ezüst holdsarló díszítette, és szép szál szarvai gyémántként tündököltek. Mondani se kell, hogy ez a férfias küllem igen megtetszett Európának. Mire a szép hajadon koszorúkat kötött, és szarvait azzal felékítette. Aztán megülte... Ó jaj, de ekkor az történt, hogy Zeusz magával ragadta, s a tengerbe ugratván egy kies lakatlan szigetre (Krétára) úszott át vele. (4)

A perzsa *Ezeregy éjszaka* c. történetben van ennek egy fordítottja. Ahol a leendő ara szarvasünnő lesz. A király üldözi, mindaddig míg el nem tűnik előle. De midőn felhagyott vele, egy forrásnál hirtelen megpillantja. Mire a herceg odavágat, a szarvas a vízbe ugrik s hirtelen nyoma vénszen újra. A herceg érzi, hogy a csalogató szarvas csakis egy lány lehet. Erre elbocsátja kíséretét, s vezérével együtt a forrás mellett éjszakáznak. Egyszer csak egy gyönyörű dallam hangjára serkennek, mire egy csodálatos palotát látnak magok előtt. Behatolnak, s ekkor megpillantják a gyönyörű leányt, ki már akkorra szarvas alakját elvesztvén, éneklő udvarhölgyeinek körében mulatott. A lány csak azért változott szarvassá, hogy a herceget meghódítsa.

Hasonképp az ara, mint a szarvasünnő mása, néphagyományunkban is megtalálható. Különös emlékét őrzi ennek a moldvai leánykérésnek azon mozzanata, mikoris a vőlegény kérői – ...elmondják, hogy a leányos háznál egy „vadackának capására” akadtak, s a háziakon az említett vadackát, ...ünnöt követelik. (Vö. Seres A.: Moldvai magyar lakodalmi szokások. In.: Néprajzi látóhatár III. évf. 1994) (A szarvas leánnyá változásával, és annak az üldöző vadással történt szent nászával, Berze Nagy János is foglalkozott.)

A halál és a feltámadás hídjának oldalán, amely a tejúton áthalad, sokszor a szarvas, a ló és a turul képe látható, amelyek kizáróan közbenjáró szerepet töltenek be. (Cirlot.)

Az üdvhalál, a halálvágy, már kezdettől fogva a legfontosabb mítosztermelő erők egyike volt. Az archaikus ember számára magától értetődött, hogy a halál megváltás, és a meghalás egy „erotikus aktus...”. A homéroszi görögök és az etruszkok is úgy hitték, hogy a meghalás egy szerelmi vágy-szerű beteljesülés. (Lásd: a Tristán és Izolda, *Liebes tot* jelenete.)

Érthető tehát, hogy néphiedelmeinkben a halál sok helyütt ma is üdvhalál: *lakodalom...* Takács György kitűnő tanulmánya ismerteti velünk, hogy a magyar néplélek mennyire kedvelte ennek azt a változatát, amely a *Mennybe vitt leány balladájában* és annak imádságos megfelelőiben maradt ránk: *A Mennybe vitt leány balladája, és ...imádságaink egyazon töről fakadnak, mindegyikük a sugárzóan tiszta, Istenével való misztikus egyesülésre váró lélek éneke.*

A vendégség a lakoma és az elmúlás, a halál képe a népköltészet más területein is szorosan összekapcsolódik. Erre utal a szép lány által kötött koszorú is, amely a keresztény szimbolikából, eszkatológiából jól ismert, a szüzek, ...fejét díszítő dicsfény, korona (aureola, aurea corona) képével is összefügg. (...)

A másvilágba való átjutás gyakran mint a tengeren való átkelés jelenik meg, (5) így egy igen ritka Csodaszarvas mondával, ... amelyben a nagy állóvízen átjutó hős az almafák árnyékában táncoló tündérlányokra bukkan, akik legszebbike táncolni hívja, azaz férjül választja. (Vö. Turán. VII. évf. 1. sz.)

Jegyzetek:

(1) J. E. Cirlot: *A szarvakat régen szentséges szimbólumnak tekintették. Az egyiptomi hieroglif írásban a szarvnak több elvont jelentéstartalma volt. Az egyik, úgy mond, az amely „a fej fölött van”, (a Nap, az ég a csillagok... etc.) Ebből adódik egy másik értelem: az önön felsőbb tudatunkhoz vezető „útnak a kitárása/megnyitása”. De ugyanakkor emelkedettséget, magasztos-*

ságot, tekintélyt és dicsőséget is jelentett. Míg Mezőpotámiában, a szarv közé helyezett tűz láng, csillag jel együttes, az egykori Paradicsomot jelképezte. (A Dictionary of Symbols, New York, 1971.)

(1/a) C. G. Jung: *A nemzeti élet abban a pillanatban megszűnik s a nemzet szétesik, mihelyt a népi mítosz-kincsek elvesznek.*

(2) Henóch könyve: *Amikor az emberek nemzedékei megsokasodtak, azokban az időkben szépséges és bűbajos leányaik születtek. ...az Ég fiai pedig látták, hogy szépek, és megkívánták őket, és azt mondták egymásnak: menjünk, és az emberek leányai közül válasszunk magunknak asszonyokat és hozzunk velük világra gyermekeket.*

(3) Gyárfás Ágnes: *Istenanyáról van szó, aki fénytől megittasulva világra hozza fénygyermekét a Napot...* (Vö. Az ókori mitológia útvesztői. Egyiptom. Ősi Gyökér XXXI. évf. 3. sz.)

Dávid Katalin közli, hogy mikor Bálint Sándor néprajzkutatóval a szegedi tanyavilágot járták, valahol egy szépen kifaragott Madonnát láttak. Mikor az öregasszonyt megkérdezték, hogy kit ábrázol a szobor, így felelt rája: „*a Napurfi anyját*”. (vö. Harangozó Imre: Sokat gondolkoztam a régi atyákról. Budapest, 2002.) Tehát a „*fényös Jézus*”, nem más mint népmeséink „*Nap úrfi*”-ja, „*Nap királyfi*”-ja.

(4) Takács György: *Ez az egyesülés... az állatalakban megjelenő égi ősatya és a szép földi szűz szent násza, amelyből – hasonlóképpen, mint az égi szarvasünő és a nemzetségalapító földi vadász szerelméből... – sajátos isteni küldetést hordozó embercsoport (esetünkben a székelység) fogan.*

(5) A halál vizein át, oda igyekezett Gilgames is, ahová „...az istenek fiatalok voltak”.

A régiek előtt – írja Várkonyi –, valahol Nyugaton volt a „*lelkek örök hazája*”, ahová a halál vizén át eveztek a halottak, az ősi életkereszt jelével, tau-val díszített bárkáikon. Csodálatos és vágyott volt ez a haza: a babiloniak *Araluja*,... a görögök „*lónevelő Argosza*”, a kelták *Avalunja*. A kelta legendák pl. tele vannak halott-szigetekkel, melyeket később a keresztény feljegyzők a boldogok szigetévé alakították, s a halálvágyat túlvilág utáni vággyá hígították át. Veleceiben is van egy sziget: a Szent Mihály szigete, ahová a megboldogultak a komor gondolán lebegve kelnek útra.

Fazakas Árpád

FEHÉR ARANY

A kősó szerepe Kolozs történelmében

Só nélkül nincs élet; épp olyan fontos, mint a víz és a levegő. Ásványi eredetű „fűszer” használata egyidős az emberrel. A Kr. előtt mintegy 3000 évvel ezelőtt élt Amenhotep egyiptomi orvos leírja, hogy a só gyulladáscsökkentő, vérzéscsillapító és sok betegségre pozitív hatással van. Hipokratész mintegy 2400 évvel ezelőtt említi a tengervíz gyógyító hatását, Paracelsus pedig a bőr-betegségek és a légutak kezelésére ajánlotta. Cassiodorus római történetíró azt írta a sóról: „Az ember arany nélkül tud élni, de só nélkül nem”. Liebig német kémikus munkájában pedig azt olvassuk, hogy „a drágakövek közül a legértékesebb a só”.

A só – a fentiekből következően – nem csak, mint fűszer értékes. Testnedvünk alkotórésze, egy felnőtt emberben mintegy 250 gramm só van. Az élet az őstengerben keletkezett, aminek sótartalma kezdetben 1 % volt, most 1 liter tengervízben átlagosan 3,5 gramm a só. Több millió évvel ezelőtt a tengerek vizének elpárolgásával só rétegek kerültek a felszínre; ezeket a helyeket az emberek már korán felfedezték, és ezek környékén telepedtek le. Miután a tengervíz elpárolgott, vastag só rétegek keletkeztek a szárazföldön; ezeket a föld betakarta – így jöttek létre a só lelőhelyek, a sóbányák. Erdély különösen gazdag só lelőhelyekben, például Parajt só készlete mintegy száz évre elegendő lenne egész Európa só ellátására. Ezzel szemben Japán csak tengeri lepárlással tud sóhoz jutni.

A csecsemő magzatvize, az ember vére, könyve is enyhén sós. A sónak rendkívüli szerepe van az egészséges, élő szervezet kémiai egyensúlyának fenntartásában is. Szervezetünk sótartalmát vesénk szabályozza, ha táplálékunkban kevés a só, azt visszatartja. Az ember napi só szükséglete mintegy egy kávéskanálnyi só; a víz és a kálium együttesen szabályozzák szervezetünk vízellátását. Szervezetünkben sejten kívüli és sejten belüli folyadék van; egészségünk e két nedv egyensúlyától függ. Ezt elegendő vízbevitellel, káliumban gazdag zöldségekkel, gyümölcsökkel, valamint termé-

szetes só bevitellel biztosíthatjuk; húsfogyasztással is hozzájárulhatunk szervezetünk só ellátásához. Só nélkül agyunk nem lenne képes gondolatokat formálni, de felhasználjuk fertőtlenítésre, zsírtalanításra és megszünteti a kellemetlen szagokat is. Enyhíti a melankóliát és a depressziót, a vérnyomást szabályozza, élénkíti a test anyagcseréjét. Oldja az ízületekben a mész lerakódását, amúgy vízlágyító, savsemlegesítő. Háziasszonyok jól tudják, hogy az ezüst evőeszközök tisztítására is hasznos a só, ablaktisztításra is használják, grillezésnél pedig mérsékli a tüzet. Jó a hangyák távoltartására is. A retek és a zeller sósvízben való áztatás után hamarabb csírázik ki. A növényevő állatoknak is szükségük van a sóra, de a ragadozóknak nincs. Az ősember állatokra vadászva vehette észre, hogy a zsákmány állatok egy része valamiféle „köveket” nyalogat; ekkor jöttek rá, hogy az kősó volt. Így fedezték fel az első só lelőhelyeket, amelyek környékén telepedtek le.

A kősó átlagosan mintegy 84 elemet tartalmaz; neve kelta nyelven „halit” Európa első sóbányája Hallstätt vagy Hallein Bád Reicheinstadt mellett működött, ahol sok ember a sóból is meggazdagodott. („sómúzeumot” is nyitottak.) Amikor a kelták a tengerek mellé költöztek, tovább folytatták a só kitermelést, de immár a tenger vizét párologtatták el, és így nyerték az értékes ásványkincset. Európában sok só lepárló helyet ismerünk; legismertebbek a francia Camargue, az olasz Trapani, a portugálok a levantei partok mentén párologtatták. Dániában 160 órán át bükkfűstön füstölik a sót és főleg halakhoz használják. Más földrészekben a só nem mindig fehér, így a Molukai-szigeteken az aktív széntől feketés vagy a vas-oxidtól vöröses, az Andokban pedig más fémtől rózsaszínű só fordul elő. Indiában a fekete só neve „kalanama”. Az egyiptomiak sok sót használtak a balzsamozáshoz is, a rómaiak a csecsemők szájába tettek kevés sót, hogy ezzel védjék újszülötteiket. Ma főleg élelmiszereket tartósítanak vele.

A trianoni rabló béke előtti időkben Erdély igen gazdag volt sóban. Orbán Balázs „A székelyföld leírása” című munkájában említi, hogy Torda, Kolozs, Szék, Vízakna és Parajd gazdag sóbányákkal rendelkeznek. Kolozson a római kortól kezdve bányásszák a kősót, amelyet szekérrel Torda irányába a Bozsi-téren keresztül szállítottak az erre kiképzett utakon. Innen a Virágos-völgyön keresztül az Aranyos-folyóig, majd tutajon a Maros folyón egészen Szegedig eljutott. Hajdan ott volt a nagy központi só lerakat.

Később Erdély só- és aranybányái a bolgárok kezébe kerültek. A honfoglalás idején Töhötöm vezér tudomására jutott, hogy e vidéken sót bányásznak. Kr.u. 987-ben a Gyula törzsébe tartozó Colos (Kolozs) vezér ezen a vidéken táborozott. Kolozs nevét az Árpádok korában 1291-ben említik az okiratok „Kolos” formában, 1326-ban Károly Róbert elismeri, hogy az erdélyi Szent Királyok adományából birtokolja a Kolozsi-akna só tizedét, és leírja a telepések jogait. Ezek a következők: mentesek a vajda ispán és azok tisztjei hatalma alól, területükön csak a király bíraskodhatott, nem szállhattak meg náluk idegenek, nem szedhettek bírságot tőlük, csak a választott nagyfejedelem ítélkezhetett fölöttük, vámmentes hetivásárt tarthattak a Szent Mihály napját megelőző héten, szabadon termelhették a sót és el is adhatták. Kolozs Nagy Lajos király idejében (1345-1382) már szabad királyi városként szerepelt. Az újonnan letelepült bányászok Mátyás király idejében három év adómentességet kaptak. A király 1471-ben ugyan a várost Kolozsvárnak adományozta, de röviddel utána visszaadta önállóságát, így folytatták a só kitermelést.

A XVIII. században megalakult a Sóhivatal, élén a „só igazgatóval”, aki megszervezte a munkát, bár eddig is kitűnően működött. A bányában a posztós só vágók (bányászok) egész évben dolgoztak, bérüket sóban és posztóban kapták. Mellettük olyan só vágók is voltak, akiket bizonyos időre vettek föl napi bérért. Ők kapták a „szombati sót”, az ő dolguk volt az akna mélyén 3 kg-os darabokra vágni a sót, és a tömböket felszínre hozni. A tömböket bivalybőrből készült zsákokba tették, majd ló- vagy bivaly segítségével a felszínre húzták. A felszínen mérlegesen lemérték, szigorú ellenőrzés mellett raktárba vagy egyenest az erre kialakított szekérre rakták. A szekereket, amit bi-

valyok vagy ökrök húzták a régi útvonalon, az Aranyos-folyóig. A szállítás az ott élőknek biztos keresetet és „gazdagságot” jelentett. A bánya közelében dolgoztak a kovácsok, akik vasszerszámok készítésével, élezésével és javításával foglalkoztak. Az ácsok az akna lejáratainak biztonságát alakították ki szakszerű famunkával.

A bányászattal párhuzamosan Kolozson a földművelés is jelentős szerepet játszott. Élelem biztosítása, kender- és len feldolgozása már csak a kötelek szükséglete miatt is. Egy bécsi rendelkezés alapján hetivásárt 1774-től tartottak, és a sóbányák mellett iskolát kellett nyitni, ami biztosította a bányász utánpótlást. A tanítás német nyelven folyt; régebben a tanítás magyar nyelvű volt. A jómódot és gazdagságot biztosító sóbánya pezsgő életet biztosított, és egyre többen telepedtek ide, egyre több német, román és cigány kapott szállást. A só kitermelése egyre nehezebbé vált, mert gyakoriak voltak a bányaomlások, hiszen nem sok pénzt fordítottak a bányák karbantartására. A tordai sóbányát előnybe részesítve a kolozsi bányát 1862-ben bezárták. Később egy rövid időre újra megnyitották, de amikor ismét beomlott és vízzel telt meg, vége szakadt a több ezer évig virágzó bányászatnak.

A kihasználatlan aknák megteltek vízzel és két nagy sóstó keletkezett. Az egyik a Dörgő, a másik a Feredő. Mindkettőben sós víz van. A Dörgő vize 29% sót tartalmaz. Szép fürdőt rendeztek be, ahol van hideg és meleg vizes gőzfürdő, ahova messze vidékekről is eljártak. Fürdőkultúra alakult ki, ahova pihenni, gyógyulni vágyók százai ezrei járnak. 1891-ben a Pallas Nagy Lexikon így ír: „Kolos (Kolozsakna), rendezett tanácsú város Kolozsvár megyében, 786 házzal, 3592 lakossal, amelyből 1866 magyar, 1586 román, a többi cigány. E városnak van gulyatelepe, vására, postahivatala, távirati irodája és takarékpénztára.”

1920-tól elvesztette városi rangját; az egykori híres bányaváros színes, történelmi múltjából igen keveset őrzött meg. A falu öt temploma és egy imaháza, valamint régi sírkövei emlékeztetnek a dicső múltra. Napjainkban van óvoda és iskola is; a környékből ide járnak a gyermekek tanulni. Minden vallásnak és felekezetnek külön iskolája volt/van. A faluban elektromos áram, vízvezeték és víz teszi élhetővé a mindennapokat. Folyamatosan történik a csatornázás és a főutak betonozása.

Néhány évvel ezelőtt a falu visszakapta a fürdőt, amely mára újjászületett. Egyre több a fürdővendég, így sok falusi embernek biztosít megélhetést az idegenforgalom. Nyári hétvégeken még parkolási problémák is jelentkeznek – ilyenkor a falu utcái tele vannak gépkocsikkal. Egyre többen

vásárolnak telket, házat. Kolozs újra élni akar – és élni tud.

Sajnos a régi, hagyományokkal büszkélkedő falu életét – mint mindenütt a világon – elsodorta a népeket, nemzeteket összemosó globalizálódó világ.

L. Kecskés András

EURÓPA SZERETI A RÉGI MAGYAR ZENÉT

A Pro Musica Antiqua Hungarica Egyesület égisze alatt működő szentendrei Kecskés Együttes /10 fő/ 2011. szeptember 10-23 között egy országimázst emelő koncertkörúton volt Európában. Sikereik állomásai a következők voltak: London, Cambridge, Bedford, Kingston, Brüsszel, Stuttgart és München.

Londonban a több száz főt számláló Lute Society /Lant Társaság meghívásának tettek eleget. 10-én délelőtt és délután a magyar lant és kobozművészet évszázadait mutatták meg L. Kecskés András angol nyelvű bevezetője után. A többórás rendezvénynek a londoni Magyar Kultúra Központja /Hungarian Cultural Centre/ adott otthont. A XVI-XVII. századi magyar táncokat rejtő tabulatúrák képi és hangzó bemutatása nagy tetszést aratott az értő hallgatóság soraiban. Különösen nagy lelkesedést váltott ki két lanttánc /Siebenbürger Tantz és az 1562-ben leírt Sacarus vagy Szkíta (tánc)/, és a Fábri Géza - Ivanovics Tünde kettős /Zenta-Szeged/ virtuóz, kobzos muzsikája. L. Kecskés András tudományos előadását este hangverseny követte; lantok, kobzok, hárfák nemes hangzásával telt meg a terem és a megjelentek szíve. Psaltériumon Tóth Emese kísérte középkori énekstílust idéző, egyenes, szép hangját. Lanton közreműködött még Handler Ákos.

11-én egy – Angolhonban nem szokatlan – délidei koncert keretében telt meg a cambridge-i Fitzwillam College Chapel, melyet Seiber Mátyás, magyar származású zeneszerző leánya szervezett. A koncerten külön nagy sikerrel hangzott el a szerző 1922-ben írt kompozíciója (Saraband and Gigue in Old Style). Viola da gambán Nagyné

Bartha Anna szólaltatta meg három lant kíséretével, mely a maga nemében világbemutató lett.

Másnap este Bedfordban egy XIV. századi templomot /Chellington Church/ töltött meg a nagyérdemű közönség. A régi magyar pengetős zenét sűrű taps követte, melyet a művészek számos ráadással háláltak meg.

A szervező munka közben számos segítő barátra leltek, akik a Kecskés Együttes kellemes tartózkodásáról önzetlenül gondoskodtak. Egyikük, Jeni Melia énekesnő, hegedűművész, zeneterapeuta a koncerteken magyar virágénekeket énekelt. A magyar ének szövegét Domján Gábor fordította angolra, aki „mellékesen” egy igen nagyméretű basszuslanttal támasztotta az együttes szép hangzását. Másnap este egy Temze melletti, jó akusztikájú, 1309-ben épült kápolnában hangzott el a londoni műsor. Ezúttal is számos hallgató lett a magyar régimuzsika szerelmese.

Szeptember 15-én este a Brüsszeli Magyar Kultúra Házában mutatták be a régi magyar táncokat és énekeket, melyet Dr. Reményi Krisztina, a Magyar Köztársaság Kulturális Intézete igazgatója szervezett az együttes számára a budapesti Balassi Intézet támogatásával, mely Dr. Hatos Pál főigazgató úr irányításával szolgálja a magyar művelődést. A koncert bevezető darabjai Balassi Bálint énekelt verseit idézték. Mondanunk sem kell, hogy ehhez hasonló telt házat már régen nem láttak az intézet falai.

Másnap, 16-án a Stuttgarti Magyar Kulturális Intézet új igazgatójának, Dr. Ódor Lászlónak beiktatási ünnepségét színesítették. Másodnapra a stuttgarti Szent Gellért plébánia magyar közössége

MAGYARORSZÁG

vendégelte meg az együttest. Délután a Kecskés Együttes részvételével Dr. Tempfli Imre plébános rendezett régi „muzsikai” egyházzenei áhítatot modern templomuk falai között. A napsütéses őszelő hó 22. napján este a Münchener Hangszer-múzeum (Stadt Museum - Musik Sammlung) adott otthont a régi magyar muzsikának, melyet a múzeum tudós vezetője, Varsányi András igazgató úr szervezett Milkana Martin asszony segítségével. A kétrészes koncertet, melyen a magyar zene mellett, a második részben a régi török zene is megszólalt eredeti hangszereken (kemancs, zurna, koboz, def, ud stb.), nagy érdeklődés kísérte. A zenei együttlét végére kialakult igazi koncerthangulatot számos ráadás követte.

A 23-i búcsúkoncertet Thomas Gundermann igazgató müncheni zeneiskolájának színpadtermében játszották, melyre az ottani Oktober-Fest hangulata nyomta rá bélyegét. A Kecskés Együttes a legmutatósabb táncokkal és dalokkal rukkolt elő a hangverseny folyamán, melyben maga Gundermann tanár úr is közreműködött egy maga felfedezte, középkori, német dudán. A Kecskés együttes tagjai ezúttal Tímár Sára, Pálmai Árpád, Nagyné Bartha Anna, Lévai Péter, Molnár Péter, Kecskés Péter és Domján Gábor voltak.

A nyugat-európai régi muzsikát kedvelők, akik e pár hét alatt a Kecskés Együttes régizenei koncertjein a magyar táncokat és énekeket hallgatták, hazánkat ezentúl a magas szellemi értékekkel párosíthatják össze emlékeikben. A koncertekről DVD felvételek készültek; lesz belőlük mit tanulni.

A sok türelmet kívánó szervezői munka és a nagysikerű hangversenyek emléke íratta velem e sorokat. Zenész barátaimmal test- és lélek-közelen éreztük: Európa szereti, igényli és érti a magyar történelmi zenét, ha kellő művészi alázattal odavisszük. A következő koncertkörutunk szervezését a mai napon elkezdtük.

L. Kecskés András
művészeti vezető, érdemes művész

Tel.: 70/93-00-850
20/591-11-61

www.kecskesegyuttes.hu
kecskesegyuttes@kecskesegyuttes.hu
Magyar Újságírók Közössége MUK / 598

A Kecskés együttes Münchenben

GYÁRFÁS ÁGNES

Vízi Péter – Vízi Pál

Nemzeti hősmonda mesében elbeszélve

Nemzeti múltunk Emese álmáig nyúlik vissza, s ez az álom a magyarság történetében nem volt egyedülálló, mert a magyar népmesék tündérmesei hősei mind szűzfogantatásúak voltak.

A nagyra hivatottság, amellyel a forrásvíz kettős ágából világra jöttek, égi eredetű. Népünk a mesehősök elszántságával és sikereivel tartja bennünk életben a nemzeti nagyság tudatát, ami nem hatalmi tébolyt jelent, hanem az egyetemes nemzeti nagylelkűséget.

Ez teszi világossá, hogy amidőn a fiúk az álom jövendölése alapján „elárasztják a világot” akkor nem gyarmatosításról és nemzetközivé tételestől van szó, hanem a lelkek felemeléséről, az elesettek gyámolításáról, a szeretet gyakorlásáról, a jóság eláradásáról, amint az a folyó szavunkban is benne van.

Nézzük át a mese rendszerét, s döntsék el Önök, igazam van-e vagy annak van igazsága, aki hiszi, hogy a világ fényét a globalizmus fogja elővárszolni. Ez is lehetséges, de a mesék másként látják, s mivel a mesét közvetlenül az Égből hozták le révülő eleink, megérdemlik az odafigyelést.

I.

Az öreg király leánya hasonló álmot látott, mint Emese. Álmában két korszó vizet kiöntött a földre, s az addig áradt, míg elöntötte az egész világot.

A vízöntőt két korszóval szokták ábrázolni vagy két vízsugárral. Gudea pateszi pecséthengerin a korszót is ábrázolták, meg a vízsugarat is. (149)¹

Cylinder seal of Gudea of Lagash

Gudea pecsétje

Ez a két vízsugár elborította az öreg király országát is.¹

Az öreg király a történelem során megromlott erkölcsében. Jobban szerette a hatalmát, mint a leányát, ezért, nehogy az álomfejtőknek igazuk legyen, elzárta leányát a legmagasabb hegy tetején egy kis vasházba, nehogy két vitéz, daliás fia szü lethessék.

Legmagasabb hegy a MU, a magosság, az ég közelsége. A vas az ember elemi szükséglete, a vér fontos alkotóeleme. Az öreg király nem is gon-

dolta, mit cselekszik, amidőn leányát a „magos” helyre tette, s ezáltal mennyei pozícióba helyezte.

A magos hegy vizei megtették kötelességüket és a kis ház padlójából két forrás tört elő. A királykisasszony ivott a forrásból, s másnap már két gyönyörű fiúcska játszadozott körülötte. A Vízöntő kora elkerülhetetlen, az Idő Istennek dolgozik. *A két égi gyermek szűzen fogant*, édesanyjuk forrásvizet ivott, s másnapra leszálltak az égből: az égi vizekből a földi vizekre.

7 év alatt nagyra nőttek, s kidöntötték a vasház oldalát. A táltosok nagy erejűek. *A hetes szám* az erő és az alkotási kedv száma.

¹ Érdy Miklós i.m.

Azzal, hogy a *vasházat sérelem érte*, megrengett az emberi nem sorsa is, hiszen a királykisasszony, a „táltosanya” fedél nélkül maradt. De a fiúk *rendbe szedték a házat*, nem hagyták, hogy édesanyjuk ágrólszakadt, otthontalan legyen. Tehát, lehet, hogy az az invázió, amely most a földön a Szűzanya ellen irányul, nem más, mint kapunyitás a *táltoserő kiszabadulásához*, mert a fiúk megígérték édesanyjuknak, hogy visszajönnek, „a szabadítására”.

A városban *felfegyverezték magukat*, vagyis tudták, hogy nagy tetteket kell végrehajtaniuk, amelyhez fegyverek kellenek.

Rengeteg erdőben lefeküdtek egy fa alá, s nem is gondolták, hogy ez a *világ jósfája*.

Ez a jósa afféle Mindentermő Fa volt, amit kívántak, megkapták. Ők jó falatokra vágytak, megkaptak is a fától mindent, mi szem-szájnak ingere.

A Mindentermő Fa az édesanya égi mása. Tejmagvaiból lettek a tündérek. Ez a fa táplálja az övéit. A rengeteg erdőben rengeteg fa van. A jósfát az találja meg, aki méltó az égi édesanya szeretetére.

Vér és víz. A Passiók mitikus folyadéka. Beszúrták a fába a késüket. „Ha majd valamelyik visszakerekedik...” húzza ki a másik kését. Ha vér folyik a fából, bajban van a testvér. Ha víz csörgedezik, akkor jól megy dolga.

Péter elindult balra, neki jutott a nehezebb sors, de hamarosan *segítőkre talált*. Elsőként a farkas engedte el vele a fiát, aztán a tigris, végül az oroszlán.

Betértek egy városba, amely feketével volt bevonva, s a negyedik segítőt ott találta meg a királyfi, a városvégi kis házikóban lakó öregasszony személyében. A három vad a lovagi szolgálatnál volt a segítője, az *öregasszony tájékoztatott*. Elmondta a város bánatát. 25 évvel ezelőtt egy irgalmatlan nagy sárkány átrepült a városon és belepottyantott a város kútjába egy tojást ebből kikelt a 12 fejű sárkány s nem ad inni a népnek, csak akkor, ha évente egy 18 éves lányt adnak neki. Most éppen a királykisasszonyon van a sor. Őt gyászolja a város.

Van valami törvényszerű abban, hogy a *gonosznak mindig a legjobb kell*. Valójában az egész világot szeretné birtokolni, de csak a legszebbet, legjobbat, legkiválóbbat szerzi meg, mivel a többi

magától behódol.

A királykisasszonyt rengetegen kísérték, de „jó messziről”, mert félték a sárkánytól. A vörös herceg álságosan együtt jött a királykisasszonnyal egy darabig, de mikor meglátta a sárkányt inába szállt a bátorsága, s nagy hirtelen felmászott a fűzfára.

Ugyanígy kezdődik a párviadal a Háromvadas királyfi című mesében, s ezeken kívül több tündérmesében szerepel ez az epizód: *idilli* környezetben bajvívás a királylány szeme láttára, az álnok álhős a fűzfán leskelődik, majd midőn a hős pihent a királylány ölében, összeszedett néhány reliktumot egy zsákba, hazavitte a palotába, mondván, hogy legyőzte a sárkányt. Előtte azonban levágta a hős nyakát. A királykisasszonyt pedig halálosan megfenyegette, ha egy szót is szól erről. Ez a jelenet, epizód a sok ismétlés okán tökéletesre csiszolódott. A turáni nép hozta magával és ahol meghonosodott, mindenütt bizonyítja a turáni jelenléte. Beleépült a népregékbe, a legendákba, mesékbe, balladákba és megjelent Szent László király élettörténetében leírva a Krónikákban, lefestve a magyar keresztyén templomok freskóin.

A turáni szkíta nép egyetemes szellemi kincse lett az idill, amely magasrendű lelki életre, emelkedet gondolkodásmódra a másik világgal való állandó kapcsolattartásra utal. Képi anyagban hivatkozom az Ermitázsban őrzött szkíta övcsatra, melynek leírását magyarozatát valamennyien Pap Gábor professzortól tanultuk.²

FIG. 123 – Gold plaque (companion piece extant) showing a group of people resting (of possibly a lament for the dead?). Two loops on the reverse. Hermitage, Leningrad. Length approx. 16 cm. Cf. P. 204.³

Az Ermitázsban őrzött szkíta övcsat témája az idill

² Pap Gábor i.m.

³ Jettman Karl i.m. 205. old.

A turáni legendárium nyilvántartja ötvös művészeti tárgyaiban ezt a mozzanatot, hogy a hős három vadat visz magával a próbatétel útjára. A vadak nem azonosak, a magyar népmesékben is másokat visz magával a Háromvadas királyfi (oroszlán, medve, malac) és másokat Vízi Péter: oroszlán, farkas, tigris. Az állatok jelképvilága az aktuális csillagképekkel és a főhős sorsával, személyiségével kapcsolatos. Vízi Péter nehéz sorsára mutat, hogy a farkas az a társ, aki „a doktorkodáshoz ért”. A tigris rámutat állóképességére és hegyvidéki ősmúltjára. Az oroszlán, az állatok királya elhivatottságára „emelkedett szellemiségére, királyi szkítaságára. Az eurázsiai szkíta művészetben az ún. állatviadalok, ha az állat reális lény, de ellenfele mitikus, mindig az idill történetéből származik, abból a mozzanatból, amikor a hős

már elfáradt, de az állatai segítenek a 12 fejű sárkány legyőzésében.

Az állatok a hős segítői, lelki társai, jellemének megjelenítői. Érvényes ez egy-egy nemzetségre, népi közösségre is, ahol a közös vonásokban azonosulni tudtak a férfiak. A szkíták egyik övcsatján madarat, ragadozó Turult hátratekintő szarvast és kutyát látunk. Turul az égi fogantatás madara. A szarvas maga az ég, ágas-bogas szarvai a Tejutat mintázzák. A kutya az ég kiemelt csillagképe a Canis Mayor, a Nagy Kutya csillagkép, kinek vezérsillaga a Sziriusz az Istenanya megszemélyesítője, az égi Boldogasszony, Szűz Mária sorshordozó csillaga. A három állat így a turáni eredetű népek, főként a magyarság eredetét, származási helyét és sorsát vetíti elénk.

FIG. 14 - Bronze matrix. Massive casting. Found at Garchinovo, north-eastern Bulgaria. 6th century B.C. Formerly in the Shumen Museum. Overall length 35 cm. Cf. p. 44.⁴

Vezérállatok egy szkíta övcsaton

A mezősegi turánok három állata vízimadár, szarvas és oroszlán. A vízimadár az eredetet reprezentálja. Ő hozza kis batyuban Etiópiából az ősök vascsontját, hogy Heliopolisz templomának tornácán újjászülethessenek. Heliopolisz, Napvá-

ros több is volt, a régiségben Kolozsvár is ilyen kiemelt szent városa volt a turániaknak. A szarvas képét egyértelműen az ég és a Tejút képviselőjében látjuk, míg az oroszlán az égi hatalom jelképe. (47-56)⁵

⁴ Jettman Karl i.m. 51. old.

⁵ Gyárfás Ágnes: Szakrális nyelv elemei. Ősi Gyökér 2008, 36, 1.

Az állatok mesében történő vagy képi megjelenése változatos. Van állandó kötődés is, ez a kutya, a Sziriusz ősebe. Ez az állat gyakran az Oriont megjelenítő „lengatyás hun kagánnal” jelenik meg, mint a Tavasztündér elnevezésű pecsétengeren.⁶ Ez az állat hatalmas, szinte összekeverhető az oroszlánnal. A kaukázusi juhászkutyára emlékeztet.

A mesék állataiban a medve a hegyvidéki múltat idézi elénk, ahogy Sebők Zsigmond mondta ő volt a tekintetes úr a Retyezát rengetegeiben. A Háromvadas királyfinak volt medvéje.

A farkas a törökökkel kapcsolatos, mert a törökség címerállata a farkas.

Az oroszlán az egyetemes égi hatalom hordozója. Az ember ezt nem uralja, hanem igyekszik hozzá méltóvá válni.

A Vízi Péter – Vízi Pál története ismert volt a folyamközi kultúrában, éppúgy, mint a magyarban. Az égi hatalom jelképét festették az esztergomi kápolna falára 14 oroszlán reprezentációjával, s tudták, hogy a turáni népek dolga az égi hatalom megvédése, megőrzése azért, hogy a világ a jóság jegyében működjön, s a jóság égi hatalma sértetlen maradjon. Erre a csodálatos közös szellemi kincsünkre elsőként Badiny Jós Ferenc professzorunk mutatott rá.⁷

Fribourg (Schmidt 207), haematite, 1,94x1,1 cm. Keel-Leu and Teissier, 2004, No. 306. Cf. Garelli an Collon. 1975. No.40. Kr. e. 200-1500. Hamurabi korából. In: Collon i.m.

Királykisasszony, barátai között. A nagy mágus magyaráz a királynak. (139. ábra)

Az álomfejtés és a jóslás gyakorlata szorosan kötődik Káldeához. A Tigris és Eufrátesz köze, az

Az esztergomi kápolna oroszlános freskója (218. old.)⁸

A Vízi Péter- Vízi Pál jelenetei pecsétengeren

A mese zavaros állapotban indul. A királykisasszony álmát elmeséli és a jóskorülötte igyekeznek megfejteni a jelentését. Az öreg király viszont a különböző külföldi álomfejtők szavára hallgat. Saját kisebbik gyermeke sorsát is figyelembe kell vennie. Mögötte ott van a sok kétszínű udvaronc, egyikük arcán kaján vigyor, a másikuk „kétpofás” a szó valódi és átvitt értelmében. A királykisasszony fejét glória övezi és a körülötte állók fején is égi sisakot látunk. Ugyanolyan sisak van a király mögötti udvaroncok fején, ami arra utal, hogy a valaha harmóniában élő palotai nép két csoportra szakadt.

⁶ A TUR-ÁN... i. m. címlapján is látható.

⁷ Esztergomi, Istergami oroszlánok titka c. i.m.

⁸ Entz Géza: Visegrád fényében 208-239. old. In.: A magyar régészet regénye. i.m.

⁹ Garbini Giovanni i.m.: A KISS-i tábla szövegében

káldeai lovasoktól. A káldeus szónak azonban van egy másik jelentése is, amely kimondottan a vándor jósokra, mágusokra, csillagfejtőkre vonatkozik. (7. old.)¹⁰ Ezeknek a tudományát szerte Euráziában igénybe vették titokban, de hivatalosan üldözték őket. Asszurbanipál Ninivei könyvtárában 40 álomfejtéssel kapcsolatos táblát találtak, de a mesénk királykisasszonyának álmát egyik sem fejtené meg, mint ahogy Emese álmát sem látták át egész pontosan a korabeli jósok. A kétágú vízszugár a testileg is fennálló, de sokszor lelki ikertestvérséggel kapcsolatos, mely a magyarokat az egymásra utalt voltokra és az egymás iránti felelősségvállalásból a megváltás művére figyelmeztetik. Erről tanulmányom végén még írni fogok.

Két lapos relief az óbabiloni korból, Tellóból.

Istenanya élet - vize (68. old.)¹¹

A mesebeli másik királyi család is nagy bajban van. A várost zsaroló sárkány, a város kútjában várja áldozatát, a 18 éves királykisasszonyt, ezért az egész város gyászba borult. Egy kis, faluvégi öregasszony informálja Vízi Pétert, aki fel sem megy a palotába, hanem állataival kivonul a kúthoz és ott várja a sárkányt, hogy elbánjon vele.

Az egyik szíriai pecséthengeren plasztikusan ábrázolták a városban dúló zűrzavart, s azt a pillanatot is, amidőn a hős elindul a hadakozásra, a sárkányviadalra.

A figure in a distinctive type on syrian dress. Private coll. 2,2 cm. (647. ábra)¹²

Vízi Péter elindul a próbatétel színterére. Arányos testű, pörgekalapos ifjút látunk.

Az ifjú haja vége karikós, arca antropológiai alapon magyar vonásokat tükröz. (I. 150. old.)¹³

Hozták a királykisasszonyt nagy sírással, rívással, de letették és gyorsan eliszkoltak.

Egyetlen egy ember mert vele maradni a vörös herceg, aki fogadkozott, hogy ő majd megöli a sárkányt. A kút mellett a szép, kies berekben elé állította a királykisasszonyt, ő pedig jól elbújt egy fa mögé. Pontos képet ad a jelenetről az alábbi pecsétlengere.

681. BM 89540; calcareous mudstone; 2,35x1,15 cm; Collon, 1968, No. 637. Period IV b.

Vízi Péter, a királykisasszony és a vörös herceg (681. ábra)¹⁴

A sárkány jellegzetes mezőföldi ábráját is bemutatja jó néhány reliktum. A korai időkben (Kr.e. 2000 előtt) a kétfejű sasra emlékeztetett a

¹⁰ Ferrario, E. V. i.m.

¹¹ Huszka József i.m.

¹² Collon D. i.m.

¹³ Kiszely István i.m.

¹⁴ Collon i.m.

véssett formája. Később, az asszír kegyetlenség hatására igazi szörnyeteggé vált a pecsételőkön. Ez a történet, melyet kiválasztottam a sok pecsét-hengerből úgy ábrázolja az ellenhóst, mint egy

fura madárembert, madárijesztőt. A hőst a Kis- és a Nagy Kutya kíséri: a Boldogasszonyt, az ősebek reprezentálják.

Tell Athana (Alalakh VI. Turkey. Antalia 101.20; black stone, 3,1x1,6 cm; collon 1982 b, No. 9. (142. ábra)¹⁵

Sárkányjelenet madáremberrel. A hős két kutyával. Háttérben a tavon hattýúk

A Nagy Kutya mögött az előző hős testi maradványai láthatók. A sárkány körül kardok, egyéb tárgyak, amelyek a korábbi viadalokból ott maradtak.

Ezután egy újabb eurázsiai mesetoposz következik, a hős alvilági útja. Vízi Péter a sárkány 12 fején kipeckeli buzogányával a száját, s leszáll annak alsó világába, megkeresi *gonosz lelkét*, egy fekete galambot, megöli, s ezután végigjárja mind a 12 fejét, s összeszed ott 12 aranyalmát, az Aranykor reminiszenciáját, amely így valóságos ígéret számára.

Az alvilág-járás a mélytudat működése. Vízi Péter és Pál többször is megtette ezt az utat, rendszeres révülésük eredményeként. Vízi Péter először az Aranykort járta meg a Sárkány fejében. De ahhoz, hogy oda eljusson meg kellett találnia a fekete galambot, a gonosz lelkét. Ez a mese is arra utasít, amire az arany nyílvesző vagy a Kígyó Darvitéz, hogy *a gonoszt el kell pusztítani*, másként az Aranykor, a Boldogság kora csak álom marad.

A Sárkány 12 fejében volt 2-2 aranyfog, ezeket is kiszedte Vízi Péter. Ezek nem fogorvos művei, hanem rendellenesen nőtt fogak, az aranykor táltosi emlékei, amikor a Sárkány még jó volt, s szebb napokat látott (3-25. old.)¹⁶

Idill

Minden mesék legkedvesebb jelenete. Sok esetben fejbenézéssel is összefűzik, mint a Molnár Anna népballadában. Szent László legendájában is megtaláljuk az idilli epizódot, mikor a kun vi tézzel való viaskodás után a lány ölébe hajtott fej-jel pihen. Így pihent a Háromvadas királyfi is a mohos tó partján.

Miután Vízi Péter és állatai legyőzték a sárkányt, mély álomba merültek. Ekkor előmerész kedett a vörös herceg s nagy bátran előkapta kard-ját, levágta a hős fejét, összeszedett egy két kör-möt a sárkányról, jól megfenyegette a király-kisasszonyt, hogy mi lesz vele, ha fecsegni merészel és nagy büszkén bevonult a palotába.

Gyorsan nagy lakodalmat csaptak, s a vörös herceget az asztalfőre ültették. 12 selyempárnát raktak alája.

A kút mellett az állatok megtették a kötele-ségüket, forrasztó fűvel életre keltették Vízi Pé-tert, s így, négyesben elindultak a palotába.

A vöröshajú alól *kiperegtek a párnák*. Kipuk-kant álmok, csalfa remények. Így múlik el a világ dicsősége.

Ez a mese *irodalmi mestermű*. Kaland, idill, humor sziporkázva váltakoznak. Ebben is, mint az Infántis Lacikában folytatódik a cselekmény, mintha két kötetes regény lenne.

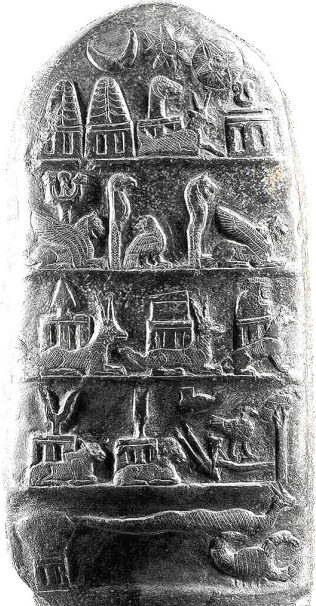
¹⁵ Collon i.m.

¹⁶ Fettich Nándor i.m.

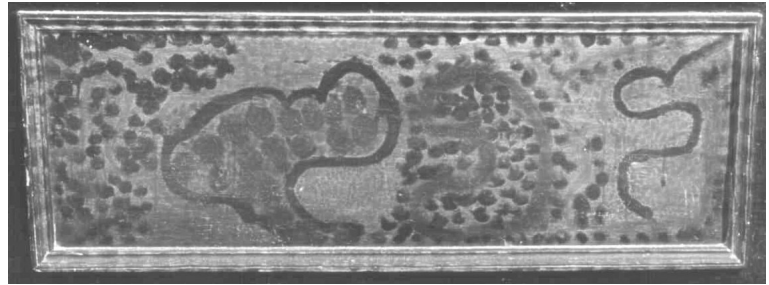
II.

Vízi Péter és a királykisasszony boldog házasságot kötött. Egyszer Péter kiment vadászni. A felesége sírva kérte, nehogy a *boszorkánytanyára* menjen. Egy nyúl bukkant fel előtte. Lelőni nem tudta, ment utána a nagy-nagy sötétségbe. A Nyúl csillagkép az Orion lábánál helyezkedik el, de

soha lelőni nem tudja, mert a nyila a Tejútra mutat. Péter nagy sötétségbe került, s *csúszó-mászó* állatok nyüzsgését érezte a testén. Ez a szimbólum régi örökségünk. A kudurruk, vagyis határkövek alsó régiójában ugyanígy felfedezhetők a kígyók, békák, kágyilók, mint például az alacsikai templom padelőlapjain. (20. old.)¹⁷

Kudurru

Alacsikai templom padelőlapja¹⁷*A pokoljárás*

A pokol kapuja a boszorkánytanya. „Elsötéte-
dik az erdő, mintha épp a poklok országában lett volna.” Az állatok nyüzsgése húzódtak a lábához. Nézett volna mindenfelé, de nem látott egyebet rettentő nagy sötétségnél. Az erdőt már nem érzékelte Vízi Péter, mert lelkében felcsendült felesége óvó szava, vigyázz, nehogy a boszorkánytanyára kerülj, s tudta, hogy ez már nem erdő, hanem a boszorkánytanya. Pétert két nyúl csalta el az igaz útról. Dante is sűrű erdő képét idézte a Pokol bejáratánál, s így szólt: „Az emberélet útjának felén egy nagy, sötétlő erdőbe jutottam, mivel az igaz utat nem lelém”. (13. old.)¹⁸ Dante három állattal találkozik, ezektől megretten: oroszlán, párduc és farkas okozta lelke félelmét. A 35 éves költő az állatokban allegorikus lényeket látott, a firenzei társadalom vétkeinek megtestesítőit. A

gyönyörök és marakodó irigység foltos párducát, a gög és erőszak dühös oroszlánját, és a féltelen kapzsiság mindig éhes, céda farkasát. A magyar népmese három hasonló állata teremtői akarattól a hős melletti mindenkori segítők feladatát kapta. Dante a XX. énekben néma embereket látott, akik sírva járkáltak, mintha litániák ütemére lépnének. Furcsán néztek ki, mert valamennyinek „mellétől arca elfordult visszasan”. (93. old.)¹⁹

A társadalmi lény kifordult valósága a visszafelé csavart fej képében jelent meg az Isteni színjátékban. Ez ellentmond a normális emberi formának, ahogy a társadalom sem tűrte el a normálist, hanem az embert embernek farkasává tette, az állonkság lopakodó párducát hatalmi gögben élő oroszlánná.

„Mikor úgy láttam elfordulva nyakban önnön képüket és az alfelének hasadékán folyt le a könny patakban.” (94. old.)²⁰

¹⁷ Könyvemben még látható, de a restaurátorok megszüntették. Virágemberek Istenháza c. i.m.

¹⁸ Isteni színjáték (Ford. Babits Mihály) Talentum Diák-könyvtár. Jegyz.: Kardos Tibor.

¹⁹ u. ott.

²⁰ u. ott.

Az ilyen ember „hátából mellet csinált, hazudva”. Vagyis önámító, s egyben hazug képmutató.

Ettől a bűntől mentették meg az állatok, s elsősorban az oroszlán Vízi Pétert. Az oroszlán az égi hatalom szimbolikus letéteményese a magyar népmesében, aki gyakorolta a rá ruházott szellemi privilégiumot, s amit elrontott a tanulatlan, amatőr farkas, azt ő egy csavarintással helyrehozta. Dante a hősének műfaját, s magát a pokoljárásról egyrészt önkritikaként, másrészt a firenzei társadalom hibáinak kimutatására használta fel. A Galgamás eposz óta a hősének műfaji keretében a nyugati irodalom beleszótt a megromlott világ kritikáját. A hősének műfaji keretének ellent nem mondó magyar népmesét azért utasították el az irodalom köréből, mert tendenciájában más. Nem foglalkozik a társadalom aprólékos kritikájával, hanem bemutatja a megromlott, istentől elfordult világot, amelynek helyrehozatala az írmag, a ma g maradvány feladata. Ez nem műfaji kérdés és nem is tartozik a hivatalos irodalomtudomány körébe. Ennél sokkal több, a nemzeti önismeret ügye. Isten velünk a meséken keresztül beszél meg a múltat és a jövőt és a mesékben őrizte meg az ember isteni karakterét és a mesehősök jelenítik meg a sajátos, nemzeti személyiségjegyeket. Például anélkül, hogy Dante írói nagyságát kétségbe vonnánk, nézzük meg a hátrafelé fejű emberek jelenetét. Dante egy teljes éneken át beszél erről, történelmi és mitológiai eseményeket sorol fel, s a magát a katlanban főző ördögi poklot is itt mutatja be, amint a szakács parancsára az ördögök a vilával szurkálják a *húst* (XXI. ének, 97-101. old.)²¹

A mesében a visszafelé fordított fej nem más, mint egy sarlatán műhibája, amelyet az égi hatalom letéteményese, az oroszlán így rendez le:

„– Ejnye, ilyen, olyan teremtette – kiáltott az oroszlán, s jól pofon ütötte a farkast –, hát így tanultad ki a doktorságot?! Hirtelen lekapta Vízi Péter fejét, előrefordította a képes felét, s úgy forrasztotta a nyakához.” (47. old.)²²

Menjünk vissza a boszorkánytanya sötét világához, ahol a csúszó-mászók rémisztették Vízi Pétert.

Aztán keletkezett egy hatalmas forgószelel, melynek közepében, mint egy hintóban, ült a forgószelek királynéja. Ez elkapta, s állataival együtt

elhajította Vízi Pétert, süppedős homokba, ahonnan három napi csúszás után eljutott egy mély folyóvízbe. Innen kivergődtek, mentek a poklok országába. Látták, amint az ördögök „hányták be forró meleg üstökbe azoknak az embereknek a *lelkét*, akik e világon való életükben nagyot vétkeztek. (50. old.)²³ A dantei megjelenítés a h ú s szintjén szemléli a poklot. A népmesében a *nagyot vétkező* emberek *lelkét* tették a meleg üstökbe, érzi az ember, hogy itt dezinficiálódnak, megtisztulnak, s eljuthatnak a teremő trónusa elé. Azért gondolom ezt így, mert egy másik népmesében a Möndölöcskék címűben bemutatják a vétkeket, amelyekért a másvilág mezein vezekelnek, azért, hogy levezekelve az Úr elé járulhassanak. Ilyen vétek volt, a tej vizezése, az állatoktól az étel megvonása stb. Ezeket le lehetett vezekelni. A nagyot vétkezők lelkét ki kellett fertőtleníteni. Azok a lelkek, akik a magasabb fejlődés fázisát élték át, mint Kígyó Darvitéz, azok a különböző létfokozatok életérzéseit át tanultak. Almafák lettek és átélték a növényi létet női szinten. Gyönyörű paripává váltak, melynek szeméből az emberi bánat, az ostoba tettek feletti gyengéd szemrehányás, és a megbocsájtás melege sugárzik. Végül récévé lettek, hogy a levegő, a napfény és a víz együttes örömeiben részesülhessenek.

Ez a túlvilág-kép nem felel meg pontosan a keresztény felfogásnak, de Jézus Urunk tanításainak nem mond ellent. A mesélő magabiztosan kijelentette, hogy Vízi Péter nem volt idevaló, ezért egy hatalmas forgószelel állataival együtt kirepítette. Jézus is világosan megmondta tanítványainak, hogy a Mennysorszámban vele lesznek, ahol vár rájuk 12 királyi széke, amelyben ítélni fognak Izrael 12 törzse felett,²⁴ pedig a tanítványoknak is voltak emberi botlásaik. Kálnokiné nagyasszonyom a gyilkos vejének kiszolgáltatta az Uri szent vacsorát, mert a magyar Istentudat számba veszi a vezeklés földi és túlvilági gyakorlatát, mivel a lelkeket nem pusztítani kívánja, hanem *m e g t i s z t í t a n i*. Éppen ezért az a pokol, amely a magyar népmesében megjelenik, nem a lélekvesztés, hanem a lélekmentés helye.

²¹ Dante i.m.

²² Sánta harkály i.m.

²³ Sánta harkály i.m.

²⁴ Máté 19

*Forgery. British Mus. 130.782
brown stone; 3,75x1,4 cm;*

Pokol jelenet. Középen az ördög, jobbra három várományos, balra a pokol. Ehhez tessék a képet megfordítani.

Középen sárkányfarkú ördög leltárba veszi a három jómadarat az irigyet, a kajánt és az önimádót. Baloldalt a világ megfordult. A képet is nézzük most fordítva! Egy gyíkfejű ember a felügyelő. A pokol mélyén már csak fejeket látunk, mert itt a testi valóság megszűnik. Az állati sorba való le-süllyedés jellemzi a büntetést. Ezt terebélyes tén-hén mutatja.

Figyeljük meg az ördögnek két kis szarva van és fekete a pofája. Nem tudom, hogy lehetett ezt a színt a drágakő kristályokon kivitelezni.

A pokoljárás végén a forgószél ugyanoda hozta vissza Pétert, ahonnan elvitte, vagyis a boszorkánytanyára.

Miszlikbe vagdalta a testét

Ez azért történik, hogy módja legyen újjászületni. A Möndölöcskék c. mesében egy nagy folyóvíz minden húst levisz a legkisebb fiúról, s a másik világban újjászületik. A test feldarabolása világosan mutat az értékek megítélésére. A hús, a csont az ember földi megjelenítése. A lélek az örökkévaló, az időtálló. Minél magasabb szintű a lélek működése, annál inkább megkívánja a méltó testi megjelenést (paripában, almafában, récében) vagy Vízi Péterék esetében a két ikerfiú önfeláldozó, megváltó szeretetében, amelyet Vízi Pál tesz meg testvéérért. Testvéérének odaadó szeretete árán menekül meg Vízi Péter, s ezért szerepelnek a nemzeti síkon mozgó népmeséinkben *ikerfiúk*,

mert a magyar felfogás szerint egymást váltjuk meg, egymásért tett odaadó gesztusaik az isteni üdvtörténet szerves része és az *ikerlelkek* cselekszik, ezt a csodát.

Ezt erősíti a *kővé válás* és a megkövesedett létből való újjászületés mozzanata. Innen is a lélektárs: barát, testvér, szerelmes támasztja fel a hőst és ez a lélekmunka is Isten rendelkezése, amelyet közvetlenül a teremtés korában tanított meg eleinknek.

A boszorkánytanyát úgy is felfoghatnánk, mint a *pokol előzményét*, Danténál a pokol tornácát, melyet 'vak világnak' nevez (IV. ének 26. old.).²⁵ Akik itt vannak, azok szívükben nem véettek semmit, csak „mert a kereszténység előtt születtek és Istent nem törvény szerint imádták”. (u. ott 27. old.)²⁶ kerültek ide. Felsorolja az ókori világ és az Ószövetség nagyjait, majd kérdéseire válaszolva kísérelje Vergilius hozzáfűzte, hogy pár éve látta koronával az 'Eróst', aki lejött és felvitte Évát, Ádámot, Ábelt, Noénak árnyát, Mózeszt, a jámbor törvényhozó hőst, Dávid királyt, s Ábrahám pátriárkát (u. ott, 26-27. old.).²⁷ Vergilius megjegyezte, hogy ők voltak az elsők, korábban senki sem hagyta el e helyet, 'nem jutott e Kegye-be'. (u. ott 28. old.)²⁸

A népmesében a pokol előtti sötét hely a megpróbáltatás színhelye: a csalóka fények, érzéki becsapások, téves ingerek állomása az életúton. A sötétség itt is megvan, de a fény, amely csalogatja, a boszorkányt rejti a lángok mögött, aki láthatatlanná válva élteti a tüzet. Aztán elhangzik a jaj de fázom párbeszéd népmesei sztereotípiája, megtörténik a szalonna odavágása a banyához, majd a *kővé válás*. Mindez azután ahogy a poklot megjárta.

A pokol nem volt az ő világa, de lelki fejlődéséhez még megpróbáltatásokat kellett átélnie. *Kővé vált*, mint Infántis Lacika (126-136. old.).²⁹ Csakhogy Ő éppen a *kővé válásával* tette lehetővé testvére számára, hogy eljusson az odaadó szeretet legfelső fokára, hogy élete kockáztatásával cselekedjen jót és mentse meg testvére életét.

²⁵ Dante i.m.

²⁶ Dante i.m.

²⁷ Dante i.m.

²⁸ Dante i.m.

²⁹ Sánta Harkály i.m. Infántis Lacika

Hasonló a helyzet a kis boltosfiú esetében, ő a kőkirály és népe megmentéséért teszi kockára életét a Zöld király országában. (12-25. old.)³⁰

A kővé válás gyakori megjelenése a népmesében a lelki élet mezejére tereli a figyelmünket. Nem az átváltozás a legfontosabb jelenség, hanem a feloldás, a megváltás. A krisztusi út felvállalása, az önzetlen szeretet működése. És az a gyönyörű a népmesében, hogy ezt nem szó szerint kiskanállal eteti velünk, hanem gyakoriságával felhívja a figyelmünket az utána gondolkodásra, a lelki rúgók kikeresésére. Hagyja, hogy a megváltás művét magunk fedezzük fel és ne hátráljunk meg, ha felebarátunkért cselekednünk kell a jót, mert ezzel nemcsak neki használunk, hanem a saját Mennyországunk egét oszlopozzuk alá.³¹

IRODALOM

Badiny Jós Ferenc: Esztergomi Istergami oroszlanok titka. Ősi Örökségünk Alapítvány. 2. bőv. Kiad. Bp., 2000.

Bakk István – Bakk Erzsébet – Gyárfás Ágnes: Pálos Passió. MBE. Miskolc, 2011.

Collon, Dominique: First Impressions Cylinder Seals in the Ancient Near East Brit. Mus. Press.

Entz Géza: Visegrád fényében 208-239. old. In.: A magyar régészet regénye. Szerk.: Szombathy Viktor. 2. jav. bőv. kiad. Panoráma, 1976.

Érdy Miklós: A sumír ural-altáji magyar rokonság kutatásának története. Gilgamesh. New York, 1974.

Ferrario, E. V. Mágikus orvoslás az ősi Mezopotámiában. Separatum.

Fettich Nándor: Sárkányábrázolások a magyarországi népvándorláskori emléanyagban. Archeol. Értesítő. 1926. február.

Gyárfás Ágnes: Szakrális szókinccs

Gyárfás Ágnes: TUR-ÁN népének nyelvén. Képjel-írás magyar olvasata. MBE. Miskolc, 2004.

Gyárfás Ágnes: Virágemberek Istenháza. Az alacsikai református templom. MBE. Miskolc, 2004.

Gyárfás Ágnes: Vizek könyve I-II. köt. MBE. Miskolc 2006-2007.

Gyárfás Ágnes: A Zöld király mesék és a gonosz módszertana. Ősi Gyökér, 2009, 37, 4, 39-45.

Gyárfás Ágnes: Az arany nyílvesző. Apokalipszis a magyar turáni kultúrában. Ősi Gyökér 2009, 37, 1, 48-55.

Huszka József: A magyar turáni ornamentika története. Budapest, Nyers Csaba kiadása. É.n.

Jettmar Karl: Art of the Steppes. Greystone Press. New York, 1967. (205., 152., 51. old.)

Kiszely István: A magyar ember I-II. kötet. Gödöllő, 2006.

Klengel Horst: Geschichte Und Kultur Altsyriens. Koehler – Amelang Verl. Leipzig

Labat, René: Manuel D' épigraphie Akkadienne (Signes, Syllabaire, Idéogrammes. Paris, Imprimerie Nationale. 1948.

Pap Gábor: hazatalálás. Püski K. Bp., 2000.

Schnockel, Hartmut: Das Lant Sumer W, Kohlhammer Verl. Stuttgart.

Vízi Péter és Vízi Pál Magyar népmese

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, még az Óperenciás-tengeren is túl, volt egy öreg király, s annak egy szépséges szép leánya. Akadt is a királykisasszonynak kérője, nem egy, de tizenkettő is. Hanem az öreg király egyhez sem adta, mert egy éjjel valami csudálatos álmodást látott, azt elébb meg akarta fejtetni az ország bölcs embereivel. Az volt a király álma, hogy a leánya két korsó vizet kiöntött a földre, az a víz elkezdett áradni, s olyan nagyra áradott, mint a tenger; elborította az ő országát, de nemcsak azt, elborította az egész világot.

Reggel, amint felkelt a király, összehívatta mind az ország bölcsseit, a jóvendőmondókat, az álmofejtőket, s elmondotta nekik az álmát. Összeültek a bölcssek, s nagy tanakodás után meg is fejtették az álmát a királynak. Azt mondták, hogy az a két korsó víz két vitéz fiút jelent, s azzal a két vitéz fiúval a királykisasszonyt áldja meg az Isten. A kiöntött víz áradása a két fiú vitézségét jelenti, s az a szörnyű nagy áradás azt jelenti, hogy az a két

³⁰ Sánta Harkály i.m. Zöld király

³¹ Megváltás és megbocsátás... Ősi Gyökér

fiú elfoglalja az egész világot s egyben az öreg király országát is.

Megijedt az öreg király ettől az álomfejtéstől. Az ország bölcsei azt tanácsolták, hogy ne adja férjhez a leányát, hanem a legmagasabb hegy tetején építtessen egy kis vasházat; azon a vasházon ne legyen se ajtó, se ablak, csak éppen egy akkora lik, hogy egy csupor meg egy tányér s mi más egyéb beférjen rajta. Ebbe a kicsi házacskába zárja be a leányát, ki se eressze soha, s akkor soha be nem teljesedik az álma.

Hát az öreg király megfogadta a bölcs emberek tanácsát, fölvitette a leányát a legmagasabb hegy tetejére, körülépítette egy kis vasházacskával, s azon csak éppen akkora likat hagyatott, hogy enni- s innivalót beadhassanak neki.

Hej, sírt a szegény királykisasszony, szakadt a könnye, mint a záporosó. De hiába sírt, az öreg király nem kegyelmezett. Sírás volt éjjel-nappala. Nem látta a fényes napot, nem látott sem embert, sem állatot.

Egyszer, mi történt, mi nem, elég ahhoz, hogy nagy csuda történt: a kis vasházacska földjéből forrásvíz buggyant ki. A királykisasszony nagy örömmel ivott belőle, aztán lefeküdt, elaludott szépen, csöndesen. S ím halljatok csudát! - két aranyhajú gyermek játszadozott reggel körülötte.

Éppen Péter és Pál napja volt, s a királykisasszony a két fiút elnevezte Péternek és Pálnak, s arról a forrásvízről még vezetéknevet is adott nekik. Úgy hívta őket: Vízi Péter és Vízi Pál.

Telt-múlt az idő, a királykisasszonynak elmúlt a rossz kedve, dajkálta, nevelte a gyermekeket, s mire hétesztendősek lettek, úgy megerősödtek, hogy egyszerre csak nekidőltek a vasházacska falának, s az oldalát kidöntötték. Most már mehettek, amerre szívüknek tetszett. A fiúk az anyjukkal együtt azt határozták, hogy az anyjuk csak maradjon a házacskában, az oldalát helyreállítják, s maradjon ott, míg visszajönnek a szabadítására.

Elindult a két fiú, bementek a városba, ott szereztek maguknak nyilat, kardot, kést, mindenféle fegyvereket, aztán addig mentek, mendegéltek, míg egy rengeteg erdőbe nem értek. Rengeteg erdőben addig mentek, míg egyszerre csak az út kétfelé vált. Ottan letelepedettek egy fa alá. Nem is gondolták, hogy miféle fa alá telepedtek. Ez a világ jósfája volt. Aki e fa alatt va-

lamit kívánt, annak minden kívánsága teljesedett.

Leült a két fiú a fa alá, ottan beszélgetnek, tanakodnak. Egyszerre csak azt mondja az egyik:

- Hej, istenem, de jó volna egy kicsi ropogós malacpecsenye.

Abban a pillanatban, ahogy elsóhajtotta magát, leesett a fáról egy sült malac. Most már tudták, hogy a világ jósfája alatt vannak.

Kívántak is mindenféle jó ennivalót, innivalót, s a fáról csak úgy hullott le, amit szemükszájuk kívánt. Mikor aztán jóllaktak, s jól kipihenték magukat, mondja Péter:

- No, öcsém, itt kétfelé válik az út, váljunk el mi is egymástól. Merre akarsz menni, jobbra-e vagy balra?

Azt mondta Pál, hogy ő jobbra megyen.

- Jól van, öcsém - mondotta Péter -, akkor én balra megyek. De előbb a késünket szúrjuk belé ebbe a fába, s ha majd valamelyik visszakeredik kettőnk közül, húzza ki a másiknak a kését. Hogyha fehér víz folyik ki utána, az azt jelenti, hogy a másik él és jó dolga van. De ha piros vér folyik, az a másiknak a halálát jelenti.

Beleszúrják a késüket a fába, keserves könnyhullatások közt elbúcsúznak egymástól, Péter ment balra, Pál jobbra.

Alighogy elváltak egymástól, Péter meglát egy farkast, ráhúzza a nyilat, meg akarja löni, de a farkas könyörögni kezdett, hogy ne bántsa, inkább egy kölykét nekiadja. Jól van, Péter nem ölte meg a farkast, de a kölyköt elfogadta, s vitte magával. Megy, mendegél, s meglát egy tigrist, célba veszi azt is, de mondja a tigris:

- Ne lőj meg, királyfi, neked adom egy kölykemet, bizony hasznát veszed ennek.

Péter leeresztette a nyilat, a tigrist nem lőtte meg, hanem a kölykét magával vitte, és úgy ment tovább tigris- és farkaskölyökkel. Amint menne, mendegélne, elejébe toppan egy oroszlán. De biz ő nem ijedt meg, célba veszi ezt is. Mondta az oroszlán:

- Hallod-e, te királyfi, ne ölj meg, inkább neked adom egy kölykemet, bizony még hasznát veheted.

A királyfi megkegyelmezett az oroszlánnak is, elfogadta a kölykét, úgy ment tovább a három kölyökkel. Mentek, mendegéltek hetedhét ország ellen, erdőkön-mezőkön által, s egyszer beérnek egy rettentő nagy városba. De abban a városban min-

den ház gyászfeketébe volt húzva. Az utcák is be voltak teregetve gyászfekete posztóval, de még a hidak is, de még a fák is. Volt a város végén egy kicsi ház, abban lakott egy öregasszony.

Bemegy ahhoz Péter, köszönti illendőképben, s kérdi:

- Ugyan bizony, öreganyám, miért húzták ezt a várost gyászfeketébe?

- Jaj, lelkem, fiam, ne is kérdezd! Ennek előtte huszonnégy esztendővel egy irgalmatlan nagy sárkány keresztülrepült a városon, s a város kútjába beleeresztett egy tojást. Abból a tojásból kikelt egy tizenkét fejű sárkány s ez a sárkány adót vetett ki a városra, hogy csak úgy ad vizet, ha minden esztendőben egy tizennyolc esztendős leányt a kútba vetnek. Ebben az esztendőben csak egy tizennyolc esztendős leány van. És ez a királyé. Most rá került a sor. Azt üzenté a királynak a sárkány, hogy ha a leányát szépszerével odaadja, többet nem sanyargatja a várost, mert a királykisasszonnyal elrepül nagy Sárkányországba. Hiszen csak akadna egy vitéz ember, aki a sárkányt megölje, nekiadná a király a leányát s fele országát.

„No, Péter - gondolta magában a fiú -, most mutasd meg, hogy mit tudsz!”

A királykisasszonyt másnap kellett vinni a kúthoz, Péter hát lefeküdt az öregasszonynál, hogy jól kipihenje magát, de hajnalhasadáskor felkelt, jól kifente a kardját, adott az állatainak is enni, amennyi csak beléjük fért, s úgy sétált a város kútjához. Hát úgy dél felé hozzák a szegény királykisasszonyt gyászfeketébe vont hintón, a hintó előtt tizenkét paripa, mind a tizenkettő hollófekete, s azokon is gyászfekete posztó. Jött a hintó után a nép is, de jó messziről, sírt a királykisasszony, sírt az apja, anyja, sírt minden jólélek. Csak egy ember jött a királykisasszonnyal: a vörös herceg. Ez eléállott, hogy ő majd megöli a tizenkét fejű sárkányt. Vízi Péter föl sem ment a királyhoz, nem is ajánlotta magát, csak ott állott a kútnál, s várta a sárkányt.

Hát egyszerre csak nagy buggyokat vet a víz, kavarodik-zavarodik, a színében sötétre változik. Aztán csak szakadni kezd a kútból a vörös láng, a kék láng, a zöld láng: ez már a sárkány torkából szakadott ki. Ím, csakugyan jó a sárkány, kiveti magát a kútból, tátogatja rettentő nagy száját, mind a tizenkettőt, üti a földet a farkával, hogy

csak úgy döngött-rengett belé.

Haj, uramistenem, a vörös hercegnek sem kellett egyéb, egyszeriben inába szakadt a bátorsága, s nagy hirtelen fölmászott egy fűzfára. De bezzeg nem ijedt meg Vízi Péter. Kirántotta széles, görbe kardját, s neki a sárkánynak. Szakadt a verejték Vízi Péterről, de szakadt a sárkányról is, mert hiába erősködtek, sem Vízi Péter nem tudta halálosan megvágni, sem a sárkány nem tudott úgy fordulni, hogy a farkával megcsaphassa Vízi Pétert, pedig mind azon mesterkedett. Hanem mikor az állatok látták, hogy a gazdájuk mindjárt a fűbe harap, uccu neki a sárkánynak, a tigris lekapta a farkát, megragadta az oroslán is, meg a farkas is, s abban a szempillantásban Vízi Péter beleugrott a sárkány tizenkettedik szájába, nagy hirtelen a buzogányával kipecskelte a száját, leszaladt a gyomrába, ottan megtalálta a sárkány lelkét fekete galamb képében, annak a szívét keresztülszúrta, s amint vége volt a fekete galamb életének, vége lett abban a minutában a sárkány életének is. Akkor Vízi Péter szépen végigsétált a sárkánynak mind a tizenkét fejében. Mind a tizenkét fejében talált egy-egy aranyalmát; azokat a zsebébe tette, s szépen kísétált a földre.

Szörnyűképpen el volt fáradva Vízi Péter, a fejét lehajtotta a királykisasszony ölébe, s egyszeriben elaludott. Elaludtak az állatai is, de a fűzfán ülő vörös hercegnek sem kellett egyéb. Bezzeg most nem félt, leszállott a fűzfáról, felkapta Vízi Péter kardját, a másik kezével befogta a királykisasszony száját, hogy ne kiálthasson, s Vízi Péter nyakát levágta. Nem volt arra senki lélek, aki ezt látta volna. A vörös herceg hát szépen hazavezette a királykisasszonyt, de útközben meg-

mondta neki, hogy ha elárulja, így meg úgy öli meg. Fölmennek a palotába, ott a vörös herceg eldicsekedik, hogy így meg úgy ölte meg a sárkányt, s mert hogy a királykisasszony nem mert szólni, mindjárt papot hívtak, nagy lakodalmat csaptak, a vendégségnél a vörös herceget a főhelyre ültették, de még tizenkét selyempárnát is tettek alája.

Amíg a királynál folyt a dínomdánom, lakodalom, azalatt az állatok felébredtek, s látják, hogy a gazdájuk feje le van vágva. Nosza, szalasztják a tigris - mert az volt a közöttük a legjobb futó -, hogy hozzon az erdőből forrasztófűvet, azzal majd visszaforrasztják a gazdájuk fejét.

Elszalad a tigris, s amint szalad az erdő felé, találkozik egy nyúllal. Annak a nyúlnak a szája tele volt valami fűvel. Kérdi a tigris:

- Mit viszel, te nyúl?

- Én bizony útilaput a fiamnak.

- Add csak ide, találsz te még ott, hol ezt találtad, nekem nagyobb szükségem van erre.

Jó szívvel, nem jó szívvel, a nyúl az útilaput odaadta a tigrisnek, mert félt, hogy különben szerzeteséjjel szaggatja, s a tigris visszaszaladott a társaihoz.

- Hát melyik ért a doktorsághoz? - kérdi az oroszlán.

- Én értek - mondta a farkas -, minden nemzetségem doktor volt.

- No, ha úgy, hát forraszd vissza a gazdánk fejét.

Fölkapja a farkas Vízi Péter fejét, egy pillanatra oda is forrasztja; de mikor talpra állítják, akkor látják, hogy a képes fele hátrafelé van fordulva.

- Ejnye ilyen-olyan teremtette - kiáltott az oroszlán, s jól pofon ütötte a farkast -, hát így tanultad ki a doktorságot?! - Hirtelen lekapta Vízi Péter fejét, előrefordította a képes felét, s úgy forrasztotta a nyakához.

Vízi Péter egyszeriben kinyitotta a szemét, azt hitte, hogy csak nagyot aludott. Az állataitól tudta meg, hogy mi történt vele.

- No, megállj, vörös herceg, mindjárt megkeserítem én a lakodalmadat!

Előbb a sárkány tizenkét fejéből kiszedte az aranyfogakat (volt mind a tizenkettőben kettő), a tarisznyájába tette, s mondta az állatainak:

- Gyertek velem, édes szolgáim.

Bement a városba, egyenesen az öregasszony-

hoz, s attól megtudta, hogy már áll is a lakodalom javában. De bezzeg nem volt Vízi Péternek maradása, szólította az állatait, ment föl a palotába, s ahogy ment föl a garádícon, csak hullani kezd a selyempárna a vörös herceg alól. Először egy, utána kettő, egyszerre csak úgy leesett a kopasz földre, hogy alig tudták felszedni. Bekiáltott Vízi Péter a palotába:

- Gyere ki, vörös herceg, ha igazi vitéz vagy!

Hej, reszketett a vörös herceg, mint a nyárfalevél, ment is volna, nem is, nem tudta, hogy mit csináljon. De a királykisasszony is csak biztatta:

- Eredj, csak eredj, mutasd meg a vitézségedet!

Megint bekiáltott Vízi Péter:

- Gyere ki, te sárkányölő herceg!

- Eredj, eredj - biztatta a királykisasszony -, mutasd meg, hogy te ölted meg a sárkányt!

Mit volt mit tenni a vörös hercegnek, kimegy az udvarra nagy reszketve, kirántja a kardját, de biz azt ránthatta, többet a hüvelyébe vissza sem dughatta: csak egyszer vágott hozzá Vízi Péter, s mindjárt a fűbe harapott. Akkor bement Vízi Péter a palotába, elővette a tarisznyájából a tizenkét aranyalmát meg a sárkány huszonnégy aranyfogát, s mondta a királynak:

- Ím, ezzel bizonyítom, felséges királyom, hogy én öltem meg a sárkányt, s nem a vörös herceg.

De bezzeg bizonyította a királykisasszony is, de bezzeg örült a király is, mert jobban tetszett neki Vízi Péter, mint a vörös herceg. Folytatták a lakodalmat, s abban sem hagyták hét álló hétig. Lakodalom után egyszer Vízi Péter vadászni indul, hanem a felesége a nyakába borult, s úgy kérte, hogy akárhová menjen, csak a boszorkánytanyát kerülje, mert az sötétebb a pokolnál, onnét még ember élve nem került vissza.

Ígéri Péter, hogy nem megy, de amint kiment a palotából, nagy kedve kerekedett mégis, hogy megnézzé azt a boszorkánytanyát. Kimegy az erdőbe, megy, mendegél, s egyszer csak felszökik előtte egy nyúl. Megcélozza a nyilával, s nem találja.

„Mi dolog ez - gondolja magában Vízi Péter -, még sohasem hibáztam el vadat! „Megy tovább, és egy hajításnyira megint felszökik előtte egy nyúl, rálő, s azt sem találja.

Mérgelődött Péter, s ment tovább nagy bosz-

szúsan. Alig ment tovább, harmadszor is fel-
szökik előtte egy nyúl, arra is rálő, s azt sem ta-
lálja. Hát uramteremtőm, mi történt. Egyszerre
csak elsötétedik az erdő, mintha éppen a poklok
országában lett volna, az állatai reszketve, szűkül-
ve húzódtak melléje. Nézett volna erre, nézett
volna arra, nézett fel az égre, nem látott egyebet
rettentő nagy sötétségnél.

„Na, ez bizonyosan a boszorkányok tanyája” -
gondolta magában. Az is volt, érezte a kezével-
lábával, testével, hogy csak úgy nyüzsögnek mel-
lette mindenféle csúszó-mászó állatok, s hallotta,
hogy repkednek, surrognak-burrognak feje fölött a
denevérek. Aztán egyszerre csak támadott rettentő
nagy forgószelel, szaggatta ki a fákat tövestül,
fölkapta Pétert is, a három állatát is.

Ebben a forgószelelben, mint egy hintóban, úgy
ült egy öregasszony, a forgószelek királynéja. Ez
fölkapta Vízi Pétert, s jó messzire elhajította, utá-
na az állatait is. De áldott szerencsére, süppedős
homokba esett, s abban süppedett mind alább-
alább, három napig meg sem állott. Akkor bele-
csubbantak egy mély folyóvízbe. Na, kiverge-
lődnek ebből a vízből, s mennek szegények a
poklok országában, mert ez ugyan nem volt más. S
hát uramteremtőm, látták mindenfelé, amint az
ördögök hányták be forró, meleg üstökbe azoknak
az embereknek a lelkét, akik e világon való éle-
tükben nagyot vétkeztek.

No de Vízi Péter nem idevaló volt, hirtelen
nagy forgószelel kerekedett, fölkapta ismét az
állataival együtt, fölrepítette a pokol likán, s vitte
vissza egyenest a boszorkánytanyára.

Megy, mendegél szegény Péter, elgyengülve,
támolyogva botorkázott a nagy sötétségben, s ím,
egyszerre meglát valami gyenge világosságot. Las-
san odatapogatódnak, ahol ez a világosság volt, s

hát ott egy nagy darab fa égett, s amint szénné
lett, egy láthatatlan kéz megint más darab fát tett
a szénre.

Leül Vízi Péter a tűz mellé. A tarisznyájában
volt kenyér, szalonna, azt eléveszi; a szalonnát fa-
nyársra húzza, s a zsírját veregeti a kenyérhez.
Amint sütögeti a szalonnát, megszólal mellette
valaki didergős, fázós hangon:

- Jaj, be fázom!

Péter körülnézett, nem látott senkit, s nem is
szólt semmit. Megint megszólalt az a hang:

- Jaj, be fázom!

Tovább már nem állhatta szó nélkül, mondta
Péter:

- Ha fázol, gyere ide, s fűtözzél!

- Jaj, nem merek, mert az állataid össze-
tépnek.

Fölnéz Péter a fára, hát ott guggol egy öreg-
asszony. Mondja neki:

- Jöjjön csak le, néne, nem bántják ezek az
állatok.

- Nem merek, hanem ledobok három arany
hajszálat, azokat fektesd az állataid hátára, akkor
lemegeyek.

- Jól van, dobja le.

Ledobja az öregasszony a három arany haj-
szálat. Vízi Péter ráteszi az állataira, s észre sem
vette, hogy az állatok egyszeriben kővé meredtek.
Leszáll az öregasszony a fáról, a tűz mellé ül, elő-
ránt egy varangyos békát, nyársra húzza, sütögeti,
s mondogatni kezdi magában:

- Én sütök békát, te sütsz szalonnát, én eszem
szalonnát, te eszel békát.

- Mit beszél kend?

- Én sütök békát, te sütsz szalonnát, én eszem
szalonnát, te eszel békát.

- De már ki mit süt, azt egyék! - kiáltott Vízi

Péter, s haragjában a vén boszorkányhoz vágta a szalonnát.

Hej, a vén boszorkánynak sem kellett egyéb, felpattant, megragadta Vízi Pétert, de úgy megragadta, hogy mozdulni sem tudott. Szóltja az állatjait, azok sem mozdulnak. Elvette a vén boszorkány Vízi Péter kardját, miszlikbe vagdalta a testét, s egy nagy kádba behányta.

Amikor ez történt, egy nappal, két nappal azután Vízi Pál visszafordult a világ jósfájához, ahol a testvérétől elvált, kihúzza a kését, s hát piros vér buggyan ki utána.

- Hej, édes Jézusom, meghalt a bátyám! - sóhajtott keservesen Vízi Pál. Meg sem állott, ment azon az úton, amerre a bátyja elment. Éppen úgy járt, mint a bátyja. Találkozott a tigrissel, meg akarta löni, de nem lőtte meg, s a tigris nekiadta egy kölykét. Éppen így járt az oroszlánál, így a farkassal is. Neki is volt három állata, s úgy ment abba a városba, ahol a bátyja megölte a tizenkét fejű sárkányt. Vízi Pál úgy hasonlított Vízi Péterhez, mint egyik tojás a másikhoz, s mikor a városba megérkezett, s előre vitték a híret, hogy jó, elejébe harangoztak. A kicsi királyné pedig aranyos, bársonyos hintóba ült, s úgy ment elejébe. Azt hitte, hogy az ura került vissza a boszorkánytanyáról, s mikor meglátta Vízi Pált, leugrott a hintajából, s nyakába borult.

- Édes uram, lelkem, uram, csak hogy visszakerültél a boszorkánytanyáról!

Vízi Pál egy szóval sem árulta el, hogy ki s mi ő, elég az, hogy tudta, hol s merre kell keresni a bátyját. Másnap reggel nem szólt a kicsi királynénak semmit, ment a boszorkánytanyára, mentek vele az állatai is. Éppen úgy járt, mint a bátyja, háromszor lőtt nyúlra, s egyszer sem talált, s mikor a harmadikra is elhibázta, elsötétedett az erdő, egy lépést sem látott sem előre, sem hátra.

Hanem mégis több szerencséje volt, mint a bátyjának, mert mindjárt megpillantotta azt a gyenge világosságot, s odament. Leül a tűz mellé, sütni kezdi a szalonnát; s hát hallja, hogy valaki didereg a fán, s leszól:

- Jaj, be fázom!

- Gyere le, ha fázol - vetette oda Vízi Pál, de a vén boszorkány most sem mert lejönni, míg Vízi Pál meg nem ígerte, hogy a három arany hajszálat az állatjaira fekteti.

- Hát csak vesse le - szólott föl Vízi Pál.

Le is veti a vén boszorkány, de úgy találta vetni, hogy mind a három arany hajszál a tűzbe esett, s porrá égett. De ezt a vén boszorkány nem vette észre. Leszállott a fáról, a tűz mellé ült, honnét, honnét nem, egy varangyos békát ránt elő, süttögetni kezdi, s mondogatja magában:

- Én sütök békát, te sütsz szalonnát, én eszem szalonnát, te eszel békát.

- Eszel, majd megmondom, mit! - s a boszorkányhoz csapott a szalonnával.

Felszökik a boszorkány, megragadja Vízi Pált, de abban a szempillantásban ráugrik a három állat, s úgy megfogják, hogy moccanni sem tudott.

- Kegyelmezz az életemnek - könyörgött a boszorkány -, s föltámasztom a bátyádat s föl az állatait!

Hát jól van, Vízi Pál intett az állatoknak, de azért jól közrefogták, hogy el ne szaladhasson. Akkor a boszorkány szedett egy csomó mindenféle forrasztófüvet, csinált mindenféle hókuszpókuszt, hát egyszer megelevenedik Vízi Péter, megelevenednek az állatai is, s ahogy megelevenedett Vízi Péter, halljatok csudát, megvilágosodék az erdő, híre-pora sem volt többé a boszorkánynak, eltűntek a csúszó-mászó állatok, mintha a föld nyelte volna el.

Összeölelkezett, összeökolódzott a két testvér, s mentek a városba, utánuk a hat állat, azután fel a palotába. De csak még most ámult-bámult a kicsi királyné. Amíg meg nem mondták, melyik az ő édes ura, nem tudta, hogy melyiket ölelje, melyiket csokolja. Még csak ezután teljesedett be az öreg király álma. Vízi Péter és Vízi Pál országról országra jártak, elfoglalták az egész világot, úgy nőtt a vitézségük, mint a tenger, elborította az egész világot.

Így volt, vége volt, mese volt.

TIBOLD MAKK SZABINA

Racionális Ezoterikám keretében:

A lelki tudattartalmak ismeretlen mezői; a kiteljesedő Energia szint

Az emberi millenniumok homokórájában csillogó kis szemcsék peregnek végtelen türelemmel a Mindenség szívdobbanásának ritmusára. Vajon mifajta időt mérnek, ha egyáltalán lehet Időről, mint mérhető valamiről beszélnünk. Az Idő és Tér egysége korunkban hatalmasan izgalmas fogalom-má vált a Quantum fizika és a relativitás törvényével együtt, szinte közhelyekké érlelődtek még a félművelt ember ajkán is -- bár nem hiszem, hogy az utcán sokan meg tudnák érdemében magyarázni mi is rejlik e jól hangzó kifejezések alatt. Mégis, csodálatosnak találom, hogy átlag agyammal is fel tudom fogni a bennük rejlő titokzatos paradigmákat, mialatt néha egy egyszerű konfliktust is nehezemre esik kisilabizálni. Vajon mi az oka annak, hogy korunkban éppen ilyen meghatározásokat dobott elénk sebesen változó természetű valóságunk?

Soha nem felejttem, amikor tini koromban először olvastam a Mester és Margaritát... Szinte le sem tudtam tenni a könyvet, olyan izgalomba hozott a boszorkánnyá vált Margarita és az általa élém tároló valóság többarcú lehetősége. Bulgakov akkor igazolt valamit számomra, mégpedig mind azt a titokzatos, meg nem fogalmazható érzést, ami meseolvasásnál emelkedett először ismeretlen mélységeimből a felszínre. Azt mondják, a gyermekek csodálatosan ártatlan lelke és még ki nem forrott, vagy inkább be nem merevedett valóságnézete engedi meg azt a szabadságot, hogy a mesék világát valóságszerűen átéljék. Serdülőlány koromban a Mester és Margarita fikciója már meg kellett volna, hogy torpanjon bennem egy szellemi határon a valóság és fantázia között, de e-helyett valami megmagyarázhatatlan bizonyossággal éreztem, hogy amit olvasok, az valamilyen szinten élő, működő valóság. Bulgakov regénye fellebbentette előttem jövőm titkát; nem véletlenül voltam libabőrös Margarita csodálatos átváltozásától. Sorszerűen én is „meglovagoltam a seprűnyelem”, s megismerkedtem az időtlen Idővel, amit mi magyarak 'Vén Időnek' is nevezünk, s e fogalom visszazsongatja lelkünkben felejtett Tündérvilá-

gunk aranykorát. Nem csak azért olvastam teljes átéléssel és megkérdőjelezetlen elfogultsággal a Mester és Margaritában életre kelő duális tér/időtáncot, mert Bulgakov egy remek író és valóságszerűvé varázsolta történetét (*bár nem kérdés, ez is tényszerűen nyomott a latba*), hanem azért, mert először életemben valamilyen értékesítést nyertem azokra a margón kívüli élményekre, melyek engem valamilyen más, titokzatos szinten is meghatároztak. Ma, végre már értem, miért volt olyan nehéz nekem e megmerevedet valóságba kapaszkodnom, hiszen az a zabolátlan „seprűnyél” mindig el akart repülni velem valahová, az Óperenciás tengeren túlra, az Üveghegyeken is által. Aztán fiatalasszony koromban az *Isteni Csoda* felfedte előttem is lefátyolozott arcát, s magával ragadott egy végtelen pillanatra örökkévalósága elképesztő hajlataiba, gyűrődéseibe. Így aztán, a saját seprűnyelemen repülvén ismertem meg a Tér/Idő relativitását, a fény limitált és görbülő természetét, s az **egyetemes gondolatiság személyre szabott minőségét**. A Mindenséget átható tudatosságot és **Fénytestében megbúvó szereteterő** összetartó mágiáját is sikerült felismernem, vagyis inkább emlékezni rájuk. A Mindenség cifrán szemfényvesztő trükkjei közötti egyik furcsaság, hogy világunkban minden *előre-felé látszik haladni*, mégis körkörös mozog, önmagába állandóan visszatérve, de ugyanakkor újabbnál újabb dimenziós síkokon is megjelenvén. *A ki-be, le-fel, ide-oda, szét, össze, vissza*, mind egy végtelenül, gomolygó egységben mozognak, s útjaik csak látszólag követik egy-egy darabig a számunkra jelzett irányt. Tisztelem azokat, akik szerkentyűket gyártanak, hogy megmérjék velük a lehetetlent. Mint kiderül, egy darabig látszólag működnek, aztán bemondják az unalmast. Mert pl. úgy az Időt, mint a Teret, lehetetlen bemerevíteni bármilyen egységbe is végérvényesen (*erről a relativitás törvénye is meggyőzően tanúskodik*), azon kívül, hogy vég-nélküli teljességükben egy **élő, megbonthatatlan, tökéletes egységet alkotnak, behatárolhatatlan lehetőségek halmazával**. Az a bizonyos „pillangóhatás” kisu-gázzik a világmindenségre, szinte lehetetlen el-

képzelné is, hogy ha pl. a földön leszakítok egy virágot, azt az Univerzum teste megérzi és az általa bekövetkezett változás új rezgésszintű valóságot teremt a végtelenben – pedig így igaz. A teljességben minden lüktet, vibrál és önmaga állandó tükrözete.

Szerintem, ez így nagyon jól van, mert amikor kezd magától az emberi agy túl kényelmesen érezni babérszíjait árnyékában, akkor valami láthatatlan szellemkéz dob neki egy új paradigmát további kontemplációra.

Tehát a relativitás, tér-idő egység, dimenzió-váltások, gyűrtt űr-mátrix, kukacukák, fekete lyukak, Anti-mater stb. olyan kifejezések, melyek a sci-fi irodalom által jól megárasztott szabad szellemi folyóból beúsztak a tudományos világ nyelvezetébe is, s végül is közhelyekké váltak körülünk 'hi-tech' percepciójában. Szinte már seprűnyélen száguldozunk mindannyian, észre sem véve felgyorsult sebességünket. Ha egy pillanatra magunk elé idézünk egy robbanás után emelkedő űrhajót, nem kell sok képzelőerő ahhoz, hogy füstös farkát seprűhöz hasonlítsuk, az űstökösök farkáról nem is beszélve.

Egy orosz földön élő Szkíta népmesében a banya, Baba Jága, 'surrogott-burrogott réz-mozsarában', „mindent és mindenkit leelőzött, csak a kis Táltos csikót nem volt képes soha...” Vajon mi is lehetett az a „rézmozsar”, amit csak a Táltos csikó volt képes leelőzni?

Visszatérünk újra és újra a mese-elemekhez, mert bennük van a „kutya elásva”. (*Itt a Szíriusz csillagképre kell gondolnunk, s a ránk vonatkozó szíriuszi misztériumra, amit egyedül Dr. Gyárfás Ágnes fejtett meg érdemében, népünk ősemlekeiben elmélyülve. Kérem, olvassák el erre vonatkozó írásait, az egyetlen tiszta megvilágítást e témakörben!*)

Tehát a leegyszerűsítés kedvéért oda szeretnék kilyukadni, hogy a fent említett sebességek, valójában két különböző dimenziót jelképeznek, de ugyanakkor három perspektívát:

1. **Baba Jága rézmozsara:** hatalmas sebességű, fényes fém objektum, ami „surrog-burrog” a levegőben, a földi dimenzióban (van olyan, aki űrhajónak vagy UFO-nak véli e fénylő fém járgányt).
2. **Táltos csikó:** mágikus segítőtárs, aki a gondo-

lat sebességével száguld, az *időtlen* valóság dimenziójában

3. **Mi vagyunk:** a szemléző, élményanyag gyűjtő, tudatosuló, *lelkes lény*, melynek át kell esnie a „Tűz körén”, vagyis, meg kell tanulnunk még gyorsabban száguldozni, mint a banya Baba Jága a rézmozsarában, s ezt csak úgy tudjuk megtenni, *ha a táltos csikónk a hátára kap*, ami óriási privilégium -- a *figyelmünk* és *bizalmunk* ajándéka.

Először megpróbálunk *surrogni-burrogni*, aztán amikor rájövünk, hogy a sebessége ellenére is gáttakba ütközik a rézmozsarunk, megjelenik a Táltos csikó és megmutatja, hogy a gondolat sebességénél gyorsabb világokat áthidalóbb jármű nincsen. A *seprűnyél* is a táltosi dimenziókban él, de még mindig csak valamilyen segédeszköz a szárnyaláshoz. A Táltos csikó és a beszélő Lófej már a teljesség reprezentálói. Ők határtalanok, gondolat-olvasók, bölcsék, és az *álom-kapun áthaladva* érinthető dimenziókat nyitnak meg számunkra. Ők azok, akik képesek minket rávezetni az átváltozásra, újjászületésre, s így Idő és Tér áthidalásával végül is a felsőbb Énünkhöz vezérelnek minket. A magyar népmesék archaikus világában, amikor a Kis Hős kifut a megoldásokból, vagy halálos veszélybe kerül, ők veszik át a vezetést és „egy pillantás alatt, de tán még annál is hamarabb” ide-oda teremtik rábízottjukat. Ezek a felsőbb beavatkozások bizonyítják a mesehallgatóknak, hogy valahol, *mindig a hatalmas Isméretlen* (ékezettel írtam, mert így tisztán kitűnik, hogy ebben a szavunkban benne rejlik *Isten* is, meg a méret is) *védelmében vagyunk*, ha őszinte átéléssel, jó indulatokkal járjuk meg életutunkat.

Ez a kifejezésünk: „egy pillantás alatt”, az angol nyelvben is jelen van 'in a blink of an eye' formájában, mely kifejezés készített még elég régen arra, hogy megvizsgáljam a szempillantás alatt történő dolgok paradigmáit. Sorolhatnánk, mennyi minden történhet velünk egy pillantás hossza alatt, de nem ez a lényegem -- hanem a kifejezés óriási mértékadása a Tér/Idő, az emberi gondolat és az IS-méretlen erejének végtelen egymásra hatása a Mélységek titokzatos táncában.

Úgy találtam a saját életemben, hogy meselemeink éppen úgy működnek valóságunkban, mint a mesék világában, vagyis, hogy a két világ

egymástól egyáltalán nem elválasztható. Mágikus, táltosi megoldások éppen úgy hatnak ránk itt is, ebben a valóságban, mint a mesehősökre a Tündérvilágban, hiszen mi vagyunk a mesefigurái saját életmeséinknek; csak, hogy mi nem tulajdonítjuk varázslatosnak a meglepő, tőlünk kívülinek tűnő megoldásaikat, hanem legjobb esetben a divatos 'szynkronicitást' fogalmat hozzuk elő furcsa találkozásokra, meglepő konklúziókra magyarázatként.

Elég nehéz kiszűrniünk napjainkban a lélek lényegét, mert látszólagos káosz uralkodik világunkban. Úgy tűnik, csak a fizikai létnek enged küzdőteret, s a tagadók minden „tudományos” magyarázatot megragadnak, hogy végzetesen a földhöz cövekeljék álmainkat. Ezek az erők széthúzóak, nem harmonikus összhangban rezonálnak a **Mindenség Fény/Szeretet/Egység rendjében**, s ezért hatalmas belső félelem uralkodik az emberiség szellemében. Ez a félelem anyagi és egzisztenciális jellegű. Mindenki ismeri őket, hiszen mindannyian ebben a világban próbáljuk megszilárdítani létünk alapjait és lényegét, csak hogy amit ez a valóság próbál nekünk megtanítani, pontosan ennek a materiális megrögzöttségnek az ellenkezője.

„Nincs ijesztőbb, mint maga a Félelem”

Félelemből nem vállaljuk az életünket, s az álmainkat. „Csak az, aki álmodni mer, találhatja meg a szabadságot!”, mondta Carlos Castaneda Don Juanja, aki maga is álmjáró táltos volt. A magyar nép őstáltosai mind álmjáró táltosok voltak. Amíg vigyáztak népünkre, mindenik a maga kis hatókörében, addig a nép, **mert és tudott álmodni**, ismerte saját értékét a Mindenségben Isten előtt és meg tudta teremteni a boldogságát, bármily nehéz körülmények között is élt.

Amikor a saját félelmeim béklyójába estem, nem láttam kiutat, csak a végzetemet, amit erősen kívántam is. Egyedül, ha csak a saját meglöttyent elmémre hallgattam volna, oda is lyukadtam volna ki, legalább is, az egyik lehetséges végzetembe... De a legsötétebb pillanatomban megszólalt a 'Lófej' és csodának csodájával beindult magától a Seprőm is, s döbbenetesen eszméltem rá, hogy **sem egyedül nem vagyunk soha, sem olyan, hogy reménytelen állapot nem létezik!** Igaz, meg kellett vívnom úgy a szellemi megtisztulásomért, mint

földi napjaim rendezéséért az ellenerőkkel, de táltosi segítséggel egy csudálatos élménnyé varázslódott félelmetes **tűzköröm** megjárása.

A legcsodálatosabb és legvégérvényesebben áldó ajándéka ennek a személyes áttörésnek, félelmeim elvesztése volt. Ezzel nem azt mondom, hogy egy picit sem félek, amikor a fogorvoshoz megyek, hanem azt, hogy az addig szorongató végzetesség érzése és egzisztenciális félelmeim szűntek meg valami csodával határos módon. Tudom jól, hogy nem mindenki járja meg ugyan azt az útvesztőt, amelyen én haladtam, de viszont azzal is tisztában vagyok, hogy mindahány embert, ugyan azon erők mozgatják, vagyis, hogy úgy a fizikai, mint az energia-testünk nagy általánosságban hasonlóképpen működik. Igaz, vannak *kibontakoztató lépések*, melyek meghatározzák az energiatest mozgását és kisugárzását, de a jó az, hogy a saját Szellemünk irányítja azokat is. Amikor a Lélek készen áll egy új ismeret befogadására, akkor a Szelleme megteremti számára a **világok közötti falak áthatolásának lehetőségét**.

Don Juan azt is tanította, hogy **Halál, a legiszteletreméltóbb ellenfél**. Halált kell legyőznünk, ha el akarjuk érni a halhatatlanságban ébredő végső felszabadulást. Mit is tanított és mivel állított példát elénk Jézus? Természetesen a feltámadást, választoljuk azonnal, pedig önfeláldozásában benne volt éppen úgy szenvedése, mint a léte folytatóságosságának példája, s leglényegesebben, **az örökkevalóságot átható Szeretet-tudat elérésének ígérete**. A zsidó-kereszténység pontosan ezt a reményt vette el magába-olvasztott híveitől. A turáni Ős-kereszténység viszont ebben a *határtalan világmindenségben* élt és lélegzett, s elfogadta tagadás nélkül éppen úgy annak a teljességét, mint végtelenül formálódó folytatóságosságát.

A judeo-christian dogma egy elhatárolt, elrendelt mennyországot ígér követőinek, mindenféle természetellenes áldozathozatalok fejében. Tanítása főleg tiltásokon és merev szabályokon alapszik, s a dogmája megrendíthetetlen lelkiismeret-béklyók sorozatába zárja híveit. Szent Erzsébet példája emelkedik föl most előttem... Még jó, hogy az Új Testamentumban hagytak valamit Jézus tanításai-ból, még ha elképesztően megcsonkítva is, de a szeretet-üzenet mégis tisztán kicseng az apostoli jelentésekből. Amerikában az úgy nevezett 'Bible

belt'-ben élek, ahol elsősorban a „brimstone and fire” baptista vallás uralkodik, a Born-again Christianokkal karöltve. Mind a két új vallás *kereszténynek* mondja magát és **félelmekre alapozott**. Elsősorban zsidó származású és fekete emberek új hitvallása. Egyszer régen, amikor még csak nem is hallottam erről az új keresztény mozgalomról, egy Born-again magyarországi zsidó lány megkérdezte tőlem, hogy milyen hitű vagyok – mondtam magyar református keresztényen. Azt mondta erre, az nem jó, pogány vallás, meg kell újra keresztelkednem és befogadni Jézust az életembe. Csak néztem rá, mint az a bizonyos bornyú... Aztán mikor lecsillapodtak bennem a hullámok, azt mondtam neki, hogy engem egy honfoglalás kori templomban kereszteltek meg, ahol az Anyámat is, és nekem az a keresztény hit, ami-ben felnőttem éppen elég egy életre. Jézus azt mondta, hogy még egy kő alatt is megtalálod őt, emelgetem is a köveket és tényleg ott van mindenik alatt, te találkoztál már vele? Akkor ő vált egy pillanatra bornyúvá, aztán azt mondta, hogy majd a pokolban fogok kikötni... A félelemkeltés remekül működött nála.

Eurázsia őshonossága az első Anyajogú társadalomban Egy Isten hitű, Természet rendű elhivatottsággal élő népcsoportok voltak. A férfi és nő nem volt egymás ellensége, sem egymásnak alárendeltje hanem mindenkinek megvolt a megfelelő helye és értéke a közösségekben. A vezérek azért kerültek az élre, mert Isteni, sorsszerű kiválasztottságúak voltak, s ezt a táltosok **látták** égi jelekből, tűzből, vízből, és a föld megnyilatkozásaiból. Akkor a kiválasztottat megáldották, míg erőpróbáiban népe bizalma megerősítette szívét ráváró nehéz feladatához. A szertartásoknak hatalmas, ötvöző jelentőségük volt, az **élő táltos dobok összehangolták az emberi szívek és a természet szívdobbanásának ritmusát**, hogy mindannyian egyszerre mozdulhassanak az égi, s földi világgal. Az **élő táltos dobok** szakrális lényege és feladata a mai napig rendíthetetlen minden táltos/sámáni gyakorlatban, mint már említettem egyszer: „nincsen táltos dob-ja nélkül, vagy táltos dob táltosa nélkül”...

Az Egység megismerése és az abban rejelő pozitív erők befogadása tudatos szinten emberi célunk, s ehhez a feladathoz örök tükrünk a Világmin-

denség. Megdöbbentő talán, de ugyanakkor ennek a csodálatos Egységnek vagyunk mi magunk is visszatükröző csillámai.

Don Juan Matus azt mondja, a **Világmindenségben minden energia**, s amikor megtanulunk 'látni', akkor felismerjük ennek a ténynek a rendíthetetlenségét. **Energikus valóságában látni** egy emberi lényt pl. megdöbbentő felismerés. Mi emberek belülről, a **magvunkból** indulunk ki a mindenségbe, míg a Hatalmas Mindenség „kívülről” mozog húzva és taszítva 'be felénk', vagyis hat ránk mindennemű energikus formájában, hogy végül is **megfényesedvén** újra magába rejtjen minket. Ebben a végtelen energikus vonzásban születnek meg a formák és gondolatok, valósulnak meg fizikai szinten az elképzelések és álmok. A Mindenség végtelenbe vesző tudatossága és alkotóláza ez a lüktetés, amelyben mi is más élő, **lelkes lényvel** együtt alkotótársaivá váltunk, hiszen bennünk is, mint mindenben, az **Ő** szíve dobban.

Az energia testünk üzenete

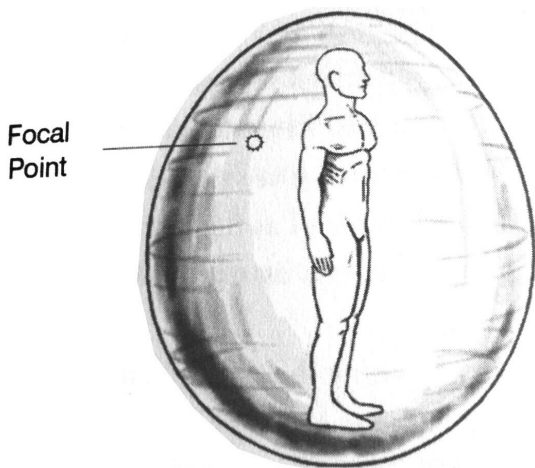
Mind ezt a fent említett csodát, az **Energia Testünk különleges rezonáló képességének** segítségével vagyunk képesek megvalósítani. Az energia testünk lényegében úgy működik, mint egy apró naprendszer: központi fény-tudatossággal, bolygókkal, holdakkal, fekete lukakkal, és kukac alagutakkal ellátva. *Azt mondja a Nagy Könyv, hogy Isten a maga képére teremtett minket. Én úgy gondolom, ha a Mindenség omnipotens, végtelen valóság, s egy az isteni szellemmel és alkotó erővel, akkor nem csak minket, hanem mindent a maga képére formált, s mindenből Ő is néz ránk vissza.*

Amikor évekkal ezelőtt el kezdtem ezt a kis *racionális ezoterikát* formába önteni, különböző kulcskifejezéseket és fogalmakat említettem a kedves hallgatónak, remélvén, hogy emlékeznek majd rájuk és felidézésük megkönnyíti majd az újabb, hozzájuk csatoló gondolatok átadását.

Gyűjtőpont volt az egyik leglényegesebb kifejezésem, amit Rostás László **éber pontnak** nevezett, ezzel aláhúzta és megvilágította előttem, hogy a Magyar táltosi gyakorlatban is szereplő, ismert fogalommal állunk szemben. Tetszik nekem az **éber pont**, de a saját mondanivalóm megértése érdekében szeretnék most mégis a saját fordításom mel-

lett maradni, mivel a 'Gyűjtőpont' (assemblage point) kifejez valami mást is, amit az éber ponttal nem tudnék megmagyarázni. A gyűjtőpont kifejezést Don Juan Matus használta és nem véletlenül. Az egyetemes gyűjtőpontok, mint miniatűr változatában az emberi gyűjtőpontok (vagyis energia központok), megszámlálhatatlanok. Csoportosan jelentkeznek, mint ahogy pl. a naprendszerek és galaktikák is bizonyos 'cluster' rendszert alkotnak. Aki foglalkozik *szakrális asztrológiával*, az ismeri a bolygók egymásra hatását, s tökéletes ritmusát, egymás körüli örökmozgó-rendszerükben. Mint egy hatalmas mennyei óraszerkezet, keringenek az űrben és különböző konfigurációkat alkotnak egymással, a központi Nappal és a naprendszeren kívül rejlő titokzatos Világegyetemmel. Ezek az égitestek mind-mind *gyűjtőpontok*, melyek meghatározzák a világunkat és valóság-tudatunkat is.

Az első gyűjtőpont amit említettem, az alábbi ábrán látható:

Ez a gyűjtőpont a leglényegesebb személyes és közös percepciónk szempontjából, mert ezen **fordul** szó szerint a **valóságunk**. A gyűjtőpont elmozdítása határozza meg a percepciónkat, vagyis a valóság-élményünket. A Mindenség tudathálójában élünk, ami milliárdnyi fényrostok formájában jelenik meg. Innen ered az amerikai Indiánok *Pókasszony legendája*, miszerint Pókasszony szövi fény-fonalából a Mindenséget, amely egy hatalmas, terebélyesedő pókháló, s minden elképzelhetőt és elképzelhetlent az tart fenn. Valószínűleg mindenki tudja, a tudomány is felismerte már, hogy az Univerzumot egy hatalmas energiaháló szövi keresztül-kasul, egy fényből szőtt 'grid-system'.

Ez a **gyűjtőpont** nem stabil. Valójában minél rugalmasabbak vagyunk valóság-szemléletünkben és fizikai mozgáskultúránkban, annál könnyebben vált helyzetet a gyűjtőpontunk. Ezért is van, hogy a gyermekek élményvilága többdimenziós szinten működik és nyilvánul meg, amíg be nem szorítjuk őket ebbe a limitált szemléletű valóságba. Ha gyermekdedek tudnánk maradni lélekkben és megengednénk magunknak az álmodás művészetét, akkor sokkal könnyebben tudnánk a valóságunkon változtatni. Márpedig a valóságunkon nagy szükségünk van változtatni, s nem is lenne nehéz, ha nem lennénk **félelmeinkbe, kishitőségünk és erőtlenségünk** ingoványába beleragadva.

Tehát valóság-szemléletünk ennek a bizonyos gyűjtőpontnak az elhelyezkedésétől függ. Ha ez a gyűjtőpont elmozdul, azonnal más percepcióban, vagy pl. teljesen más valóságban érzékeljük a világot. Miért? Mert új helyén gyűjtőpontunk új sugárrost csokrot gyűjt össze, így az **új rostok segítségével közvetített** képek és érzéki hatások szabják meg valóság-élményünket időben és térben. Ezzel a mágikus elrendezéssel, a dimenzió-váltások lehetősége megvalósulhat.

Hadd nevezem el hát a könnyebb megkülönböztetés kedvéért ezt a valóság-váltó fő állomást **'központi gyűjtőpont'**-nak, s mostantól így említem majd.

A Központi Gyűjtőpont és működése:

Amikor alszunk, a fizikai testünk többé-kevésbé kikapcsol és más érzékelő szervek lépnek működésbe. Egy felsőbb szintű, testünkön kívül elhelyezkedő „radar rendszer” veszi át a vezetést, amiben riasztó is, még ébresztőóra is van. *(Több alkalommal is megtörtént velem, hogy nem volt ébresztőm és korán kellett kelnem. A fejemben eldöntöttem, hogy ekkor és ekkor kell, hogy ébredjek, s aggályokkal bár, de elaludtam – 5 perccel a megszabott idő előtt ébredezni kezdtem, megadta a belső „ébresztőórám” még azt is, hogy az álmodat rohanás nélkül elűzhessem.)* Alvás közben, a Központi Gyűjtőpont kiszabadul megrögzött állomásából és ezért van az, hogy mindenféle furcsaságot összeálmodunk. Az álmok ide-oda cikáznak velünk, míg alvó tudatunk megpróbál beilleszkedni a megszokott realitáson kívül történő élményekbe. Amikor felébredünk, a Központi Gyűjtőpont visz-

szabillen megszokott helyére, vagyis ebbe a realitásba, s látszólag folytatjuk azt, amit tegnap abbahagyunk. Abban a köztes állapotban, amit mi alvásnak hívunk, nagyon sok furcsa dolog tud történni velünk. Az álmodás legkifejlesztettebb formája az, amikor tudatosan tudunk mozogni az álom-szférában és kontrollunk is van a történések körül (pl. az u.n. lucid dreaming egy angol hivatalos fogalom erre az állapotra a REM – rapid eye movement-tel kapcsolják össze). Minél valószínűsőbb az álomunk, annál nagyobb a lehetősége annak, hogy világot váltsunk, esetleg végérvényesen is, vagy egyszerre két helyen is meg tudunk jelenni, vagy időben tudunk utazni, de ez most nem ide tartozik. Csak olyat említek meg, amit magam is tapasztaltam, s a fent említett lehetőségek már mind élményanyagom tartozékai.

Amikor a Központi Gyűjtőpont helyet vált, kiteljesedik a valóságunk. Don Juan képes volt fizikailag is elmozdítani valakinek a gyűjtőpontját, s meg is tette Carlos Castanedával elég gyakran, amit úgy mesél el C. C., hogy Don Juan valami csattanó ütéssel hátra vágta, de anélkül, hogy a hátahoz hozzáért volna. Ilyenkor elakadt a lélegzete és valamilyen formában megváltozott körülötte a világ. Carlos elég merev volt, ezért Don Juan mindent megtett, hogy felszabadítsa megrögzöttségeiből. Egy dolgot viszont remekül és természetes táltosi adottsággal tudott Carlos művelni, mégpedig 'az Álmodás művészetét'. Azonos című könyvében elmélyedhet az, akit érdekel e téma, a Mester saját előadásában.

Természetesen az *álmodás művészete* is olyan, mint a meditáció, vagy a révülés. Van, akinek magától jön, s van, aki mindent megtesz az élményért, s mégsem sikerül átlépnie a falakon. Azoknak azt ajánlom, hogy mondják ki hangosan, hogy mit szeretnének elérni, s akkor azonnal felejtsek el. A felsőbb Énünk tudja pontosan mire vágyunk, s azt is mikor leszünk rá igazán készen.

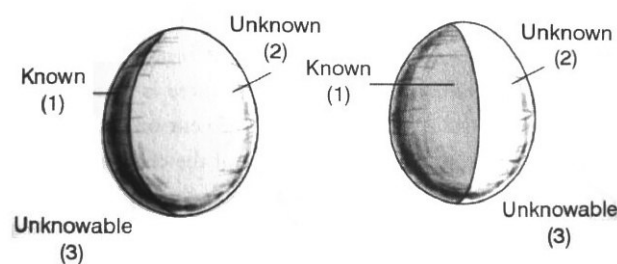
Álmok, Csakrák, és a Központi Gyűjtőpont Fénytestünkben

Fénytest – először képzeljük el magunkat kívülről úgy, hogy egy hatalmas, gomolygó, sugárzó fénygömböt látunk, amiben a testünk teljesen eltűnik, s mégis mi vagyunk. Ez a fénygömb mozog, jön-megy, megáll, de az, hogy abban egy emberi lény

rejlik, nem igazán felismerhető. Éppen úgy nem vagyunk képesek belső látásunk segítségével nélkül, csupán szemünk észlelésével meglátni és felismerni a fényttest-valóságát, mint ahogy a szellemünk sem éber arra a tényre, hogy a test/lélek egységünk elektro-magnetikus vonzása a *gyűjtő és éberpontokkal* ellátott apró 'naprendszerünk' összetartó magva. Vagyis a legtömörebb anyagközpontunk -- földi életünk élményanyagának rögzítője.

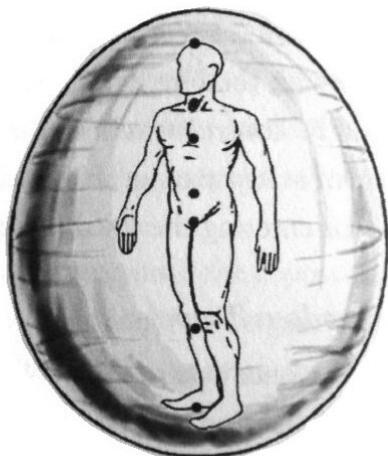
Mivel jelenleg itt, e földi dimenzióban nyilvánul meg a valóságunk, a testünk érzéki értékelése erősíti meg minket jelenünk felismeréseiben. Don Juan szerint az ember az egyetlen lény, amelynek a fénytteste önmagán kívül esik, s így könnyű prédája a fényt elnyelő sötétségnek. (?)

Akkor most pillantsunk be, hogyan látnak minket a táltosi szemek:

A fenti ábrán két "tojást" látunk, melyek fényttestünk reprezentációi. Két energiaföldet mutatnak be, az egyik világos, a másik sötét. Mind a két energiaföld szerves részünk, de senkinél sem egyenlők. Az első energiaburok, az ismert világhoz kapcsolódik, a második pedig az ismeretlen. Ahogyan, kiteljesedünk ismert világunkban, annál nagyobb stabilitást nyerünk, s az ismeretlenünk fokozatosan csökken. Amikor elérünk egy megfelelő biztonságot ebben a valóságban, akkor elindulhatunk az Álomvilág élményanyagainak begyűjtésére is. Ha már ismerjük az energia testünket és tisztában vagyunk a csakráinkkal, akkor azt is tudnunk kell, hogy az Álmodás szintjeinek perifériáin kilenc kapu áll, kilenc éberpont, melyek majdnem egybeesnek kilenc csakrával, de más a rezgésszámuk és örvény-szerűen működnek. Ezek különböző szintekre engedik be az álmodót, s a lélek előtt megnyilatkoznak azok a valóságok, melyek mindannyiunk számára természetesen elérhetőek lesznek egyszer.

*Dreaming Gate
Locations*

Ezt a hét kaput nyitjuk meg először, de általában ha elérünk két-három szintet, akkor óriásit lépünk a valóságok között...

A céloom az volt, hogy közelebb vigyem kedves hallgatóimat a rejtőző világunkhoz, s elültessek egy képet gondolataik közé, amelyet valamilyen kiteljesedett szinten már úgyis ismernek. Ha hangot adunk neki és beszélünk róla, az rezonál a tudatunkban és jelzi, hogy az új ismeretanyag igaz és most vált lényegessé a fejlődésünkben. Mint az őszirózsa szirmait a napfény, úgy bontogatja tudatosulásunk csodáit szellemünkben a Teremtő.

Most itt együtt, mindannyian emlékeztünk valamire, ami **formába öntésünk pillanatában teljességében kitöröltetett emlékezetünkéből**. Másvilági tudásunk felejtésének lényeges oka van. Fehér lapot kapunk inkarnációnk pillanatában, hogy zavartalanul feltölthessük új élmény anyagunkkal lelkünket, vadonatúj személyiségünk élményvilágának gazdagságával. Van, aki nem teljesen felejt (állíthatnám akár saját magam is elrettentő példaként ehhez), s az olyat, gyakran szomorú, vagy ijesztő emlékek kísértik életútján. A képek valaminek a hatására jelennek meg, akár személyhez kötöten, akár tárgyhoz, hanghoz, zenéhez, vagy esetleg még politikai helyzetekhez is kapcsolódhatnak, melyeket életgyakorlatukban sehol nem tudnak beilleszteni. Akár félelmetesek, vagy logikátlanul vonzóak, ugyan azt kívánják velünk megértetni: **Az emberi lélek archaikus tárháza nem csak egy világ emlékeit rejti**. E felismerés első döbbenete után rájöttem, hogy még ebben is teremtői okozat rejlik, s valahol hozzá-

tartozik a Lélek magára vállalt feladataihoz. Semmit nem kaptunk, amit ne vállaltunk volna fel születésünk előtt. Egész valóságunk tervszerű, de nem lelakatolt. Éppen úgy egyénileg, mint közösségre, felelősek vagyunk a sorsunkért. Amit gondolunk, kimondunk és alkotunk, meghatározzák következő lelkes lépésünket. Figyelemmel, szeretettel, megbocsájtással élünk, próbáljuk meg az énünket sértettségeiben elcsitítani, vagy öntudatoskodásában megzabolázni és csak tenni, tenni -- ezért a gyönyörű, szenvedő világért.

IRODALOMJEGYZÉK

Mihail Bulgakov: A Mester és Margarita, Európa Könyvkiadó, Budapest, 1973.

Carlos Castaneda: The Art of Dreaming, Harper Collins Publisher 1993.

Carlos Castaneda: A Separate Reality Pocket Books of Simon & Schuster 1971.

Csíksszentmihályi Mihály: Flow, Harper & Row 1990.

Edited and Narrated by Francisco J. Varela PhD., Sleeping, Dreaming, and Dying – an exploration of consciousness with the Dalai Lama, Wisdom Publication, Boston 1997.

Ken Eagle Feather: Toltec Dreaming, Bear & Company, copyright by B. T. 2007.

Florinda Donner: The Witches Dream, Simon and Schuster, Inc. 1985.

Florinda Donner: Being-in-Dreaming, Harper Collins Publisher, N. Y. 1991.

Dr. Gyárfás Ágnes: Vizek Könyve első-második kötet, MBE. Miskolc, 2006-2007.

Dr. Gyárfás Ágnes: Az Aranyhajú Lány, MBE. Miskolc

Dr. Gyárfás Ágnes, Hankó Ildikó: Árpádházi Szent Erzsébet, MBE. Miskolc, 2008.

Rosemary Ellen Guiley: The Encyclopedia of Dreams, Crossroad Publishing Co. Berkley, 1995.

C. G. Jung: Dreams, MJF Books New York, © Princeton University 1974.

Steven M. Rosen: The Moebius Seed, Stillpoint Publishing, N. H. 1985

Jamie Sams: Midnight Song, Bear & Company Santa Fe N. M. 1988.

KISS BÉLA DR. ÉVNYITÓ BESZÉDE
a Miskolci Bölcsész Egyesület ünnepségén
 2011. szeptember 16.

Tisztelt megjelentek!

Kedves tanulmányaikat most kezdő első éves
hallgatók!

Engedjék meg, hogy egy idézettel kezdjem mondandómat, ami első hallásra egy kicsit meg-hökkentő, de ha hosszan elgondolkoznak rajta, nagyon messzire lehet eljutni és végül rájöhettek arra, hogy jó helyen vannak, jól választottak, mert itt ebben az iskolában egy kicsit talán közelebb jutnak ahhoz a lehetőséghez, hogy betekinthes-senek a lelki élet bonyodalmaiba, hogy ismer-kedjenek a megismerhetetlennel! Hogy tanuljanak meg gondolkodni, töprengeni másokért, majd meglátják milyen nagyszerű érzés az, ha ered-ményre jutnak. Persze csak akkor, ha ez az érzés nem önteltség tévútjára vezet, hanem az önérté-keletésük növekedésével, bizonyos magabiztosságot eredményez, amennyiben szabad – ezen a téren – erről beszélni!

De egyet biztosan sikerül majd elkerülni, hogy nem mondják majd feddőleg az öönhöz for-dulóknak: – az a baja, hogy túl sokat gondol-kozik!?(...)

Íme, Márai Sándortól az idézet:

„Az ember testi mivoltában, nem is magas rangú eleme a világnak; inkább csak szánalmasan pusztulásra ítélt anyagok összessége. A kő, a fém is tovább él, mint az ember. Ezért mindaz, amit testiünkön át jelentünk a világban, jelentéktelen. Csak a lelkünk erősebb és maradandóbb, mint a kő és a fém – ezért soha nem szabad másképpen látni magunkat, mint lelkünk térfogatában. Az erő, mely a romlandó testi szövetben kifejezi magát, nemcsak értelme a világnak. Ez az erő az emberi lélek. Minden más, amit a világban jelentünk és mutatunk, nevetséges, szánalmas és múlandó. „

Tehát a maguk erejét arra szeretnék áldozni, hogy tanuljanak meg segíteni azoknak, akik – olykor – a feltornyosult lelki problémáikkal küszködve megbotlanak vagy elakadnak az úton és ez nagyon tiszteletre méltó, de igen nagy megértést

és felelősséget igénylő elhatározás.

Mi, oktatók azon leszünk, hogy – közös munkánk eredményeként – törekvéseiket ne csak itt az iskolán belül, hanem majd az életben is siker koronázza.

Befejezésül még egy nagyon bölcs gondolat a nagy repülőőtől, Saint-Exupéry-től, aki eltűnt ugyan a földi életből, de lelke bölcsessége, az Ereje fennmaradt:

„Helyrehozhatatlan a múlt. (...) Mindig csak a jelent kell rendbe tennünk.(...) Nem előre látnod kell a jövődöt, hanem lehetővé kell tenned!„

És milyen nagyszerű lenne, hozzá hasonlóan tudna érezni minden magyar:

„A közösség, amelyhez tartozom, nem egy párt nem is egy szekta, hanem a hazám.”

Kívánok az elkövetkező év munkájához mindnyájunknak jó erőt és egészséget!

Dr. Gyárfás Ágnes, Kovács Imre református lelkész,
Pálné Dr. Conty P. Magdolna
a MBE ünnepségén

SZÓCS GÉZA
kulturális államtitkár

A MISKOLCI BÖLCSÉSZ EGYESÜLET
tanári értekezletén

2011. november 8.

Az egyesület félévenként összehívja a tanári kart egy baráti összejövetelre, ahol beszámolnak tudományos, oktatási vagy társadalmi téren elért eredményeikről. Ez az összejövetel a tudományos újdonságok információs fóruma is, ahol érdekes könyvekről, látott, hallott tudományos hírekről is szót ejtenek. A tanárok iránt érzett megbecsülés és tisztelet jegyében a fővárosban szokták megtartani az összejöveteleket, ahol megkoszorúzzhatják Mátyás királynak a Hilton szálló falában lévő reliefjét. A nagy király kultúrája és az oktatásügy terén kifejtett munkássága áthatotta a miskolci egyesület működését, szellemisége példaadó mindenki számára.

Dr. Kiszely István professzor vezette a megbeszélést és összefoglalta az egyesület 22 év alatt elért eredményeit. Számszerű adatokkal is szolgált: azon a 12 szakon, melyet Andrásfalvy Bertalan 1990-ben elfogadott 6500-nál többen végeztek. A professzor úr nem emlegette a tanári kar és az egyesület hányattatásait, a megpróbáltatások sorozatát. Azt mondta, hogy „...az egyesület most pozitív periódusba jutott, most az eredmények áttekintésének ideje következik, s csak a sikerekre emlékezünk”.

A tanárok előadásai rövidek és tartalmasak voltak. Czeglédi Katalin, Bakk István és Erzsébet, Farkasinszky Tibor, Szilvásyné Mazurek Magdolna, Szőnyi Magdolna, Fister Magdolna, Érsekcsanádi István, Sipos Erzsébet, Záhonyi András, Pataki Attila tartott előadást, Fazakas Árpád pedig elmondta, hogy részt vett családjával együtt a nürnbergi Turáni Népek öltözetei témájú bemutatón, ahol népművészeti értékű kalotaszegi öltözeteket, mutattak be Cemalottin Özdemir vendégeként. Sikerükről beszámolt a Demokrata is a 2011. nov. 24-i számában, Hankó Ildikó tollából.

Schuck Mária Magdolna törökországi meghívását és látogatását mondta el. Miskolcon a XVI. Magyar Őskutatási Fórumon ismerkedett meg Uzun Ibrahimmal, Rodostó korábbi polgármesterével, aki nagy rajongással szereti II. Rákóczi

Ferencet. Említette, hogy Mikes Kelemen is ez évben ünneplik Törökországban. Schuck Mária Magdolna újságíró és olyan emelkedett stílusban írt a miskolci Rákóczi ünnepségről és a török vendégek áhítatos rajongásáról, hogy magyar és török oldalon akadt alapítványi támogató és részt vehetett a törökországi Mikes ünnepségeken.

Schuck Mária Magdolna munkája mellett tanul, II. évfolyamos pszichológia szakos az egyesület képzésén.

Szócs Géza államtitkár 13⁰⁰-ra érkezett, a tanárok, s köztük sok hallgató is meghatott örömmel fogadták megjelenését. Szeretik, mint költőt, mint régi, közismert, jellemes politikust, meg úgy is, mint a Szócs István fiát, hiszen a Selyemsárhajó talán az egyetlen irodalmi alkotás, amelyben Mezőpotámia múltja is szóba került.

Az államtitkárt még ez év január 11-én tiszteletbeli, örökös tagjául fogadta az egyesület közösége. Most az ünnepélyes, de baráti ceremónia is lezajlott. Köszöntőjében az államtitkár elmondta, hogy hosszan beszélgetett a miskolci polgármesterrel Kriza Ákos Úrral az egyesületről, s tolmácsolta a polgármester nagybecsülését és szimpátiáját is. Az államtitkár közölte a magyar őstörténet körében kialakított álláspontját, amely éppen úgy fontos kérdés állami szinten, mint 22 éve az egyesület életében. Szeretné, ha az oktatásunk minden szintjén hangot kapna a magyar ősmúlt, az óvodai mondókáktól az egyetemig. Az állam feladatának érzi, s célul tűzte ki a magyar őstörténet oktatásának megoldását, majd hozzátette, hogy mindez az egyesület szellemiségében és gyakorlati közreműködésével fog lezajlani.

Az államtitkár szavait kitörő örömmel fogadták.

Rónai Lászlóné a PROFI nyílászáró szerkezetek miskolci gyárának egyik tulajdonosa régi, jószívű mecénása az Egyesületnek köszönte meg az államtitkár biztató szavait, s örült, hogy nem kellett kérnie, mert az államtitkár megelőzte őt. Kérte a magyar őstörténetnek, mint szaknak az

akkreditálását, hogy a végzett hallgatók hasznosíthassák tudásukat. Rónai Lászlóné kérte az államtitkárt, hogy segítsen az egyesület sorsán, s jövőjét biztosítsa azáltal, hogy

KÖZALAPÍTVÁNY

formájában maradjon fenn és közvetlenül az

állami gondoskodás körében folytassa képzési tevékenységét.

Az egyesület zenészei szép, magyar muzsikával kísérték a baráti összejövetelt. Köszönjük Hampó József trombita és zongora játékát és Kékes Zsuzsa marimba szólóját, amellyel az államtitkárt fogadták.

Szócs Géza államtitkár, Rónai Lászlóné és Kiszely István

Dr. Szőnyi Magdolna

Pálné Dr. Conty P. Magdolna, Gyárfás Ágnes és Szócs Géza államtitkár

Záhonyi András

A MI ÖRÖKSÉGÜNK

A Hargita Együttes magyarországi turnéjáról

A Hargita Nemzeti Székely Népi Együttes 2011. szeptemberében Egerben, Egerszalókon, Cegléd- den, Budapesten (a Millenáris Parkban és a Hagyományok Házában), Solymáron és Hajdúnánáson mutatta be *Örökség* című előadását.

Ennek során kevésbé ismert dalokat, táncokat és szokásokat ismerhettünk meg Csík vármegyéből. Csík-, Gyergyó- és Kászonszék népe minden időben „hős” volt: a határvédelem kötelmei ugyanis reá hárultak. Az itt élők a hadkötelezettséggel járó „szabadság” miatt jobban meg tudták őrizni szokásaikat, hagyományaikat, mint a kevésbé hegyes-völgyes vagy gyorsan polgárosuló erdélyi területeken.

Az előadás külön érdekessége, hogy bepillantást nyújt a gyergyói hagyományrendbe is. A zenei szerkesztést Kelemen László, az erdélyi táncmozgalom egyik elindítója (jelenleg a Hagyományok Háza igazgatója) végezte el, aki maga is gyergyóditrói születésű.

Az előadás során kivetített háttérképek segítették a nézőt a tájékozódásban. A csodálatos természet képei, kopjafák, székelykapuk mellett láthattuk Jézust a kőkeresztben és a Tászkok-tetői rajzos-felírtos köveket is.

Friedrich Klára rováskutató írja, hogy a gyergyói Tászkok-tetőn egy csillagászati és szertartási (ősvallási) központ működhetett, ahol az ősök és az utódok, a Teremtő és a Természet „találkozhattak”. Itt találták meg azokat a jelképekkel, írásjelekkel teli köveket, amelyeket az előadás során is láthattunk. Rajtuk vallási- és Nap-jelképek (pl. öt- és hatágú csillagok, a svasztika, a forgó Nap-kereszt), székely-magyar rovásjelek és székely tulajdonjegyek (mesterjegyek) is felismerhetők.

Az 1913. április 27-i Pesti Hírlap egyik írása (címe: *Atilla sírjának nyomában*) arról tudósít, hogy Gyergyó-Ditró közelében letarolták az erdőt, és az emiatt megáradt patak egy hatalmas írásos követ mosott ki.

A Tászkok név jelentésén kutatók véleménye erőteljesen megoszlik. Szóba jön a „kövek teteje” /a török *tasz* szó jelentése: kő/, „szent kő”, a „legyarlott irtás-hely” és a „tisztelendő, kegyes rend” értelmezés is.

Varga Zoltán koreográfus egy ember életén és sor-

sán keresztül mutatta be a közösség hagyományait. Az emberélet fordulójának felidézése során lakodalmi jelenetet (útelkötéssel, menyasszonyöltöztetéssel), katonas- és halottkísérést, tavaszközöntést is láthattunk. Megtudtuk, hogy a *Bújj, bújj zöldág...*, az *„Édesanyám rózsafája...”* és az *„El kéne indulni...”* dalvariánsai ezen a területen is léteznek. Emellett megismerhettük a felcsíki vásár hangulatát is: a tréfás alkudozás mindnyájunkat megnevettetett.

A halottat Gyimesben zenével és tánccal is kísérték. A siratók az egyházi szertartás befejeztével az óramutató járásával ellentétes irányban háromszor kerültek meg a sírt.

Mai világunkban szinte babonának tűnik, hogy a régiek a halott mellé „útravalóul” élelmet, használati tárgyakat is tettek. Mezopotámiában pl. az uralkodó fegyverei, kocsija mellett szolgálait és időnként feleségét is vele küldték a túlvilágra, hogy ott minél zavartalanabban folytathassa földi létét. Atilla hun király („Isten ostora”) temetésén is lenyilazták a közvetlen búcsúztatókat. Egyrészt azért, hogy szolgálják a túl-ilágon, másrészt pedig, hogy ne emlékezhesenek rá, pontosan hová is temették.

Györfi Erzsébet és András Orsolya énekesek Bartók, Kodály és népzene gyűjtő kollégáik recsegő fonográf-felvételeiről „tanulták vissza” a régi gyergyói népdalokat.

Természetesen nem maradt el a felcsíki és a gyimesi táncrend sem. Ezeket a táncokat a csík-szeredai együttes tagjai (Mihály Piros, Antal Zsolt, Gábor Endre, Péter László és partnereik) „anyanyelvi szinten” ismerik. Zenésztársaik (Nyisztor Mihály és Prezsmer László primások, András Orsolya ütőgardonnyos, Ráduly Zoltán cimbalmos és ezen a magyarországi turnén Köllő Gergely brácsás) is tudják a Csík megyei muzsika minden csínját-bínját.

Akárcsak a turné többi helyszínén, a ceglédi *Kossuth Napok* megnyitóján is sikeres és tartalmas műsort adott a *Hargita Együttes*. A ráadás utáni váratlanul hosszú taps közben a táncosok egy

újabb ismétlésbe akartak kezdeni – ám a zenészeknek csak hűlt helyét találták. Szerencsére a „húzzad, ember!” hívó szóra azért csak visszatáltak a színpadra, így a Hargita egy fergeteges felesíki csárdással búcsúzatott hálás közönségétől.

Az 1997-ben elindított „Utolsó óra” népzenei gyűjtőmunka során sok idős erdélyi és felvidéki

népzeneész tudását, dallamait sikerült megmenteni az utókor számára. A megismerés mellett azonban a továbbadás is fontos feladatunk. Ezt szolgálják a Hargita előadásai, és legújabban a szülők tánc háza Csíkszeredában. Akinek kimaradt a tánc tanulás az életéből, most András Mihály ’táncmester’, a Hargita igazgatója és munkatársai „türelmes tempójú” foglalkozásain most bepótolhatja!

*Magyar siker a nürnbergi Turáni Népek viselete c. kiállításon
Cemalettin Özdemir múzeumában*

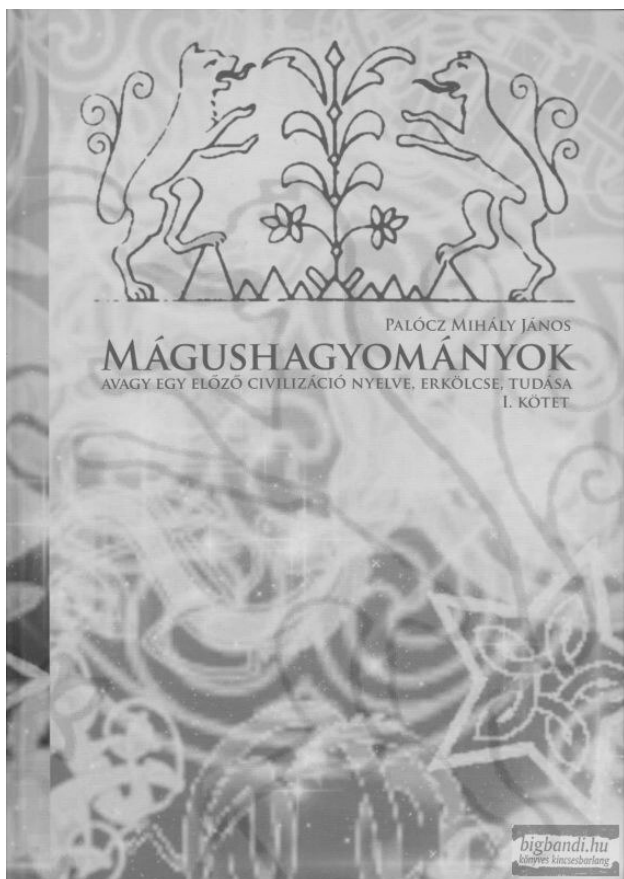

Fazakas Árpád felvételei

Palócz Mihály János
MÁGUSHAGYOMÁNYOK
avagy egy előző civilizáció nyelve, erkölcsse, tudása I.

(Bartus Továbbképző Központ, Budaörs, 2011)

(Záhonyi András könyvismertetése)

A könyv borítója

Az eddig járatlan úton elinduló könyv együttműködésre biztat. Szimpatikusan felkínálja a lehetőséget, hogy könyvének III. kötetében, az ékírás jeleinek egyéni rendszerbe foglalása során mások hozzászólásainak is helyet ad majd.

Az I. kötet a sumer civilizációról, városnevekről, nyelvről és magyar vonatkozásairól szól. Szóba kerül benne többek között a tudomány és a mitológia kapcsolata, a jelképek üzenete és szerepe (állatábrázolások, csillagképek, csillaggá vált isten/ség/ek), Deimel páter 51. sumer nyelvi gyakorlatának újraértelmezése, a „Duna” szó eredete, a Tatárlakán talált /a szerző szerint „subar írású”/ tábla megfejtése (a könyv az eddigi nagyszámú értelmezés közül csupán Harmatta János olvasatát közli).

Idézet a könyv belső borítójáról:

„A Mágushagyományok I. kötetének legfontosabb célja az, hogy bebizonyítsa az ékírást megfejtő angol H. C. Rawlinson (1810-1895) 1855-ben leírt azon állítását, hogy az ékírást a Babilont felépítő Nimród népe, az ősi történeti írásokban Hüperboreusnak elnevezett HUN nép (megj.: elődje), a szkíták találták fel, és e nép magyarul beszélt.”

„Stonhenge építői is a Hüperboreusok voltak, de (R. Temple állításától eltérően) legrégebb hazájuk nem az enyhe éghajlatú Anglia, hanem Európa középső része, ahol még fúj az északi szél /a boreasz/. Az itteni zord tél ellen védekeztek őseink állatprémből készült ruhákkal, bőrcsizmával.”

Kíváncsian várjuk a II. és a III. kötet megjelenését!

József Attila

BETLEHEMI KIRÁLYOK

*Adjonisten Jézusunk, Jézusunk!
Három király mi vagyunk.
Lángos csillag állt felettünk,
gyalog jöttünk, mert siettünk,
kis juhocska mondta - biztos
itt lakik a Jézus Krisztus.
Menyhárt király a nevem,
Segíts, édes Istenem.*

*Istenfia, jónapot, jónapot!
Nem vagyunk mi vén papok.
Úgy hallottuk, megszületél,
szegények királya lettél.
Benéztünk hát kicsit hozzád,
Üdvösségünk, égi ország!
Gáspár volnék, afféle
földi király személye.*

*Adjonisten, Megváltó, Megváltó!
Jöttünk meleg országból.
Főtt kolbászunk mind elfogyott,
fényes csizmánk is megrogyott,
hoztunk aranyat hat marékkal,
tömjént egész vasfazékkal.
Én vagyok a Boldizsár,
Aki szerezseny király.*

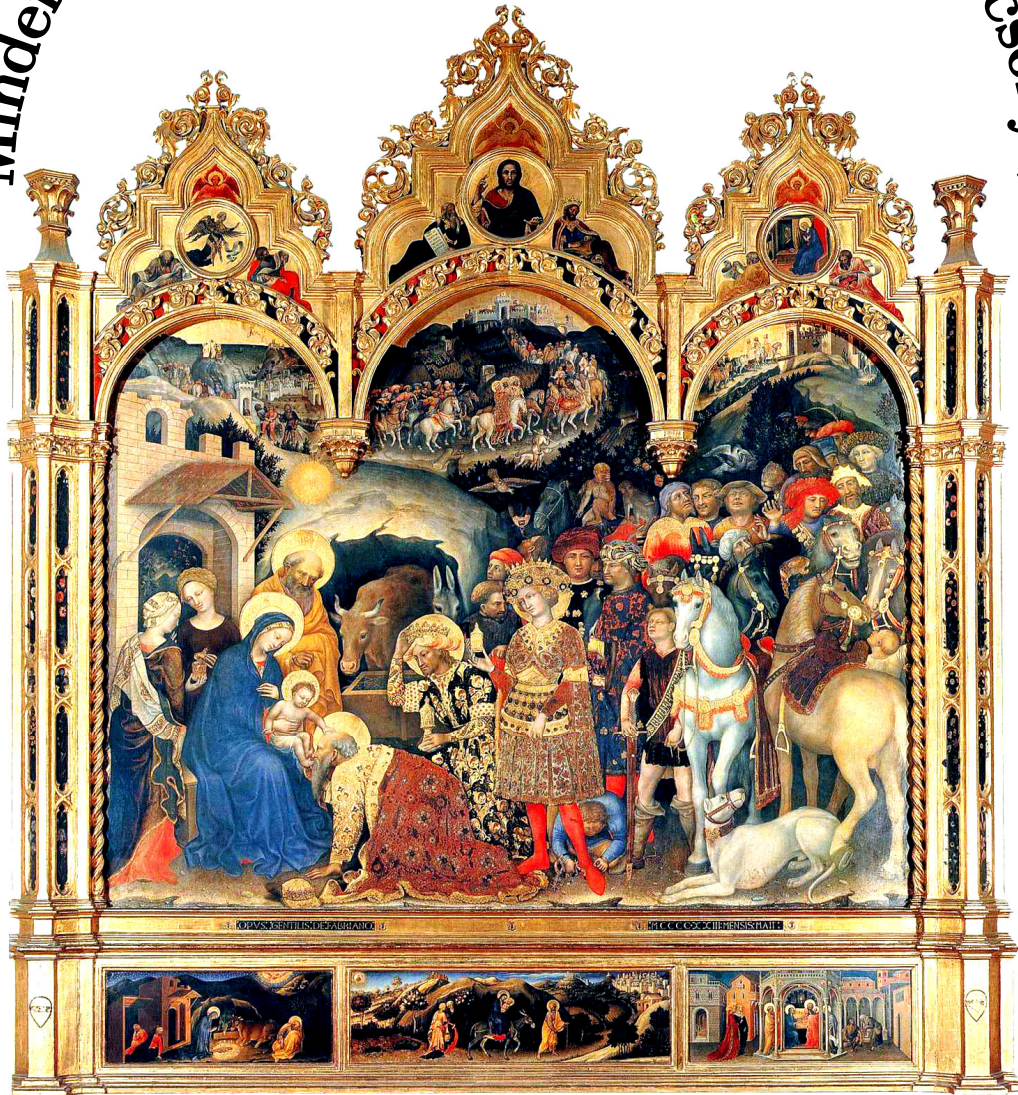

*Irul-pirul Mária, Mária,
boldogságos kis mama.
Hulló könnye záporán át
alig látja Jézuskáját.
A sok pásztor mind muzsikál.
Meg is kéne szoptatni már.
Kedves három királyok,
jóéjszakát kívánok!*

1929. dec.

Minden kedves olvasónknak Istenáldotta Karácsonyt,
Boldog Új Évet kívánunk

Gentile da Fabriano: Háromkirályok imádása. Oltárkép. A firenzei Santa Trinità számára készült, 1423-ban.
(Internet)

Következő szám tartalmából:

Pető Imre: Nimród és fiai. Egy érdekes ókori lelet Heves megyéből.

2012-es Őskutatási Fórum tervei. Turáni népek találkozója török segítséggel. Eredeti öltözékek. Felvonulás. Tánc. Cemalettin Özdemir közreműködésével. Sátorozás. Kirándulás: Szerencs, Tokaj, Boldogkőváralja. Készüljünk fel szép magyar ruhákkal!
